

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**HASAN ALİ YÜCEL'İN TÜRK EĞİTİM VE KÜLTÜR
HAYATINA KATKILARININ İNCELENMESİ**

Münevver EKEN ACAR

**Tezi Yöneten
Doç. Dr. Mustafa ŞANAL**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI ve ÖĞRETİM BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**OCAK 2012
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Münevver EKEN ACAR

Hasan Ali Yücel'in Türk Eğitim Ve Kültür Hayatına Katkılarının İncelenmesi adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Münevver EKEN ACAR

Danışman

Doç. Dr. Mustafa ŞANAL

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Mustafa ÇELİKTEN

Doç. Dr. Mustafa ŞANAL danışmanlığında Münevver EKEN ACAR tarafından hazırlanan "Hasan Ali Yücel'in Türk Eğitim Ve Kültür Hayatına Katkılarının İncelenmesi" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

21.12.2012

JÜRİ:

Prof. Dr. Mustafa ŞANAL

Danışman:

Üye:

Doç. Dr. Mustafa ŞANAL

Üye:

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Durmuşoğlu

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü yönetim kurulunun ..09.12.2012 tarih ve ....03.....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. H. Fahrettin KELEŞTEMUR

Enstitü Müdürü (Ühde)

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti, eğitim ve kültür politikaları ile Osmanlı Devleti'nden tamamen ayrılmaktadır. Atatürk önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim felsefesinin temeli bilim ve akıldır. Eğitim ve öğretim, bilim ve akıl dahilinde yürütülmüştür. Atatürk, yeni Türk insanının yetişmesini eğitim sisteminin bir görevi olarak görmektedir. Cumhuriyet ile birlikte Türk ulusunun ve ülkenin temel ihtiyaçları göz önünde bulundurulmuş ve eğitim sistemi yeniden düzenlenmiştir.

Atatürk'ün ölümünden iki aydan daha kısa bir süre sonra milli eğitimimizin ve kültürümüzün başına getirilen Hasan Ali Yücel, kendisinin içinde yetiştiği kültür camiasının eksikliklerini fark ederek, ona olan saygısını ve sevgisini asla yitirmeden toplumunu dünyadaki tek gerçek uygarlık olduğuna, aynen Mustafa Kemal gibi inandığı, Avrupa uygarlığına dahil etmek için kendini hazırlamış bir aydın, bir üstün insandır. Yücel'in Maarif Vekilliği bunalımlı, uluslar arası büyük sorunların yaşandığı bir döneme rastlamaktadır. Yoğun dış siyasal gelişmelerin yaşandığı bir dönemde ve ülkede kaynak kısıtlılığının yaşanmasına rağmen, Yücel, eğitim sisteminin her alanında reformlar yapmaya çalışmış ve kültür hayatımızda Türk hümanizmasını yaratarak bugüne kadar uzanan köklü kurum ve kuruluşların temelini atmıştır.

Atatürk döneminde bilimsel eğitimi tüm yurda yaymak konusunda atılan fikri temeller, Hasan Ali Yücel tarafından düşünsel ve fiziksel bir altyapıya dönüştürülmüştür. Atatürk'ün rüyalarını birer rüya olmaktan çıkarıp, yaşanan birer gerçeklik haline dönüştürmek Hasan Ali Yücel'in eseri olmuştur. Hasan Ali Yücel, eğitimi geleneksel kalıpların dışına çıkarmış ve eğitime özgün bir anlayış ile yaklaşmıştır. Eğitime ve eğitim sorunlarına bir bütün olarak yaklaşan Yücel, eğitimde bilimsellik, yaşamsallık, toplumsallık, laiklik ve yaratıcılığa önem vermiş ve bu bakış açısından dolayı reformcu olarak düşünülmektedir.

Çalışmada, Hasan Ali Yücel'in eğitim ve kültür hayatımıza katkıları ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmada Hasan Ali Yücel'in hayatı, eğitim ve kültür hayatımıza katkıları, kişilik özellikleri, bakanlık sonrası çalışmaları ve Hasan Ali Yücel hakkında yazılanlar yer almaktadır.

Çalışmam sırasında beni yönlendiren, görüşleriyle yol gösteren tez danışmanım sayın Doç. Dr. Mustafa ŞANAL'a, değerli zamanını bana ayırdığı ve emeklerini esirgemediği için, saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum. Yüksek lisans ders dönemimde ve tezimi yazdığım süre boyunca bana her konuda yardım eden Arş. Gör. Emre TOPRAK'a teşekkür ediyorum. Yüksek lisans yapmam için beni yüreklendiren, ders dönemimde ve tez yazım aşamasında destek olan eşim Tayfun ACAR'a yardımlarından, hoşgörüsünden ve sınırsız desteğinden ötürü teşekkür ediyorum.

HASAN ALİ YÜCEL'İN TÜRK EĞİTİM VE KÜLTÜR HAYATINA KATKILARININ İNCELENMESİ

Münevver EKEN ACAR
Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi Ocak 2012
Danışman: Doç. Dr. Mustafa ŞANAL

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Hasan Ali Yücel'in eğitim ve kültür hayatımıza katkılarının incelenmesidir. Hasan Ali Yücel, Atatürk'ün ölümünden kısa bir süre sonra milli eğitimimizin ve kültürümüzün başına geçmiştir. Yücel, Atatürk'ün hedeflediği Türkiye'yi çağdaş ülkeler seviyesine ulaştırma ideallerini gerçekleştirmek için çaba harcamıştır. Hasan Ali Yücel, eğitim sisteminin her alanında reformlar yapmaya çalışmış, eğitim ve kültür hayatımızda bugüne kadar uzanan köklü kurum ve kuruluşların temelini atmıştır. Hasan Ali Yücel, maarif teşkilatının içinden gelen bir eğitimcidir. Ancak bunun yanında, felsefeci, sanatkar, edebiyat tarihçisi, devlet adamı, şair, gazeteci olarak karşımıza çıkmaktadır. Hasan Ali Yücel'in eğitim ve kültür hayatına getirdiği yeniliklerde bu çok yönlü kişiliğinin etkisi büyüktür.

Çalışmada yedi yıl, yedi ay, yedi gün Milli Eğitim Bakanlığı görevini sürdüren Hasan Ali Yücel'in eğitim ve kültür hayatımıza katkıları, onun çok yönlü kişiliği ihmal edilmeden ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma Hasan Ali Yücel'in hayatı, Türk eğitim sistemine hizmetleri, kültür hayatımıza katkıları, kişilik özellikleri, bakanlık sonrası çalışmaları ve Hasan Ali Yücel hakkında yazılanlar bölümlerinden oluşmaktadır. Araştırma ile Hasan Ali Yücel'in Türk milli eğitim ve kültürü alanında verdiği hizmetler üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulması ve kişiliğinin tüm yönleri ile ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. İzlediği eğitim ve kültür politikası ile Türk milli eğitim sistemine damgasını vuran Yücel'in Türkiye'ye kazandırdığı değerlerin tüm yönleri ile sunulması, bugüne kadar ayrı ayrı incelenmiş olan yönlerini bir bütün olarak görmemizi sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hasan Ali Yücel, eğitim, kültür.

**THE INVESTIGATION OF HASAN ALI YÜCEL'S CONTRIBUTIONS TO
TURKISH EDUCATIONAL AND CULTURAL LIFE**

Münevver EKEN ACAR
Erciyes University Institute of Educational Sciences
Master's Thesis, January 2012
Thesis Consultant: Assoc. Prof. Mustafa ŞANAL

ABSTRACT

The purpose of this research is investigating Hasan Ali Yücel's contributions to Turkish Educational and cultural life. Hasan Ali Yücel became the head of our culture and the Minister of Education just after Atatürk's death Yücel followed Atatürk's way about verifying the ideals of improving Turkey, like other contemporary countries. He, not only tried to make reforms in each part of Education system, but also laid the foundation of rooted institutions and establishments that stil exist. Hasan Ali Yücel an educator who came from the old Education Organization. Further more, we can see him as a philosopher, an artist, a literature historian, a statesman, a poet and a journalist. That's why he could renewed educational and cultural life; thanks to the variety of his personality.

It's tried to prove that Hasan Ali Yücel who had been the Minister of Education for 7 years, 7 months and 7 days, added many things to our educational and cultural life. This research consists of Hasan Ali Yücel's life, the employment to Turkish educational system, his contributions to our cultural life, his personal characteristics, his studies after ministry and the parts of some writings about Hasan Ali Yücel. On this research it's aimed to reveal Hasan Ali Yücel's duties on Turkish national education and cultural life, and his personality, in details. Hasan Ali Yücel's characteristics have been investigated one by one upto now. Presenting the values which Hasan Ali Yücel had stamped on Turkish educational system by his own educational and cultural policy will make us see these characteristics as a whole.

Key Words : Hasan Ali Yücel, education, culture.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Tezin Amacı	1
1.3. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	2
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
2. TEZ ÇALIŞMASININ YÖNTEMİ.....	7
2.1. Araştırmanın Modeli.....	7
2.2. Verilerin Toplanması	7
2.3. Verilerin Değerlendirilmesi	7
3. HASAN ALİ YÜCEL'İN HAYATI.....	9
3.1. Ailesi ve Sosyal Çevresi	9
3.2. Okul Hayatı	11
3.2.1. Yolgeçen Mektebi	11
3.2.2. Mekteb-i Osmani	12
3.3.3. Vefa İdadisi.....	14
3.3. Meslek Hayatı	17
3.3.1. Öğretmenlik Yılları	17
3.3.2. Müfettişliğe Yükselmesi.....	19
3.3.3. Mustafa Kemalle Birlikte Ülkeyi Denetleme Gezisi	20
3.3.4. Türk Dili Tetkik Cemiyeti	22

3.3.5. Goethe Ödülü.....	23
3.3.6. Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü	24
3.4. Milli Eğitim Bakanlığı Yılları ve Siyaset Hayatı	25
3.4.1. Hasan Ali Yücel'in Ortaöğretim Genel Müdürlüğü	25
4. HASAN ALİ YÜCEL'İN TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNE HİZMETLERİ	28
4.1. İlköğretime Hizmetleri ve Köy Enstitüleri	28
4.1.1. Köyün Eğitim Durumu.....	28
4.1.2. Köy Enstitülerinin Kuruluşundan Önceki Çalışmalar.....	30
4.1.3. Köy Enstitülerinin Kuruluşu ve Amaçları.....	33
4.1.4. Yüksek Köy Enstitüsü	37
4.1.5. Köy Enstitülerinin Değerlendirilmesi ve Hasan Ali Yücel'in Görüşleri	38
4.1.6. Köy Enstitülerine Karşıt Görüşler ve Enstitülerin Kapatılması	41
4.2. Hasan Ali Yücel'in Ortaöğretim Reformları	48
4.2.1. Ders Kitaplarının Standardizasyonu	55
4.3. Hasan Ali Yücel'in Mesleki ve Teknik Eğitime Olan Hizmetleri	57
4.4. Hasan Ali Yücel'in Yükseköğretime Olan Hizmetleri.....	64
4.5. Hasan Ali Yücel ve Maarif Şuraları	71
4.5.1. Hasan Ali Yücel ve Birinci Maarif Şurası.....	71
4.5.2. Hasan Ali Yücel ve İkinci Maarif Şurası	77
4.6. Hasan Ali Yücel'in Dilin Türkçeleştirilmesi ve Bilim Dilinin Ortak Bir Dilde Birleştirilmesi Çalışmaları	79
4.6.1. Coğrafya Kongresi	79
4.6.2. Gramer Komisyonu Toplantısı	82
4.7. Hasan Ali Yücel'in Beden Eğitimi ile İlgili Çalışmaları.....	87
5. HASAN ALİ YÜCEL'İN TÜRK KÜLTÜR HAYATINA KATKILARI	89
5.1. Hasan Ali Yücel'in Kültür Politikası	89

5.1.1. Hümanizm Nedir?	89
5.1.2. Hümanizmin Türkiye’de Gelişme Evreleri	90
5.1.3. Türk Hümanizmi ve Yücel’in Kültür Politikasına Yansımaları	91
5.2. I. Türk Neşriyat Kongresi	97
5.3. Tercüme Bürosu ve Klasiklerin Yayınlanması	100
5.4. Ansiklopediler ve Dergiler	108
5.5. Güzel Sanatlar Alanında Yaptığı Çalışmalar	113
5.5.1. Sergiler	113
5.5.2. Eski Eserler ve Müzeler	115
5.5.3. Müzik Alanında Yaptığı Çalışmalar ve Ankara Devlet Konservatuvarı’nın Kurulması	117
5.6. Hasan Ali Yücel’in UNESCO Konferansı’na Katılması	123
6. HASAN ALİ YÜCEL’İN KİŞİLİĞİ	125
6.1. Hasan Ali Yücel’in Edebi Kişiliği ve Yazın Etkinlikleri	125
6.2. Hasan Ali Yücel’in Tasavvufi Yönü	133
7. BAKANLIKTAN İSTİFASI VE BAKANLIK SONRASI ÇALIŞMALARI....	137
7.1. Hasan Ali Yücel’in Bakanlıktan İstifası ve Yücel- Kenan Öner Davası	137
7.2. Bakanlık Sonrası Etkinlik Alanları	141
8. HASAN ALİ YÜCEL HAKKINDA YAZILANLAR	145
9. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	158
KAYNAKÇA.....	161
ÖZGEÇMİŞ.....	171

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın konusunu oluşturan problem durumu ortaya konulmuş, araştırmanın amacı ve önemi belirtilmiş, araştırmanın sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1.1.Problem

Bu araştırmada ele alınacak problem;

Hasan Ali Yücel'in Türk Eğitim ve Kültür Hayatına Katkıları Nedir?

Hasan Ali Yücel'in Türk eğitim ve kültür hayatına katkıları incelenirken, Yücel'in hayatı bir bütün olarak ele alınacak ve Hasan Ali Yücel, tüm yönleri ile ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1.2. Tezin Amacı

Tezin amacı Hasan Ali Yücel'in eğitim ve kültür hayatımıza katkılarının incelenmesidir. Hasan Ali Yücel'in eğitim ve kültür hayatına katkıları hayatından bir kesit olarak ele alınmayacak, doğumundan ölümüne kadarki zaman dilimi içerisinde bir bütün olarak incelenecektir.

Araştırmada bu amaca yönelik olarak aşağıda verilen alt konular incelenecektir;

Tezin Alt Konuları;

- Hasan Ali Yücel'in çocukluğu ve eğitimi
- Hasan Ali Yücel'in meslek hayatı
- Hasan Ali Yücel'in kişilik özellikleri
- Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı ve siyaset hayatı
- Hasan Ali Yücel'in ilköğretime olan hizmetleri ve köy enstitüleri
- Hasan Ali Yücel'in ortaöğretim politikası

- Hasan Ali Yücel'in yükseköğretime olan hizmetleri
- Hasan Ali Yücel döneminde mesleki ve teknik öğretim
- Hasan Ali Yücel'in kültür anlayışı ve kültür politikası
- Hasan Ali Yücel ve Hümanizm
- Hasan Ali Yücel'in edebiyatçılığı ve yazın etkinlikleri
- Hasan Ali Yücel'in yaşamının son döneminde yaşadıkları

1.3. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Altı yüzyıl ayakta kalan ve çeşitli evrelerden geçen Osmanlı İmparatorluğu, çeşitli devrelerden geçmiştir. Bu devrelerde sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi hayatında radikal değişiklikler meydana gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin izlediği genel politika sık sık değişmemiş, radikal değişiklikler ancak 18. Yüzyıldan sonra görülmeye başlamıştır. 18. Yüzyıl öncesi izlediği geleneksel politika gereği Avrupa'ya karşı belirli alanlarla sınırlı ve selektif bir politika izleyen Osmanlı, 16. ve 17. Yüzyılda Avrupa'da bilim, sanat, teknoloji ve felsefe alanlarında meydana gelen değişiklikleri takip edememiştir. 18. Yüzyıldan itibaren Osmanlı, askeri eğitim ve teşkilat alanlarında Avrupa kültür ve medeniyetine açılmıştır. 19. asrın başlarından itibaren de sivil eğitim, devlet ve hükümet alanlarında Avrupa kültür ve medeniyetine açılma yolu seçilmiştir. Avrupa kültür ve medeniyeti ile geleneksel kültürü sentezleştiremeyen Osmanlı, akli ile batıya yönelmiş, ruhu ile doğulu kalmaktan kurtulamamıştır. 20. yüzyılın başlarına kadar doğu-batı ikilemi içerisinde bocalamış ve iyi niyetle girdiği yenilik hareketleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Devlet, bütün bu nedenlerle içine girdiği çöküntüden kurtulamamıştır (Taşdemirci, 2010, 85).

Siyasal sistemler varlıklarını sürdürebilmek için ideolojik, siyasi ve ekonomik güçlerini yeni koşullara göre düzenlemek zorundadırlar. Çevresel koşullara duyarlı olmayan sistemlerin yok olması kaçınılmazdır. Bunun için de bireylere, değişimin yarattığı yeni koşullarda gereksinim duydukları bilgi, beceri ve deneyimlerin kazandırılması gerekmektedir (Gökçe, 2000, 247).

Mustafa Kemal önderliğinde kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin temel amacı batı değerlerine sahip bir toplum yaratmaktır. Bununla birlikte eğitim ve kültür politikaları da

Osmanlı İmparatorluğu'na nazaran tamamen farklılaşmıştır. Her yönüyle çöküntüye uğrayan bir imparatorluğun kalıntılarından bağımsız ve çağdaş bir ulus yaratılmıştır. Atatürk'ün yaptıkları milletin her ferdinin kafa yapısını temelden değiştirip çağdaşlaştırmayı amaçlayan benzersiz bir kültür atılımı, kültür devrimidir (Kavcar, 1981, 31).

Düşünce sistemleri ve dünya görüşleri eğitim bilimleri kadar eğitim uygulamalarını da yönlendirmektedir. Bu etmen, bireysel yaşam için olduğu kadar toplumsal yaşam için de önemli bir gereksinimdir. Çağdaş Türk toplumu, Atatürk'ün düşünce ve eylemlerinin ürünüdür. Bu düşünce sistemi çok yönlü, Türk'e özgü, Türkiye'nin tüm sorunlarını kapsayan, gerçekçi, insan haklarına saygılı ve çözüm getiren bir sistemdir (Alkan, 1978, 293).

Atatürk eğitimin felsefi manada “monist” yani “tekçi” olmamasının gerektiğini belirterek, yeni Türk eğitiminin temelini atarken eğitimin birden fazla unsuru kapsamına özen göstermiş ve Türk eğitim felsefesinin temelini bilimi ve aklı koymuştur. Bu da Atatürkçü düşünce sisteminin katı bir doktrin olmadığı gerçeğini ortaya koyarken, 27 Ekim 1922 günü yaptığı konuşmada, çocuklarımıza ve gençlerimize vereceğimiz öğrenimin sınırı ne olursa olsun, onlara esaslı olarak Milliyetine, Türkiye Devleti'ne, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne düşman olanlarla mücadele etmelerini öğretmemiz gerektiğini vurgulamaktadır. Atatürk'e göre bireyleri bu mücadele gerekleri ve araçlarıyla donanmayan milletler için yaşama hakkı yoktur. Bu sözleriyle Atatürk, eğitimin temel görevinin devletin varlığını sürdürmek olduğunu vurgulamaktadır (Yücel, 1993, 9).

Milli, demokratik ve laik bir devlet temeline dayanan Türkiye Cumhuriyeti'nde eğitim ve öğretimin de bu esaslar dahilinde yürütülmesi bir gerekliliktir. Atatürk, yeni Türk insanının yetişmesini sağlamak için bütün gücüyle çırpınıyor ve bunu en çok da eğitimden bekliyordu. Atatürk'e göre bir ulusu özgür, ünlü ve yüce bir toplum halinde yaşatan da tutsaklığa ve yoksulluğa sürükleyen de eğitimdir. Cumhuriyet ile birlikte Türk ulusunun ve ülkenin temel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak eğitim sistemi yeniden düzenlenmiştir (Kavcar, 1981, 34).

Mustafa Kemal'in Türkiye'yi dünyanın en ileri ve en müreffeh ülkelerinden biri yapma idealinin, bir dahinin iyi düşünülmüş samimi inancı olduğunu görenlerin başında,

Atatürk'ün ölümünden iki aydan daha kısa bir süre sonra milli eğitimimizin ve kültürümüzün başına getirilen Hasan Ali Yücel gelmektedir. Yücel bakan olduğu zaman, zaten maarif teşkilatından gelen bir eğitimci idi. Türk'ü aydınlatan meşale Mustafa Kemal'in cansız elinden düştüğü zaman onu ilk kapan ve tekrar göklere kaldıran Hasan Ali Yücel olmuştur (Şengör, 2003, 143).

Yücel, Bayar kabinesinde Maarif Vekili olmuş ve özellikle Cumhurbaşkanı İnönü'nün desteğiyle, yakın çalışma ve dost grubunun katılımıyla büyük bir reform hareketi başlatmış ve reformları gerçekleştirmiştir. Ülkemizin bugüne gelişinde, O'nun dönemindeki bu reformların yadsınamaz bir işlevi olduğu açıktır (www.meb.gov.tr).

Hasan Ali Yücel entelektüel yalnızlığına rağmen, inandığı yolda hep başka bir müzmin yalnız yanı başında hissetmiş, onunla kafasının içinde binlerce sohbet yapmış, tartışmış, hesaplaşmıştır. Hasan Ali Yücel ve Türk aydınlanmasının bilinmesi için, bu diğer müzminin; Atatürk'ün felsefi görüşleri iyi anlaşılmalıdır (Şengör, 2003, 10).

Yücel, eğitim ve öğretimin her alanında reform yapmayı amaçlar. Onun hedeflediği böyle bir esaslı girişim için şartlar uygundur (Çıkar, 1998, 71) :

- Kemalist reformlar, bundan sonra yapılacak reformlar için verimli bir taban oluşturur.
- Aralarında İlhan Sungu (1883-1947), İsmail Hakkı Tonguç, Rüştü Uzel (1881-1965) ve Cevat Dursunoğlu (1892-1970)'nin bulunduğu tecrübeli elemanlar görevlendirilmiştir.
- Kendisinden önce görev yapmış olanlar aracılığıyla yabancı uzmanlara hazırlanmış olan Türk eğitim sistemi incelemeleri mevcuttur.
- Türkiye'de göçmen olarak yaşayan Alman profesörlerin, reform çalışmalarına katkıları olmuştur.

Yücel, Türk eğitim sistemi konusunda bilgi ve deneyimlere sahiptir. Kemalist ilkeler doğrultusunda ve İsmet İnönü'nün desteğini alarak, hümanist kültür reformlarına başlamıştır (Çıkar, 1998, 72).

Hasan Ali Yücel eğitim meselesini sadece bir okul meselesi olarak görmemektedir. Eğitim ile kültürü bir bütün olarak alıp Milli Eğitim Bakanı olarak, aynı zamanda bir Kültür Bakanlığı da yapmıştır. Eğitim ve kültürü birbirinden ayırarak değil birleştirerek,

görevini bu yönde anlamış ve uygulamıştır. Yücel için eğitim, yalnızca okullarda okutulan dersler değil, bütün bir toplumun eğitimidir (Güvenç, 1993, 30).

Atatürk Döneminde tüm çaba ve gayretlerle yüzde yirmi gibi düşük bir orana yükseltilebilen okuma yazma oranı ile Hasan Ali Yücel, Maarif Vekilliğini devralmıştır. Hasan Ali Yücel'in Maarif Vekilliği yaptığı dönem İkinci Dünya Savaşı'nın sıkıntılarının yaşandığı, çok partili siyasi hayata geçişin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde kaynaklar kısıtlıdır, fakat bu kısıtlı kaynaklarla nitelikli ve eğitilmiş insanların yetiştirilmesi gayreti gösterilmiştir. Yücel, maarif vekilliği döneminde Türk eğitim ve kültür politikasını şekillendirecek radikal değişikliklere imza atmış; ilk, temel ve kalıcı yeniliklerin gerçekleştirilmesine önyak olmuştur. Hasan Ali Yücel'in izlediği eğitim ve kültür politikası Türk milli eğitimine damgasını vurmuştur.

Hasan Ali Yücel'in ölümünün ardından ülke meselelerinin konuşulduğu herhangi bir toplantıda, konferansta, dergilerde, gazetelerde sık sık adının geçmesi onun yaptıklarıyla ve fikirleriyle yeri doldurulmayan kişilerden biri olduğunun göstergesidir.

Bu araştırmanın diğer araştırmalardan en önemli yanı; bugüne kadar yapılan araştırmaların, yapılan toplantıların ve yayınlanan bildirilerin O'nun belirli bir yönünü ele aldığını görmekteyiz. Yücel'in adı özellikle Köy Enstitüleri ile sık sık anılmaktadır. Burada amaçlanan Yücel'in eğitim ve kültür hayatımıza katkılarının, onun çok yönlü kişiliğini ihmal etmeden ortaya koymaya çalışmaktır.

Araştırma ile Hasan Ali Yücel'in kişiliğinin tüm yönleri ile ortaya çıkarılması, fakat aynı zamanda Türk milli eğitim ve kültürü alanında verdiği hizmetler üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulması amaçlanmaktadır. Araştırma, Hasan Ali Yücel'in hayatı, kişiliği, Türk toplumsal kalkınma ve gelişimine olan hizmetlerinin kronolojik olarak ele alınması açısından önem taşımaktadır. Türk milli eğitim ve toplumsal hayatının belli bir dönemine damgasını vurmuş, çok yönlü bir kişiliğe ve bütüncül dünya görüşüne sahip bir kişinin araştırılması, aynı zamanda O'nun yaşadığı döneme de ışık tutacaktır.

Bu araştırmada; bugüne kadar yapıldığı şekilde Hasan Ali Yücel'i değişik kategorilerde, tek tek ayrıntılarda incelemek yerine tüm hayatıyla, tüm şahsiyetiyle milletimiz için bir değer olarak ele alınıp anlatılmaya çalışılacaktır.

Hasan Ali Yücel'in, Maarif Vekilliğindeki başarısının yanında, Mevlevi dervişi, felsefeci, filozof, şair, yazar, edebiyat tarihçisi, eğitim tarihçisi, öğretmen, müfettiş, devlet adamı ve gazeteci olarak yaptıkları, büyük başarılar olarak kayda geçer. Hasan Ali Yücel'in başarısının sırrını araştırmak, hem Hasan Ali Yücel'i daha iyi tanımak, hem de başarısının nedenlerine inerek onu belki başkalarının da tekrar etmesine imkan verebilmek için gereklidir.

Bu araştırmanın önemini Hasan Ali Yücel'in 1937 yılında söylediği şu sözlerle ifade edebiliriz ; “Yeni bir söz söyledim diyen, sözlerin en eskisini tekrarlamış olur. Fakat ne yazık ki hakikatleri tekrara, hafızamızdan çok idrakimiz muhtaçtır”. Bu çalışma ile eski kuşakların belleklerindeki bilgiler zenginleştirip yinelenirken, genç kuşaklara çok önemli bilgiler aktarılmış olacaktır.

Yine Yücel “Biz, yarınların insanlarıyız. Emeklerimizi, bilgi ve duygularımızı, yaptığımız bütün işleri bizden sonra geleceklere bir miras değil bir vasiyet olarak terk ediyoruz” diyordu. Burada amaçlanan, yarının insanı olarak yaşayan, emeklerini yarınlara vasiyet olarak bırakan çok yönlü bir kişiliği tüm yönleri ile ortaya çıkarmaya çalışmaktır. Reformcu, atılımcı, yenilikçi vizyonu ile Cumhuriyet'in yetiştirdiği ender şahsiyetlerden biri olan Yücel'in emekleri ve kişiliği ile Türkiye'ye kazandırdığı değerlerin tüm yönleri ile sunulması, bugüne kadar ayrı ayrı incelenmiş olan yönlerini bir bütün olarak görmemizi sağlayacaktır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Hasan Ali Yücel tarafından yazılmış olan eserler ve Hasan Ali Yücel hakkında yazılmış olan eserlerden araştırmacının ulaşabildikleri ile sınırlıdır.

2. TEZ ÇALIŞMASININ YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Modeli

Hasan Ali Yücel'in Türk eğitim ve kültür hayatına katkılarının incelenmesini amaçlayan bu araştırma "belgesel tarama modeli" esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Belgesel tarama, var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya denir. Tarananlar; geçmişteki olguların anında iz bıraktığı resim, film, plak, ses ve resim kayıtlı bantlar, araç-gereç, bina, heykel gibi kalıntılarla; olgular hakkında sonradan yazılmış ve çizilmiş her türlü mektup, rapor, kitap, ansiklopedi, resim ve özel yazı ve istatistikler, tutanak, anı, yaşam öyküleridir. Belgesel tarama belli bir amaca yönelik olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlevidir (Karasar, 2003, 183).

Araştırma ile Yücel'in hayatı bir bütün olarak ele alınmış, Yücel bütün yönleri ile ortaya konmaya çalışılmıştır. Ancak, araştırma konusu gereği Yücel döneminde gerçekleştirilen eğitim ve kültür faaliyetleri üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulmuştur. Yücel dönemi eğitim ve kültür politikasına ışık tutmaya çalışılmıştır.

Araştırmada Hasan Ali Yücel ile ilgili olarak daha önce yayınlanmış kitap, makale, tebliğ, tezler ve internet tabanından elde edilen verilerden faydalanılmıştır.

2.2. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada veriler, çalışmanın konusu olan döneme ait eser, bilgi ve belgelere ulaşmak suretiyle toplanmıştır. Aynı konu üzerinde yazılmış birden fazla kaynağa ulaşılmış ve böylece geçerli ve güvenilir bilgilerin araştırmaya kaynaklık etmesi sağlanmıştır.

2.3. Verilerin Değerlendirilmesi

Bu çalışmada ana konu alt başlıklar halinde incelenmiş ve her alt başlığın araştırmasında birden fazla kaynağa ulaşılarak, ulaşılan bilgilerin mukayeseli incelemeleri yoluyla geçerli, güvenilir ve kullanışlı olmalarına dair değerlendirmelere gidilmiştir.

3. HASAN ALİ YÜCEL'İN HAYATI

3.1. Ailesi ve Sosyal Çevresi

Hasan Ali Yücel, 16 Aralık 1897 tarihinde İstanbul'da Şir Merd Çavuş mahallesinin Topkapı Caddesindeki 80 numaralı evde dünyaya gelmiştir. Babası ünlü Posta ve Telgraf Nazırı Hasan Ali Efendi'nin oğlu Maliye Nezareti memurlarından Ali Rıza Bey, annesi Ertuğrul gemisi süvarisi deniz yarbayı Tekiroğlu Ali Bey'in kızı Neyyire Hanım'dır (Unat, 1961, 291). Neyyire Hanım'ın babası Yarbay Ali Bey'in süvarisi olduğu Ertuğrul gemisi 16 Eylül 1890 yılında Japonya dönüşünde fırtınaya yakalanmış, altı yüz denizci ve kaptan şehit olmuştur (Uluköse, 2008, 14).

Babası Ali Rıza Bey dürüst, çalışkan ve otoriter bir kişidir. İşinde dikkatli, çalışkan, doğru bir insandır, ahlak konusunda hoşgörüsü yoktur. Yalancılığı, devlet işlerinde hırsızlığı ve rüşveti affetmez (Uluköse, 2008, 15). Ali Rıza Bey çalıştığı ortamı yeterince dürüst bulmadığı için ikide birde istifa eder ve “mazuliyet maaşı” ile yetinmek zorunda kalır. Bu gibi zamanlarda geçinebilmek için ailedeki bazı değerli eşyalar elden çıkarılmaktadır (Çıkar, 1998, 17).

Dinine bağlı bir kişi olan Ali Rıza Bey, dini namaz ve oruçtan ibaret sayanlara çok kızardı. Ali Rıza Bey aynı zamanda usta bir müzisyendir (Uluköse, 2008, 15).

Hasan Ali Yücel, Mevlevi kültürünün, dini kuralların ve geleneklerin etkin olduğu bir sosyal çevrede yetişmiştir. Babası Ali Rıza Bey neyzenlik yapmış, dinsel ve din dışı eserler vermiştir (Coşkun, 2010, 15).

Yücel, mutlu sayılabilecek bir çocukluk geçirmiştir. Ailenin ekonomik durumu, zaman zaman bunalımlar görülmekle beraber genel olarak iyidir. İmparatorluk bürokrasisinde yer alan memurların maaş ödemelerinde görülen düzensizlik, Posta ve Telgraf Nezareti'ndeki memurlar için söz konusu değildir. Yücel, uzun süre ailede tek çocuk olmanın olanaklarından yararlanmış ve ailesi Yücel'i iyi yetiştirmek için büyük bir çaba harcamıştır (Arıkan, 199, 196). Hasan Ali Yücel bu koşullarda, 1897 yılında dünyaya gelmiş ve tek çocuk olarak büyümüştür. Hasan Ali Yücel'in aile ilişkilerine bakıldığında; annesi ile arasında yakın bir bağ söz konusu iken, ödün vermez bir dindar

olan babası ile olan ilişkileri o zamanın otoriter eğitim anlayışına uygun olarak mesafelidir (Çıkar, 1998, 16).

Anneanesi Ayşe Hanım'ın ilginç bir kültürel altyapısı vardır. Ayşe Hanım Cerrahpaşa'daki Başmakçı Tekkesi'ne bağlı olup Kadiri dervişi idi. Ayşe Hanım'ın tekke ile olan ilgisi eşinin hayatta olduğu dönemde başlamıştır. Ayşe Hanım günlük gazeteleri ve günün politik gelişmelerini takip ederdi. Hasan Ali Yücel ile yakından ilgilenir, ona gazete okur, Kur'an okuturdu. Hasan Ali Yücel ile tarihi olaylarla ilgili sohbet eder ve onunla her konuda tartışır. Ayşe Hanım torunu ile yakından ilgilenen, günün koşullarına göre kültürlü bir Osmanlı kadınıdır (Coşkun, 2010,16).

Evde ikinci bir anneane de Gülşen Bacı'dır. Gülşen Bacı bir Habeş kabilesinin kızıdır ve çocuk yaşta Etiyopya'dan kaçırılmıştır. Ayşe Hanım'ın dayısı Bahriye Miralay Şükrü Bey, bu kızı esir pazarından almış ve Ayşe Hanım'a çeyiz halayığı olarak vermiştir. Gülşen Bacı, Hasan Ali Yücel'in annesi Neyyire Hanım'ı büyütmüş ve evleninceye kadar onların yanında oturmuştur (Çıkar, 1998, 17).

Gülşen Bacı, Yenikapı Mevlevihanesi kudüm zadelereinden Hasan Dede ile evlendikten sonra, Hasan Ali Yücel Yenikapı Mevlevihanesi'ne devam etmeye başlamıştır. Hasan Dede çok vasıflı ve iyi bir insan olarak Yücel'in yetişmesinde etkili olan kişilerdendir. Hasan Dede Arapça bilir, Mevlana'nın Mesnevisi'ni elinden bırakmazdı (Uluköse, 2008, 16).

Hasan Ali Yücel'in ilk çocukluk yıllarında yetiştiği sosyal çevre, Mevlevi kültürünün, dini kuralların ve geleneklerin sürekli etkin olduğu bir çevredir. Küçük Hasan Ali, Merkez Efendi Mahallesi'ndeki Yenikapı Mevlevihanesi'nde ayinlere katılmaktadır. Mevlevihane'nin şeyhi olan müzik üstadı Mehmed Celaledin Dede Efendi'den Hasan Ali Yücel müzik eğitimini almıştır. Yücel, tekkenin atmosferini sevdiğini ve benimsediğini ifade etmektedir (Çıkar, 1998, 18).

Hasan Ali Yücel, ailesi tarafından korunarak iyi koşullarda büyütölmüş olmasına rağmen başından itibaren başından bazı olumsuz olaylar da geçmiştir. Daha iki yaşındayken bir akşam birdenbire dili tutulmuş ve bir yıl boyunca tek bir kelime bile etmemiştir. Bu olayın sebebi, yakın bir akrabanın ölümüdür. Bir doktora başvurulmuş ve bir sonuç alınamamıştır. Verilen ilaçların fayda etmemesi üzerine başka doktorlara

da gidilmiştir. Diğer taraftan önüne gelen herkesin tavsiyeleri de yerine getirilmeye çalışılmıştır. Bazıları çocuğun konuşma yeteneğinin yitirmesine neden olarak sevdiği bir insanın ölümünü ileri sürerken, bazıları da komşunun nazarı değdiğine inanır. Doktor tedavilerinin ve nazara karşı yapılan çeşitli büyülerin işe yaramaması üzerine küçük Hasan Ali'nin ağzına Sadrazamın ayakkabısıyla vurulması tavsiye olunur. Ali Rıza Bey saraya giderek sadrazamın huzuruna çıkar, sadrazam ayakkabısıyla çocuğun ağzına vurmaya kıyamaz ve bu arzuyu eliyle yerine getirir ve eline bir çil Osmanlı altını verir. Bu deneyim de fayda etmez (Yücel, 1998a, 51-52).

Hasan Ali'ye padişahın yemeğinden arta kalanları yedirilmesi önerilir. II. Abdülhamid'e ailenin bu istirhamı arz olunur ve II. Abdülhamid bu ricayı yerine getirir. Kendi yemeğinden arta kalanı gümüş bir tepsi içinde Hasan Ali'ye gönderir. Bu deneyim de istenilen sonucu vermez. Hekim, hoca, sadrazam ve padişah gibi tüm çarelere başvuran aile büyük bir umutsuzluğa kapılır. Bir kandil günü topluca Yenikapı Mevlevihanesi'ne gidilir ve Hasan Ali, yaşlı ve o devirde veli bilinen Ahmet Dede'ye gösterilir. Ahmet Dede ona bir toz içirir ve okuyup üfler. O akşam Hasan Ali tekrar konuşmaya başlar (Yücel, 1998a, 53).

Hasan Ali Yücel, üç yaşında iken ikinci bir olay yaşanır. Bir arkadaşlarına yaptıkları gece ziyaretinin ardından, ailenin hizmetçi kızı tarafından çingenelere satılmak üzere kaçırlır. Polis, bekçi ve evin erkekleri küçük Hasan Ali'yi ararlar ve bir polis memuru Hasan Ali'yi bulur (Yücel, 1998a, 57-60).

3.2. Okul Hayatı

3.2.1. Yolgeçen Mektebi

Hasan Ali Yücel daha dört yaşındayken 1901 yılında Laleli Senti'ndeki Yolgeçen Mektebi'ne başlar. Mahalle Mektebi'ndeki dersler, öğrencilerin anlamını bilmedikleri Arapça metinleri ezbere dayanır. Hasan Ali Yücel bu izlenimleri üzerine şunları yazar; “Bir taraftan öğretme usulünün iptidailiği, diğer taraftan ne yaptığımızı ne okuduğumuzu hiçbir suretle bilmeyişimiz, küçük yaşta zekamızı ezmek, şuurumuzu karartmak için kafi sebeplerdi” (Çıkar, 1998, 22).

Ailesi 1903 yılında İstanbul'un Topkapı semtinde, Gümüş Suyu'nda yaptırdıkları köşke taşınırlar. Bu köşk, Mevlevi Şeyhi Celaleddin Dede Efendi'ye çok yakındır. Yücel'in babası Ali Rıza Bey'in Celaleddin Dede Efendi, Profesör Şerafettin Yaltkaya gibi kültürlü kişilerle dostlukları vardır. Celaleddin Dede Efendi, evlerine misafir olarak geldiği zaman Hasan Ali Yücel'i yanına çağırıp ona yazı yazdırmış, okutmuş, müzik bilgisi vermiş, hikaye söyleyip tekrarlatmıştır (Uluköse, 2008, 18).

Okulunun zeki ve çalışkan bir üyesi olan Yücel'in öğrenim hayatındaki bilgi kaynakları olarak, okul ders takrirleri ve kitaplarının yanında bu iki büyük ve değerli aile dostunun yakın ilgisi de sayılabilir. Bu iki şahsiyetin Hasan Ali Yücel'in fikir yapısında ve Şark kültür değerleriyle temasında büyük rolleri vardır (Unat, 1961, 192).

Yazlık köşke taşındıktan sonra, önce Topkapı Sempti'ndeki Taş Mektep'e gider. Daha ilk başta Hasan Ali Yücel sesinin güzelliği ve Kur'an okumasındaki mükemmellik ile öğretmeninin dikkatini çeker. Öğretmeni, Ali Rıza Bey'e bu yetenekli çocuğu hafız yapmasını önerir. Yücel bu okulu hiç sevmez, ders yöntemlerinin çeşitli olduğunu ancak bununla beraber çok katı olduğunu düşünmektedir (Çıkar, 1998, 24).

3.2.2. Mekteb-i Osmani

Hasan Ali Yücel dokuz yaşında iken, 1906 yılında Mekteb-i Osmani'ye gönderilir. Bu okul, Yusufpaşa Sempti'nde bulunmaktadır ve oturdukları eve yakındır. Bu okul paralıdır ve ona yenilikler öğrenme imkanı vermiştir. Okula yazılma sırasında yapılan sınavda başarılı olan Yücel, iptidaiyenin ikinci sınıfına alınır. Bu okul çok hoşuna gider (Çıkar, 1998, 25).

Bu okulda sınıflar tahta, haritalar ve sıralarla donatılmıştır. Ayrıca her ders ayrı bir hoca tarafından okutulmaktadır. Hasan Ali Yücel müzik dersinden başka, Coğrafya ve Fransızca derslerine ilgi duymakta ve sevmektedir. Yücel mektebi sevdiğini ve mektebe başladığı gün verilen kitapları daha çok sevdiğini dile getirir. Çoğu ciltli olan bu kitapların içinde yazılar yanında resimler de bulunmakta ve mahalle mektebindeki sarı yapraklı, taş basması kitaplara benzememektedirler (Yücel, 1998a, 107). Yücel 5 yılını

bu okulda geçirmiş ve Rüşdiye şahadetnamesini buradan alarak Vefa İdadisi'ne gitmiştir (Yücel, 1998a, 108).

Yücel, daha küçük bir çocuk iken ev halkını zaman zaman karşısına oturtup öğretmenlik temrinleri yapmaya başlamış ve Rüştiye sınıflarında da okumaya düşkün, uyanık, şair ruhu gittikçe gelişen bir genç olarak tanınmıştır (Unat, 1961, 291).

Hasan Ali Yücel'in çocukluk yılları tekdüze bir şekilde geçmiştir. Bu yaşamında genel olarak baskılı bir eğitim, babası tarafından sıkı kontrol ve oldukça sıkıcı bir atmosferdir. Çocukların özgürlüğünü kısıtlayan kurallar topluma egemendir. Hasan Ali Yücel'in aile yaşamı, akraba ziyaretleri dışında, dört duvar arasında geçmektedir. Mesire ve hıdrellez eğlenceleri, ona zevk veren yaşantılardır. Aile eğlencelerini yanında Hasan Ali Yücel'in hayatında, okul törenlerinin de önemli bir yeri vardır. Örneğin öğretim yılı sonunda en başarılı öğrencilere "Tevzi-i Mükafat Merasimi" denen bir tören düzenlenerek hediyeler verilirdi. Hasan Ali Yücel, üstün başarısı dolayısıyla her zaman kitap hediye edilerek ödüllendirilen öğrencilerden biriydi (Çıkar, 1998, 25-26).

Yücel'in çocukluğu İstanbul'da geçmiş, bu nedenle zamanın siyasal olaylarına tanıklık etme imkanını yakalamıştır. Bu siyasal olayların yankılarını gerek aile çevresinden, gerekse sokaklardaki kalabalıktan izlemiştir. Babasının Telgraf Nezareti'nde müfettiş olması, anneannesinin zamanın gazetelerini takip etmesi, okuldaki hocalarının hürriyetten bahsetmesi, Yücel'in ilgisini bu olaylara yöneltmiştir (Sönmez, 2000, 9).

1908 yılında meşrutiyet ilan edildiğinde, Yücel Mekteb-i Osmani'nin son sınıfında idi. Yenikapı Mevlevihanesi'ne de gidiyordu. Tekkenin de siyasi ilişkileri vardı, ancak Yücel bu durumdan haberdar değildi. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte toplum düzeninde yenilikler, hürriyet şiirleri ve marşlar duyulmaya başlamıştı (Uluköse, 2008, 20).

İkinci meşrutiyetin ilanı Yücel'in ruhunda derin sarsıntılar ve sorunlar yaratmıştır. Nitekim sokaktan geçen, tepeden tırnağa silahlı insanların serpuşlarında yazan "Ya istiklal, ya ölüm" sözleri belleğine o kadar derin bir şekilde kazınmıştır ki; onun bütün yaşamı boyunca hürriyetin ne olduğunu ve ne olması gerektiğini kavramaya, anlamaya, anlatmaya çalışmasında 1908 yılı bir çıkış noktası olarak düşünülebilir (Arıkan, 1997, 196).

Meşrutiyetin ilanından sonra babası Ali Rıza Bey'e, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girmesi için baskı yapılmaya başlamış ancak kabul etmeyince istifa etmek zorunda kalmıştır (Uluköse, 2008, 21).

Yücel kendine göre olayları yorumlayarak ve biraz da çevrenin etkisi ile İttihat ve Terakki'ye sempati duymuştur. İttihat ve Terakki ile ilgili görüşlerini aktarırken o yıllarda bu partiyi benimsediğini belirtir. Ancak Hasan Ali'nin ittihatçılığı sadece sempati düzeyinde kalmış ve partinin hiçbir organında görev almamıştır. Bu taraftarlık üniversite yıllarına kadar devam edecektir. Üniversite yıllarında "Millici" olan Yücel, Atatürk'ü bu yıllarda benimseyecek ve ömrünün sonuna kadar da böyle kalacaktır (Sönmez, 2000, 9).

İkinci Meşrutiyet, 31 Mart Olayı, "Hürriyet", "istibdat" sözcüklerinin, "mürteci" sözcüğünün anlamını çözmeye çalışmak, on bir-on iki yaşlarında bir çocuk için cehennemdir. Onun dünyayı anlamaya çalıştığı yıllarda belleğine yansıyanlar: "Arnavutluk isyanları, Trablusgarp Harbi, Balkan Muharebesi, bozgun, Rumeli'nin yitirilişi, seferberlik, yoksulluk, açlık, sefalet ve nihayet, mağlubiyet, esaret" tir (Başaran, 2010, 61).

3.2.3. Vefa İdadisi

Hasan Ali Yücel, Mekteb-i Osmani'yi başarıyla bitirmiştir ve idadiler hakkında bilgi edinmeye başlar. Babası Yücel'in öğrenim durumuyla pek fazla ilgilenmemekte ve askeri yatılı okula göndermek istemektedir. Annesi ise, bu durumu reddeder ve Yücel oturdukları semt yakınlarındaki Vefa İdadisi'ne yazdırılır. Bu okula belli sayıda öğrenci alınmıştır ve belli bir ücret alınmanın yanı sıra aynı zamanda giriş sınavı da vardır (Çıkar, 1998, 29).

Vefa İdadisi'nde okurken Balkan bozgununun bütün sıkıntılarına tanık olmuştur. Bozgunu izleyen günlerde İstanbul'a yığılan, yerinden yurdundan edilen aç, sefil insanların dramını paylaşır. Yücel, bu bozgunun, felaketin arkasında yatan gerçeğin, çağdaş anlamda bir eğitim düzeninin kurulmamış olması ve halkın aydınlatılamaması

olduğunu düşünmektedir. İşte bu yüzden ilerde eline fırsat geçtiğinde halkı eğitip aydınlatmak, çağdaş bir düzeye ulaştırmak için elinden geleni yapacaktır (Arıkan, 1997, 196).

Yücel'in yaşam öyküsünde bir yandan Osmanlı'nın eriyip bitişine; diğer taraftan da hürriyet adına yapılan zorbalıklara tanık olmaktadır. Bu yıllarda devletin içinde ve dışında sarsıntılar devam etmektedir. Balkanlardaki topraklar birer birer elden çıkarken, içerde siyasal ve toplumsal politika kavgaları yaşanmaktadır. Bu kötü gidişe dur diyebilecek sağlıklı bir çözüm yolu ise bulunamamaktadır (Sönmez, 2000, 10).

Böylesine bir ortamda yetişen Yücel, toplumsal çalkantılara duyarlılığını yitirmemiştir. Daha 15 yaşında iken "Mektepli" dergisine ilk yazısını yazar. Yazısı, 17 Ekim 1913 tarihinde yayımlanır. Yücel yayımlanan bu ilk yazısına vatan ve özgürlük kavramlarının insan yaşamındaki vazgeçilmezliğini odak noktası olarak seçmiş ve 15 yaşın duyarlılığı ile bütünleştirmiştir. Ülkede yaşanan dramatik gerçekliği ve anavatana sığınan göçmenlerin yaşadıkları olanaksızlıkları aktardığı bu yazı, anlatımda dile egemen usta bir kalem izlenimini uyandırmıştır (Sönmez, 2000, 10-12).

1915 yılı, lise son sınıfta iken Birinci Dünya Savaşı patlak verir ve askere çağırılır. Böylece öğrenimine ara vermek zorunda kalmıştır. Hasan Ali Yücel, Pendik'te yedek subay olarak 18 yaşında askerlik görevine başlamıştır. 1916 yılında önce asteğmenliğe, dört ay sonra da teğmenliğe yükselmiştir. Üç buçuk yıl sonra 2 Aralık 1918'de ordudan terhis olmuştur (Çıkar, 1998, 30-31).

Harp yılları içinde "Nihai Zafer" teranesiyle avunmuş ve Mütareke gerçekleri ile yüz yüze gelmiş, ordudan ilişkisi kesilmiş birçok genç gibi Hasan Ali Yücel de bir iş ve meslek sahibi olma ihtiyacı ile baş başa kalmıştır. Darülfünun, liselerin son sınıfından askere alınan gençlere kapılarını açtığı için Yücel hemen Hukuk Fakültesine kaydolar (Unat, 1961, 292).

Hukuk Fakültesi'nde iken hocası Celalettin Arif Bey ile tartışır. Okuldan atılmakla karşı karşıya gelir. Bu cezayı almadan önce okuldan ayrılır. Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne kaydolar (Sönmez, 2000, 12). Artık bir Darülmüallimin-i Aliye öğrencisidir. Bu okul bir yatılı yüksek öğretmen okuludur. Öğrenciler, İttihat ve Terakki'nin eski toplantı salonunu yatak salonu olarak kullanmaktadır (Çıkar, 1998, 35).

Yücel, gündüzleri derse devam eder, geceleri ise “İfham” gazetesinde muhabir olarak çalışır. Bu sırada İstanbul işgal altındadır. Mustafa Kemal Anadolu’da Ulusal Kurtuluş Hareketi’ni başlatmıştır. İstanbul’da çıkan gazetelerden bir bölümü Ulusal Kurtuluş Hareketi’ni destekler. Bu destek “millicilik” adı altındadır ve İfham gazetesi de bu gazeteler arasındadır (Sönmez, 2000, 12).

Yücel ayrıca devrin mecmuları olan Yeni Mecmua, Dergah, Büyük Mecmua, Düşünce, Milli Mecmua gibi dergilerde şiirlerini ve makalelerini yayımlamaktadır. Askerlik hayatının olgunlaştırdığı Hasan Ali Yücel, bir üniversite öğrencisinden çok devrinin fikir ve kalem sahipleri arasında tanınan ve sivri bir şahsiyet olur (Unat, 1961, 292-293).

Yücel ilk şiirlerini ise, bu yıllarda Dergah Dergisi’nde yayınlar. Bu dönemde cephe haberlerinin heyecanla tartışıldığı İkbâl Kırathanesi’nde Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Hamdi Tanpınar ile olayları değerlendirirler (Boybeyi, 1998, 152).

1919 yılında yapılan Sultanahmet mitinglerine Hasan Ali Yücel de katılmıştır. Türk Ocaklarında, dil ve tarih konularında araştırmalar yapılmakta, konferanslar düzenlenerek, piyesler hazırlanarak Türkçülük düşünceleri yayılmaya çalışılmaktadır. Hasan Ali Yücel de Türk Ocakları ile ilgili olarak, ocağın içinde dışarıya benzemeyen bir fikir havası yaratıldığından bahseder. Türk Ocağı’nda dil ve tarih konularında konferanslara, araştırmalara katılır (Çıkar, 1998, 39).

Yücel, yüksek öğrenimi sırasında felsefenin yanı sıra edebiyat, sanat ve musiki konularına dikkat ve ilgisini yoğunlaştırmıştır. Daha öğrencilik yıllarında basın dünyasını tanıma fırsatını yakalamış ve o yılların önde gelen bilim, düşünce ve sanat adamlarının söyleşilerine katılmıştır. Kültürce zengin, çok yönlü ve renkli bir kişilik geliştirmesinde bu ortam etkili olmuştur (Oğuzkan, 1993, 5).

Okul yıllarında hiçbir zaman kendini yalnızca edebiyata vermediği görülmektedir. O zamanlar onuncu sınıftan ayrılan fen ve edebiyat şubelerinden, edebiyat merakına ve hocaları tarafından da edebiyat yeteneği kabul edilen bir gerçek olmasına rağmen, Yücel Fen Şubesini seçer. Çünkü Yücel, daha o yaşta bir gerçeği kavramıştır: Müspet ilim kültürü olmaksızın hakiki sanat adamı olmanın da imkanı yoktur (Çağlar, 1937, 6).

1921’de “Ruh ve Beden Üzerine” yaptığı çalışmasıyla Darulmuallimin-i Aliyye’yi üstün başarı ile bitirir (Boybeyi 1998, 152).

Hasan Ali Yücel Okulu bitirdikten sonra kitabı kapatmayan, okul kitaplarının kılavuzluğunda birçok kitaplara birden varmak ve onları da kavramak için uğraşan, asıl okumaya, bilgi edinmeye resmi tahsil safhasından sonra başlayan ve hiç bıkmadan devam eden, okumayı kendine en büyük zevk edinen bir kişilik yapısına sahiptir (Çağlar, 1937, 6).

3.3.Meslek Hayatı

3.3.1.Öğretmenlik Yılları

Hasan Ali Yücel memleketine, hayalini daha küçük yaşlardan itibaren kurduğu bir meslekte, öğretmenlikte hizmet etmek istiyordu. Fakat o günün okul kadrolarında hemen görev almak imkansızdı. Darülfünun hayatından Yücel’i tanıyan ve kabiliyetlerini takdir eden hocaları, geçici bir süre için onu Edebiyat Fakültesi’nde öğrenci hayatının disiplinini düzenlemekle görevlendirdiler. Yücel bir yıl kadar bu “inzibat memurluğu” ile meşgul olmuştur. Yücel, bu sırada Talimgah karargahından arkadaşı olan Necati Tansel’in, üniversitedeki meşhur Pierre Loti toplantısında tanıştığı kız kardeşi Refika Hanım ile evlenir (Unat, 1961, 293).

19 Aralık 1922’de İzmir Erkek Muallim Mektebi’ne Türkçe ve Edebiyat öğretmeni olarak atanır. İzmir’e eşi Refika Hanım ile birlikte giderler. Yanıp yıkılmış bir şehirle karşılaşır. Üç yıl süren Yunan işgalinden kurtulmuş olan İzmir’de yaşam koşulları çok kötüdür (Uluköse, 2008, 35). Burada çevreyle yakın dostluklar kurar. Yücel, İzmir’de kesintiye uğramış olan milli eğitime yeni bir ruh ve canlılık vermek için uğraşır. Türk Sesi gazetesinin kuruluşunda önemli rol oynar (Arıkan, 1997, 197).

Atatürk 2 Şubat 1923’te İzmir’de gümrük binasında İzmir İktisat Kongresi için hazırlanan toplantı salonunda halka açık bir toplantı yapar. Atatürk, bu toplantının başında orada nutuk vermek için bulunmadığını, sadece kendisinin değil halkın da konuşmasını istediğini ve bu konuşmada muhatabın Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi veya Başkumandan değil, sadece mebus Mustafa Kemal olacağını belirtir. Bu giriş,

toplantıya katılanlar tarafından içtenlikle alkışlanır ve toplantı ilerledikçe sorular sorulmaya başlar. Bu toplantıda, öğretmen arkadaşı Hikmet Bey ile birlikte Hasan Ali Yücel de bulunmaktadır (Coşkun, 2010, 28-29).

Hasan Ali Yücel, Mustafa Kemal ile ilk defa burada karşılaşır. Mustafa Kemal'in yaptığı bu toplantıda Yücel, mekteplerin yanında fosil haline gelen medreselerin yaşatılıp yaşatılmayacağı sorusunu sorar. Mustafa Kemal, medrese eğitimi ve Arapça öğrenmenin güçlüklerinden söz ederek, ilerici ve devrimci fikirlerini halk ile paylaşır. Büyük bir asker olarak değil de, milletin eğitim ve kültür yaşamında büyük bir önder olarak konuşur (Uluköse, 2008, 35).

Yücel İzmir'de çok özlediği öğretmenlik hayatına kavuşmuş, ilk başarılarının zevkini tatmaya başlamıştır. Ancak Yücel ailevi sebepler yüzünden İstanbul'a dönmek zorunda kalır. Bu durum Hasan Ali Yücel'i yine Darülfünun kadrolarında iş bulmaya zorlar. Çok geçmeden o günlerde yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat Kanunu askeri liseleri Milli Eğitim Bakanlığı'na devreder ve Bakanlık Yücel'i Kuleli Askeri Lisesi'ne Edebiyat öğretmeni olarak atar. Bir süre sonra bu görevine ilaveten İstanbul Erkek Lisesi'ne de Edebiyat öğretmeni olur. Ertesi ders yılında Galatasaray Lisesi'ne nakledilen Yücel hem bu okulda, hem de Kuleli Erkek Lisesi ile İstanbul Erkek Lisesi'nde Edebiyat, Felsefe ve İctimaiyat, Yurttaşlık Bilgisi derslerine 1927 yılına kadar devam eder (Unat, 1961, 293).

1926 yılında Mantık kitabı yayınlanır. Öğretmenlik yaptığı yıllarda "Felsefe Elifbası-Ruhiyat Alfabeti", "Suri ve Tatbiki Mantık ve Metodoloji" kitapları ve Hıfzı Tevfik, Hamamizade İhsan ile birlikte hazırladıkları "Türk Edebiyatı Numuneleri" kitaplarını yayınladı (Uluköse, 2008, 36). Hasan Ali Yücel, yazmış olmak için yazan değil, yazmasının gerekli olduğunu hissettikçe, yazmak için kafasını ve kalbini tam anlamıyla hazır ve dolu buldukça yazan bir yazıcıdır. Akşam gazetesinde ve birçok mecmuada yazdıklarını bir araya toplayarak meydana getirdiği ve Pazartesi Konuşmaları adını verdiği kitabın girişinde bu durumu ifade etmektedir (Çağlar, 1937, 7).

Yücel, Darülfünun yıllarında kendi uğraşı alanının ders kitaplarındaki açığı tespit eder ve ilk önce bu alandaki eksiklikleri gidermek için çaba gösterir. Üstlendiği her görevden sonra, deneyimlerini ve elde ettiği sonuçları bir kitap halinde yayınlamak Yücel'in değişmez prensibi olmuştur (Çıkar, 1998, 50).

Ağustos 1926'da, doğumundan kısa bir süre sonra ölen ilk çocuklarından sonra, ikizleri Can ve Canan dünyaya gelir. Yücel'in ailesine ve eşine bağlılığı, özellikle şiirlerine ve ailesinden uzakta kaldığı dönemlerde yazdığı mektuplarına yansır. 1936'da da üçüncü çocukları Gülümser dünyaya gelir (Çıkar, 1998, 50).

3.3.2. Müfettişliğe Yükselmesi

3 Mart 1924 yılında çıkarılan Öğretim Birliği (Tevhid-i Tedrisat) Yasası ile tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Böylece Hasan Ali Yücel'in İzmir'de Mustafa Kemal'e sorduğu sorunun yanıtı verilmiş oluyordu. 1926 yılında Türkiye bölgelere ayrılır ve Maarif Eminlikleri kurulur. 1927 yılı başında Hasan Ali Yücel ve Reşat Şemsettin Sirer, Mıntıka Müfettişi unvanı ile İstanbul Maarif Eminliği'ne atanırlar (Uluköse, 2008, 37).

Her ikisi de o zaman İstanbul Maarif Eminliği yapan ve tecrübeli iki idare adamı olan Salih Zeki Buluş ile Behçet Güçer'in yanında ilk idare stajlarını yaparlar. Eminlikler kaldırılınca müfettiş Yücel, doğrudan doğruya Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu içerisinde yer alır (Unat, 1961, 294).

Bu görevini sürdürürken 1930 yılında dönemin kültür bakanı Cemal Hüsnü tarafından Avrupa kültür kuruluşlarını incelemek üzere üç bakanlık müfettişinden biri olarak Fransa'ya gönderilir. Burada bir yıl süre ile kalır. Bu süre içerisinde öğretim kurumlarını yakından görerek, Fransız kültür ve eğitim sistemini inceler. Yaptığı incelemeleri bir rapor halinde düzenleyerek bakanlığa verir. 1926 yılında bu incelemelerini "Fransa'da Kültür İşleri" adı altında kitap olarak yayımlar (Sönmez, 2000, 21-22).

Bu görev Yücel'in Batı uygarlığı ile tanışmasını sağlar. Burada Fransızcasını geliştirir. Eğitim sistemi ve eğitim kurumlarını incelemenin yanında konser, opera, tiyatro gibi kültürel etkinlikleri izler. Fırsat yaratarak Londra'yı görür. Paris ve Londra'daki sanat ve kültür etkinliklerinin içine girmeye çalışır. Paris'ten pek çok kitap, dergi, tanınmış ressamın tablolarının tıpkıbasımları, körüklü bir fotoğraf makinesi, bir gramofon ve Batı müziği plakları ile döner (Coşkun, 2010, 36).

Klasik müzik konusundaki bilgilerini, müzik yeteneği ile birleştiren Yücel, zaman zaman yakın çevresine şarkı söyleyerek özellikle çocuklarını bu bakımdan etkilemiştir. Kızı Canan daha sonraki yıllarda şan eğitimi alır, şiire büyük ilgi duyan Can da ailedeki sanat geleneğini ülkenin önde gelen şairlerinden biri olarak sürdürmüştür (Çıkar, 1998, 54).

3.3.3. Mustafa Kemalle Birlikte Ülkeyi Denetleme Gezisi

Yücel Paris'ten döndükten sonra Mustafa Kemal ile hiç beklenmedik bir karşılaşma gerçekleşir. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı ile birlikte Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısı olumsuz yönde etkilenmiş ve ülkede bir huzursuzluk baş göstermiştir. Mustafa Kemal bu sorunların, hükümetin mecliste eleştiriden yoksun ve denetimsiz kalmasından kaynaklandığını düşünür ve Mustafa Kemal'in talimatı ile 12 Ağustos 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulur. Bu parti halkın memnuniyetsizliğini açıkça ortaya koyduğundan Mustafa Kemal tarafından kapatılır. Mustafa Kemal, ülkenin içinde bulunduğu durumu yerinde görmek ve değerlendirmek amaçlı, Türkiye çapında bir denetleme gezisi yapmaya karar verir (Çıkar, 1998, 54).

Mustafa Kemal bu gezide beraberinde götüreceği müşavirler arasına katılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'ndan da birini ister. 11 Kasım 1930 - 3 Mart 1931 tarihleri arasında üç buçuk ay süren seyahatte Cumhurbaşkanlığı'na refakat edecek ve onu temas edeceği her eğitim konusunda tatmin edecek şekilde cevaplandırarak birini bulmak bakanlığı bir hayli düşündürür. Nihayet bu işle genç bir müfettiş olan Hasan Ali Yücel görevlendirilir (Unat, 1961, 294).

Geziye sonradan İçişleri Bakanı olacak Milletvekili Şükrü Kaya, CHP Genel Sekreteri, İçişleri Bakanı ve Başbakan olacak Recep Peker, Milli Eğitim Bakanlığı yapacak olan Milletvekili Dr. Reşit Galip, CHP Genel Sekreteri olacak Milletvekili Memduh Şevket Esenal, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Tevfik Bıyıklıoğlu, ekonomist ve yazar A. Hamdi Başar ve bakanlık temsilcileri katılır. Ayrıca günün önemli gazetecileri de geziyi izlemektedir (Coşkun, 2010, 37).

Heyet 11 Kasım akşamı, Ankara istasyonunda toplanmış ve Mustafa Kemal, İzmir'deki toplantıda sorduğu soru ile dikkat çeken Hasan Ali Yücel'i hatırladığını belirtmiştir. Gezinin ilk durağı Kayseri'dir. Kayseri'de Mustafa Kemal, lisede felsefe dersine girmiş, yazarı Hasan Ali Yücel olan kitabı incelemiş ve dersi dikkatle dinlemiştir (Çıkar, 1998, 55).

Derste okutulan kitap Hasan Ali Yücel'in yazdığı Mantık kitabıdır. Kitapta yer alan "kaziye (önerme)", "salibe (olumsuzlaştırıcı)", "mucibe (neden- sebep)", "külliye (genellik- bütünlük)" gibi kelimeler Atatürk'ün hoşuna gitmemiştir (Coşkun, 2010, 38).

Mustafa Kemal, ikinci durak olan Sivas'ta Hasan Ali Yücel'e kitapta yer alan anlaşılması ve hatta söylenmesi güç olan Arapça kelimeler yerine Türkçelerini düşünüp düşünmediğini sorar. Hasan Ali Yücel ise böyle bir girişimin fertlere bırakılmayacağını, bu şekilde ifadeye birlik sağlanamayacağını belirtir. Bunun için bir cemiyet veya heyet kurulması gerektiğini düşündüğünü ifade eder. Henüz Türk Dili ve Tetkik Cemiyeti henüz kurulmamış ve Atatürk'ün yönelttiği sorular henüz böyle bir cemiyetin planlanmamış olduğunu göstermektedir. Böylece Hasan Ali, cemiyetin temel taşı bu görüşü ile atmıştır (Çıkar, 1998, 56).

Atatürk Hasan Ali Yücel'e, ilk pozitif bilimlerin metotlarını ve büyük filozofların hayatını anlatan böyle bir mantık kitabını ilk kez gördüğünü söyler ve tebrik eder. Terimler konusunda özel çabasını görmek istediğini de belirtir (Coşkun, 2010, 40).

Konu burada kapanmaz ve konuşma devam eder. Mustafa Kemal bu kez Hasan Ali Yücel'den sıfırı tanımlamasını ister. Atatürk Yücel'e mantık dizgesinde sorular yöneltilir. Yücel de soyut yanıtlar verir. Yücel bu sorular karşısında mağlup olmak üzeredir. Atatürk'ün amacı ise Yücel'i sıkıştırıp mağlup etmek değildir. Amacı ciddi meselelerle uğraşmaktan doğan ağır ve yorucu havayı dağıtmaktır. Yücel Atatürk'ün soruları karşısında nereye gitse yakalandığını fark eder ve ilmi yerine zekasını kullanması gerektiğine karar verir. En son "Efendimiz, daima arkanızda ve solunuzdayım. Sıfır işte efendimizin solunda olan bendenizim" der. Böylece konu tatlıya bağlanır (Çıkar, 1998, 56-57).

Bu üç aylık gezi esnasında Yücel ile Atatürk arasında bir dikkate değer söyleşi daha yaşanmıştır. Mustafa Kemal'in etrafındakilere yönelttiği Türk milletinin kendisini ne

zaman kurtulmuş sayacağına dair soruya, Yücel bir kurtarıcı arama ihtiyacını duymayacak hale geldiği zaman yanıtı vermiş ve Atatürk bu fikrin, üstünde derin derin düşünülmesi gereken bir fikir olduğunu ifade ederek beğenisini açıklamıştır (Uluköse, 2008, 39-40).

Yücel'in bu yanıtı açık, tutarlı ve akılcıdır. Bir millet, tüm bireylerine çağın gerektirdiği bilgi, beceri ve yeteneği verebilirse, o zaman kurtarıcı arama ihtiyacından kurtulacaktır. Bunu sağlamanın yolu ise, çağdaş eğitim ve öğretimden geçer. Yücel, bu amaçlara uygun bir eğitim sistemi sağlamaya çalışmış ve o sistemin temellerini çok sağlıklı ve akılcı bir şekilde atmıştır (Uluğbay, 1998, 2).

Atatürk ile 3 Şubat 1923 günü başlayan diyalog bu gezi ile daha da pekişmiştir. Yücel 1960 yılında yayımlanan Dinle Benden adlı kitabında, o günleri de kapsayacak şekilde Atatürk'e duyduğu içten sevgisini ve ona karşı olanlara duyduğu hıncı ifade etmiştir (Coşkun, 2010, 42).

3.3.4. Türk Dili Tetkik Cemiyeti

Mustafa Kemalle birlikte yurt genelinde yapılan denetleme gezisinden bir yıl sonra, 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyetin amacı, Türkçenin sorunları ile uğraşmak ve dil devrimini sağlam temeller üzerine oturtmaktır. Cemiyetin reisi Samih Rifat, umumi katibi Ruşen Eşref Ünaydın üyeleri de Celal Sahir Erozan ile Yakup Kadri Karaosmanoğlu'dur. Cemiyetin kurulmasından sonra aynı yıl, ilk dil kurultayı yapılır. Kurultay sonunda Yücel, Etimoloji Kolu başkanlığına getirilir (Çıkar, 1998, 58).

Türk Dil Kurumu ve Dil Kurultayı Hasan Ali Yücel'e yeni bir faaliyet alanı açmış, gerek kurultayda, gerekse kurultayı takip eden dilde sadeleştirme ve sözlük faaliyetlerinde yaptığı verimli çalışmaları ile ön planda yer almıştır (Unat, 1961, 296).

Dil konusu Hasan Ali Yücel'in her zaman, toplumsal ve kültürel düzeyde yükselme sorunu olarak en önemli uğraşlarından birisi olmuştur. Bu konularda gözü kapalı düşüncelerden her zaman uzak durmuştur. Türk dilinin "taş ve maden devrinde, kültür kelimelerini göç yolu ile yeryüzündeki dillere yayan eski ve büyük kültür dili"

olduğunu göstermek amacıyla ileri sürüldüğü ve Mustafa Kemal tarafından üzerinde ısrarla durulmasına rağmen, Yücel, Güneş dil Teorisini dil sorununun çözümü için doğru bulmamakta ve katılmaktan kaçınmaktadır (Çıkar, 1998, 61).

3.3.5. Goethe Ödülü

Yücel'in 1930'lu yıllarda dil, sanat, edebiyat, felsefe ve ilim üzerine yazıları yoğunlaşmıştır. Bu dönemde yazdığı yazılar ve savunduğu düşünceler bakanlık yaptığı dönemdeki uygulamalarına kaynaklık edecek niteliktedir. Bu yazıları daha sonra Pazartesi Konuşmaları adı altında kitaplaşmıştır. Bu dönem, bir nevi bakanlığa hazırlık dönemidir. Yücel 1932 yılında "Mevlana'nın Rubailerini", "Goethe, Bir Dehanın Romanı" ve "Türk Edebiyatına Toplu bir Bakış" adlı eserlerini yayınlamıştır. Goethe incelemelerini Fransa'da kaldığı yıllarda Fransızca literatürden okuyan Yücel, "Goethe'nin hayatın her cephesine temas eden bir zeka" oluşunu sevmiştir. Bu çalışma Goethe üzerine Türk dilinde yapılan ilk çalışmadır. Ve Yücel bu çalışmasından dolayı Goethe madalyasıyla ödüllendirilmiştir (Çıkar, 1998, 61-63).

Yaşar Nabi Nayır'a göre Hasan Ali Yücel, aklıyla Batı'da, gönlü ile Doğu'da bir düşünürdür. Yücel'in Doğu ve Batı kültürlerinin simgeleri olan Mevlana ve Goethe üzerine çalışması, bu büyük yazarlara takdir duygularının yanında kendi görüşlerini de yansıtmaktadır. İslam dininin tüm insanlığı kavrayan geniş anlayışı ile Mevlana'yı, Batılı bir kültür adamı olan hem şair, hem filozof Goethe ile birleştirmek istemiştir (Coşkun, 2010, 44).

Hasan Ali Yücel, gerçekçi bir yazından yanadır. Beğendiği yazarlardan biri de Gorki'dir. Edebiyatımızın hala milletlerarası bir değere yükselememiş olmasını, edebiyatımızın tam anlamıyla halkçı olamamasında görmektedir (Başaran, 1997a, 42).

Yücel'e göre, Gorki olumsuz bir dünya görüşünün egemen olduğu bir dönemde halk içinde yaşadığı ve ona varlığını bağladığı için olumlu insan iradesini kendine baş ilke saymıştır. Bu olumlu iradenin gerçekleşmesi için Gorki, bütün hayatında büyük bir toplum ve halk savaşçısı oldu. Edebiyatı kuru bir söz hünerliliği halinden çıkardı.

İşleyen ve düşünüp duyan bir adamın özlemlerini, halka güç ve ruh verici sözlerini iletmeyi sağlayan bir edebiyat yarattı (Başaran, 1976, 3).

Zengin bir iç dünyasına sahip bir ozan, bir yazar olan Hasan Ali Yücel'in eylem adamlığı, ozanlığı ve yazarının önüne geçmiş ve o tüm yaratıcılığını yeni kuşakları yetiştirmeye, yeni yaşamı yaratmaya harcamıştır (Başaran, 1997a, 42).

3.3.6. Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

6 Kasım 1932'de Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'ne atanır. Bu görevini 2 Nisan 1933 yılına kadar sürdürür. Gazi Eğitim Enstitüsü, batılı ülkelerdeki benzerleri örnek alınarak kurulmuştur. Öğretim kadrosu çoğu yurtdışında eğitim görmüş, seçkin elemanlardan oluşmaktadır. Enstitüde kültürel etkinlikler düzenlenmekte, Ankara'da tiyatro salonu olmadığı için sahne gösterileri, edebiyat matinelere düzenlenmektedir (Uluköse, 2008, 41).

Yücel, müdürlük yaptığı dönemde, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde güzel sanatların her alanında teşvik edici ve himayeci olmuştur. Enstitü şiir, edebiyat, tiyatro, müzik, hitabet, resim gibi güzel sanatların her alanında tam anlamıyla büyük bir gelişme göstermiştir (Andican, 1998, 12).

1932 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'ne atanan İsmail Hakkı Tonguç, enstitünün Resim Bölümü'nü kurmuş ve yöneticiliğini üstlenmiştir. Aynı eğitim kurumunda müdürlük görevini sürdüren Hasan Ali Yücel ile Resim Bölümü yöneticisi İsmail Hakkı Bey dost olurlar, düşüncelerinin aynı amaçlarda birleştiğini fark ederler (Coşkun, 2010, 45).

Yücel bu görev sırasında 1917-1933 yılları arasında yazdığı şiirlerini "Dönen Ses" adı altında birleştirerek kitaplaştırmıştır. Yücel'in şiirleri Osmanlı geleneğinden bağlarını koparmış ve Kemalizm ve laiklik ilkesine sıkı sıkıya bağlı olduğunu açıkça göstermektedir. Bu şiirleriyle, çocuk edebiyatına doğrudan doğruya katkıda bulunan şairler arasında yer almıştır. Yücel gerçek anlamda başarıya çocuklar için yazdığı şiirleri ile ulaşmıştır. Ne var ki şiir ve şiir yazmak Yücel için sadece bir tür anlatım biçimidir (Çıkar, 1997, 65).

3.4. Milli Eğitim Bakanlığı Yılları ve Siyaset Hayatı

3.4.1. Hasan Ali Yücel'in Ortaöğretim Genel Müdürlüğü

Hasan Ali Yücel 1933 yılının sonlarında Maarif Vekaleti Orta Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne atanmış ve bu görevi 1935 yılına kadar sürdürmüştür. Bu dönemde üniversite eğitime bir basamak oluşturduğu için büyük önem verdiği liselerde reform yapmayı planlamıştır. 1938 yılına kadar üzerinde çalıştığı “Türkiye’de Ortaöğretim” isimli eseri de bunun bir göstergesidir. Bu çalışma Yücel’in bakanlığı dönemindeki reformların ön çalışması olarak kabul edilebilir (Çıkar, 1998, 65).

Hasan Ali Yücel, Türkiye’de ortaöğretim adlı kitabını Atatürk’ün yüksek varlığına ithaf etmiştir. Yücel kitabın önsözünde, bu kitabın bir idealin değil realitenin kitabı olduğunu söyler. Esaslı bir programın tespiti için, türlü görüşlerin önce çarpışarak sonra uzlaşması gerektiğini savunmuş, ferdi olarak böyle büyük bir davaya teşebbüs etmenin büyük cüret olduğundan bahsetmiştir. Böylece, Milli Eğitim Bakanlığı yıllarındaki ana kuralları da şekillenmiştir; elbirliği, düşünce ve gönül birliği ile atılımları gerçekleştirmek. Kitabında Yücel, ortaöğretimin Tanzimat devrinden itibaren Cumhuriyet dönemine kadar tarihçesinden, öğretmen ve öğrenci işlerinden, ortaokul ve liselerin müfredat programlarından, bütçe, bina ve ders aletleri konularından, öğretmen ve öğrencilere dair kanunlardan bahsetmektedir (Yücel, 1994, XIII).

1934 yılında babasının karşı çıkmasına rağmen Cumhuriyet Halk Partisi’ne başvurur. Daha sonra yapılan parti içi seçimleri kazanır. 1 Mart 1935 yılında İzmir milletvekili seçilir ve resmen meclise girer. 1935-1937 yılları arasındaki yazıları, tüm yaşamında olduğu gibi onun kültür ve eğitim konularında yoğunlaştığını ve kendisini daha üst sorumluluk düzeyine hazırladığını göstermektedir. Yücel bu yazılarında:

- Konuşma dili ve yazma ikiliğinin kaldırılması gerektiğine,
- Dünya edebiyatının büyük eserlerinin çevirilerine gerek duyulduğuna,
- Köy eğitmeni projesine değinerek, bunun asla normal bir ilk tahsille karşılaştırılmamasına, her ikisinin ayrı ayrı teşkilatlandırılması, geliştirilmesi ve ilerletilmesi gerektiğine,
- Öğrencinin kültür yönünden gelişmesi açısından, klasik kültürün önemine,
- Devletin sanatçılara önem vermesi ve bu konuda bir teşkilat kurulması gerektiğine,

- Devletin önemli kültür kitaplarının basımını üstlenmesi ve devlet basımevi kurulması gerektiğine dikkat çeker (Coşkun, 2010, 47-49).

Hasan Ali Yücel, Celal Bayar'ın başbakanlığındaki hükümette Saffet Arıkan'dan boşalan Maarif Vekilliğine 28 Aralık 1938 yılında getirilir. 12 Ağustos 1946 tarihinde Reşat Şemsettin Sirer'e yerini bırakana kadar Yücel'in Maarif Vekilliği bunalımlı, uluslar arası büyük sorunların yaşandığı bir döneme rastlamaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünün ardından Cumhurbaşkanı seçilen İsmet İnönü tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilen Celal Bayar, 16 Kasım 1938'de kurduğu hükümetin programında; vatani, vatana asırlardan beri sinen hurafelerden, efsanelerden tamamen temizlemek gerektiğini belirtmiştir. Bu konuda doğal olarak Milli Eğitim Bakanlığı'na çok iş düşüyordu. Yoğun dış siyasal gelişmelerin yaşandığı bir dönemde ve belirtilen içerideki koşullar göz önüne alındığında gerçekleştirilmeye çalışılan ve gerçekleştirilen Milli Eğitim ile ilgili projelerin bireyselliği söz konusu olamazdı (Sürvegil 1998, 258).

Hasan Ali Yücel, bakan olduğu zaman zaten maarif teşkilatından gelen çekirdekten bir eğitimcidir. Ama bunun üstünde O, Yenikapı Mevlevihanesinin ulvi havasında içten inandığı dininin en entelektüel şeklini ve onunla birlikte gelen şiir ve musiki terbiyesini hazmetmiştir. İstanbul Darülfünununda Osmanlı kültürünün verebileceği en iyi felsefe bilgisi ile kendi arkadaş çevresinden özümleyebildiklerinin sentezinden çıkardığı felsefe ve bilim anlayışını beyninin süzgecinden geçirmiştir. Devletin kendisini gönderdiği Fransa'da Avrupa uygarlığını inceleyerek kendisinin içinde yetiştiği kültür camiasının eksikliklerini hissetmiş, ona olan saygısını ve sevgisini asla yitirmeden toplumunu dünyadaki tek gerçek uygarlık olduğuna, aynen Mustafa Kemal gibi inandığı, Avrupa uygarlığına dahil etmek için kendini hazırlamış bir aydındır. 10 Kasım 1938 günü saat 9'u beş geçte Dolmabahçe'de Türk'ü aydınlatan meşale Mustafa Kemal'in cansız elinden düştüğü zaman onu ilk kapan ve çok sevgili önderinin naşının üzerinden tekrar göklere kaldıran Hasan Ali Yücel olmuştur. Hasan Ali Yücel adeta milli eğitim ve kültür bakanı olmak için doğmuş, bilmeden kendini bu istikamette hazırlamıştır (Şengör, 2003, 144).

Yücel, göreve başlar başlamaz, kendinden önce vekil olan Saffet Arıkan (1888-1947)'in bıraktığı yerden teknik alandaki ve kırsal kesimdeki reform faaliyetlerine devam eder.

Yücel, eğitim ve öğretimin her alanında reform yapmayı amaçlar. Onun hedeflediği böyle bir esaslı girişim için şartlar uygundur. Kemalist reformlar, bundan sonra yapılacak olan reformlar için verimli bir taban oluşturmaktadır. Aralarında İlhan Sungu (1883-1947), İsmail Hakkı Tonguç, Rüştü Uzel (1881-1965) ve Cevat Dursunoğlu (1892-1970)'nun bulunduğu tecrübeli elemanlar görevlendirilmiştir. Kendisinden önce görev yapmış olanlar aracılığıyla yabancı uzmanlara hazırlanmış olan Türk eğitim sistemi incelemeleri mevcuttur. Türkiye'de göçmen olarak yaşayan Alman profesörlerin, reform çalışmalarına katkıları olmuştur.

Yücel, Türk eğitim sistemi konusunda bilgi ve deneyimlere sahiptir. Kemalist ilkeler doğrultusunda ve İsmet İnönü'nün desteğini alarak, hümanist kültür reformlarına başlamıştır (Çıkar, 1998, 70-72).

Yücel, bu çetin şartlar altında, milli eğitimimizin her alan ve kademesinde önemli atılımlar gerçekleştirmiştir (Oğuzkan, 1993, 7):

- İlköğretimdeki gelişmeler açısından ele alınacak olursa, köy enstitüleri kurulmuş ve köy okullarının sayısı arttırılmıştır.
- Ortaöğretimde nitelik ve nicelik açısından gelişmeler görülmektedir. Genel liselerde dil, edebiyat, tarih, felsefe gibi kültür derslerinin içerik, yöntem, ders araç-gereçlerinde evrensel gelişmeler göz önüne alınarak, değişiklikler yapılmıştır.
- Yükseköğretimde 1940-1945 yılları arasında İstanbul Üniversitesi dışında yeni bir üniversite kurulmuş, birçok fakülte ve yüksekokullar açılmıştır.
- Öğretmen yetiştirme üzerinde önemle durulmuş, bir yandan köy enstitüleri açılmış, diğer yandan ilköğretmen okullarının kapasiteleri arttırılmıştır.
- Mesleki ve teknik öğretim alanında 1938-1946 yılları arasında elde edilen gelişmeler ülkemizin sanayileşme sürecini hızlandırmıştır.

4. HASAN ALİ YÜCEL’İN TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNE HİZMETLERİ

4.1. İlköğretime Hizmetleri ve Köy Enstitüleri

4.1.1. Köyün Eğitim Durumu

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte eğitim, üzerinde en çok durulan konulardan biri haline gelmiştir. Genel nüfusun büyük çoğunluğunu köylü nüfus oluşturmakta ve bu durum dikkate alındığında köylünün eğitiminin ne denli önemli olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de Cumhuriyet öncesi dönemde, köylünün durumu hiç de iç açıcı değildi. Osmanlı yönetimi nüfusunun %80’ini oluşturan vergiler, köylü ve çiftçiyi zayıflatıyordu. Ordunun büyük bir çoğunluğu bu kaynaktan sağlanıyor ve devlet bütçesinin yarıdan fazlası köylüden alınan vergilerle karşılanıyordu. Vergi düzeni halkın ve özellikle köylünün iş güç durumuna, gelirine göre değildi. Aşar vergisi denilen bilimsel temellerden yoksun, dinsel temellere dayalı vergi sistemi ile köylü ve çiftçinin tarlasından elde ettiği ürünlerinin onda biri elinden alınıyordu (Şeren, 2008, 207).

Yücel, “Köye Doğru” başlıklı yazısında, köyün ve köylünün durumuna gerçekçi bir bakış açısı ile değinmiştir. Köyün kalkınması ve izlenecek siyaset için ipuçları olabilecek nitelikteki önemli noktaları dile getirmiştir. İmparatorluk döneminde yüzyıllar boyunca, devletin Türk köyüne yalnızca almak için gittiğini dile getirir. Devletin halktan çeşitli adlarla aldığı vergilere değinir, vergi alamazsa asker aldığını, istediğini bulamazsa malını aldığını söyler (Yücel, 1998b, 21-24).

O dönemde Türkiye, nüfus olarak bir köylü Cumhuriyeti görünümündedir. Köyler okulsuz ve öğretmensizdir, fakat şehirlerde de okula gidemeyen öğrenci sayısı yüksektir. Yücel, bakanlık sorumluluğunun da ötesinde bir uzmanlık bilinciyle sorunları istatistiklerle ortaya koyar: Türkiye nüfusunun %76 sı köylerde, %23’ü ise şehirlerde yaşamaktadır. Öğrencilerin oranı ise %60’ı şehirlerde, %24’ü ise köylerde olup okula gidemeyen çocukların oranı köylerde %75, şehirlerde ise %34’tür. Köy nüfusunun dağılımı da okullaşmanın yaygınlaşmasını zorlaştırmaktadır (Sönmez, 2000, 58).

Yücel’e göre Cumhuriyet dönemi “köylüden alma” dönemi değil, “köylüye verme” dönemidir. Türk köylüsüne istenilen ve gereksinimlerine uygun olacak bir eğitimin verilemediğini belirten Yücel, okuyamayan çocukların sayısının bir milyonu bulunduğunu

ve her yıl bu sayının arttığını belirtir. Köye bir şeyler götürmeksizin köylünün kalkınma çabalarında kendi başına bırakılamayacağı noktasından hareket edilmesi gerektiğini belirtir (Yücel, 1998b, 21-24).

Köy insanının eğitim gereksinmesi sadece okuryazarlıkla sınırlı değildir; bulaşıcı hastalıklarla savaşmamakta, üretimini ilkel yöntemlerle yapmaktadır. Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın ağır yükünü çeken köylüler, henüz demokrasiyi yaşatacak Cumhuriyet yurttaşı niteliğine kavuşmamıştır. Asıl önemlisi, 1930-1940 yılları arasında köye hizmet götürmek çok zordur. Cumhuriyetle birlikte girilen köye hizmet çabaları; ya köylünün beklentilerine uymadığı ya da becerilemediği için yarım kalmıştır. Başarı için köylünün dilinden anlayan yeni bir aydın tipine gereksinme vardır. Bu da köylünün kendi içinden çıkabilecektir. İşin bu püf noktasını iyi yakalayan ve kendisi de bir köylü çocuğu olan büyük eğitimci İsmail Hakkı Tonguç Bey, Köy Enstitüsü sisteminin hem kuramcısı hem de kurucusu olacaktır. Onu Atatürk'ün eski kurmaylarından Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan göreve getirmiş, sonraki Bakan Hasan Ali Yücel de onun bu girişimlerine sahip çıkmıştır (Aysal, 2005, 270).

Tonguç'a göre Türk ulusunun özü, köylüce bir özdür. Türk köylüsü ulusal tarihin özüdür. Köy sorunu yüzeysel bir köy kalkınması değil, anlamlı ve bilinçli bir şekilde köyün içten canlandırılmasıdır. Köylüyü anlayabilmek ve onu duyabilmek için köylüyle kucak kucağa ve nefes nefese gelmek zorunludur. Yine Tonguç'a göre iş, dünyayı yöneten genel yasadır. Bu nedenle de iş içinde, iş aracılığıyla ve iş için eğitim yapılması gerekmektedir (Akpinar 1998, 366).

Tonguç köyde yapılacak işleri şöyle sıralıyordu:

- Köylüyü yiyecek giyecek, konut ve iş araçları gibi ihtiyaçlarını normal biçimde karşılayacak duruma getirmek
- Cumhuriyet'in ana ilke ve değerlerini köylüye benimsetmek
- Hukuk, para ve ekonomi işlerini köylüye uygun duruma getirmek, verimli kılmak
- Köylüleri iyi bir üretici ve ülke sanayii için iyi birer tüketici durumuna getirmek, olumsuz hayat görüşlerinden ve ümmet döneminin göreneklerinden kurtarmak, yeni hayatın çalışma koşullarına uyum sağlayabilecek duruma getirmek.

Tonguç'a göre, bunları gerçekleştirmek için yeni bir ruh ve bilinç yaratmak gerekiyordu. Bunu başarmak için de ter dökcek kahraman teknisyenlere ihtiyaç vardı. Bunlar, bataklığı kurutmayı, sıtmalıya kinin vermeyi, pulluğu kullanmayı bilen, uygulayan ve köylüye öğretecek uzman kişiler olmalı ve bu kişilerin yetiştirilmesi gerekmektedir (Geray, 1969, 198).

Yücel'e göre ilköğretim davası milletlerin rüştünü ispatlama davasıdır. İlköğretim davası, feodal sistemle kendisini idare etmek isteyenlerin samimi olarak istemeyeceği bir davadır. Yücel ilerlemiş milletlerden örnekler sunmakta ve bu ülkelerden birinin parlamentosunda ilköğretim davası konu olduğunda üyelerden birinin kürsüye çıkıp "biz bindiğimiz atın insanlar gibi akıllı olmasını istemeyiz" dediğini anlatarak, ileri bir millet olmamızı istediğini belirtmiştir. Bu yüzden de bütün evlatlarımızı okutmak istediğini söylemektedir. Yücel'e göre mesele şahsi bir mesele değildir. Meseleleri sosyal olarak ele almak ve öyle halletmek gerekir. Bireysel olarak alınan meseleler sokakta bir fakire sadaka vermek gibidir. Bu tür hareketlerin zamani, modası ve kıymeti çoktan geçmiştir (Yücel, 1999, 256-257).

4.1.2. Köy Enstitülerinin Kuruluşundan Önceki Çalışmalar

Ülkemizde köy okulları için öğretmen yetiştirilmesine ilişkin görüş ve tasarılar II. Meşrutiyet döneminden itibaren ortaya atılmıştır. Önce İ. Mahir Efendi, daha sonraları İ. Hakkı Baltacıoğlu ve Ethem Nejat gibi eğitimcilerin bu konudaki düşünce ve önerileri zamanında ilgi uyandırmakla birlikte herhangi bir uygulamaya geçilememiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında da "köy öğretmeni yetiştirme" konusu gündeme gelmiş, 1924 yılında kısa bir süre için Ankara'ya gelen ünlü Amerikalı eğitimci J. Dewey ve yine 1925 yılında yurdumuzda bulunan Alman eğitimci Kühne eğitim durumumuzla ilgili olarak hazırladıkları raporlarında bu konuda bir takım tavsiyelerde bulunmuşlardır. Ülkemizdeki eğitimcilerin görüşleri de değerlendirilerek, bu konuda bazı çalışmalara başlanmıştır. 22 Mart 1926 tarihli "Maarif Teşkilatına Dair Kanunu'nun verdiği imkandan yararlanarak 1927 yılında Denizli Erkek Muallim Mektebi, Köy Muallim Mektebi'ne dönüştürülmüştür; Kayseri'de Zincidere Köyü'nde de bir Köy Muallim Mektebi açılmıştır. Ancak beş altı yıllık bir denemeden sonra 1933 ve 1934 yıllarında bu okulların kapatılması yoluna gidilir (Oğuzkan, 1990,12).

Atatürk'ün ölümünden sonra Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü, Milli Eğitimde okur-yazar oranını yükseltmek ve ilköğretimi yurt geneline yaymak gerektiğine inanmaktadır. Bunun için gerekli kaynağın bulunması ve öğretmen yetiştirilmesi gerekmektedir. Özellikle köyde görevlendirilecek, orada başarılı olacak ve köy koşullarına uyum sağlayacak nitelikte öğretmenlerin yetiştirilmesine ihtiyaç duyuluyordu. Köy öğretmeni yetiştirilmesi sorunu Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip tarafından ele alınmıştır. Bu amaçla, çeşitli kuruluş temsilcilerinden oluşan bir kurul oluşturulmuş ve bir rapor düzenlenmiştir. Bu raporda, yalnızca köylünün inançlarını işleyip toplumsal kurumlarını olumlu yönde etkilemekle kalmayan, aynı zamanda köyün yüzünü ve ekonomik hayatını da değiştiren bir öğretmen tipinin yaratılmasının gerekliliği belirtilmiştir. Dr. Reşit Galip'in zamansız ölümü, onu izleyen Milli Eğitim Bakanı Hikmet Bayur'un 9 ay; onu izleyen Abidin Özmen'in 11 ay bakanlık yapmaları, bu önerilerin hayata geçmesini sağlayamamıştır. Atatürk ve İnönü'nün yakın arkadaşlarından Saffet Arıkan 1935 yılında Milli Eğitim Bakanı olmuş ve üç buçuk yıla yakın bakanlık yapmıştır (Coşkun, 2010, 58).

Saffet Arıkan'ın vekilliği döneminde, kırsal kesimde yaşayan halk ile kentliler arasındaki dengeyi eşitlemek ve köy halkına pratik bilgi vermek amacıyla Köy eğitmeni projesi uygulanmaya başlanmıştır. Askerliğini çavuş ya da onbaşı olarak yapan gençler, Ziraat Bakanlığı'nın da işbirliği ile modern tarım tekniklerini uygulayan Mahmudiye Devlet üretme çiftliğinde yetiştirilerek köylere gönderilmiştir. Bu proje, İsmail Hakkı Tonguç yönetiminde başlamıştır (Çıkar, 1998, 90).

İsmail Hakkı Tonguç, önce ciddi bir köy incelemesi yaparak 20 yıllık bir plan taslağı hazırlamıştır. Bu plana göre 1954 yılına kadar öğretmen, koruyucu, tarım teknisyeni ve sağlık hizmeti ulaşmamış köy kalmayacaktır. Tonguç, ilk olarak askerliğini yapmış okur-yazar gençlerden seçtiği bir grubu, "eğitmen" olarak köylerde "geçici öğretmen" olarak görevlendirmek için, 1936 yılında Eskişehir'in Çifteler Çiftliği'nde dört aylık bir kurs açmıştır. Bu kursları tamamlayarak Ankara köylerinde görevlendirilen ilk 84 eğitmen son derece başarılı olmuş ve eğitmen kursları kısa süre içinde ülkenin başka yerlerinde de açılmıştır. Kendi köyelerine giden eğitmenler, topladıkları çocukları üç yıl okutup mezun ederek yenilerini almak, köyde çıkan sağlık sorunlarını kaymakamlığa iletmek, köylüye modern tarım tekniklerini öğretmek, akşam okulları ile yetişkinlere

okuma-yazma, hesap ve yurttaşlık öğretmekle de yükümlü tutulmuşlardır (Aysal, 2005, 271).

Köy Eğitim Kurşları amaçları ve işlevleri ile Köy Enstitülerinin amaçları ve işlevleri arasında yakın bir ilişki kurmak mümkündür. Aslında Köy Enstitülerini, Köy Eğitim Kurşlarının yaşanan tecrübelerle geliştirilmiş, donatılmış bir üst modeli şeklinde değerlendirilebiliriz. Her ikisinin de Cumhuriyet yönetiminin ideolojisiyle, ilkeleriyle tanıştırlmış, yeni köy ve köylüyü yaratma ülküsünü paylaşma temelinde benzerlikleri vardır. Hem eğitim kurşları hem de köy enstitüleri “dönüştürme” işlevini yerine getirecek araçlar olarak kurgulanmışlardır. Yine her ikisinin de dönüştürme nesnesi, çocuğuyla, yetişkinleriyle tüm köylülerdir. Yani burada söz konusu olan bir öğretim hamlesi yapmaktan ziyade, bütün olarak köylüyü bir siyasi proje kapsamında, dönüştürme esasında eğitmektir (Erdem, 2008, 189).

Atatürk başta olmak üzere, devrin belli başlı devlet adamları ve aydınlar tarafından 1930’lu yıllarda ülke nüfusunun önemli bir bölümünü cehaletten kurtarmak için ileri sürülen fikirler, köy eğitim kurşlarının doğuşuna zemin hazırlamıştır. Bu fikirler daha önceki yıllarda olduğu gibi yeniden köye göre öğretmen yetiştirilmesi üzerinde toplanmaktadır. Köy muallimi, köy hayatı şartları içinde köy ve muhitini andıran bir muhitte yetiştirilmelidir. Köy hayatını yaşamalıdır ve köylünün ihtiyaçlarını da mektepten kavramalıdır. Bundan sonra kurulacak Köy Muallim Mektepleri, mutlak köy muhiti içinde kurulmalıdır. Bu suretle köye gelirken muallim, alışmış olduğu başka bir muhitten koparılarak götürülmeyecektir. Bildiği yaşadığı muhite gelecektir. Kolaylıkla köy hayatına uyum sağlayacaktır. Böyle bir muallim pratik bilgilerini ifade edecek bir tarzda yetiştirilecek ve köyün ihtiyaçlarına çözüm üretebilecek nazari bilgilerle donanmış olacaktır (Tangülü, Karadeniz ve Ateş, 2010, 1057).

Yürütölen köy eğitmeni yetiştirme projesinin başarılı olması üzerine 1937 ve 1939 yıllarında çıkarılan yasalarla köy eğitmeni yetiştirme deneyimi yaygınlaştırılmıştır. Kırsal kesime yönelik bu eğitim uygulaması hiç şüphesiz daha sonra kurulan Köy Enstitüleri için uygun koşullar yaratmış ve Köy Enstitülerine geçişi kolaylaştırmıştır. 1930’lu yılların sonuna doğru köy eğitmeni yetiştirme kurşlarında görölen başarı ve bu konudaki çevreden gelen olumlu görüşler üzerine dönemin Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan da bütün köy öğretmenlerini aynı ilkelerle bir çatı altında eğitme fikri

oluşmuştur. Bu da Milli Eğitim Bakanlığı'nın Köy Enstitüleri çalışmalarını başlatmasına sebep olmuştur. 1937 yılında köy öğretmeni yetiştirmek için İzmir-Kızıllıçullu'da ve Eskişehir-Mahmudiye'de iki Köy Öğretmen Okulu açılmıştır (Taşkaya ve Akbaşlı, 2008, 16).

4.1.3. Köy Enstitülerinin Kuruluşu Ve Amaçları

17 Temmuz 1939 yılında ilk Maarif Şurası toplandı, Şura'da şu kararlar alındı (Akbaş, 2008, 215):

- Nüfusu 400'den çok yerlere 5 yıllık ilköğretimin öğretmenler tarafından,
- Nüfusu 400'den aşağı yerlerde en az 3 yıllık öğretimin eğitimciler tarafından yapılmasına,
- Halen 3 yıl öğretim gören okulların 5 yıla çıkartılmasına karar verildi.

Ancak bunu gerçekleştirmede şu zorluklar vardı (Akbaş, 2008, 215) :

- Şehir öğretmen okullarından az mezun veriliyordu, bunların çok azı da köyde kalıyordu.
- Şehir öğretmen okulları köy çevresinde, köy hayatında rehber olacak elemanları yetiştirmek üzere kurulmamıştı.
- Köyden bile gelse şehir yaşayışına alıştıktan sonra, öğretmen adayları köy hayatına rahatça uyamıyorlardı.
- Devletin bu işe verebileceği yüz milyonlarca liralık parası da yoktu.

Bu güçlükleri giderecek çareler şunlar olabilirdi:

- Köye öğretmen yetiştirecek okullar köy hayatını, uygar şartlar içinde, fakat en basit vasıtalarla devam ettirmeli,
- Bu kurumları köyde ilköğrenimini tamamlamış olan çocukları alıp yine köye, mümkünse kendi köyüne, öğretmen olarak vermeli,
- Köye gidecek öğretmen yalnız okuma yazma öğreten bir insan olmakla kalmamalı, köy hayatının gerektirdiği işlerde rehber olacak bilgi ve beceriyle donatılmalı,
- Köy hayatı içinde yaşamasına yarayacak araçlar sağlanmalı ve bu en az masraflı şekilde sağlanmalıydı.

Dünyada başlayan aydınlanma dönemiyle, bilimsel bilginin düşünmenin temeli olduğu açık şekilde anlaşılmıştır. Bundan sonra Batı ülkeleri okullarını, iş okulu ilkesine göre düzenlemeye başlarlar. Akıl yoluyla (soyut) düşünmenin önemini birçok ulus anlamaya başlar. Buharla çalışmaya başlayan gemilerin, trenlerin ve fabrikaların getirdiği kolaylıklar karşısında, insan ve hayvan gücüyle üretim yapmaya çalışan ulusların geçim kaynakları akıl almayacak kadar bozulmaya başlar. Yeni bilgileri ve teknikleri kullanarak zenginleşen uluslarla, bu yenilikleri anlamaya çalışan geri kalmış ülkelerin insanları karşı karşıya gelirler. Buluşların arkası kesilmez. İnsan sağlığı için bulunan ilaçlar, aşular, bitkiler için bulunan gübreler, çeşitli ulaşım araç ve gereçlerinin sayısı günden güne çoğalarak, toplumların önemli ihtiyaçları haline gelir. Bütün Avrupa ulusları bu yenilikleri yakalamak için var güçleriyle çalışmaya başlarlar. Bilim ve teknolojinin yaratıcısı olan insanın, bu gelişmelerin arkasında kalınca, bu gelişmelere ulaşmayan toplumların da insanın geriliğın kölesi olduğu anlaşılır. Cumhuriyet dönemine kadar bu gelişmeler bir türlü yurdumuza gelemmez. Cumhuriyet kurulduktan sonra, Atatürk ve arkadaşları çağdaş eğitimin kurulması için bütün olanakları kullanırlar (Candoğan, 1994, 26).

Bu anlayışa göre, dönemin Maarif Vekili Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürlüğü görevi yapan İsmail Hakkı Tonguç'un çabalarıyla 17 Nisan 1940 yılında 3803 sayılı Köy Enstitüleri Yasası çıkarılmış ve ülkede yeni bir dönem başlamıştır. Hasan Ali Yücel yasayı mecliste savunurken, yüreğindeki kurtuluş ve yüceliş imanını gerçekleştirmenin mutluluğunu yaşamaktadır. Yücel bir toplantıda şöyle konuşur; “Şimdi biz rönesans devrindeyiz. Asırlardan sonra bir otorite tanımıyoruz. Filan böyle dedi, falan şöyle dedi diye düşünmüyoruz. Kendi kafamızla, kendi ihtiyaçlarımızı dikkate alarak yeni ve kendimizin bir hayat kurmak istiyoruz” (Başaran, 1997b, 46).

Köy Enstitüleri yasasının gerekçesi çok önemlidir; eğitimin içinde bulunduğu durum saptaması yapılmış ve aşağıdaki bulgulara yer verilmiştir;

1935 yılı nüfus sayımına göre, ülkedeki okur-yazar oranı erkeklerde %23.3, kadınlarda %8.2; okula giden çocuk sayısı kentlerde %80, köylerde %26 idi. Yaklaşık 40.000 yerleşim yerinden 35.000’inde okul yoktu. Köylerdeki ilkokul sayısı 5.080, öğretmen sayısı 370.370 idi. Gerekçede bu açığı kapatabilmek için “15” yılda “20.000” köy öğretmeni yetiştirilmesinin öngörüldüğü belirtilmişti. Bu amaçla var olan 4 köy

öğretmen okulu Enstitü'ye dönüştürülecek ve 16 Enstitü daha açılarak sayıları 20'ye çıkarılacaktı (Coşkun, 2010, 63).

Hasan Ali Yücel'e göre, yarım yamalak bir Tanzimat aydınlığı ile yeni bir toplum yaratmak mümkün değildir. Bir yandan batıyı batı yapan başyapıtlar dilimize kazandırılmalı, diğer yandan da yetiştirilecek üretici, yaratıcı yeni öğretmenler ile en uzak köye bile ulaşılmalıydı. Hasan Ali Yücel, mecliste Köy Enstitüleri Kanunu üzerine yaptığı bir konuşmada şöyle diyordu; “Bu kanunla bizim yaptığımız şey bir kopya değildir. Fakat uydurma bir şey de değildir. Bunları kendi memleketimizin fiili hakikatine ve toplumsal gerçeğine uyarak yapmış bulunuyoruz. Bu bizimdir, kimseden almadık. Başkaları bizden alsınlar.” (Başaran, 2010, 130).

Yücel Köy Enstitüleri Yasası mecliste görüşülürken TBMM'de yaptığı konuşmada bu kurumların özelliklerini şu şekilde belirtmiştir (Coşkun 1998, 233):

“Biz bu kurumlara köy öğretmen okulu demedik. Çünkü evvelce bu isimde kurumlar vardı. Bunları ona bağlamak istemedik. Bunlar yepyeni fikirlerdir. Biz köy Enstitüsünü sadece içerisinde kurumsal eğitim yapılan bir eğitim kurumu olarak almadık. İçerisinde tarım sanatları, demircilik, basit marangozluk gibi uygulamalı faaliyetler de bulunduğu için okul adıyla anmadık, enstitü diye isimlendirmeyi uygun gördük.”

“Enstitü” adı, genellikle yüksek öğretim alanında araştırma yapan kurumlara verilmektedir. Ancak Fransa ve İtalya gibi bazı ülkelerde, orta dereceli, meslek okullarına da bu ad verilmiştir. Bizde de ilk önce sanat okullarına, “Sanat Enstitüsü” adı verilmiştir. Mustafa Necati Bey'in Maarif Vekilliği zamanında kurulan Orta Öğretmen Okuluna da Terbiye Enstitüsü adı verilmiştir. Köy Öğretmen Okullarına “Enstitü” adı verilmesinin nedeni, içinde öğrenciyi ameli çalışmalara yöneltici, uygulama yaptırma ve beceri kazandırmaya yönelik atölyelerin bulunmasıdır. Köy Enstitüsü yalnızca içinde nazari öğretim yapılan bir kuruluş değildir. İçinde zirai sanatlar, marangozluk, demircilik, dülgerlik gibi ameli birtakım çalışmalar bulunmaktadır. Bu nedenle de okul adıyla anılmak yerine Enstitü adı verilmiştir. Enstitü adı verilmesinde Fransız ve İtalyan etkisi olabileceği gibi, 1927 yılında Türkiye'ye davet edilen ve Türkiye'de Teknik Öğretim ile ilgili rapor hazırlayan Öğretim Uzmanı Omar Buyse ve Fransız eğitimcisi

M.d. Condorcet'in etkisi de olabilir. Ancak, Türkiye'de Enstitü adının 1927 yılından itibaren verilmesi Omar Buyse'nin etkisini doğrulamaktadır (Taşdemirci, 1998, 50).

Köy Enstitüleri Yasası'nın onaylanması ile dört köy öğretmen okulu enstitü statüsüne geçirilir. Birinci yıl sonunda 14 Köy Enstitüsü'nde öğretim yapılmaktadır. Dört yıl içinde 20 köy Enstitüsü açılmıştır. Kuruluş yerleri ve buldukları yerler;

1940 yılında kurulanlar; İzmir- Kızılçullu, Eskişehir- Çifteler, Lüleburgaz- Kepirtepe, Kastamonu-Gölköy, Malatya-Akçadağ, Antalya-Aksu, Ladik-Akpınar, Adapazarı-Arifiye, Vakfıkebir-Beşikdüzü, Kars-Cılavuz, Bahçe-Düziçi, Ispart-Gönen, Kayseri-Pazarören.

1942 yılında; Ankara- Hasanoğlan, Konya Ereğli- İvriz.

1942 yılında; Yıldızeli- Pamukpınar, Erzurum-Pulur.

1944 yılında; Ergani-Dicle, Aydın-Ortaklar (Uluköse, 2008, 115).

Her enstitü bir bölge kurumudur ve 3-4 ilden oluşan bir eğitim kesimine sahiptir. Enstitülerde eğitim süreklidir ve 800-1000 dolaylarında öğrencileri vardır. Her enstitü ürettikleriyle kendine yetebilecek bir işletme konumundadır. Köylerden seçilerek alınan kız ve erkek öğrenciler, yeteneklerine göre köye öğretmen, sağlıkçı, köye gerekli olan zanaat erbabı olarak yetişir. Yöre özelliklerine göre hazırlanan planlara göre çalışılmaktadır. Bu planların yüzde 50'si kültür derslerine, yüzde 25'i tarıma ve yüzde 25'i teknik derslere ayrılmaktadır. Köy Enstitüleri, derslikleri, işlikleri, yemekhaneleri, yatakhaneleri, tarım alanları, spor alanları, elektrik santralleri, ahırları, kümesleri, arılıkları, bağları bahçeleri, sürekli gelişen yapısı ve işleyişi ile çağdaş bir eğitim kenti görünümündedir (Başaran, 2010, 133).

Kültür dersleri, beş yıllık eğitim süresinde Türkçe (736 saat), Tarih (232 saat), Coğrafya (276 saat), Yurttaşlık Bilgisi (92 saat), Matematik (598 saat), Fizik (276 saat) şeklinde verilmektedir. Ancak Enstitülerde, bilgi ve kültür süs için, sınav için, ezberleyip unutmak için değildi. Bilgi ve kültür, iyi bir eğitmen ortamı yaratılması, öğrencilerin iyi bir şekilde yetiştirilmesi ve meslek kazandırılması için kullanılacak bir araçtı. Bu şekilde öğrenilen bilgiler elbette kalıcı olmaktadır. Bu oluşum içinde, öğrenciye en başta okuma alışkanlığı kazandıran, özgür bir tartışma ve öğrenme ortamı yaratan, bir

ayağını güzel sanatlar ve kültüre dayayan Enstitülerde insanın bilgilenmemesi ya da kültürel açıdan gelişmemesi olası değildi (Keseroğlu, 2005, 32).

Köy Enstitülerinin en önemli özelliklerinden biri de, “öğrenci merkezli, yaparak-yaşayarak öğrenme” nin hakim olduğu eğitim-öğretim ortamına sahip olmalarıdır. Köy Enstitülerinde eğitim; “iş içinde eğitim” ilkesi kadar, “sanat yoluyla eğitim” ilkesine dayanmaktadır. Köy Enstitülerinde oluşturulan eğitimin niteliğinde, sanat yoluyla eğitim ilkesinin payı büyüktür Köy Enstitüleri’nde sanat eğitimi edebiyatıyla, müzik çalışmalarıyla, okuma saatleriyle, resim-iş çalışmalarıyla bir bütün olarak ele alınmıştır. Sanat eğitimi, yaşayan bir olgu haline getirilmiş ve bir yaşam biçimi haline getirilmiştir. Buradaki eğitimin amacı sanatçı yetiştirmek değildir, duyu organlarını iyi kullanabilen, izlenimler yapabilen, olay ve olgular arasında bağlantılar kuran ve bunları yaşamından, doğadan ve sanattan aldığı zevklere göre değerlendirebilen ve en önemlisi bunları yetiştireceği kuşaklara aşılabilen öğretmenler yetiştirmektir (Ülkü, 2008, 43).

Bir yandan fikri hür, vicdanı hür kuşaklar yetiştirilmekte, öğretmen saygın duruma getirilmekte; diğer yandan gerçek bir düşünce ve bilinç ortamı yaratılmaya çalışılmaktaydı. Köy enstitülerindeki kitaplar okunmaktan yıpranıyordu, yıllanmış köylü çarığına dönüyordu. Ayrıca ders programlarında serbest okuma saatleri de vardı. Bu dönem kitabın ekmekle bir tutulduğu bir dönemdi. Ülkede bir Rönesans rüzgarı esiyordu (Başaran, 1976, 6).

4.1.4. Yüksek Köy Enstitüsü

Cumhurbaşkanı İnönü, 20 Ağustos 1942 günü üç Köy Enstitüsü’nü içine alan geniş bir yurt gezisine çıkar. Ankara’dan başlayan gezi Kayseri-Pazarören, Sivas-Yıldızeli, Ladik-Akpınar Köy Enstitüleri’ni içine almıştır. Bu gezi sırasında İnönü, köylü gençlerin eğitimi yanında, köyün ve köylünün bütünsel gelişmesi gibi sorunlara da yanıt aramaktadır. Bu gezi sırasında İnönü’nün Milli Eğitim İlköğretim Genel Müdürü Tonguç’a; “Köy Enstitülerinin sayısı gelecek yıl 40’a, daha sonraki yıl 60’a çıkarılmalıdır. Üzerinde düşünün hazırlıkları yapın. Ben başbakanla görüşür, para işini çözerim” direktifini vermiştir. Gezi dönüşü Tonguç, Milli Eğitim Bakanı Yücel’e Cumhurbaşkanı’nın söyledikleri ve direktiflerini anlatır. İlk direktifin yerine getirilmesi

için Yüksek Köy Enstitüsü'nün kurulması yolunda ilk çalışmalara başlarlar. 19 Eylül 1942 tarihinde Köy Enstitüleri'ne öğretmen yetiştirmek için Yüksek Köy Enstitüsü açılmasını öneren yazı bakanlığa gönderilir (Coşkun, 2010, 206).

1942 yılında Hasanoğlan Köy Enstitüsü bünyesinde Yüksek Köy Enstitüsü adıyla 3 yıl süreli bir okul açılmış olur. Yüksek Köy Enstitüleri ile de Köy Enstitüleri'ne öğretmen yetiştirme planlanmıştı. Köy Enstitülerine başarılı ilkokul mezunu köy çocukları alınıyordu. Böylece hem köy çocuklarına eğitim imkanı sunulmuş oluyor hem de iş garantisi olan bir meslek kazandırılıyordu. Köy çocuklarının köyü ve köylü halkı daha iyi tanıyor olmaları ise bir avantaj olarak değerlendiriliyordu (Taşkaya ve Akbaşlı, 2008, 17).

Kırsal kesim eğitiminin denetleyicileri, araştırmacıları, yönlendiricileri, enstitü öğretmenleri Yüksek Köy Enstitüsü'nden yetişecekti. Öğrenciler enstitülerden seçilerek alınacaktı. Enstitülerde, bakanlıklarda, ilköğretim müfettişliğinde stajlar yapılacaktı. Bitirme tezlerine özel bir önem veriliyordu. İlk aşamada sekiz bölüm açılmıştı :

- Güzel Sanatlar Kolu (Kız ve erkek öğrenciler için)
- Yapıcılık Kolu (Erkek öğrenciler için)
- Maden İşleri Kolu (Erkek öğrenciler için)
- Hayvan Bakım Kolu (Erkek Öğrenciler için)
- Kümes Hayvancılığı Kolu (Kız öğrenciler için)
- Tarla- Bahçe Ziraati Kolu (Erkek öğrenciler için)
- Köy Ev ve El Sanatları Kolu (Kız öğrenciler için)
- Zirai İşletme Ekonomisi Kolu (Kız ve erkek öğrenciler için) (Başaran, 2010, 140-141).

4.1.5. Köy Enstitülerinin Değerlendirilmesi ve Hasan Ali Yücel'in Görüşleri

Enstitüler ülkenin kalkınmasında bir katalizör görevi görmüşlerdir. Geniş bir halk kütlesine ulaşan bir eğitim ve kalkınma etkinliği olarak nitelendirilebilir (Binbaşıoğlu, 1993, 110-111). Köy Enstitüleri ile o güne kadar yalnızca eğitim kitaplarında görülen fakat geleneksel eğitimin etkisiyle okula ve sınıfa giremeyen öğretim ilke ve yöntemleri hayata geçirilmiştir. Doğanın içinde bunların somut bir örneği verilmiştir. Binlerce

öğretmen adayı yaparak yaşayarak öğrendiklerini gittikleri okullara da taşımışlardır (Binbaşoğlu, 1993, 112-113).

1923-1946 yılları arasında birbirini tamamlayan 5 “eğitim seferberliği” gerçekleştirilmiştir. Bunlar;

- Okuma-Yazma Seferberliği,
- Halk Eğitimi Seferberliği,
- Köy Eğitimi Seferberliği,
- Mesleki ve Teknik Eğitim Seferberliği
- Çeviri ve Yayın Seferberliğidir.

İşte Köy Enstitüleri bu seferberliğin bir parçasıdır. Köy Enstitülerinin, yoktan var eden, kurumları kendi olanaklarıyla ayakta tutan, verimli bir çağdaş eğitim anlayışı vardır. Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde, genç Türkiye Cumhuriyeti’ni kuranlar ülkenin aydınlanma devrimini sürekli kılmak ve kırsal alana ulaşmasını sağlamak için dahice bir buluşla gerçekleştirdikleri eğitim biçimi olan; “Köy Enstitüleri”yle ülkemize yararlı büyük bir atılım sağlamıştır (Gökçora, 2007).

Köy Enstitüleri, Batılı eğitim sistemlerinin bir kopyası değildir. Köy Enstitüleri, eğitimi Türk toplumunun modern bir toplum haline gelişinin manivelası olarak kurma yolunda, II. Mahmut zamanında başlamış olan deneylerin, ardı ardına gelen başarısızlıkların verdiği tecrübelerden sonra bulunmuş olan çıkar yol olarak ortaya çıkmıştır. Köy Enstitüleri, bu özelliğiyle Türkiye gerçeklerini kucaklayan, yani eğitimini başka ülkelere borçlanmadan, kendi olanaklarıyla sürdürebilecek özgün bir proje olarak eğitim tarihine geçmiştir. Eleştirel düşünme becerilerini geliştirme ve iş içinde eğitim, Köy Enstitülerinin eğitim-öğretim yöntemi olarak kabul edilmiştir. Köy Enstitülerinde yetişen öğretmenler, yalnızca ilköğretim çağına gelmiş çocukları eğitime göreviyle değil, aynı zamanda nüfusun % 85’ini oluşturan köylüleri de çeşitli konularda dolaylı dolaysız (özellikle tarım, sağlık alanlarında) yetiştirme göreviyle de yükümlü tutulmuştur. Her öğretmen, köylülerin tarım, hayvancılık ve sağlık konusunda bilgisine başvurulacak kişi konumundadır. Köylüler, bilgiye ulaşacak başkaca iletişim aracı bulunmadığından, dünyadaki gelişmeleri çoğu zaman öğretmenlerden öğrenmektedir. Köy Enstitülü öğretmen, Cumhuriyetin değerlerine, dolayısıyla aydınlanmanın önemine inanmıştır. Bu

nedenle, her türlü engele karşı savaşım vermeyi göze alabilmektedir (Özdemir, 2008, 49).

Türk eğitim tarihine bakıldığında Cumhuriyetin eğitim projesinin bu dönemde şahlandığı görülmektedir. Köy Enstitüleri'nde yaşam, dönemin öğretmen ve öğrencilerinin anlatımı ile tam "birliktelik, katılım, yetki" ve "sorumluluk" eksenlerine oturtulmuştur. Eğitim anlayışı açısından Köy Enstitüleri'yle diğer okullar arasında çok önemli nitelik farkı bulunmaktadır. Köy Enstitüleri'ne eğitim anlamında yüklenen sorumluluk ağır ve anlamlıdır. Köy Enstitüleri'ndeki anlayış o dönemde "Eğitim, Üretim içindedir" anlayışıdır. Hep beraber ülkeyi kalkındırmak için üretmek ve hayata birlikte bakmaktır. Köy Enstitüleri'nin temel amacına bakıldığında, bu eğitim modelinin kişinin kendi farkına varabilirliğini kazandırması olduğu görülmektedir. Amaç; anlayan, düşünen, sorgulayan ve üreten bireyler yetiştirmektir. Öğrenciler, yaptıkları işin verdiği mutlulukla yaşamlarına anlam katabiliyorlardı. Köy Enstitüleri eğitim modeli, bireylere olayların farkına varabilme yetisi kazandırıyor. Kendi bilincine varan bireylerin, ülkesinin ve dünyanın değerlerinin farkına varması hedeflenmekteydi (Ortaş, 2005, 3-4).

Bu okullar çağdaşlaşmanın çizdiği yolda ilerleyen, aynı zamanda ülkemiz koşullarına da uygun olan okullardır. Bu okulların benimsediği katılımcı ve demokratik yönetim anlayışı, uyguladığı ders programları ve eğitim yöntemleri pek çok ülkenin de ilgisini çekmiştir. Köy Enstitülerinde kültür, ziraat ve teknik derslerin yanı sıra resim, müzik ve beden eğitimi dersleri en önemli derslerdir. Sanatsal uygulamalar için donanımlı resim atölyeleri, müzik odaları ve salonları olan köy enstitülerinde, yıl sonu resim sergileri, müzik konserleri yapılmakta, böylece öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri olanaklar sağlanmaktaydı (Tunç, 2009, 31).

Köy Enstitüsü hareketi gerek düşünce biçimi, gerekse ilgi alanları bakımından tümüyle ulusal bir hareket olduğu için, kültürün yerel kalmış birçok yanının ulusallaşmasına hizmet etmiştir. Enstitüde müzik, halk oyunları, tiyatro gibi etkinlikler yoluyla yerel özellik gösteren unsurların tespit edilip sergilenmesi buna en güzel örnektir. Altı yıl bile denemeyecek kısa bir sürede Köy Enstitüleri eğitim, hukuk, yönetim, kültür, sanat ve düşün gibi yaşamın tüm alanlarında toplumun tümü üzerinde etki de bulunmuştur.

Oradan mezun olanlar öğrendiklerini yaşatmak için toplumun kalkınmasına ürettikleri ile katkıda bulunmuşlardır (Kartal, 2008, 35).

4.1.6. Köy Enstitülerine Karşıt Görüşler ve Enstitülerin Kapatılması

Cumhuriyet'in eğitim felsefesi ile Hasan Ali Yücel'in eğitim felsefesi bir bütün oluşturur. Köy Enstitüleri ile bu eğitim felsefesinin en somut ve en özgün uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet eğitiminin temel felsefesi yaratıcı, üretici ve demokrat insanlar yetiştirmektir. Bu temel ilkeleri ulusallık ve bilimsellik tamamlar. Aydınlanmacı hümanist bir eğitim düşünürü olan Yücel, yaratıcı ve demokrat insanlar yetiştirmeyi öngörmektedir. İşte Köy Enstitüleri'nde uygulanan eğitim sistemi bu görüşlerin hayata geçirilmesi ve uygulamasıdır (Can 1998, 353).

Ancak, Köy Enstitüleri Yasası Mecliste görüşülürken ve daha sonraları pek çok tartışmalar yaşanmıştır. Karşıt görüşte olanlar şunları söylemektedirler:

- Köy Enstitüleri hareketi ile kentten uzakta yeni bir sınıf yaratılacaktır.
- Köy Enstitülerinin kuruluş ve eğitim yöntemleri yanlıştır.
- Köylüler parasız çalıştırılarak acımasızca sömürüleceklerdir.
- Kızlar ile erkeklerin bir arada eğitim görmeleri ahlak anlayışına aykırıdır.
- Bu sistem keyfi olarak geliştirilmiş bir modeldir ve sonuç olarak "yarı aydın" yetiştirecektir (Coşkun 1998, 233).
- Kitaplıklara alınan kitaplar ve öğrencilere oynatılan oyunlarla komünizm propagandası yapılmaktadır.
- Milliyetçilik duygusu körleştirilmektedir.
- Kendilerine tanınan yetkiler, enstitü yöneticileri için fazladır.
- Alevi köylerinden fazla öğrenci alınarak mezhep ayrımcılığı yapılmaktadır (Sönmez, 2000, 70).

Eleştirilerin içeriğine bakıldığında, siyasal kaygıların dile getirildiği ve eğitim açısından ele alınmadığı görülmektedir. Yapılan eleştiriler daha çok tepkisel ve kişilere yöneliktir. Bu eleştirileri ortaya atanlar arasında hem sağ kesimden, hem de sol kesimden gelen

gazeteci ve yazarlar vardır. Aynı zamanda köy enstitülerinin içinden gelen kişilerden gelen eleştiriler de söz konusudur (Sönmez, 2000, 71).

Genç bakan Yücel, TBMM’de bu fikirlere karşı yiğitçe savaş vermiştir ve eleştirileri özet olarak şöyle yanıtlamıştır;

“Şehirde ve köyde oturanlar, ulusal vicdan ve ulusal bilinç bakımından ayrı bir özellik gösterir görüşü yanlıştır. Kentte otursun, köyde otursun, ülkümüz birdir. Enstitüleri köy çevresinde kuruyoruz. Onlara kenti hiç göstermeyeceğimiz kanısını nereden çıkardılar; 5 yıl okutacağımız kişilere yarı aydın dediler; 5 yıl okulda, 5 yıl enstitüde okumuş kişi, yarı-aydın değil, aydındır” (Coşkun, 2010, 66).

Yücel 1943 yılı bütçe görüşmelerinde ilköğretim için dört milyondan fazla ayrılan paranın 3.996.000 lirasının Köy Enstitüleri için olduğunu belirtmektedir. Yalnızca Köy Enstitülerine alınan öğrenci sayısını değil, aynı zamanda Köy Enstitülerinin de sayısını arttırmakta olduklarını söyler. Yücel Köy Enstitülerinden mezun olan gençleri 20 yaşında çocuk olarak değil, 20 yaşında genç olarak görmektedir. İlköğretimin üstüne verilmiş beş yıllık ve iş esasına dayalı bir eğitim alan Türk evlatlarının çocuk olamayacağına inanmaktadır. Hayatın 20 yaşından çok önceki yaşlardakilere büyük mesuliyetler yüklediğini düşünmektedir. 20 yaşındaki gençleri köye gönderdiğimiz zaman köyde bir direniş göreceklerini düşünmemektedir. Köylünün geri gibi görünen manzarası daha önce köylere giden Türk aydınlarının o köylüden daha geri olmasından kaynaklanmaktadır. Yücel “Hangi vasıtayı köye götürdük de akli erdikten sonra onu reddetti?” diye sormakta ve buna kinin örneğini vermektedir. Köylülerin kininin sıtmadan titreyen vücudu titremez hale getirdiğini görünce ve sıtma olmayan vücudu kuvvetlendirdiğini görünce onu almaya başladığını söyler. Bunun için de Köy Enstitülerinden mezun olacak gençlerin geri bir ruhla gitmeyeceklerini belirtir. Onların kendi kardeşlerine iyi şeyler götürmek ve dertlerine deva paylaşmak için oraya gideceklerini söyler (Yücel, 1999, 54).

Yücel’e göre, köylüler bu gençlerden çok daha az tahsil görmüş olan gençleri bağrılarına bastıkları gibi, bu gençleri de bağrılarına basacaklardır. Her türlü ihtimal göz önünde bulundurulmuş ve hatıra gelen her türlü tedbir alınmaktadır. Mezun olan gençlerin ne şekilde tayin edilecekleri ve iş yapacakları köy enstitülerinin

teşkilatlandırma kanununda gösterilmiştir. Bu gençler tek olarak gönderilmeyecekler, sekiz on köyden oluşan bölgelere ayrılacaklar ve o bölgelerin başlarına gezici öğretmenler konulacaktır. Müteaddit bölgelerden oluşan bir grubun başına da ilk tedrisat müfettişi gönderilecektir. Bu gruplar oluşturulduktan sonra onların da başında vilayetin maarif müdürü bulunacaktır. Bu şekilde tek tek gönderilmeyeceklerdir (Yücel, 1999, 55).

Yücel'e göre en iyi vatandaş verimli insandır. Verimli olmak için ise çalışmak gerekir. Yücel'e göre var olmanın, ilerlemenin ve her türlü ilerlemenin en büyük itici gücü çalışmaktır. Yücel, iş ve meslek eğitimi konularındaki fikirlerini en açık şekilde iyi vatandaş iyi insan kitabında anlatmıştır.

Yücel'e göre uygar bir toplum içinde yaşamak, yaşamaya hak kazanmakla mümkün olabilir. İnsan kütelleri ve bu kütellerdeki kişiler, öyle amansız ve çetin bir yaşam savaşı içindedirler ki, yaşama hakkını kazanmak için çalışmaktan ve işe yaramaktan başka çareleri yoktur. İş yapmayan bir insanın bulunduğu uygar bir toplum düşünülemez. İş zorunluluktur. Çünkü yaşamak, yemek, içmek, doğanın etkilerinden korunmak için giyecek ve barınak sağlamak zorundadır. İşte ekonomik yaşam denilen şey, yaşam gereksinimlerini sağlamak için insanın her türlü aracı elde etmede yaptığı çalışmaların tümüdür (Yücel, 1978, 194).

Köy Enstitüsü mezunlarının kendilerinin birer Atatürk zannettikleri ve hatta daha salahiyyetli hissettikleri konusundaki eleştiriler söz konusudur ve bu eleştirilere Yücel; Köy Enstitüsündeki Türk çocukları, kanunlarda yazılı vazifeler ne ise onları yapmak üzere yetiştirilmektedir. Bu çocukların Atatürk olması temenniye değer bir şeydir fakat Atatürk olmak güç bir şeydir diyerek yanıtlar. Bu çocukların Atatürk'ün bir parçası olmak üzere yetiştirildiklerini belirtir. Bu çocuklara verilen salahiyyetlerin, kanunlarla verilen salahiyyetler olduğunu ifade eder (Yücel, 1999, 256).

Köy Enstitüleri sisteminin eğitimimize en büyük katkısı, o güne kadar yalnızca eğitim kitaplarında görülen fakat geleneksel eğitimin etkisiyle okula ve sınıflara giremeyen eğitim ilke ve yöntemlerini, doğanın içinde harekete geçirmek olmuştur. Köy Enstitüleri'nde binlerce öğretmen adayı yaparak yaşayarak öğrenmişler ve bu öğrendiklerini gittikleri okullara da taşımışlardır. Yücel'in başarısı, bu projeyi Büyük

Millet Meclisi'ndeki şiddetli eleştirilere rağmen gerçekleştirmiş olmasıdır (Çıkar, 1997, 93).

Köy Enstitüsü sisteminden ilk sapmalar Cumhuriyet Halk partisi iktidarı döneminde olmuştur. Reşat Şemsettin Sirer'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde (5.8.1946-9.6.1948), 1947 yılında Enstitülerin öğretim programında değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklik, Enstitülerden hem öğretmen, hem de demirci, dülger, marangoz çıkacağı iddiasının bir hayal olduğu gerekçesine dayandırılmıştır. Bu program değişikliği dışında, 1950 yılına gelmeden birçok önemli değişiklik yapılmıştır. Bunların belli başlıları şunlardır;

- 1942 yılında açılan Yüksek Köy Enstitüleri, 1948 yılında kapatılmıştır.
- 1947 yılında Köy Enstitüsünden mezun olan öğretmenlerin maaşları, 5117 sayılı kanunla 20 liradan 100 liraya çıkarılmış ve bu öğretmenler 26.12.1949 tarih ve 5479 sayılı yasa ile asli maaşa geçirilmişlerdir.
- 5129 sayılı yasa ile 1948 yılından itibaren Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenlere geçim toprağı ve üretim araçlarının verilmesinden vazgeçilmiştir.
- 1947 yılında Eğitim Kursları kapatılmıştır. Bu kurslar kapatılıncaya kadar 8675 eğitimci, köy eğitimine hizmet vermiştir.
- 1947 tarihli genelge ile köy okullarının inşaatı için köylülerden para alınmaması valiliklere bildirilmiştir (Taşdemirci, 1998, 69).

1952-1953 ders yılından itibaren Köy Enstitüleri büyük ölçüde kültür derslerine yöneltilmiştir. Şubat 1954 yılında yayımlanan 6234 sayılı Kanun ile Köy Enstitüleri tümüyle İlköğretmen Okulları ile birleştirilmiştir. Hasan Ali Yücel 5 Ağustos 1946 yılında bakanlıktan istifa ederek ayrılmıştır. Genel Müdür İsmail Hakkı Tonguç ise 21 Eylül 1946 yılında görevden ayrılmıştır. Bu kadar kısa sürede bir eğitim devriminin sonuçlanması veya tabandan gelecek kendi debisi ile devam etmesi mümkün olmamıştır. Atatürk devrimlerini tabana yayacak, köylüyü aydınlatacak olan bu sistem, 1946 yılında Hasan Ali Yücel'in görevden ayrılması ile adım adım sonlandırılmıştır (Uluköse, 2008, 124).

Köy Enstitüleri, İkinci Dünya Savaşı sonunda dış baskılarla çok partili yaşama geçilirken; Cumhuriyet dönemi kazanımlarından zarar görenlerce, devrimlere karşı olanlarca, toprak yasasına karşı çıkanlarca, “komünist yuvaları” olarak nitelendirildi. Cumhuriyet’in ilk kez kendine okuma hakkını tanıdığı köy çocuklarına, enstitü çıkışlılara suçlu, tehlikeli gözü ile bakılmaya başlandı. Yüksek Köy Enstitüsü’nü bitirip enstitülerde öğretmen olarak görevlendirilenler askere alındı. Eğitim dönemi sonunda bir bölümü yedek subaylık hakları elinden alınarak çavuş rütbesi ile kıtaya çıkarıldı. Tümü komünist zanlısı olarak takibe alındı (Başaran, 2010, 147).

Köy Enstitüleri siteminin kapatılmasına yol açan nedenler; siyasal, ekonomik, toplumsal, eğitsel ve yönetsel olmak üzere beş kümede toplanabilir.

Siyasal nedenlere bakıldığında; Köy Enstitüleri Kanunu mecliste oylanırken, bu yasaya karşı olanlar az değildi. 151 milletvekili oylamaya katılmamıştı. Bu milletvekillerinin arasında, sonradan iktidara gelecek partinin kurucuları da vardı. Yeni okulun, yeni öğretmenin köye gelmesiyle çıkarı bozulacak olan kişiler toplumsal boyutu oluşturmaktadır. Köyden çıkar sağlayan kişiler, bazı köylerde köy yaşamını etkileyen kişilerdir. Ekonomik nedenlere bakıldığında; bazı yörelerde bir köyün, birkaç köyün sahibi olan büyük toprak sahipleri, köylülerin aydınlanması ve emeklerinin karşılığını isteyecek konuma gelmelerinden rahatsızlık duyuyordu. Eğitsel nedenler; geleneksel eğitim siteminden ve eğitim yönetiminden ödün vermek istemeyenler, yeni sitemin getirdiği eğitim amaç ve ilkelerine karşıydılar. Yönetsel nedenler; köy enstitülerinin kurulması, yayılması, köy davası bir seferberliğe dönüşmüştü. Böylesine hızlı çalışma ve eleştirilme bürokrasinin alışık olmadıkları bir durumdu (Aydoğan ve Başaran, 1998, 34-35).

Bu noktada akla mantıksal ve doğal bir soru gelmektedir. İnönü Köy Enstitüleri’ne bu kadar önem vermekte ve sayılarının arttırılmasını istemekte iken, bu kurumları neden koruyamamış ve bu kurumların yaratıcısı olan Hasan Ali Yücel’in bakanlıktan ayrılmasına neden göz yummuştur? Bunun tek ve yalın bir açıklaması yoktur. Bu durum, II. Dünya Savaşı sürerken yurt içinde ve yurt dışında gelişen siyasal ve toplumsal olaylar analiz edilerek anlaşılabilir;

- II. Dünya Savaşı sürerken ve savaş bitince yurt içinde bir demokratikleşme, liberalleşme ve özgürleşme isteği yükselmektedir.

- Tek parti iktidarının bazı uygulamalarından rahatsızlık duyan kesimler, bir an önce demokratikleşmeyi istemektedirler.
- Savaşın getirdiği ekonomik sıkıntılar ve savaş sonrası uygulanan karne ile ekmeğe dağıtımını, karne ile tüketim malları dağıtımını, konunun bilincine varamayan geniş kitleleri rahatsız etmiştir.
- Savaş sırasında, kıt tüketim malları üzerinde uygulanan karaborsa nedeniyle oluşan savaş nedeniyle oluşan savaş zenginleri, geniş kitlelerde tek parti yönetimine karşı cephe oluşmasına neden olmuştur.
- DP ve CHP içinden kimi kesimler, halkın dini gereksinimlerinin yerine getirilmediği ya da kısıtlandığı konusunda geniş ve etkili propaganda yapmaktadırlar (Coşkun, 2010, 210).

Çok partili döneme geçildiğinde, projenin büyük destekçisi İsmet İnönü eski gücünü bulamamış ve Enstitülere destek verememiştir. Bu siyasi durum, en önemli desteğinden yoksun kalan bu projenin sonunu getirmiştir. Cumhuriyet Gazetesinin köy kökenli köşe yazarı Mustafa Ekmekçi'nin 21 Temmuz 1994 yılında yayımlanan köşe yazısı, "İsmet İnönü'nün Savunması" başlığını taşımaktadır. 1961 sonrası kurduğu hükümette Sanayi Bakanlığı yapan Muammer Erten'e yaptığı açıklamada İnönü ;

- Köy Enstitülerine inanmış olduğunu ancak politikacı olarak güçlü olduğu zaman bundan yararlanabileceğini
- Gücüyle, deneyimleriyle, ülkenin çıkarlarını düşünerek çözüm bulabileceğini ve gücünün bittiği yerde konuyu daha sonra uygulanmak üzere kaldırdığını
- Köy Enstitüleri projesinin gücünü partiden ve parti meclisinden aldığını, zaman içinde parti organlarında gücünü kaybettiğini
- Ordunun üst kademesinde huzursuzluk başladığını
- Gelişen olaylar üzerine Köy Enstitüleri'ni desteklemeyi sürdürme imkanının elinden alındığını söylemiştir (Uluköse, 2008, 120).

Köy Enstitülerinin işleyişini etkileyen olumsuz faktörlerin varlığı söz konusu idi. Savaş yılları olması nedeni ile eğitime devlet bütçesinden gerekli ödenek ayrılamıyordu. Fiziksel koşullar yetersizdi. Köylerde okulların ve Köy Enstitüleri'nin kurulması için uygun bina yoktu. Köylüyü alışkanlıklarının dışına çıkarmak, onların yararına da olsa zordu. Bağımsız, uygar bir ulus olmanın ilkeleri köylülere kazandırılmaya çalışılırken,

kök salmış tutuculuk köylünün değişmesini engelliyordu. Ancak karşı devinim yapanlar bu gerçek nedenleri söylemek yerine, geçici sıkıntıları öne sürdüler. Köylünün imece ile okul yapımında çalışması, öğrenim çağı çocuklarının yasal işlemler yapılarak okula getirilmesi, kızların okula alınması, kız erkek birlikte eğitim verilmesi, çocuğunu okula göndermeyen veliye gerekirse ceza verilmesi gibi bahaneleri ileri sürdüler (Aydoğan ve Başaran, 1997, 36).

Yücel ve arkadaşları, bu büyük projeyi her türlü şiddetli eleştiriye ve saldırıya karşı savunmuşlardır. İşte Yücel'in başarısı da burada yatmaktadır. Bakanlıktan sonra Yücel, kendini her noktada yalnız başına savunmuştur. Hakkında yargısız infazlar yapılmış ve davalar açılmıştır. Yücel'in Atatürkçü çizgide eğitim yoluyla yaratmak istediği köklü toplumsal değişiklikler, karşıdevrimcileri bir araya getirmiştir. Bunun sonucunda bu aydınlanma hareketi, kitlelere ulaşip tam anlamı ile kökleşmeden, bu aydınlanma hareketine karşı olan güçler harekete geçirilmiştir (Coşkun, 2010, 213).

Köy enstitülerine yöneltelen eleştirilere bakıldığında, eleştirilerin sahiplerinin fikir birliği içerisinde olmadıkları gözlenmektedir. Bu kişilerin Köy Enstitüleri ve Yücel'i kendi düşünce çerçevesinde ya da çıkarlarına ters düştüğü için eleştirdikleri görülmektedir (Sönmez, 2000, 79).

Köy Enstitüleri deneyimi hem eğitim sorunlarının hem de birçok toplumsal sorunun çözümüne ışık tutacak sonuçlar vermiştir. Bu sonuçlara baktığımızda (Altunya, 2000, 118-120) ;

- Köy Enstitüsü eğitim anlayışının temeli insandır. Dolayısıyla eğitim herkesin vazgeçilmez hakkıdır.
- Akılcı bir planlama yaparak ve güdüleme ile en zor koşullarda bile eğitime kaynak yaratılabilir. Buna en güzel örnek, ekonomik kaynaklar açısından sıkıntı yaşanan bir dönemde, 20 Köy Enstitüsü'nün 20.000 öğrenciyle açılması ve başarıyla sürdürülmesidir.
- İnsanın kişiliğini tam olarak ve çok yönlü geliştiren bir eğitim güç şartlar altında da uygulanabilir. Enstitülerde kuruluşlarından itibaren, genel kültür yanında resim, müzik, tiyatro gibi etkinliklere, beden eğitimi ile birlikte halk danslarına, kuramsal bilgi ile birlikte teknoloji kullanımına aynı bir önem ve ağırlık verilmiştir.

- Katılımcı ve demokratik eğitim zor koşullarda ve kırsal topluluklarda da uygulanabilir. Enstitülerde yapılan her işin hesabının verilmesi, eğitim yöneticilerinin eleştirilebilmesi, ekip çalışmalarına önem verilmesi gibi uygulamalar buna örnektir.
- Eğitimin maliyeti, akılcı bir planlama, üretken bir yaklaşım ile nitelikten ödün vermeden düşürülebilir.
- Olumsuz rekabet yaratmaksızın eğitimdeki gerçek başarıları ödüllendirmek mümkündür.
- Eğitim güncel gereksinimleri karşılarken, aynı zamanda da yerel, ulusal ve evrensel değerleri de kazandırabilir.
- Vatan sevgisi, vatani koruyarak ve onu sevilecek duruma getirerek kazandırılır.
- Gerçek bir ahlak eğitimi iş yaparak, ortak ürüne katkıda bulunarak, ortak yaşamı paylaşarak, güçsüzleri koruyarak yapılır.
- Enstitüler, evrensel eğitim ve bilim ilkelerinden ödün vermeden köy öğretmeni yetiştirme modelini sunmuştur.
- Enstitülerin getirdiği program geliştirme anlayışı dünyada az görülen bir anlayıştır. Uygulanacak programın genel amaç ve ilkeleri Bakanlık tarafından belirlenmektedir, geri kalan her şey Enstitünün yetkisine bırakılmıştır.

4.2. Hasan Ali Yücel'in Ortaöğretim Reformları

Hasan Ali Yücel'in öğretim sistemi anlayışı meslektaşlarından farklıdır. Maarif tarihimize göz atıldığı zaman, Tanzimat'tan itibaren geçen yüz yıllık dönemde, maarif sistemimize teori ve taklit hakim olmuştur. Geçmişte tartışma konusu olan eğitimde reformlara ilköğretimden mi, yoksa yükseköğretimden mi başlanması gerektiği konusunda Hasan Ali Yücel, reformlara ilköğretimden başlanması gerektiğine, ancak üst kademelerin unutulmaması gerektiğine inanmaktadır. Memlekette önce yaygın ve güçlü bir ilköğretim kurulması gerektiğini düşünmektedir. Bu soruna, Türkiye ilk olarak milli ve sosyal bir görev olarak, ilköğretim sorununu halletmelidir şeklinde yaklaşmıştır (Uluköse, 2008, 63).

O, eğitimin özünü laiklik, sorumluluk, ahlak, yenilik, bilimsellik, iş gücü, korku yerine sevgi, yaratıcılık, modernlik, katılımcılık ve toplumsallık gibi öğelerin belirlediğine inanır. Yöntem konusundaki ilkeleri rehberlik, üretken olma, öğrenci etkinliği olarak

belirler. Bilimsel eğitim konusunda gözlem, deney ve tartışmaya ağırlık verilmesini ister. Çağdaş eğitim açısından birey ve topluma çağın gereklerine uygun davranışların kazandırılmasını ister. Eğitim sorunlarının bilimsel ve demokratik açıdan çözümlenmesini amaçlar (Aydın, 1997, 49).

Atatürk Döneminde orta öğretim kurumları belirli merkezlere toplanmaya çalışılmış, kurumların sayısını arttırmak yerine mevcut kapasitelerini artırma yoluna gidilmiştir. Bunda Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ilköğretimin nicelik yönünden geliştirilmesine yönelik alınan tedbirlerin etkisi büyüktür. İnönü Dönemine gelindiğinde ise ortaöğretim ihtiyacı açık olarak hissedilip Cumhuriyet Halk Partisi'nin Beşinci Kurultayı'nın 1 Haziran 1939 tarihindeki toplantısında, orta öğretim politikasının esasları yeniden düzenlenmiştir. Çalışmalar bölge ve çevre ihtiyaçları göz önünde tutularak orta mektep ve liselerin dengeli dağılımını esas almıştır (Taşdemirci, 1998, 75).

Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanı olduğu 1938 yılında, her alanda epey yol alınmıştır. Ancak bir toplumun değişmesi, geçmiş alışkanlıklarının koşullandırmalarından kurtulması kolay değildi. Ekonomik alt yapı değiştirilmemişti. İşler Osmanlı'dan gelen kadrolarla idare edilmeye devam ediyordu. Mustafa Necatilerin, Saffet Arıkanların unutulmaz çabaları, amaca ulaşmak için yeterli olmamıştı. İlköğretim, teknik öğretim kurumların yanında, orta öğretim kurumlarının da yaratılması için daha büyük çabalar gerekiyordu (Başaran, 1997b, 41).

Atatürk döneminde bilimsel eğitimi tüm yurda yaymak konusundaki fikri temeller atılmış, gerekli olan tedbirler alınmaya başlanmıştır. Ancak Atatürk'ün fikirlerini yaşanan birer gerçeklik haline dönüştürmek için hem düşünsel hem de fiziksel altyapı Hasan Ali Yücel döneminde kurulmuştur. Hasan Ali Yücel'in bakan olduğu zaman eğitim açısından gördüğü en büyük ilerleme laikliktir. Enerjik bakan açılışlardan kongrelere, toplantılardan törenlere koştururken kafasında sürekli olarak projeler ve orijinal modeller üretmiştir (Şengör, 2003, 128).

Hasan Ali Yücel ortaokul nedir sorusuna başlı başına bir öğretim derecesi değildir yanıtını vermektedir. Hayata atılmak ve iş bulmak isteyenler için ortaokulun bir anlam ifade etmediğini belirtir. Ortaokul, lisenin bir parçasından başka bir şey olamıyorsa, müfredat programlarının anlamsızlığının kendiliğinden karşımıza dikildiğini söyler.

Ciddi olarak müfredatlarının ele alınması gerektiği ve etraflıca incelenmesi gerektiği üzerinde durur (Yücel, 1974, 14-15).

Ortaokul ve orta öğretim meselesi, ileri ülkeler de dahil olmak üzere daima tartışma konusu olmuştur. Yılları, programları, kitapları ve hedefleri belirlenip, üzerinde konuşulmaz hale gelmiş ve halledilmiş bir müessese değildir. Bizde açılan lise ve orta okulları idare edebilmek için büyük çabalar sarf etmek mecburi olmuştur. Yücel döneminde bu mesele örgüt (teşkilat), canlı eleman (öğretmen), bina ve ders malzemesi bakımından esaslı bir şekilde incelenmiş ve programı matbu olarak yayılmıştır. Bu da ilköğretim ve teknik öğretim gibi bir ana meseledir. Yücel döneminde, orta öğretim duruş halinde kalmamış ve ilerlemiştir. Öğretmeni az olan ortaokullardaki öğretmensizlik sade bir eğitim öğretim meselesi değildir; memleketin genel durumu, hayat şartları meselesidir. Onun haricinde gerek ortaokullarda gerek liselerde kadrolar tamamlanmıştır. Orta öğretimde alınan tedbirler devletin mali imkanları dahilinde alınan tedbirlerdir (Yücel, 1999, 258-259).

Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanı olmadan önceki ortaöğretim ile ilgili çalışmalarına baktığımızda; 1933 yılında Hasan Ali Yücel, Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü'ne atanmıştır. Bu yeni görevinde, Türk ortaöğretiminin geçirdiği evrelerin kapsamlı olarak incelenip araştırılması çalışmalarını başlatmıştır (Oğuzkan 1993, 6). Bu dönemde, üniversite eğitimine bir basamak oluşturduğu için büyük önem verdiği liselerde reform yapmayı planlamıştır. 1938 yılına kadar üzerinde çalıştığı "Türkiye'de Ortaöğretim" isimli eseri de bunun bir göstergesidir. Bu çalışma Yücel'in bakanlığı dönemindeki reformların ön çalışması olarak kabul edilebilir (Çıkar, 1998, 65).

Hasan Ali Yücel, Türkiye'de ortaöğretim adlı kitabını Atatürk'ün yüksek varlığına ithaf etmiştir. Yücel kitabın önsözünde, bu kitabın bir idealin değil realitenin kitabı olduğunu söyler. Esaslı bir programın tespiti için, türlü görüşlerin önce çarpışarak sonra uzlaşması gerektiğini savunmuş, ferdi olarak böyle büyük bir davaya teşebbüs etmenin büyük cüret olduğundan bahsetmiştir. Böylece, Milli Eğitim Bakanlığı yıllarındaki ana kuralları da şekillenmiştir; elbirliği, düşünce ve gönül birliği ile atılımları gerçekleştirmek. Kitap üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ortaöğretim ile ilgili sorunların çözümü, Tanzimat'tan o güne kadar olan ortaöğretimin tarihçesi, öğretmen ve

öğrenci işleri, merkez ve taşra örgütleri, lise, öğretmen okulu ve orta okullarda uygulanan müfredat programları, bütçe, bina ve ders aletleri işlenmiştir. Kitabın ikinci bölümünde; Cumhuriyet dönemi milli eğitim sisteminin kuruluşunu temel alan yasalar ve öğretmen- öğrenci işleri, yönetmelikler, genelgeler ve buyruklar işlenmiştir. Üçüncü bölümde; liseler, ortaokulların ve öğretmen okullarının tarihi yer almaktadır (Yücel, 1994, XIII).

Milli Şef İsmet İnönü liderliğindeki Cumhuriyet Halk Partisi'nin 5. Büyük kurultayı 1 Haziran 1939 tarihinde toplanarak Hasan Ali Yücel tarafından yürütülecek olan eğitim politikasının esaslarını belirlemiştir. Belirlenen esaslar Atatürk döneminde şekillenen eğitim politikasına uygundur. Bu toplantıda ortaöğretim politikasının esasları da yeniden belirlenmiş ve ortaöğretimin yaygınlaştırılması prensip olarak kabul edilmiştir. Belirlenen ortaöğretim politikası Birinci Maarif Şurası'nda belirli esaslara bağlanmıştır (Taşdemirci, 1998, 76).

Birinci Maarif Şurası'nda ortaokul, lise ve ilköğretmen okullarının sınav ve disiplin yönetmelikleri incelenerek kabul edilmiştir. Sınıflardaki öğrenci sayılarının belirlenmesine çalışılmış, liselere alınacak öğrencilerin sayısının beş yıllık bir plana bağlanması kararlaştırılmıştır. Ortaöğretim kurumlarının ihtiyaçlara göre açılması için bir program oluşturulmuştur (Sönmez, 2000, 45).

Bu dönemde her ilde bir lise, her ilçeye bir orta okul açılması hedeflenmiş, eğitimde kaliteyi düşürmemeye özen göstererek ülkenin her bölgesine dengeli bir şekilde orta okul ve liseler açılmıştır. 1938 yılında 36 olan lise sayısı 1946 yılında 53'e, 118 olan orta okul sayısı ise 210'a yükseltilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin hedeflerinden biri, programlarda bölgesel şartlara uygun mesleki dersler konulmasıdır. Ancak 1949 yılına kadar bu okulların programlarında böyle bir değişiklik görülmemektedir. Orta okullar liseye hazırlık aşaması olarak kabul edilmiş ve lisedeki öğretim programlarına uygun bir program uygulanmıştır (Taşdemirci, 1998, 76).

Hasan Ali Yücel, Birinci Maarif Şurası'nda liseler hakkında şunları söylemektedir:

“Lise meselesine gelince: Müspet ilim zihniyetinin, milli kültürü tekevümü içinde hümanizma ruhunun hal ve istikbalini bu müessese tayin edecektir. Bu düşünce ile ki,

Başvekilimiz Refik Saydam hükümet programında liselerimizi keyfiyetçe yükseltmek mecburiyetinde ve dileğinde olduğumuzu bilhassa tebarüz ettirmişlerdir. Bu itibarla yüksek tahsile temel olarak umumi kültürü vermek ve münevver sınıfı yetiştirmekle mükellef olan bu müesseselerimizde randımanı kıymetlendirmek, ısrarla takip edeceğimiz gayedir “ (Başaran, 1997b, 44).

Bu dönemde ortaokul ve liseler birbirine bağlı kültür kurumları olarak kabul edilmiştir. Hasan Ali Yücel, milli kültürümüzün hümanizma ruhuna uygun olarak geliştirilmesi için liselerin bir vasıta olarak kullanılması görüşündedir. Bunu gerçekleştirmek için, Yunan ve Latin klasikleri başta olmak üzere çok sayıda batı ve doğu klasikleri Türkçeye tercüme ettirilerek okul kitaplıklarına dağıtılmış ve bazı liselerde Latince şubeleri kurulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 186 sayılı ve 30 Eylül 1940 tarihli kararıyla Ankara Erkek Lisesi ve Vefa İdadisi’nde, Yunanca öğretime yer vermediği için “Yarım Klasik Şube” olarak nitelendirilebilecek “Latince Şubesi” açılması kabul edilmiştir. Bu şubelerde Latince öğretilmekte, Yunan ve Latin edebiyatlarının öğretimine önem verilmekteydi (Taşdemirci, 1998, 78). Bu sınıfların amacı yalnızca Latince ve Grekçe öğretmek değildi. Hasan Ali Yücel, insanımızda evrensel düşünceler uyandırmak, gençliğimizin ruhuna tüm insanlığın evrensel ruhunu katmak istiyordu (Arıkan 1998, 34).

1940–1941 ders yılından itibaren üç lisede de faaliyete geçen klasik şubelerde Latince derslerinin okutulması için özel bir müfredat programı düzenlemiştir. Klasik şubeler ilk mezunlarını 1942–1943 ders yılında vermiştir. Klasik şubenin esas özelliği, haftada 5 saat Latince öğretimi yapmasıdır. Klasik şubede okuyanlar her sınıfta bu esaslara göre bir öğretim takip etmişler ve liseyi bitirdikten sonra kendilerine özgü lise bitirme ve olgunluk imtihanlarına tabi tutulmuşlardır. Maarif Vekilliği, Klasik şubenin Latince öğretimine esas olmak üzere bir Türkçe gramer kitabı hazırlamıştır. 1943 eğitim öğretim yılı sonunda, liselerin Klasik kollarına “Devlet Olgunluk İmtihanlarında” Latince sorular sorulmuştur. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Hakikat” gazetesinde “hümanizmaya doğru ilk adım” başlıklı makalesinde; Latince eğitim yapan Klasik şubelerin açılmasını “medreselerin ilgasından, ders programlarından skolastik bilgilerin silinip atılışından, eski elif be yerine Latin unsurlarından bir alfabenin ikamesi çapında ve hatta belki bunların hepsinden daha mühim bir hadise” olduğunu yazmıştır (Elbir ve Karakaş, 2007, 385).

Eğitimdeki reform hareketlerinde Teknik Okullar ağırlık noktasını oluşturmaktadır. Ortaöğretimin ikinci direği olan klasik öğretim kurumlarındaki kalite önemsendiğinden sayıları çok yavaş arttırılır. Evrensel, hümanist, laik, pozitivist ilkelere dayanan ve ulusal bilinç veren eğitim politikası Cumhuriyet Ortaöğretiminin ve dolayısıyla Yücel döneminin başlıca nitelikleri olarak sıralanabilir. Yücel'in birkaç lisede kurduğu klasik kol ortaöğretimin genel düzenini zorlamadan Latin dilinin öğrenimine imkan sağlamıştır. Eski diller filoloğu Georg Rohde'nin desteği ile, öğrencileri tarafından Latince dersleri okutulmaya başlar. Ayrıca Rohde, Türk lise ve yüksekokullarındaki dersler için, öğrencisi Samim Sinanoğlu ile birlikte resmi bir Latince ders kitabı da yayınlamıştır. Meslektaşı ve arkadaşı Paul Moraux, Georg Rohde'nin başlangıç ortamı için, o zamanki şartların şans eseri olarak bir nevi hümanistik düşünüş tarzını yaratmak için uygun olduğunu söyler. Ruhların, Atatürk'ün her alanda aynı şekilde etkili katılımları ile harekete geçtiğini, özellikle kültür Bakanı Yücel döneminde ve Yücel sayesinde Antik Devre öncelik verildiğini belirtir (Çıkar, 1997, 106).

Lise bu dönemde çok önemli bir eğitim basamağıdır. Cumhuriyet'in yeni yöneticileri, bilim, sanat, ekin adamları liseden mezun olarak üniversiteye gideceklerdi. Bu yüzden liselerin bilgi ve bilinç düzeyinin arttırılması için alınması gereken önlemler üzerinde durulmaktadır. Lise bilimsel bilgileri öğretecek, aydın yetiştirecek bir eğitim kurumudur. Ancak yeni bir tarih, coğrafya ve edebiyat anlayışı getiren yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin coğrafya bilgileri, bilimsel terimleri, grameri yetersizdir. Hasan Ali Yücel, Bu sorunlara çözüm bulmak amacı ile Coğrafya Kongresi'ni (1941), Gramer Komisyonu'nu (1941), Felsefe Terimleri Komisyonlarını toplamıştır (Başaran, 1997b, 44-45).

İkinci Maarif Şurası 15-23 Şubat 1943 tarihleri arasında başlıca konuları; ana dili çalışmaları, okullarda ahlak eğitimi, Türklük eğitiminde tarih öğretimi olmak üzere toplanmıştır. Bu şurada ortaokul ve liseler ile ilgili olarak alınan kararların başlıcaları; Türkçe terimlerin yaygınlaştırılması kararı alınmıştır. İlk ve orta okullardaki kitapların yetersizliği üzerinde durulmuş, Türk çocuklarının ahlakını aydınlatıcı kitapların yazılması önerisi getirilmiştir. Tarih öğretiminin ilk ve orta öğretimdeki çocukların seviyesine uygun olmadığı ve bu nedenle müfredatın yeniden düzenlenerek, kitapların yeniden yazılması kararı alınmıştır. Liselere Sanat Tarihi dersi konulması kararlaştırılmıştır (Uluköse, 2008, 76).

Hasan Ali Yücel'in Bakanlığı döneminde genel olarak bakıldığında ortaöğretim kurumlarının okul ve öğretmen sayılarında bir değişiklik olmamıştır. Ortaokulların sayısında %68 oranında bir artış sağlanmasına rağmen, liselerde önemli bir artış olmamıştır. Ortalama olarak her yıl 15 okul açılmasına rağmen, her yıl ancak bir lise açılabilmiştir. Nicelik olarak başarılı olunmasa da, orta öğretim kurumlarında okutulmakta olan ders kitaplarındaki terimlerin Türkçeleştirilmesine büyük önem verilmiştir (Başar 2011, 619). Hasan Ali Yücel, lise kurucusu olamamamızın nedenini hiçbirimizin Türk kültürünün kaynağı olması gereken klasik medeniyet dillerini belirleyip, büyük fikir hareketine cesaret edemememiz olarak belirtmektedir (Arıkan, 1998, 34).

Hasan Ali Yücel'in bakanlığı döneminde ortaokuldaki sayısal gelişmeler tabloda verilmiştir (Coşkun, 2010, 152).

Tablo 1: Hasan Ali Yücel'in Bakanlığı Döneminde Ortaokullardaki Sayısal Gelişmeler

GENEL ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDAKİ SAYISAL GELİŞMELER			
(ORTAOKUL)			
Öğretim Yılı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
1938-1939	150	3.402	84.355
1939-1940	155	3.744	92.327
1940-1941	238	3.867	95.000
1941-1942	252	3.900	95.000
1942-1943	244	3.883	84.000
1943-1944	245	3.851	75.000
1944-1945	247	3.862	70.000
1945-1946	252	3.931	66.000

Hasan Ali Yücel'in bakanlığı döneminde liselerdeki sayısal gelişmeler tabloda verilmiştir (Coşkun, 2010, 152).

Tablo 2: Hasan Ali Yücel'in Bakanlığı Döneminde Liselerdeki Sayısal Gelişmeler

GENEL ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDAKİ SAYISAL GELİŞMELER			
(LİSE)			
Öğretim Yılı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
1938-1939	74	1.314	24.582
1939-1940	77	1.499	26.401
1940-1941	82	1.544	25.000
1941-1942	82	1.568	28.000
1942-1943	79	1.590	28.000
1943-1944	80	1.694	29.000
1944-1945	76	1.656	28.000
1945-1946	83	1.817	26.000

4.2.1. Ders Kitaplarının Standardizasyonu

Türk Dil Kurumu'nun yönetim ve denetimi altında yürütölen dil çalışmaları ile ders kitaplarının standardizasyonu işlemleri birbiriyle eş zamanlı olarak yürümüştür. Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan bilim terimleri 1939 yılından itibaren bütün orta derecedeki okullarda kabul edilmiş, diğer terimlerin kullanılması yasaklanmıştır. Bunda amaç, yeni terimlerin okullarda her gün kullanılarak yaygınlaştırılması ve dile girmesinin kolaylaştırılmasıdır (Çıkar, 1997, 103).

Hasan Ali Yücel'in bakanlığı döneminde hazırlanan ders kitapları komisyonlar tarafından yazılmakta ve incelenmekte idi. Her dersin bir kitabı vardı ve tüm ölkede aynı kitaplar okutulmaktaydı. Ders kitabı öğrencinin yararlanacağı önemli bir araç olarak düşünölmekte ve öğrencilerin yaşamlarında karşılaşmayacağı, kendilerine yararı olmayan bilgiler yer almamaktadır. Bu da çocuğun çevresi göz önüne alınarak yazılan kitaplarla sağlanmıştır (Makal, 1997, 37).

Okul kitaplarının basılması ve yurdun her köşesine dağıtılması için bir teşkilat kurulmuştur. Bu teşkilatın, Erzurum, Diyarbakır, Trabzon, Sivas, Samsun, Adana,

Antakya, Afyon, İzmit gibi büyük şehirlerde birer yayınevi ve kitap deposu vardır. Bu teşkilatın merkezleri ise İstanbul ve Ankara'dadır (Çıkar, 1997, 104).

Yücel'in bakanlığı katılımcı ve demokratik özellikler göstermekteydi. Yücel, 20.12.1939 günlü ve 2/ 2766-38 sayılı genelge ile okutulan ders kitapları konusunda orta okul, lise ve ilköğretmen okulu öğretmenlerinin okuttukları kitapların son baskılarını inceleyerek rastladıkları yazma, düzen, basım ve bilim hatalarını ve her kitabın bir okul kitabı olma bakımından olumlu ve olumsuz vasıflarını rapor halinde bildirmelerini istemiştir. Bu genelgeye verilen yanıtlar incelendikten sonra, kitapların yazarlarına iletilmiştir. Yanıtları gösteren kılavuzlar da öğrencilere iletilmiştir (Coşkun, 1998, 237; Coşkun, 2010, 85).

Böylece, hem basılacak kitaplarda öğretmenlerin eleştirileri dikkate alınmış, hem de öğrencilerin elindeki mevcut ders kitapları düzeltilerek kitaplardan en iyi şekilde faydalanma yoluna gidilmiştir. Gelen bu öneriler ve eleştiriler ışığında "Ders Kitapları Düzeltme Kılavuzları" yayınlanmıştır (Çıkar, 199, 104).

Hasan Ali Yücel Maarif Vekaleti 1944 yılı bütçe görüşmelerinde, iki üç yıllık bir çaba sonunda lise birinci ve üçüncü sınıf kitaplarının 1943 yılında bitirildiğini belirtir. Bu kitapların yazılışları itibarı ile içerisine konulan tarihi kıraatler itibarı ile haritalar ve grafiklerle, öğretmen ve öğrenciler için daha kolay kullanılır ve kolay takip edilir kitaplar olduklarını söyler. Kitapların son olarak 1937 yılının istatistiklerini ve Cumhuriyet döneminde 1937 yılına kadar yapılmış olan işleri içerdiğini ve 1938 yılında basıldığını ve bu durumda son sınıfta öğrencilerin, yedi sekiz yüz sayfa kadar kitabı takip etmesinin güçlüğüne dile getirir. Bu nedenle de kitapları, öğrencinin takip edebileceği bir hale getirme zorunluluğunu hissettiklerini belirtir. Cumhuriyetçilik, İnkılapçılık, Devletçilik, Halkçılık, Laiklik, Milliyetçilik ve onların dayandığı esas fikirler ve Cumhuriyetin memlekette muhtelif sahalarda neler yaptığı kitaplara eklenmiştir (Yücel, 1999, 199).

4.3. Hasan Ali Yücel'in Mesleki ve Teknik Eğitime Olan Hizmetleri

Osmanlı döneminde mesleki ve teknik eğitim alanında değerlendirilebilecek kurumlar örgün ve yaygın eğitim olarak değerlendirilebilir. Yaygın eğitimde Ahi Teşkilatı ve loncalar meslek eğitimi veren kuruluşlar olarak nitelendirilebilir. Bu kuruluşlar günümüzdeki çıraklık eğitiminin doğduğu alanlar olarak nitelendirilebilir. Örgün eğitimde ordunun ihtiyacını karşılamak için kurulmuş olan Meslek Sanat Okulları ile Mithat Paşa'nın kimsesiz çocukların meslek edinmesi için kurduğu ıslahhaneler sayılabilir. Fakat gerçek anlamda örgün eğitime Cumhuriyet döneminde geçildiği görülmektedir (Günel 2011, 395).

Cumhuriyet, her bakımdan yetersiz bir mesleki ve teknik eğitim devralmıştır. I. ve II. Dünya Savaşları sırasında bu yetersizlikten dolayı, teknik eleman sıkıntısı yaşanmıştır. John Dewey'in önerisine uygun olarak, 1927 yılına kadar mesleki ve teknik eğitim işlerini yürüten İlk Öğretim Dairesi; Yüksek ve Mesleki Öğretim Genel Müdürlüğü'ne dönüştürülmüştür. Sanat okullarının idaresi de vilayetlerden alınarak Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir (Sönmez, 2000, 83). 1933 yılında, Maarif Vekilliği bünyesinde Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Çıkar, 1997, 104).

Türk Milli Eğitim Teşkilatı iki temel kanunla kurulmuştur. Birincisi 789 sayılı ve 1926 tarihli, genellikle taşra teşkilatı ve okullarına yönelik olan kanundur. İkincisi 2287 sayılı ve 1933 tarihli Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatı'nı kurmaya yönelik kanundur. Ancak, bu kanunlar ile kurulan milli eğitim teşkilatı bir sistem özelliği göstermemektedir. Yürütme, danışma ve politika organları arasında bir birlik söz konusu değildir. Bu durumu 1939 yılında Birinci Maarif Şurası'nda Hasan Ali Yücel şöyle dile getirmiştir (Şanal 2011, 388);

“ Bir mühim noktaya dikkatinizi çekmek isterim, Kanaatimce bütün maarif teşkilatı tam ve mükemmel bir uzviyet olabilmek için her uzvun birbiriyle alakalı, birbiriyle münasebetli bir surette işlemleri lazımdır. Ben, maarifimizde ahenk meselesini ana davalarımızdan biri belliyorum.”

Birinci Maarif Şurası'nda Teknik Öğretim Komisyonu adı altında bir komisyon kurulmuş ve başkan, raportör ve 16 üyeden meydana gelen seçkin bir uzman kadro ile mesele ele alınmıştır. Yücel, şurayı açış konuşmasında konu üzerinde ayrıntılı bir şekilde durarak neler yapılması gerektiğini ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Ülkenin bir

an önce endüstrileşmesi için gereken makine ve teçhizatın sağlanması gerektiğini ve bunları kullanacak insan gücünün söz konusu okullarda yetişeceğini belirtmiştir. Önceden mesleki ve teknik okullara verilen önemin az olduğunu, fakat bu kurumlara verilen önemle bu okullardaki öğrenci sayısının arttığını anlatmıştır. Ayrıca serbest iş alanlarına da bilgili, becerili insan yetiştirmek için kız enstitüleri ve ticaret okullarının çoğaltılmasının gerekleri üzerinde durmuştur. Bunun örnekleri olarak kadın-erkek binlerce vatandaşın rağbet ettiği akşam sanat ve meslek kurslarını vermiş ve bunlara olan ilgiden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Komisyonunda konuya ilişkin görüşmeler yapılarak 22 maddelik bir rapor hazırlanmıştır (Sönmez, 2000, 83).

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 1 Kasım 1940 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni açış konuşmasında, II. Dünya Savaşı'nın baskısı ile diğer ülkelerde endüstri alanındaki gelişmelere paralel olarak, teknik öğretim kurumlarını yaygınlaştırmak ve örgütlemenin gereği üzerinde durmuştur. Bu durum vatandaşların iş eğitimi açısından önemlidir. İnönü bu konuşmasında, teknik öğretimin hedefinin, kadın erkek her yurttaşa kendi hayat ve geçimi için gerekli olan bilgi ve becerileri bir öğretme ve bir öğrenme yeri sağlamak olduğunu söylemiştir (Taşdemirci, 1998, 86).

Kuruluştaki bu gelişmeler yanında bir program hazırlanarak, mesleki teknik öğretim okulları ile gezici köy kurslarının hızlı bir şekilde çoğaltılarak mevcutlarının artırılması öngörülmüştür. Mesleki ve teknik eğitimin bütçesi, 1933 yılında 236.337 lira iken, bu rakam 1940 yılında 2.308.440'a, 1941 yılı bütçesinde 4.543.287 liraya çıkarılmıştır. 1946 yılında ise mesleki ve teknik öğretimin bütçesinin 35.498.375 liraya kadar çıkarıldığı görülmektedir (Sönmez, 2000, 87; Şanal 2011, 389). Planlanan kurumların yapımı, onarımı ve inşaatı ile ilgili bütün işler merkezi bir sistem disiplini içerisinde gerçekleştirilmiş, merkezden yürütülmüştür. Savaş yılları olmasına rağmen dikkate değer hizmetler verilmiştir. İnönü döneminde ilköğretimden sonra en çok üzerinde durulan mesleki ve teknik eğitimidir. Geçmiş yıllarla kıyaslandığında büyük bir teknik öğretim seferberliği yapıldığı görülmektedir (Şanal 2011, 389).

Yücel, ülkenin ekonomik ve endüstriyel kalkınmasının büyük ölçüde mesleki ve teknik eğitimde yetişmiş insan gücüne bağlı olduğu görüşünü benimsemiştir. Bir konuşmasında "Bizim işe, dayanan ve gerçek üstünde çalışmaya dayanan bir öğretim yöntemine ne kadar muhtaç olduğumuz açıktır" demiştir (Günel 2011, 397). Bu bakış

açısı doğrultusunda, yurdun çeşitli yerlerine açılan okulların sayılarının artması ile işlerin yürütülmesi ve ihtiyaçların giderilmesine hız vermek amacı ile 1941 yılında Maarif Vekilliği Merkez Örgütü yeniden düzenlenmiştir. Bakanlık içinde Genel Eğitim Müsteşarlığı ve Mesleki Teknik Öğretim Müsteşarlığı olmak üzere iki müsteşarlık oluşturulmuştur. Aynı yıl, meslek okullarının nerelerde açılacağı, bünyesinde hangi meslek dallarının bulunacağı, akşam okulları ile gezici köy kursları hakkında bilgiler içeren bir uygulama planı hazırlanmıştır (Çıkar, 1997, 105). Müsteşarlığa Rüştü Uzel atanmıştır. Rüştü Uzel, Hasan Ali Yücel ile birlikte Cumhuriyet Dönemi'nde mesleki ve teknik öğretim sisteminin kurucusu ve geliştiricisi olmuştur (Günel 2011, 397). Müsteşar Rüştü Uzel, örgütün kurulması için büyük çabalar harcamıştır (Taşdemirci, 1998, 86).

Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı bünyesinde kurulan daireler şunlardır (Sönmez, 2000, 85) :

- Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü
- Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü
- Ticaret Öğretim Müdürlüğü
- Teknik Büro Müdürlüğü
- Yapı İşleri Müdürlüğü
- Muamelat Şefliği

Kurulmakta olan fabrikalar, bayındırlık çalışmaları, ordunun ihtiyaç duyduğu elemanların yetiştirilmesi ile ilgili müsteşarlığın programında açılması öngörülen okullar şöyledir (Sönmez, 2000, 85):

- Yüksek mühendis, mimar okulları
- Tekniker yetiştirecek teknik okullar
- Erkek sanat okulu mezunlarının stajı için kurulacak fabrikalar
- Akşam Erkek Sanat Okulları
- Yapı Enstitüleri
- Gezici Sanat Kursları
- Kız Enstitüleri
- Akşam Ticaret Okulları
- Ticaret Okulları

14 Ağustos 1942 tarihinde 4304 numaralı Mesleki ve Teknik okullarının açılması ve Mevcutlarının Büyütülmesi Hakkındaki Kanun, mesleki ve teknik okulların yurt düzeyine yaygınlaştırılmasında ve okulların tarım, makine ve malzemelerinin günün koşullarına göre yenilenmesinde olumlu etkisi olmuştur. Bu kanun, mevcut ve yeniden açılacak meslek okullarının geliştirilmesini, mesleki ve teknik yüksek öğretim kurumları ile meslek okulu mezunlarının çalışacakları olgunlaşma enstitülerinin kurulmasını, istimlak, inşaat ve makinelerin temininde gerekli harcamaların karşılanmasını öngörmüştür (Çıkar, 1997, 105).

Bu dönemde ortaöğretimin $\frac{3}{4}$ 'ünün genel liselerde, $\frac{1}{4}$ 'ünün ise teknik okullarda verildiği görülmektedir. Öğrencilerin bu oranının tersine çevrilmesi için uğraş verilmiştir. İnönü, kız ve erkek, şehirli ve köylü teknik öğretim kurumları ve akşam sanat okullarının, bütün ortaöğretim kurumları ve öğrencilerinden birkaç misli daha fazla olması gerektiğini düşünmektedir. Hasan Ali Yücel, memleketin genel kültür hayatında dengeyi sağlamak için mesleki ve teknik öğretimin geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Hasan Ali Yücel, ülkenin kısa bir zamanda endüstrileşme yoluna girmesi, makinenin ülkenin genel hayatında esaslı bir şekilde yer alması için ülkede mesleki ve teknik öğretim görmüş elemanlara ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir (Taşdemirci, 1998, 87).

Yücel 1943 yılı Maarif Vekaleti bütçe görüşmelerinde teknik öğretim ile ilgili olarak, Türk milletinin makineye ısınmasını, makine kullanmasını ilköğretim meselesi gibi kurtuluş davalarından biri olarak gördüklerini söylemektedir. Nüfusumuzu arttırmanın birinci etkeni olarak teknik öğretim meselesini görmekte ve 20 milyona çıkan nüfusun, makine ile kendiliğinden 40, 50, 60 milyon olacağını düşünmektedir. 9 senelik yapılan programı kısa zamanda uygulamak için üç şeye ihtiyaç vardır: 1. İnsan 2. Makine, malzeme 3. Para. Gelişigüzel değil, düşünerek ve esaslı tedbirleri alarak eleman meselesini haletme yolunda olduklarını belirtir. İşe başlarken kusurların, eksiklerin bilinmekte olduğunu söyler. Yücel'e göre asıl korkulması gereken tertipsiz işe başlamak, bilmemek ve körü körüne yürümeaktır. Yücel; gözümüz iyi görüyor, eksiklerimizi farkındayız ve onları tamamlamak için tedbirler alıyoruz demektedir (Yücel, 1999, 59).

Hasan Ali Yücel, Sanat okullarının Teknik öğretim kanunundan önceki durumunu şu şekilde anlatır; Ankara, İstanbul, Bursa, İzmir, Aydın, Sivas, Kastamonu, Diyarbakır, Konya'da 9 sanat okulu olduğunu söyler. 1941- 1942 ders yılında Adana'da, 1942-1943 ders yılında Çorum, Edirne, Eskişehir, Kayseri, Malatya'da açıldığını belirtir. Makine bulunur ve askerdeki öğretmenler dönerse, çok daha fazlasını açma imkanı bulunabileceğini söyler. Bu durumda iki yıl içerisinde 9 olan sanat okulu 23'e çıkarılmıştır. İnsanın aklına sadece okul adedi mi artıyor yoksa gerçekten bu işin gerektirdiği gibi tezgahı, hocayı bulup daha önceki sanat okulları gibi işliyor mu sorusu gelebilir, bu durumda Yücel onlara şahsen açılan okulları gidip görmelerini tavsiye eder. O okullarda küçük çocukların tezgahları başında çalıştığını; döküm döküp, tahta rendeleyip, menginele canla başla uğraştığını söyler. Bunun için üç saatlik yoldan gelenler olduğunu belirtir (Yücel, 1999, 59).

1938 yılında 64 olan mesleki okul sayısı, 1944 yılında 120'ye çıkarılmıştır. Öğretmen sayısı 765'ten 1673'e, öğrenci sayısı ise 9000'den 22.354'e yükseltilmiştir. Daha önce yabancı kaynaklardan temin etmek birinci planda yer alırken, bu dönemde öğretmen yetiştirme konusunda iç kaynaklara yönelme söz konusudur. Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu ve Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu bu alanda büyük hizmet görmüştür (Taşdemirci, 1998, 87).

Kız Enstitüleri, büyük bir dikkatle genişletilmiş ve çoğaltılmıştır. Kanun çıktığı zaman 15 kız enstitüsü var iken 1941-42 yılında 5 tane ilave edilerek sayıları 20'ye çıkarılmıştır. 1943 yılında 8 tane daha eklenerek sayıları 28'e çıkarılmıştır (Yücel 1999, 59). Yücel, şimdiye kadar bizde bazı şeylerin numunelerinin yapıldığını söyler. Bunlara örnek olarak numune mektebi, numune çiftliği, numune hastanesini gösterir. Medeni seviyemizi yükseltmek için numuneler değil, büyük oranda ve geniş ölçüde büyük işler gerekli olduğunu düşünür. Numune mektebi ile ilkokul, numune çiftliği ile ziraat enstitüsü, numune hastanesi ile sağlık kurumu olmayacağı, Yücel'e göre anlaşılması gereken bir gerçektir. Yücel perakendeci değil, toptancı olduklarını dile getirerek bu yüzden daima on binlerden, yüz binlerden bahsettiğini belirtir (Yücel, 1999, 60).

1944 yılında sanat okulları enstitü haline dönüştürülerek bunlara bir de köy demircilik ve marangozluk kursu eklenmiştir. Bu kurslar yardımı ile köylülere demircilik ve marangozluk öğretilmesi amaçlanmıştır. Kurstan mezun olanlara köyde dükkan açması

için her türlü yardım verilmiştir. Yücel'in bakanlığı döneminde İstanbul Yüksek Mühendislik Okulu ve Yıldız Teknik Okulu'nun yönetimi 1941 yılında çıkarılan 4121 sayılı kanunla Bayındırlık Bakanlığı'ndan ayrılmış, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. İstanbul Yüksek Mühendislik Okulu 1944 yılında kabul edilen 4619 sayılı kanun ile Teknik Üniversite haline dönüşmüştür. 1942-1943 öğretim yılından itibaren sanat okulları ve yapı enstitülerinin bünyelerinde, programlarında düzenlemeler yapılarak okullar iki devreye ayrılmıştır (Sönmez, 2000, 88). 1945-1946 eğitim-öğretim yılından itibaren kız teknik öğretiminde "Olgunluk Enstitüleri" öğretime başlamıştır. 1950 yılında çıkarılan bir yasa ile her yıl harcanan miktar 7,5 milyon lirayı geçmemek üzere teknik öğretimde harcanacak 75 milyonluk bütçe Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmiştir (Taşdemirci, 1998, 88).

Yücel'e göre, teknik öğretimin iki ucu vardır; biri köylere kadar giden ve demircilik, marangozluk, kızlarımıza yıkanma, giyinme, çocuğa bakma öğreten kadın, erkek kursları; diğeri tekniker ve politeknikerdir. Yücel'e göre orta ile meşgul olunmakla birlikte her iki uçla birlikte meşgul olunur, kendilerinin de bu yolda ilerlediklerini belirtir (Yücel, 1999, 60).

"Gezici Sanat Kursları" ilk olarak 1939 yılında uygulanmaya başlamıştır. Amaç, kasaba ve uzak olan köylere kendi araçlarını tamir edebilecek, yenisini yapabilecek şekilde köylülere demircilik, marangozluk öğretmektir. Bu kurslar 6 ay sürelidir, bir kursta görevini tamamlayan öğretmen diğer köylerde görevini sürdürmektedir. Diğer bir kurs ise "Köy Kadınları Gezici Kursları"dır. Bu kursların amacı, köy kadınlarına ve kızlarına ev ve kadın işleri hakkında uygulamalı bilgiler vermektir. Katılım ise isteğe bağlıdır (Sönmez, 2000, 88).

Mesleki ve Teknik Eğitimdeki sayısal veriler incelendiğinde mesleki ve teknik eğitime verilen önem açıkça görülmektedir. Mesleki ve teknik eğitimdeki okul, öğrenci ve öğretmen sayıları aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Taşdemirci, 1998, 88-90).

Tablo 3: Mesleki ve Teknik Eğitimdeki Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

TİCARET LİSELERİ			
Öğretim Yılı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
1923-1924	1	20	193

1927-1928	5	65	574
1935-1936	4	27	400
1940-1941	7	82	646
1945-1946	12	171	1742
KIZ ENSTİTÜLERİ			
ÖĞRETİM YILI	OKUL SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI
1927-1928	2	-	456
1930-1931	4	84	474
1935-1936	5	142	1192
1940-1941	15	318	2246
1944-1945	37	653	6262
ERKEK SANAT ENSTİTÜLERİ			
ÖĞRETİM YILI	OKULSAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI
1927-1928	9	159	373
1930-1931	9	163	314
1935-1936	10	174	666
1940-1941	12	245	1102
1944-1945	34	1252	6806
AKŞAM KIZ SANAT OKULU			
ÖĞRETİM YILI	OKUL SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI
1928-1929	3	-	177
1935-1936	7	128	3346
1940-1941	27	238	3346
1945-1946	72	373	14683
GEZİCİ KADIN KURSLARI			
ÖĞRETİM YILI	OKUL SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI
1938-1939	1	1	45
1940-1941	12	12	320
1945-1946	151	151	3450

Hasan Ali Yücel'in bakanlığı döneminde mesleki ve teknik eğitim için kanunlar hazırlanmış ve bu alandaki gelişmelerin önü açılmıştır. Gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra, yurt çapında yaygınlaştırma çabalarına gidilmiştir. Okullaşma oranında başarılı bir çıkış yakalanmış ve ülkenin ihtiyacı olan nitelikli iş gücü potansiyeli oluşmuştur. Aynı zamanda, mesleki ve teknik eğitim alanında yaygın eğitimin başlatılmasında da başarılı adımlar atılmıştır. Bütün bu çalışmaların II. Dünya Savaşı'nın zor ekonomik şartları altında yapıldığı düşünülürse, başarının değeri daha da artmaktadır (Sönmez, 2000, 88).

4.4. Hasan Ali Yücel'in Yükseköğretime Olan Hizmetleri

Türkiye'de üniversitelerin kurulması ve gelişmesi konusunda, Cumhuriyet dönemindeki gelişmelere bakıldığında; Cumhuriyet kurulduktan sonra kısa bir süre Darülfünun-u Osmani adını taşıyan üniversite, 1924 yılında 493 sayılı yasa ile "İstanbul Darülfünunu" adını almıştır. İstanbul Darülfünunu'nun tıp, hukuk, edebiyat, fen ve ilahiyat fakülteleri bulunmakta ve yasada tüzel kişiliğe sahip olarak katma bütçe ile yönetilmesi öngörülmektedir. 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası) ile 1924 medreselerin kapatılması sonucunda meydana gelen boşluğu kapatmak için aynı yıl Darülfünuna bir ilahiyat fakültesi eklenmiştir. Ne var ki; Cumhuriyetin ilk yıllarında kendisinden çok şey beklenen İstanbul Darülfünunu, istenilen sonucu verememiş ve 1933 yılında, 2252 sayılı yasayla kaldırılmıştır. Gerçekte, Darülfünun, 1930 yılından itibaren basında da sürekli eleştirilere uğramaya başlamıştır. Bu eleştiriler iki noktada toplanmaktadır (Korkut, 2003):

1. Üniversite, Türk Devriminin yerleşmesinde yeterince rol oynamamaktadır. Bütün reformlara ya karşı çıkmış, ya da pasif direnmeye geçmiştir.
2. Üniversitede bilimsel çalışma yoktur.

Cumhuriyet öncesinde ve Cumhuriyet'ten sonraki 10 yılda ülkemizdeki tek yükseköğretim kurumu olan Darülfünun, devrimci bir değişim gösteren bir toplumda tutucu bir karakter taşıyordu. O dönemde yönetimde bulunan politikacı ve bilim adamları Darülfünunda yeterince düşünmeyen, sorgulamayan ve eleştirmeyen insanlar

yetiştirildiği, bu kurumun ülke sorunlarına tamamen duyarsız kaldığı düşüncesinde idiler. Darülfünuna karşı gelişen bu hoşnutsuzluğu, Maarif Vekili Dr. Reşit Galip, 1.8.1933'te yeni İstanbul Üniversitesi'nin açılışında yaptığı konuşmasında şöyle dile getirmiştir (Arslan, 2005, 29):

“Memlekette büyük politik ve toplumsal dalgalanmalar olmaktadır. Üniversite (Darülfünun), bunun karşısında tarafsız bir seyirci rolünü sürdürdü. İktisat alanında önemli değişimler olmaktadır. Darülfünun bunlarla tamamen ilgisiz görünüyordu. Hukukta köktenci değişiklikler yapıldı. Darülfünun yalnızca yeni kanunları ders programlarına almakla yetindi. Yazı reformu yapılmış, dilin özleştirilmesi hareketi başlamıştı; Darülfünun bununla hiçbir surette ilgilenmiyordu. Yeni bir tarih değerlendirilmesi ulusal bir hareket anlamında bütün ülkeyi sarmıştı. Darülfünun'un buna karşı ilgisini uyandırmak için, üç yıl beklemek ve çabalar sarf etmek gerekti. İstanbul Darülfünunu en sonunda sustu, kendi kabuğuna çekildi ve adeta bir ortaçağ yalıtılmışlığıyla dış dünyadan tamamen koptu.”

Bizzat Atatürk'ün direktifleriyle Türkiye'ye çağrılan İsviçreli Profesör Albert Malche'in verdiği rapor doğrultusunda yükseköğretim sistemimizdeki ilk üniversite reformu yapıldı. Çağdaş anlamda bir üniversite oluşturmayı amaçlayan 2252 sayılı Kanun 9 Mayıs 1933 yılında çıkarıldı ve Darülfünun kendisine bağlı bütün kuruluşlarıyla beraber kapatılarak İstanbul Üniversitesi'ne dönüşmüştür. Bu tarihlerde Almanya'dan Nazi Rejiminden kaçarak Türkiye'ye gelen çoğunluğu Yahudi asıllı bilim adamlarının ülkemizde bilimsel ve çağdaş, demokratik esaslara dayalı bir üniversite kurulmasında büyük katkıları olmuştur. 1933 Reformunun, üniversitemizdeki bilimsellik, çağdaşlaşma ve bunların göstergesi olan demokratikleşmeye katkısı büyüktür (Arslan, 2005, 30).

Üniversite reformu sayesinde yabancı uzman ve öğretim üyelerinin çeşitli fakültelerde ders vermeleri sağlanmıştır. Ayrıca eğitim ve kültür reformunu tamamlayacak şekilde John Dewey, Kühne, Omer Buyse, Albert Malche, Beryl Parker gibi uzmanların ve Amerikan Heyetlerinin görüşlerine müracaat edilmiştir. Bunlardan ilk olarak John Dewey iki ayrı rapor hazırlamıştır. Birinci rapor daha çok milli eğitim bütçesi ve harcama sahalari üzerinedir. İkinci rapor ise çok daha kapsamlıdır. Rapor kurulacak olan Türk milli eğitim sisteminin ve milli eğitim yönetim sisteminin nasıl olması gerektiğine dair önerileri kapsamaktadır. Bunu, 1925'te Prof. Kühne ve Omer

Buyse'nin mesleki ve teknik eğitime yönelik raporları takip etmiştir. Onların yönetim, program, öğretmen yetiştirme, denetim, yüksek öğretim reformu gibi konularda hazırladıkları raporlar çağdaş bir eğitim için yol gösterici olmuştur (Demirtaş, 2008, 165).

Gerek zamanın Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip'in gerekse Malche'in belirttiği yetersizlikler nedeniyle kapatılan Darülfünun'un kadrosundaki 155 kişiden sadece 59'u Haziran 1933 tarihinde kurulan İstanbul Üniversitesi kadrosuna alınmıştır. Nazilerden kaçan pek çok Yahudi profesörün gelmesiyle İstanbul Üniversitesi ve Ankara'daki diğer yükseköğretim kurumları (Yüksek Ziraat Enstitüsü, Hukuk Fakültesi) eğitim-öğretim ve araştırmada önemli merkezler haline gelmiştir. İstanbul'daki bu gelişmelerin yanı sıra Ankara'da da yükseköğretim kurumları kurulmaya başlanmıştır. Cumhuriyetin ilanının hemen ardından başlatılan eğitim seferberliği ile yükseköğretim kurumları Anadolu'ya yayılmaya başlamış ve Ankara'da 1925'te Hukuk Mektebi, 1926'da Gazi Eğitim Enstitüsü, 1930'da ise Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur (Baskan, 2001, 26).

1939 yılında Cumhuriyet Halk Partisi Beşinci Büyük Kurultayı'nda kabul edilen parti programında, yükseköğretim politikasının esasları şu şekilde belirlenmiştir (Taşdemirci, 1998, 79);

“Üniversite ve yüksek okullarımız kendilerinden beklenen ilim ve ihtisas elemanlarını yetiştirmek, memleket dahilinde ilmi hareketlere destek ve kaynak olmak üzere mükemmelleştirilecektir. Üniversite ve yüksekokullarımızın adedini arttırmak ve bunları Maarif Vekaleti idaresinde toplamak fikrindeyiz.”

Hasan Ali Yücel'in bakanlığı döneminde, üniversitelerde ve yüksekokullardaki öğretim sorunları Birinci Maarif Şurası'nda ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Üniversitede yabancı dil sorunu bütün boyutları ile ele alındıktan sonra, öğrencilerin Batı dillerinden en az birini bilmeleri gerektiği üzerinde fikir birliğine varılmıştır. Komisyon üyeleri, Yüksek öğretimde ana dilin önemi üzerinde durulması gerektiğini belirtmiş; üniversitelerin ülkenin ihtiyacı olan uzmanları yetiştirmesi için gözlem ve deneye dayalı bir eğitim vermesi gerektiğini vurgulamışlardır (Sönmez, 2000, 95).

Birinci Maarif Şurası'nda, İstanbul Üniversitesi ve bağlı fakülteleri ile Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne ait eğitim, öğretim, sınavlar, öğrenci işleri ve doktora çalışmaları yönetmelikleri; Gazi Eğitim Enstitüsü sınav ve kayıt kabul yönetmeliği; Yüksek Öğretmen Okulu ve Siyasal Bilgiler Okulu Yönetmelikleri incelenerek kabul edilmiştir. Şura, yüksek öğretim kurumlarının başlıca hedefinin memlekete yararlı olacak ihtisas elemanları yetiştirmek olduğunu belirtmiştir. Yükseköğretimde ana dilin arılığı gereği kabul edilmiştir. Şurada yapılan konuşmalarda, yüksek öğretimde öğrenci kontenjanlarının ülke ihtiyaçlarına göre ayarlanması ve ticaret lisesi mezunlarının olgunluk sınavını vermeden üniversiteye alınmaması benimsenmiştir (Çıkar, 1997, 76).

Hasan Ali Yücel, göreve başladığı 1938-1939 eğitim-öğretim yılında Türkiye'de yüksek öğretim kurumlarının (üniversite ve yüksek okullar) sayısı 19 idi. Görevden ayrıldığı 1945-1946 eğitim-öğretim yılında ise bu sayının 31'e çıktığı görülmektedir. Böylece 12 yeni yükseköğretim kurumu (fakülte ve yüksek okul) Yücel zamanında açılmış ve öğretime başlamıştır (Başar 2011, 620).

Hasan Ali Yücel döneminde, yüksek öğretim kurumları, Milli Eğitim Bakanlığı'nın bünyesinde toplanmıştır. Diğer vekaletlere bağlı yüksek öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlandıkları gibi, yeni açılan yüksek öğretim kurumları da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuştur. Örneğin Ankara Hukuk Mektebi 3848 sayılı ve 1940 tarihli kanun ile fakülte haline getirilmiştir, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. 1941 yılında, İstanbul Yüksek Mühendis Mektebi Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış ve 1944 yılında 4619 sayılı kanun ile İstanbul Teknik Üniversitesi haline getirilmiştir (Taşdemirci, 1998, 81).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yönetimi altında, 17 Eylül 1943 tarihinde 4492 sayılı kanunla Ankara Fen Fakültesi kurulmuştur. Amaç, daha önce kurulan dil ve tarih-coğrafya fakültelerine ek olarak bu fakülte ile birlikte bir üniversite oluşturmaktır (Taşdemirci, 1998, 81; Sönmez, 2000, 95). Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi, 8 Kasım 1943 tarihinde kendi binasına taşınmak üzere, geçici bir süre için Gazi Terbiye Enstitüsü binasında öğretime başlamıştır. Yücel, Fen Fakültesi'nin açılış töreninde yaptığı konuşmada, bütün ilerlemelerin pozitif bilimlerin ışığı altında gerçekleştiğini, Rönesans ile birlikte Avrupa'nın pozitif bilim alanlarında hızlı bir şekilde ilerleyerek Türkiye ile arasını açtığını, bu açığı kapatılabilmek için de böyle bir kurumu kurduklarını

belirtmiştir (Başar 2011, 620). Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel Ankara’da Fen Fakültesi’nin açılışında yaptığı ve 9 Kasım 1943 tarihli Ulus Gazetesi’nde yayımlanan konuşmasında “Ankara Fen Fakültesi, Ankara Tıp Fakülte’nin de habercisi ve müjdecisi olacaktır” diyerek bu alandaki hazırlıklara işaret etmektedir (Baskan, 2008, 104).

1945 yılında ve 4671 sayılı kanunla Ankara’da Milli Eğitim Bakanlığı’nın yönetimi altında Tıp Fakültesi kurulmuştur (Taşdemirci, 1998, 81; Sönmez, 2000, 95). Ankara Tıp Fakültesi, 19 Ekim 1945 tarihinde 2. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün huzurunda hizmete açılmıştır. Bu açılış töreninde Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel son derece anlamlı bir konuşma yapmıştır. Bu tarihi konuşma, kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti’nin bilime, üniversiter anlayışa ve ülkenin sağlık sorunlarına bakışlarını yansıtması açısından son derece önemlidir (Baskan, 2008, 105).

Hasan Ali Yücel üniversiter eğitime çağdaş bir anlayışla yaklaşmıştır. 11.02.1940 tarihinde İstanbul Üniversitesi tarafından onuruna verilen bir çay ziyafetinde, Türk eğitiminin hem metodu hem hedefinin, üniversitelerde okumakta olan gençleri Türkiye’nin mesleki ve teknik alanda ihtiyacı doğrultusunda nitelik ve nicelik olarak iyi imkanlar içinde yetiştirmek olduğunu belirtmiştir. Yine bu konuşmasında Yücel, üniversitelerin eğitim yanında bilimsel araştırma görevleri üzerinde de durmuştur. Üniversitelerin özerkliği konusuna da değinmiş, bilimsel gelişme için en uygun iklimin hürriyet olduğunu belirtmiştir (Başar 2011, 620).

Yücel’e göre üniversiteler belirli bir kaideye göre doğmazlar, her ülkenin kendi tarihine ve ihtiyacına, kendi sosyal ve ekonomik şartlarına göre vücut bulurlar. Bizdeki üniversite, bir kopma ile Tanzimatçılar tarafından darülfünun şeklinde kurulmuştur. Diğer ayrı teşekküller de birleştirilerek üniversite haline gelmiş ve yenileri de açılmıştır. Bunu İstanbul dışında yapmak nakil ve medeni vasıtalar bakımından güçtür. Çünkü Yücel’e göre şehirsiz yerde üniversite olmaz, çünkü cemaat bulunmaz. Kırlarda, tabiat içinde üniversite yapan ülkelerde yatılı öğrencilik yoktur. Bizde ise öğrenci tamamen farklı yaşayış şartları ile hayatını geçirmektedir. Bizde bu yapılmış olsa, o zaman kışla halinde yatakhaneler, dersaneler, vb. yapmak, yemek tertibatı almak gerekecektir (Yücel, 1999, 63).

Üniversitenin teşekkül tarzı ne olmalıdır? Sorusuna Yücel;

“Üniversitenin hükmi şahsiyeti yoktur. Ancak bu durumda, üniversite istiklalsiz demek değildir. Çünkü maarif vekaletinden şu işi şöyle yapınız, bu işi böyle yürüttünüz diye emir almaz. Doçentleri, asistanları kendileri inhitap ederler, profesörlerini kendileri seçerler. Burada Maarif Vekaleti nazım vaziyetindedir. Gerekli olduğu durumlarda müdahale eder. İdari tarzı budur. Bu durumda bu idare tarzı da hükmi şahsiyeti vermemiş olmakla birlikte, ilmi istiklali vermiş oluyor demektir “

şeklinde yanıt vermektedir (Yücel, 1999, 65).

İnönü döneminde yükseköğretim kurumlarını Milli Eğitim Bakanlığı yönetimi altında toplama politikası izlenmiş ve bu durum 1946 yılına kadar devam etmiştir. Siyasal alandaki demokratlaşma hareketlerinin etkisi ile II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Türkiye'de de siyasal alanda demokratlaşma hareketleri yaşanmıştır. Buna paralel olarak üniversite yönetim politikasında da demokratlaşmaya gidilmiştir (Taşdemirci, 1998, 81).

Hasan Ali Yücel döneminde, Ankara Üniversitesi'nin kuruluşunu sağlayan ve diğer üniversitelerin bir çatı altında toplanmasını sağlayan 12.06.1946 tarih ve 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu çıkarılmıştır. Üniversiteler Kanunu'nun getirdiği yenilikler reform niteliğindedir (Sönmez, 2000, 96).

Bu yasa ile yüksek okulların Milli Eğitim Bakanlığı ile olan sıkı bağları büyük ölçüde kaldırılmış, üniversiteye sağlam bir organizasyon verilmiştir. Yasa, öğretim ve araştırmaya ağırlık veren maddeleri ile üniversite programlarını klasik ve ansiklopedik bilgi yığını olmaktan çıkarmıştır. Yeni yasa, dışarıdan denetim yerine içerden denetimi getirmekle, 1933 reformundan ileri bir atılım olarak görülmektedir. Üniversiteler Kanunu, üniversitelerin gelişimine demokratik ilkeler doğrultusunda yön vermiştir. Bu kanunun en önemli sonucu ise Ankara Üniversitesi'nin kurulmasıdır (Çıkar, 1997, 115).

Hasan Ali Yücel Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 11 Haziran 1946 tarihinde yaptığı konuşmada, bu kanunun Türk bilim hayatı ve üniversitelerinde büyük bir ilerlemenin müjdecisi olacağını umduğunu söyler. Bu kanunun 4 yıl süre ile Türk ve yabancı bilim adamları tarafından üzerinde çalışıldıktan sonra, Hükümet tarafından incelenerek

geliştirildiğini açıklar. Bu yasanın ana ilkesinin üniversitelerin özerkliği olduğunu ve bu özerkliğin yönetim, öğretim ve mali alanlarda olduğunu söyler. Bu özerklik için üniversitelerin kişilerden çok kurullar aracılığı ile işlemlerini sağlayacak hükümlerin kanunda yer aldığını söyler. 1933 yasanın darülfünunun özerkliğini kaldırdığını söyler ve bu durumun nedeni olarak da bu kurumun gerçekten disipline ihtiyaç duyduğu ve toparlanması gerektiğini gösterir, 1933 kanunun görevini tamamladığını belirtir. Üniversitelerdeki fikir hürriyetinin hiçbir zaman zıddına hareket etmediklerini; öğretimde, ders vermede, kitap yazmada hiçbir eli tutmadıklarını sözlerine ekler (Hatipoğlu 1998, 143).

4936 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun getirdiği en önemli yenilikler şunlardır (Çıkar, 1997, 114);

- Üniversiteler fakültelerden, enstitü, okul ve bilimsel kurumlardan oluşmuş, özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek bilim, araştırma ve öğretim birlikleridir. Her üniversitenin genel özerkliği ve tüzel kişiliği içinde o üniversiteyi oluşturan fakülteler de, bu kanun hükümlerine göre bilim ve yönetim özerkliğine ve tüzel kişiliğine sahiptir.
- Öğrencilerini bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerle türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve deney sahibi elemanlar, Türk devriminin ülkelerine bağlı ve milli karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek.
- Ülkeyi ilgilendirenler başta olmak üzere bütün bilim ve teknik meselelerini çözmek için, bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalar yapmak, bu çalışmalarda ilgili milli bilim ve araştırma kurumları ile yabancı veya uluslar arası kurumlar ile işbirliği yapmak.
- Ülkenin türlü yönden ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün meseleleri hükümetle ve kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle öğretim ve inceleme konusu yaparak sonuçlarını toplumun yararına sunmak ve Hükümetçe Milli Eğitim Bakanı tarafından istenecek incelemeleri yaparak düşüncelerini bildirmek.
- Araştırma ve incelemelerin sonuçlarını gösteren bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmak; yardımcılara, doktora adaylarına ve öğrencilere yaptırmak.
- Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici bilim verilerini sözlü ve yazılı olarak halka duyurmak.

Bu yıllarda hiç şüphesiz okullaşma oranı düşüktür. Üniversiteler Ankara ve İstanbul'un dışına taşmamıştır. Yapılan bu çalışmalar bir yandan kurumların geliştirilmesi, bir yandan da bu yapıya bağlı dalların çoğaltılması yönündedir. Nitelik ve nicelik olarak gelişme çabaları görülmektedir. Öğrenci öğretmen oranlarına bakıldığında her öğretim görevlisine; 1935 yılında 8, 1940 yılında 12 öğrenci düşmektedir. Yüksek öğrenim öğrenci sayısının genel nüfusa oranı 1925 yılında 4, 1945 yılında 11'dir. Okullaşma oranı 1935 yılında %0,6; 1940 ve 1945 yılında %1,0 dir (Sönmez, 2000, 96).

Hasan Ali Yücel, 14 Mart 1953 yılında yazdığı makalesinde, üniversite konusunu ele almaktadır. Bu konu ile ilgili olarak o güne kadar yapılanları ve yapılamayanları aktarır. Atatürk'ün hayatının son yıllarında doğuda bir üniversite açılmasından bahsettiğini ve bu arzusunun yerine getirilemediğini yazar. Hükümet merkezinde tam teşkilatlı bir üniversite kurmadan doğuda üniversite kurmanın güçlüğüne dile getirerek, önce Ankara'da Fen ve Tıp Fakültelerinin kurulmasının arkasındaki düşüncenin bu olduğunu belirtir. Hukuk Fakültesinin Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmesi, Ankara Üniversitesi'nin kurulması, Üniversiteler Kanunu'nun çıkarılmasının beş yıl gibi bir sürede gerçekleştiğini belirtir (Yücel, 1974, 39).

4.5. Hasan Ali Yücel ve Maarif Şuraları

4.5.1. Hasan Ali Yücel ve Birinci Maarif Şurası

Şuralar, eğitim tarihinde, Hasan Ali Yücel tarafından eğitimin her yönü ile ele alınması ve toplumun her kesimine mal edilmesi sağlanan, üst düzeyde bir eğitim seferberliğidir. Eğitim şuraları Cumhuriyet döneminde bir ilktir. Ancak 1939 yılına gelinceye kadar, Atatürk zamanında yapılan çalışmalara baktığımızda; 15 Temmuz 1923 tarihinde Birinci Heyet-i İlmiye, 1924 yılında İkinci Heyet-i İlmiye, 1926 yılında Üçüncü Heyet-i İlmiye kurulları toplanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitim ve öğretim hizmetlerini düzenlemek üzere toplanan Heyet-i İlmîyelerin görevini yapmak üzere, 10 Haziran 1933 tarih ve 2287 sayılı yasa ile Milli Eğitim Şurası kurulmuştur (Uluköse, 2008, 68-69).

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen bu yasa uyarınca, Hasan Ali Yücel'in sözleri ile "en yüksek danışma organı" olan Maarif Şurası, ancak yedi yıl bir gecikme ile toplanabilmiştir. Açılışa Cumhurbaşkanı İnönü, eşi Mevhibe hanım ile birlikte katılmış ve eğitime verdiği desteğin göstergesi olarak yaptığı konuşmada, Türk milletini layık olduğu düzeye çıkaracak tek araç olan kültür ve teknik gücü ancak eğitimcilerin geliştirebileceğini vurgulamıştır. Şuraya verdiği önemi belirtmek için ayrıca, şura üyeleri ve eşlerini Çankaya'da ağırlayarak gösteren İnönü, eğitimde köklü ve güçlü adımların atıldığı o günlerde Milli Eğitim Bakanı ile güç birliği içinde olduğunu göstermiştir (Akgün 2011, 57).

Birinci Maarif Şurası 17-29 Temmuz 1939 tarihleri arasında toplanmıştır. Eğitim Şuralarındaki eğitimin bütünüyle ele alınması amacını gerçekleştirmek üzere, bu ilk şurada her derece eğitim kurumlarına ait program ve yönetmeliklerin incelenmesine yer verilmiştir. Şuraya 51 üye, 86 danışman katılmış ve 15 komisyon oluşturulmuştur. 61 kişi 58 konu üzerinde konuşmuştur (Sönmez, 2000, 45).

Şuranın genel programı şu konulardan oluşmaktaydı; Cumhuriyet dönemi eğitiminin planı ve esasları, değişik öğretim dereceleri, okulları ve ders programlarının içerikleri ile incelenmesi, öğretim elemanlarının yetiştirilmesi ve özlük hakları, öğrencilerin yetişmesine ve eğitim-öğretime devlet bütçesinden ayrılan fonlar. Bu konularda katılımcı üyelerin görüşleri dinlenmiş, ilköğretimden teknik alanlara, enstitülere ve yüksek öğretime kadar uzanan komisyonlar halinde çalışılmıştır (Akgün 2011, 57).

Hasan Ali Yücel, Maarif Şurası'nın açış konuşmasında eğitim ile ilgili görüşlerini açıklamış ve Türk eğitim sistemi ile ilgili olarak gördüğü eksiklikleri vurgulamıştır. Yücel'e göre, Maarif teşkilatının tam ve mükemmel işleyebilmesi için bütün kurumlarının birbiri ile alakalı ve uyumlu olması gerekmektedir. Bu durumun maarifteki temel işleyişten biri olduğunu, ancak mevcut durumun tam aksi yönde olduğunu belirtir. İlköğretim mensuplarının gelen öğrencilerin ailelerinden ve onların eksikliklerinden, ortaokul öğretmenlerinin ilkokuldan gelen çocukların zayıf geldiğinden şikayet ettiklerini, lise öğretmenlerinin de ortaokul öğretmenleri için aynı yargıda bulduklarını, en son üniversite mezunlarının dahi bu durumda olduklarını söyler. Bu durumun en önemli nedeninin bu kurumlarının her birinin kendi içine kapalı oluşu ve birbirleri ile iletişime geçmemelerinden kaynaklandığını belirtir. Mevcut

öğretim kadrosunun her parçasının birbirinden haberdar olarak çalışması için yapılabilecekler üzerinde durulmasının faydasına işaret eder (Koç 2011, 323).

Birinci Maarif Şurası toplandığında, İkinci Dünya Savaşı'nın patlaması sebebi ile savaş önlemleri alınmaktadır. Zorluklara ve imkanların kısıtlı olmasına rağmen, ülkenin tüm düşün adamları, eğitimciler, sorunları enine boyuna tartışarak incelemiştir. Eğitim savaşımız kendi koşullarımıza ve gerçeklerimize uygun olarak sürdürülmeye çalışılmıştır. Bu, yeni Türkiye'yi yaratma imecesi olacaktır (Başaran 2009, 65). Şura sekiz komisyona ayrılmış ve ilköğretim, ortaöğretim, yüksek öğretim, yayın işleri, teknik öğretim, beden eğitimi, planlama alanlarında kararlar alınmıştır (Çıkar, 1997, 77).

Şurada, ilköğretim ile ilgili alınan kararlar şunlardır;

- Milli eğitim müdür ve memurları, ilköğretim müfettişleri yönetmelikleri kabul edilmiştir.
- İlkokul programı incelenerek kabul edilmiştir.
- Tek öğretmenli üç sınıflı köy okullarının beş yıla çıkarılması benimsenmiştir.
- Nüfusu 400'den az olan köylerde eğitmen görevlendirilmesi, eğitmenlerin ilk üç yıl programını uyguladıktan sonra, bölgenin merkezinde öğrencilerin son iki yılını okuyabilmeleri için bir okul kurulması kararlaştırılmıştır (Sönmez, 2000, 45).

Şurada ortaöğretim ile ilgili alınan kararlar şunlardır;

- Ortaokul, lise ve ilk öğretmen okullarının sınav yönetmelikleri, disiplin yönetmelikleri ve öğretim programları kabul edilmiştir.
- Sınıf mevcutlarının tespit edilmesi ve liseye alınacak öğrenci sayısının belirlenmesinin beş yıllık plana bağlanması öngörülmüştür.
- Ortaöğretimde kurumların il ve çevre ihtiyaçlarına göre açılması önerilmiş ve bir plan hazırlanmıştır. Bu şurada planlama fikri ağırlık taşımaktadır. 3-4 yıl içinde yardımcı öğretmenliğin tavsiye edilmesi ve öğretmen ihtiyacının planlı bir şekilde giderilmesi için çözüm yolları da önerilmiştir (Çıkar, 1998, 76).
- Yücel'e göre lise, gerek bünyesi, gerekse vereceği eğitim ve öğretim unsurları ile bir memleketin medeniyet anlayışını temsil eder. Yücel'e göre, liselere ayrı ayrı branşlar halinde verilen ve pozitif bilime götüren genel kültür derslerini birleştirecek toplu bilgi

felsefedir ve felsefenin ana bölümlerinden biri olan mantık, genç dimağlara zevk veren bir spor gibi görülmelidir.

- Yücel ayrıca, ortaöğretimde derslerin fazlalığına dikkati çekmiştir. Öğretmeni ders veren, öğrenciyi de ders alan pasif konumdan kurtarmayı hedeflediklerini, bunu için de öğretim yöntemlerinin ıslah edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Koç 2011, 324).
- Ortaokul, lise ve ilk öğretmen okullarında bütün derslerin öğleden önceye alınması ve öğleden sonraki zamanın ortaokullarda isteğe bağlı, liselerde ise zorunlu olarak öğretmen yönetiminde serbest ve ortak faaliyetlere ayrılması kararlaştırılmış ve bu karar Bakanlıkça uygulamaya konulmuştur (Çıkar, 1998, 76).

Yükseköğretim ile ilgili alınan kararlar şunlardır;

- İstanbul Üniversitesi ile Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'ne ait eğitim ve öğretim işleri görüşülmüştür. Gazi Eğitim Enstitüsü, Yüksek Öğretmen Okulu, Siyasal Bilgiler Okulu sınav ve yönetmelikleri görüşülmüş, incelenmiş ve değişiklik yapılması uygun görülmüştür (Uluköse, 2008, 74).
- Üniversitede yabancı dil sorunu tartışılmış ve üniversitelere devam eden gençlerin Batı dillerinden hiç olmazsa birini ve o dilde bir metin okuyacak ve inceleme yapacak şekilde bilmesi gerektiği kararı alınmıştır.
- Memlekete yararlı ihtisaslı elemanlar yetiştirmekle görevli üniversitelerin, öğrencilerde gözlem ve muhakemeye dayanan bir çalışma ve araştırma alışkanlığı kazandırması gerektiği üzerinde durulmuştur.
- Yükseköğretimde ana dilin arılığı gereği kabul edilmiştir.
- Yükseköğretimdeki öğrenci kontenjanlarının ülkenin ihtiyaçları göz önüne alınarak belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.
- Ticaret lisesi mezunlarının olgunluk sınavını vermeden üniversiteye alınmaması kararı alınmıştır (Çıkar, 1998,76).

Şurada teknik öğretim ile ilgili olarak şu kararlar alınmıştır;

- Kız teknik, erkek teknik ve ticaret okullarının eğitim ve öğretim programları incelenmiştir.
- 200 ilkokul mezunu olan yerlere, mesleğe yönelik kurslar ve değişik programlar uygulayan okulların açılması kabul edilmiştir (Uluköse, 2008, 74).

- Bakanlık tarafından mesleki öğretimin geliştirilmesi için bir plan hazırlanmıştır. Bu plan şura tarafından incelenmiş ve benimsenmiştir. Bu planda, çeşitli meslek kurumlarının nelerden ibaret olduğu ve bunların nerelerde açılması gerektiği konusu görüşülerek belirlenmiştir.
- Orta ticaret okulları ve liselerin bir plan çerçevesinde çoğaltılması kabul edilmiştir (Çıkar, 1998, 77).

Şurada beden eğitimi ile ilgili olarak aşağıdaki kararlar alınmıştır;

- Beden Eğitimi Komisyonu, jimnastik şenlikleri, öğrenci spor yurtları yönetmeliklerini incelemiştir (Uluköse, 2008, 74).

Şurada yayın işleri ile ilgili alınan kararlar şunlardır;

- Basma, yazı ve resimleri derleme işleri kanun tasarısı ve yönetmelik kabul edilmiştir.
- Okul kitaplarının Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bastırılması hakkında kanun tasarısı kabul edilmiştir.
- Özel kişi ve kurumlarca yayımlanan mecmualar için Bakanlık tarafından yapılacak yardımlar hakkında yönetmelik kabul edilmiştir.
- Okul mecmuları yönetmeliği kabul edilmiştir.
- Türk Resim ve Heykel Yönetmeliği incelenerek uygun görülmüştür.
- Okul ders kitapları hakkında yapılan görüşmeler sonucu tek kitap (devlet kitabı) sistemine geçilmesi kabul edilmiştir (Çıkar, 1998, 77).

Planlama Komisyonu tarafından alınan kararlar şunlardır;

- İlköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim ve mesleki ve teknik öğretim alanlarında öğretmen yetiştirme, okullaşma, okul kapasiteleri, verimlilik, öğretmene huzur sağlanması kararları alınmıştır.
- Yükseköğretimde birlik, yükseköğretim kurumlarının Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanması kararlaştırılmıştır.
- Bir Yükseköğretim Yasası'nın çıkarılması tartışılmış ve karara bağlanmıştır (Uluköse, 2008, 74).

Milli Eğitim Şuraları, eğitimin düzenlenmesinde en üst merci olarak görülmekle beraber, alınan kararlar her zaman ya da hemen uygulanamamaktadır. Bununla birlikte

eğitime yn verdikleri gerçektir. Ülkenin aydınları eğitim sistemini incelemişler ve her kademedeki eğitim kurumlarına yeni bir boyut kazandırmaya yönelik fikirler üretmişlerdir (Uluköse, 2008, 74).

Hasan Ali Yücel, eğitimi geleneksel kalıpların dışına çıkararak özgün bir anlayış ile yaklaşmış, yaratıcılığa önem vermiş ve bu bakış açısından dolayı reformcu olarak düşünülmektedir. Genel eğitime, meslek ve sanat eğitimine, yüksek öğretime, bireysel eğitime, öğretmenliğe önem vermiştir. Yücel, eğitim ve eğitim sorunlarına bir bütün olarak yaklaşmıştır. Eğitimin özünde laiklik, sevgi, iş gücü, bilimsellik, yaşamsallık, toplumsallık gibi özellikler aramıştır. Eğitimin yönteminde de rehberliği, üretkenliği ve ğrenci etkinliğini esas olarak almıştır. Yücel, Maarif şuralarını eğitim sorunlarının demokratik ve bilimsel yollardan üzülmesi için toplamıştır (Koç 2011, 324).

Birinci Maarif şurası eğitim tarihimizde bir ilktir ve bunu gerçekleştiren de Hasan Ali Yücel'dir. Birinci Maarif şurasında alınan yol gösterici kararların çoğu Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanmıştır. Hasan Ali Yücel, eğitim sisteminde ğretmen, ğrenci, veli üçlüsünü harekete geçirmiştir (Uluköse, 2008, 74).

Maarif şurası'na katılanların düşüncelerini açıkça ifade edebilmeleri ve önerilerin formüle edilmesi göz önüne alındığında, toplantının değer ve öneminin ne kadar büyük olduğu anlaşılmaktadır. 1939 yılı şubat ayında, bakanlıkla öğretmenler arasında kurulmak istenen diyalğun sesi olması amacı ile "İlk ğretim" ve "Tebliğler" dergileri yayımlanmıştır. İlk ğretim dergisi sadece bakanlık yönergelerinin bildirildiği tek yönlü bir iletişim aracı değil, aynı zamanda öğretmenlerin kendi düşünce ve görüşlerini dile getirmelerine de imkan sağlamak amacı ile planlanmıştır. Yücel, geniş bir veli ve ğrenci kitlesi ile radyo aracılığı ile de bağlantı kurmaktadır. ocuk ve spor bayramlarında, yerli malı ve tutum haftalarında halka sesleniş konuşmaları yapmaktadır. Bu konuşmalarda, eğitim ve ğretim sorunları konusunda toplumda bir bilinçlenme yaratmaya ve genel kültür düzeyinin yükseltilmesine çalışmaktadır (ıkar, 1998, 78).

Hasan Ali Yücel, Maarif şurası'nı kapatırken, İnönü'nün "Ne kadar zorlu ve etin olursa olsun hiçbir milli meselenin halli, milli şuurun ihatası haricine çıkacak kadar muğlak ve milletin tırmanıp tepesine erişemeyeceği kadar sarp değildir." sözlerini tekrarlayarak konuşmasını tamamlamıştır. Yücel, hafta boyunca tüm oturumları ilgi ile izlemiş ve oturumu kapatırken, gündeme getirilen konuların her birinin aynı ciddiyet ve

ağırlık ile ele alınmasının çok sevindirici olduğunun altını çizmiştir. Şuraya katılıp çalışmalar yapanların bütün ülkeyi ilgilendiren 23 yönerge hakkında karar alabilmeleri, aydınların yaşanmakta olan fırtınalı günlerde, eğitimi sığınacak sakin bir liman olarak gördüklerini göstermektedir (Akgün 2011, 59).

4.5.2. Hasan Ali Yücel ve İkinci Maarif Şurası

İkinci Maarif Şurası 15-23 Şubat tarihleri arasında, başlıca konuları; ana dili çalışmaları, okullarda ahlak eğitimi, Türklük eğitiminde tarih öğretimi olmak üzere Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde toplanmıştır. İkinci şurada güzel sanatlar ile ilgili konulara yer verilmemiştir. Şurayı açan vekil Şükrü Saraçoğlu, şura üyelerinden milli terbiye ve ahlak alanlarında nelerin tespitini beklediğini şu şekilde açıklamıştır (Uluköse, 2008, 75);

- Atatürk'ün ve İnönü'nün yarattığı inkılabı ve hamleleri daima göz önünde bulundurmak
- Alınacak kararların Türk çocukları ve Türk cemiyeti için olduğunu daima hatırd tutmak
- Bilginin yaratıcı ve yapıcı olmasına dikkat etmek
- Fertlerin huzur ve neşesini, toplumun huzur ve neşesinde aramak gerekliliğini dile getirmiştir.

Hasan Ali Yücel bir ahlakçı ve felsefeci olduğu kadar bir idare adamı olduğu için Şuranın toplanmasının nedenini şu cümlelerle açıklamıştır (Uluköse, 2008, 75);

“Konu olarak aldığımız üç önemli mesele; memleket gençliğinin ahlakında buhran, dil ve tarih davamızda bir sıkıntı etkisi ile düşünülmüş değildir. Şunu cesaret ve iftihar ile söyleyebilirim ki; Türk çocuğu kendini terbiye eden büyüklerinin acı şikayetlerini gerektirecek durumda değildir. Böyle bir durum olsaydı, bunu bertaraf etmek için en sıkı tedbirleri alacak kişi ben olurum. Biz evvela nasıl bir insan istediğimizi belirlemeliyiz. Bence yetiştirmeye çalıştığımız insanın özellikleri üç önemli değerde toplanır; fert, millet, insanlık topluluğu. Biz hepsini var olarak alıyoruz. Bizim inkılabımız bir kaldıraca benzetilirse, bunun dayanma noktası millettir.”

Hasan Ali Yücel, İkinci Milli Eğitim Şurası'nı açış konuşmasında, ayrıca ana dili konusuna da değinmiştir (Özkan, 2003);

“Milli Kültürümüz denildiği zaman bunda, her Türkün şahsiyet ve manevi varlığı demek olan ahlakı; Türklüğün en mahrem varlığını teşkil eden ve düşünmek dediğimiz büyük insanlık işlevinin özü olan dil ve bizim dilimiz Türk dili; milli varlığımızın tarihin en eski kaynaklarından bu güne doğru yürüyüşünde hangi yollardan geçtiğini, hangi kıtalarda medeniyet durakları kurduğunu ve insanlığa neler getirip nasıl hizmet ettiğini gösteren Türk tarihini, üç esaslı unsur olarak görüyoruz. (...) Yeni Türk harflerinin kabulüyle kalıp değiştiren Türk dili, içten ve kökten bir inkılabı başlatmış oldu...Bu gün bizim inkılap düşüncesimiz, Türkçülük esasına dayandığına göre, bu zihniyeti hakim kılarak milli bir Türkçe yaratabiliriz. ... Görüşümüzce, geçek bilime varıp onu aydınlarımıza yayabilmemiz ancak Türk olarak düşüncesimize uygun bir ifade sistemine sahip olmamızla mümkündür. ... Dilde millileşme uydurma bir davranış değildir; ... Dil inkılabımız kısa zamanda bu kadar iyi netice verdiyse bunun sebebi o inkılabın, dil ve düşünce kanunlarına uygun oluşundandır.”

İkinci Maarif Şurası'nda anadili öğretimi, anadili çalışmalarının verimli hale getirilmesi, okullarda, resmi ve özel yayın alanlarında yazım sağlama birliği çalışmaları yapılması ve Türkçe terimlerin yaygın bir şekilde kullanılması konuları tartışılmıştır. İlkokul ve ortaokul kitaplarının yetersizliği üzerinde durulmuştur. Türk toplumunun ahlaki ve kişisel özellikleri üzerinde durulmuştur. Meslek ahlakı kuvvetli öğretmenler yetiştirilmesi ve Türk çocuğunun ahlak eğitimi için aydınlatıcı kitaplar yazılması önerisi getirilmiştir. Liselere sanat tarihi dersi konulması önerilerek kabul edilmiştir (Uluköse, 2008, 76).

Yücel'in çabaları ile gerçekleşen bu şurada, ulusal bilincin okulda geliştirilmesi çerçevesinde ahlak, dil ve tarih konularının belirli bir düzene bağlanması ve öğretimine önem verilmesi amaçlanmıştır. İlk ve ortaokul tarih kitaplarının hazırlanmasında bilim ve pedagoji açısından dikkat edilecek noktalar belirlenmiştir. Lise tarih kitaplarının mükemmelleştirilmesi yönünde mütalaalar sunulmuştur. Türklük eğitiminde tarih eğitimi yöntem ve vasıtalar bakımından incelenmiştir (Sönmez, 2000, 48)

4.6. Hasan Ali Yücel'in Dilin Türkçeleştirilmesi ve Bilim Dilinin Ortak Bir Dilde Birleştirilmesi Çalışmaları

Hasan Ali Yücel'e göre öz Türkçe, Türkçe düşüncedir. Yücel'e göre Atatürk dil değişiminin anlattığı en büyük gerçeklik kafayı işletmek ve düşünmektir. Her düşünce bir kıvılcıktır ve öz Türkçe, Türk beyninin kıvılcıktan sesidir. Dil değişimi; deniz, toprak, ağaç gibi insan yapısı olmayan varlıklardan yeni kurumlara, en ileri yapılara kadar bütün varlıklara Türk Ulusu'nun gözünü, gönlünü açmaktır. Yücel'e göre öz Türkçe, ulusun birbiri ile anlaşmasının sesidir (Yücel, 1998b, 41).

Hasan Ali Yücel, ekinleşme ve eğitimleşme-okullaşma sorunlarına dil ve düşünce bağlamında yaklaşmaktadır. İnsanların Türkçeyi, anadillerini, kuşun ötmesi gibi sıkıntısız söyleyebilmelerinden, yazabilmelerinden yanadır. Türkçeye gönül vermiş, Türkçe okuyup yazan insanların, sanatta, yazın ve bilimde duygu ve düşüncelerini anlatanın ve dinleyeninin zorlanmadan kullanıp anlayabileceği yalın bir Türkçe ile iletişimde, bildirişimde bulunmasından yanadır (Dündar, 1997, 115).

Yücel, bakanlığı döneminde Türk dilinin Türkçeleştirilmesi, özleşmesi ve yalınlaştırılması çalışmalarına hız vermiştir. Gerek konuşma dili için gerekse okullarda okutulan ders kitaplarının yalınlaştırılması, kavramlara teknik ve bilimsel terimler bulunması için çalışmalar hızla yürütülmüştür (Coşkun 2010, 83; Coşkun 1998, 236).

Hasan Ali Yücel dilin Türkçeleştirilmesi ve bilim dilinin ortak bir dilde birleştirilmesi için kısa aralıklarla birbirini izleyen Coğrafya Kongresi ve Gramer Komisyonu toplantılarını düzenlemiştir (Çıkar, 1997, 98).

4.6.1. Coğrafya Kongresi

Türkiye'de coğrafya öğretiminin geçirdiği evreler, başlama ve bitiş tarihlerine göre şu şekilde sınıflandırılabilir (Koçman, 1999, 5);

Modern coğrafya öncesi; 1915 önceleri

Modern coğrafyanın öncüleri ve ilk adımlar: 1915-1933

Türk coğrafyasının kuruluş ve örgütlenmesi:1933-1941

Türk coğrafyasının yükselişi: 1941- 1981

1915 yılından önceki yıllarda ülkemizde coğrafya öğretimi yer adları saymak, istatistiki bilgiler vermek, ezbere harita çizmekten ibarettir. Ülkemizin siyasi ve sosyal birtakım olayların etkisi altında olması nedeni ile Tanzimatı izleyen yıllarda bazı çabalar görülmesine rağmen, Türk Coğrafyası kavram ve metot yönünden gelişmemiştir. 1915-1933 dönemi, Türkiye’de modern coğrafyanın kurulması yolunda bir hazırlık dönemi olarak nitelendirilebilir. 14 Ekim 1915 yılında kurulan Darülfünun’un şubelerinden biri de coğrafyadır. Coğrafya Bölümü’nün öğretim kadrosunda Almanya’dan davet edilen E. Obst başkanlığında, Faik Sabri Duran, Ali Macit Arda, Selim Mansur ve Hamit Hadi Selen görev almıştır. Bölüme, zamanın periyodiklerini içeren zengin bir arşiv sağlanmıştır. Araştırmaya önem verilmiş ve bölüm araştırma malzemesi ile donatılmıştır. Bu dönemde Türk coğrafyası, Batı ülkelerini araştırmaya dayanan bilimsel coğrafya ile sıkı temas kurmuş ve çağın coğrafyasından etkilenmiştir. Öte yandan 1933 Üniversite Reformu ile çağdaş eğitime başlayan Ankara Üniversitesi’nin Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi bünyesinde 1935 yılında coğrafya bölümü kurulmuştur (Koçman, 1999, 6).

Hasan Ali Yücel’in modern Türkiye’nin kurulmasında ve coğrafyacıların örgütlenmesinde büyük katkıları olmuştur. Çünkü Hasan Ali Yücel, coğrafyanın gelişim evresini, kendisi de bu sürecin içerisinde yetiştiği için, iyi bilmektedir. Rüştüye’deki öğrencilik yıllarında “Osmanlı Devleti Coğrafyası” derslerinde vilayet, sancak, kaza ve nahiye adlarını ilahi okur gibi okumuştur. Rüştüye’den İdadi’ye geçtiğinde, sevimli bir kap içerisine konulmuş resimli, haritalı kitaba ulaşmak Yücel için tahmin edilemez bir mutluluk olmuştur. Üniversitedeki öğrencilik yıllarında, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü’nde okurken, bu fakültenin Tarih, Edebiyat ve Coğrafya bölümlerini yakından tanıma fırsatı yakalamış ve Faik Sabri Duran, Ali Macit Arda ve Hamit Sadi Selen gibi hocalardan coğrafya dersleri almıştır. Yücel’in mezuniyet sonrası ilk resmi görevi, kısa bir süre için “Coğrafya Asistanlığı”dır. Yani Yücel, Türkiye’de

coğrafya öğretiminin özellikle akademik düzeydeki durumunu yakından bilmektedir Milli Eğitim Bakanı olunca dönemin coğrafya hocalarını örgütlemek istemiş ve 6-21 Haziran 1941 tarihleri arasında Coğrafya Kongresi'ni toplamıştır (Koçman 1998, 137).

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, Birinci Coğrafya Kongresi'nin 6 Haziran 1941 tarihindeki açış konuşmasında dört önemli maddenin üzerinde durmuştur (Ertek 2011, 581);

- İlk, orta ve liselerdeki coğrafya müfredatı (ders) programları,
- Coğrafya terimleri ve coğrafya yer isimlerinin nasıl yazılacağı konusu,
- Coğrafya ders kitapları
- Türkiye coğrafyasının ana hatları ve yeniden adlandırılması.

Hasan Ali Yücel, bu konular ile ilgili olarak üç komisyonun kurulmasını teklif etmiştir; Program ve Ders Kitapları Komisyonu (15 Katılımcı), Terim Komisyonu (11 katılımcı), Türkiye Coğrafyası Komisyonu (19 katılımcı). Kongre üyeleri, yaklaşık iki haftalık süre içinde kurdukları komisyonlarda çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Kongre sonunda birer sonuç raporunu Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'e iletmışlerdir. Kongrenin son bir önceki günü olan 21 Haziran 1941 günü devrin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ne gelmiş ve kongre çalışmaları hakkında bilgi almıştır (Ertek 2011, 582).

Hasan Ali Yücel, her şeyden önce ülkemizde coğrafya biliminin yöntemleriyle gelişmesini ve her derecedeki okullarımızda coğrafya öğretiminin realiteye uygun şekilde yapılmasını amaç ve hedef olarak göstermiştir. Yücel'in coğrafya kongresinde ele alınmasını öngördüğü konular, coğrafya öğretimindeki sorunlar ve kongreden beklentileri şu şekilde özetlenebilir (Koçman 1998, 139);

- İlk sorun coğrafya programlarıdır. Okutulan konuların dağıtımında düzensizlik söz konusudur. Bu açıdan öğrenim kademeleri arasında birlik ve bağlılık sağlanmalıdır.
- Coğrafya terimleri sorunu vardır. Hasan Ali Yücel, coğrafi yer adlarının yazılma tarzını bile çok önemli bir sorun olarak görmüş ve kongre üyelerinden bu konuda mesai harcamalarını istemiştir. Yücel'e göre ad sorunu basit bir mesele gibi görülmemelidir. Bir yer adının kitapta başka, haritada başka, halk dilinde başka olması, bazen bir savaşı kaybettirecek kadar kötü sonuçlara neden olabilir.

- Coğrafya eğitim-öğretiminin, kitap sorunu vardır. Yücel, içerik bakımından birleştirilmiş, resim-şekil ve haritalarla zenginleştirilmiş coğrafya kitaplarını bakanlık olarak öğretmen ve öğrencilere vermek istediklerini belirtmiştir.
- Yüksek bilim kurumlarında, yani üniversitelerimizde hareket noktası olarak en yakın realite olan Türk milletini ve onun yaşadığı vatanın, topraklarımızın altında ve üstünde canlı ve cansız bütün varlıkların inceleme konusu olarak alınmasını ilke olarak göstermiştir.

21 Haziran 1941 günü Hasan Ali Yücel, kongre kapanış nutkunda komisyon çalışmalarına dayalı olarak yaptığı konuşmasında, kongrenin esaslı birkaç davayı hallettiğini belirtmiştir. Kongrenin başarısını özetlemiş ve kongrenin elde ettiği önemli sonuçlardan biri olarak kurulması teklif ve kabul edilen “Türk Coğrafya Kurumu” nu göstermiştir. Ve Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu gibi Türk Coğrafya Kurumu’nun da doğduğunu belirtmiştir. Kurulacak olan bu kurumun yanı sıra “Türk Coğrafya Dergisi”nin çıkarılması ve “Coğrafya Meslek Haftaları” adıyla coğrafyacıların bir araya gelmesi konusundaki çalışmaların yapılmasını da istemiştir. Birinci Coğrafya Kongresi’nde alınan kararlardan sonra, 12 Mart 1942 tarihinde, Ankara Valiliğinin kararı ile “Türk Coğrafya Kurumu” resmen kurulmuştur. Hasan Ali Yücel de, Milli Eğitim Bakanı sıfatı ile 1942 ve 1945 yılları arasında bu kurumun kurucu başkanı olmuştur (Ertek 2011, 582).

4.6.2. Gramer Komisyonu Toplantısı

Hasan Ali Yücel dönemine gelinceye kadar dilde yapılan çalışmalara baktığımızda, Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün, ulus olmanın başta gelen öğelerinden birinin dil olduğu bilinci ile Türk diline çok önem verdiğini görmekteyiz. Mustafa Kemal Atatürk, 12 Temmuz 1932’de Türk Dili Tetkik Cemiyeti’ni kurmuştur. 26 Eylül 1932’de Birinci Türk Dili Kurultayı toplanmış yedi maddelik bir izlençe düzenlenmiştir. 1936 yılında Türk Dili Tetkik Cemiyeti Türk Dil Kurumu adını almıştır. 1934 yılında yabancı sözcüklere karşılık bulmak için Tarama çalışmaları başlatılmıştır. Ayrıca 1935 yılında (10.11.1935) Ulus gazetesinde sözcüklerin nasıl yapıldığını açıklayan bir yayın başlatılmıştır. Atatürk, Türk dili ile ilgili yerli ve yabancı araştırmaları bizzat inceleyerek, dönemindeki bilginleri Türk dili üzerine araştırmalar yapmaya

yönlendirmiştir. Çağdaş Türkçenin dilbilgisi, sözlüğü, imlası ve terimleriyle ilgili çalışmalar Atatürk tarafından ilgiyle izlenmiştir. Atatürk İş Bankası pay gelirinin bir bölümünü miras yoluyla Türk Dil Kurumuna bırakarak Türk Diline sonsuza dek verdiği önemi ortaya koymuştur (Kızıltan ve Ersanlı, 2008, 39-40).

Dil alanında yapılan diğer çalışmalara bakıldığında; 1934 Soyadı Kanunu ile Türkçeye binlerce sözcüğün kazandırılması, Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin 1936 yılında Türk Dil Kurumu'na dönüştürülmesi, Ankara'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin kurulması ile dil alanında uzmanların yetiştirilmeye başlanması, ders kitaplarının Türkçeleştirilmesi, basının Türkçeleştirilmesi ile kamuoyunun toplumsal ve siyasal dinamiğe katılmasıdır. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından itibaren yapılan bilimsel çalışmalar ile Türk dili yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarılmaya çalışılmıştır. Ulusal bir kültür yaratılması ve bilimsel çalışmaların halka indirgenmesi yönünde temel bir zorunluluk yerine getirilmiştir (Sönmez, 2000, 15).

Hasan Ali Yücel, Atatürk'ün izinden giderek dil sorunsalını ele almıştır. Bu konudaki fikirlerini şu şekilde açıklamaktadır (Dündar, 1997,114);

“Dil sorunsalı bir devrimci yaklaşım sorunsalıdır. Atatürk devrimciliğini anlamadan bugünkü Türkiye toplumunun hiçbir sorununu doğru dürüst çözemeyiz. Hatta gerçekleştirmeye uğraştığımız demokrasimizi bile... Toplumsal ve siyasal hayatımıza bağlı her davranışın başı, Atatürk devrimciliğidir. Yaşayan dilden önce, yaşayan devrimi anlayalım.”

Yücel bakanlığı döneminde ve daha sonra yazdığı köşe yazılarında Türk dili ile ilgili görüşlerini dile getirmiştir. Yücel, Türk dilinin kendi benliğine kavuşması için yapılan çalışmalara katılmıştır. Atatürk'ün dil konusundaki düşüncelerini kendi ağzından dinlemiş olan Yücel, Atatürk'ün dilde ne yapmak istediğini, nasıl bir yol izleyeceğini iyi bilen insanlardan biridir ve ulusal bir eğitim için ulusal bir dil gerektiğini özümsemiştir (Sönmez, 2000, 17).

Hasan Ali Yücel 1940 yılında yaptığı konuşmasında, dilimizin yazı dili olarak da tarihin eski zamanlarından beri yaşadığını dile getirir. Medresenin Türkçeyi ortaçağ boyunca okutmadığını, resmi Türkçe eğitiminin Tanzimat ile birlikte başladığını söyler. Uzun

yıllar dilimizin üç dilden meydana geldiği esası üzerinde durulduğunu, meşrutiyetten sonra ise Fransız Gramerinin esas alındığını ve dilimizin kurallarının bu dile uydurulmaya çalışıldığını söyler. Atatürk'ün dil devriminin taklit evresine son verme amacı taşıdığını belirtir. Ancak, dilimizin kurallarını içine alan tam ve sitemli bir eserimiz olmadığından yakınıdır. Fizik ilminden sonra okul için Fizik kitabı yapıldığı gibi, okul için gramer (dil bilgisi) kitabının da gramer ilminden sonra yapılabileceğini vurgular (Uluköse, 2008, 93).

Hasan Ali Yücel, 1940 yılında Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk dili doçenti Tahsin Banguoğlu'nu Türkçenin kendi yapısına özgü bir gramer kitabı yazmakla görevlendirmiştir. Bu çalışmanın sonucu olarak “Ana Hatlarıyla Türk Grameri” adlı kitap 1940-1941 ders yılında öğretmenlerin ve uzman kişilerin kullanımına, eleştiri ve önerilerine sunulmuştur (Çıkar, 1997, 99).

Hasan Ali Yücel, 12 Kasım 1940'taki bir demecinde öğretmenlerin ve uzman kişilerin öneri ve eleştirilerini belirlemek için kullanılan anketler ile ilgili olarak şöyle demektedir (Aydın, 1999, 40);

“1940-41 ders yılı, dilbilgisi öğretimimiz için bir sınama yılı olacaktır. Anket yanıtları sınıflandırılıp olabildiğince eksiksiz bir dilbilgisi ana kitabı elde edildikten sonra o temel çerçevesinde çeşitli sınıflara özgü ders kitapları yapmak üzere yarışmalar açacağız. Böylece, Türk dilinin bağlı olduğu öz kurallar bir taraftan önemli bir araştırmaya konu olacak, diğer taraftan Türk gençliğini ulusal bilincin bu yönünde de bilgi sahibi edecek ve uyandıracak klasik kitaplar oluşturulacaktır.”

7 Temmuz 1941 tarihinde Gramer Komisyonu, ilk toplantısını yapar. Söz konusu gramer kitabına ait yanıtlar artık değerlendirilmiştir. Komisyon eseri inceleyerek okullarda okutulacak gramerlere temel olmak üzere kabul eder. Tahsin Banguoğlu'nun yazdığı bu gramer, bilimsel yöntemle yazılmış olduğu için Türk Gramerinde bir adım sayılır. Eserde fonetik konusu ele alınmış, morfolojiye ve sentaks konularına da ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Eser terminoloji bakımından yenidir. Bu tarihten sonra okullar için yazılan gramer kitaplarında bu yöntem izlenmiştir (Çıkar, 1997, 99).

Hasan Ali Yücel, Türk Grameri Komisyonu Toplantısı'ndan sonra yaptığı konuşmada şunları söylemektedir (Uluköse, 2008, 94) ;

“Biz dil meselesini Türk kültürünün belkemiği olarak kabul ediyoruz. Kıymetli çalışmalarınızla elinizde bulunan unsurlar; dilimizin kurallarını mümkün olduğu kadar sistemleştirmek, yetiştireceğimiz nesillere verebilme imkanına kavuşmak mümkün olacaktır. Görüştüğümüz meseleler akademiktir. Üniversitelerimizin sözlü olarak sundukları fikirlerini yazıya ve kitaba dökmelerini Maarif Vekili sıfatı ile alakalı arkadaşlarıma bir direktif olarak arz ediyorum. Gramer konusunda yayın yapmanın gereği üzerinde duruyorum. Yayınların genel dil bilgisi ve Türk dili üzerinde olması gerekir.”

Türkçeleştirme konusunda Yücel'in fikri açık ve kesindir (Coşkun, 2010, 84);

“Nerede ilim varsa, orada mutlaka ilmin dili de vardır. Dilsiz ilim olamaz ve olmamıştır. Biz bir Türk kültürü kurmak, milli nitelikleri olan ve bütün uygarlık alemleri içinde varlığı duyulan bir ilim yaşamı yaratmak zorundayız. İlim, deneylerin uyandırdığı kavramlarla kurulmuş bir sitem olduğuna ve kavramlar da kelimelerle biçimlendiğine göre, Türk ilmi, Türkçe bir ilim diliyle var olacaktır.”

Yücel döneminde terim işleri de başka bir evreye girmiştir. Önce fakültelerle yüksek okullarda hazırlanan terimler, Üniversitede kurulan komisyon tarafından karşılaştırılıp düzenlendikten sonra, Dil Kurumu'nda yeniden gözden geçirilmiş ve terim işlerine böyle bir doğrultu verilmiştir. 1941 yılında, fakültelerde komisyonların hazırladıkları terimleri düzenlemek üzere yapılan toplantılara Hasan Ali Yücel de katılmıştır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Ali Fuat Başgil (1893- 1967)'den terim listesini istemiştir. Başgil, hukuk fakültesinin durumunun Tıp ve Fen Fakülteleri ile kıyaslanamayacağını, çünkü Tıp ve Fen Fakültelerinin dilinin serbest zümre dili olup anlaşmaya bağlı olduğunu, ancak Hukuk dilinin önce kanun sonra da millet dili olduğunu ve kanun ile bağlı olduğunu belirtir. Ve eğer kendilerinden Tıp ve Fende olduğu gibi dersleri Öztürkçe ile yapmaları isteniyorsa, önce Teşkilat-ı Esasiye'den başlanarak bütün ana kanunların dilinin değiştirilmesi gerektiğini belirtir. Başgil ile arasında geçen bu konuşmadan sonra Yücel, Teşkilat-ı Esasiye Kanununu Türkçeleştirmeye karar verir. 10 Ocak 1945 tarihinde, Cumhuriyet Halk Partisi Meclis

Grubu tarafından kurulan Teşkilat-ı Esasiye'nin dil açısından incelenmesi amaçlı komisyonunun hazırladığı anayasa tasarısı meclis tarafından kabul edilmiş ve böylece devlet dili Türkçeleşmiştir (Çıkar, 1997, 101).

Hasan Ali Yücel felsefe dilinin Türkçeleştirilmesi konusunda şunları söylemektedir (Başaran, 2010, 77);

“Biz ilim ve felsefede de imtiyaz ve aristokrasi kabul etmiyoruz. Bütün bilgimiz ve dilimiz, halk dilinin içindedir. Ve öyle olacaktır. Başka milletlerin ilim ve felsefe adamları bu kurala uyarak büyük olmuşlardır. Biz, kuşdili değil, Türk dili söylemek istiyoruz. İlim için, felsefe için, her türlü insan düşüncesini anlatmak için, Türk dilini geri getirmek istiyoruz.”

Bakan Yücel, felsefe terimleri konusuna da değinmektedir (Başaran, 2010, 78);

“Felsefe terimlerimiz de diğerleri gibi Dil Kurumu'na verilecek, buradan geçtikten sonra bütün maarif örgütlerimize gönderilecek, derslerde ve kitaplarda hep bu terimler kullanılacaktır. Ankara ve İstanbul Üniversitelerinin bu cihete çok dikkat göstereceklerine itimat ediyorum. Yalnız şunu söyleyeyim ki bu terimler, tek kelimeler olarak cansız birer fikir unsurlarıdır. Bizim yaptığımız, bu kelimelerle felsefe bünyemize ancak topraktan bir şekil vermektir. Buna söyleyerek ve yazarak can verecek olan sizlersiniz. Profesörlerimiz, öğretmenlerimiz, yazıcılarımız, bunları yerinde, iyi ve Türk dili zevkine uyar şekilde kullanmadıkça yaşar hale getirmek olmaz. Bunu açık olarak bilmeliyiz.”

Yücel söylediklerini yapan ve uygulayan bir devlet adamıdır. Kurul çalışmaları sonucunda çeşitli bilim dallarını kapsayan sözlükler hazırlanarak yayımlanmıştır (Coşkun, 2010, 84);

- Türkçe İmla Kılavuzu (1941)
- Gramer Terimleri (1942)
- Coğrafya Terimleri (1942)
- Felsefe Terimleri (1942)

- Hukuk Sözlüğü (1942)
- Türkçe Sözlük (1944)

Yine aynı yıllarda, halk ağızları ve diğer Türk dilleri üzerinde yapılan çalışmalar yoğunlaştırılmıştır. Eski eserlerin taranması ile meydana getirilen “Tanıklarlarıyla Tarama Sözlüğü” nün ilk ciltleri yayımlanmıştır. Bu etkinliklerin yanın sıra Yücel, Osmanlıca kitap ve belgelerin satın alınarak bu alanda bilimsel araştırma yapan kuruluşlar ile öğretim kurumlarının yararlanmasına sunulması için de çaba harcamıştır (Çıkar, 1997, 102).

4.7. Hasan Ali Yücel’in Beden Eğitimi ile İlgili Çalışmaları

Hasan Ali Yücel’in bakanlığı öncesinde Beden Eğitimi ve Spor ile ilgili önemli gelişmeler şöyle sıralanabilir;

- “Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı” 1920-1923 yılları arasında kendi imkanları ile ilk Beden Eğitimi ve Spor faaliyetlerini göstermiştir.
- Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı, 1923-1936 yılları arasında Devlet yardımı alarak faaliyetlerini sürdürmüştür.
- 1933 yılında Selim Sırrı Tarcan ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile Gazi Eğitim Enstitüsü içinde “Beden Eğitimi Şubesi” açılmıştır.
- Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı, 1936 yılında yaptığı kongrede Cumhuriyet Halk Partisi’ne bağlanmış ve merkezini Ankara’da kurarak “Türk Spor Kurumu” adını almıştır.
- Beden Eğitimi ve Sporu Milli Eğitimin köklü bir unsuru olarak kabul eden Türkiye Büyük Millet Meclisi, 3530 sayılı ve 1938 tarihli kanun ile beden eğitimi ve spor işlerini “Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü” nü kurma yolu ile devletleştirmiştir (Çelik 2011, 742).

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, 1942 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır. Gençler için uygulanmakta olan spor derslerinin hangi koşullarda uygulandığını belirtmek için bir rapor hazırlanmıştır (Çoşkun, 2010, 86).

Ayrıca Beden Eğitimi Genel Müdürlük makamına, yurt dışında beden eğitimi öğretimi görmüş ilk öğretmenlerden olan ve başarılı bir spor hayatı geçmiş olan Vildan Aşır Savaşır getirilmiştir. Savaşır'ın göreve başlaması II. Dünya Savaşı'nın sonlarına rastlamıştır ve bu nedenle uluslar arası ilişkiler için de şartlar uygundur. Savaşır bu durumdan yararlanarak Türk sporunun kapılarını yurt dışına açmıştır. Bu dış temaslarla hareket kazanan Türk sporu, sporcular için ayrı bir teşvik olmuştur (Çıkar, 1997, 107).

Yücel gençliğin eğitimi için sporun önemini biliyordu. Bu nedenle 18 Şubat 1946 tarihinde ilk kez Beden Eğitimi ve Spor Şurası'nı topladı. Şura'da okulda, orduda, kulüpte beden eğitimi konusu, spor ile ilgili yasalar, izcilik, saha, tesis, malzeme, sporda ahlak, profesyonellik ve amatörlük gibi konular işlenmiş ve raporlaştırılmıştır (Coşkun, 2010, 86).

Hasan Ali Yücel Beden Eğitimi'ni insan olma eğitimi olarak görmektedir. Bu bakış açısına sahip olan Yücel, Şurayı açış konuşmasında da beden eğitiminin gerekliliğini, çok yönlü olduğunu ve bunun için de söz sahibi kişilerin davet edildiğini, çözümlerin arandığını ve ilk ciddi programların oluşturulduğunu şu cümleler ile ifade etmektedir (Çelik 2011, 743);

“Beden Eğitimi ve Spor Şurası'nın ele alacağı dava her taraftan görülmesi lüzumlu, çok cepheli ve çok meseleli olduğu için, bu cephelerde ihtisas sahiplerini bildiğimiz ve bulabildiğimiz kadar bir araya getirmeye çalıştık. Asker, hekim, sosyolog, sporcu, kulüpçü, mimar, pedagog, işçi kütüphanelerinin yoğun bulunduğu kurumlardaki çalışma uzmanları, spor yazarları ve gazeteciler; Şuramızın bu bakımdan söylediğim her türlü cephelerini aydınlatacak birer varlık olarak burada bulunuyorlar. Beden eğitimi spor işlerinin umumi meselelerinde ve özel konularında en geniş anlamı ile fikir ve söz sahibisiniz. Yapıcı devlet organları, sizleri dinleyerek bu işte kıymetli bir hareket programı elde edecektir.”

Şura'da alınan kararlar istenildiği şekilde gerçekleştirilememiştir. Ancak buna rağmen, bu geniş kapsamlı toplantı ile Türk sporunun sorunları ve eksiklikleri belirlenmiş ve ileride yapılacak çalışmalar için bir zemin hazırlanmıştır (Çıkar, 1997, 108).

23 Şubat 1946 tarihinde Yücel, Birinci Beden Eğitimi ve Spor Şurası'nı kapatırken, çok uzun zaman geçmeden bu şuranın ikincisinin de toplanmasını temenni etmiştir. İkinci Beden Eğitimi ve Spor Şurası ise ancak 15 yıl sonra toplanabilmiştir. Aradan geçen zaman, beden eğitimine verilen önemin azaldığı sonucunu vermektedir (Çelik 2011, 743).

5. HASAN ALİ YÜCEL'İN TÜRK KÜLTÜR HAYATINA KATKILARI

5.1. Hasan Ali Yücel'in Kültür Politikası

5.1.1.Hümanizm Nedir?

Hümanizm kelimesi “insan sevgisi” anlamında ilk defa Romalı düşünür Cicero tarafından kullanılmıştır. Kelimenin yaygın halde kullanılması XVI. yüzyılın sonlarında olmuştur. Aydınlanma Devri filozofları ile hümanizm felsefi bir anlam kazanmış ve bir yaşam doktrini haline gelmiştir. Hümanizm, bütün sorunların insandan başka bir kaynağa müracaat etmeden, sadece insanla çözülebileceğini savunan bir görüştür (Yazoğlu, 2002, 67).

Bazı hümanizm tanımlamalarında hissi yaklaşımlar dikkati çeker: “Hümanizm, en iyi Eski Yunan ve Roma yazarlarının estetik ideallerine bağlanma, onların eserlerini sevmedir. Hümanizm; insanlığın kendini yeniden buluşu, kendi varlığından öz cevherine dönüşüdür.” Geçmişten günümüze, Türk aydınları arasında “hümanizma” kavramını değişik şekillerde tanımlayanlar vardır. Örneğin, İbrahim Kafesoğlu'na göre, hümanizm; “Doğu medeniyetini Batı medeniyetinden ayıran; günümüze kadar büyük farkı yaratmış olan Rönesans, XIV. ve XVI. yüzyıllar arasında tamamlanmış büyük bir kültür olayıdır.” Bu kültür olayının; sanat, din ve ahlak yönleri vardır. Hümanist akımın aslında laik bir kültür oluşturmak istediğinin altını çizenler de olmuştur. Örneğin bu konuda Osman Kafadar; Rönesansla “yeniden doğan” Antik çağın plüralist, estetik ve hür şahsiyetli bakış açısı olduğunu belirttikten sonra, böyle bir bakış açısının, hümanizm

akımıyla laik bir insanlık kültürüne ulaşmayı amaçladığını belirtir (Elbir ve Karakaş, 2007, 382).

Hümanistler, Klasik Dönemde ortaya çıkan ama Ortaçağ'da ortadan kalkan “insan”, “ruhun yeniden doğuşu” gibi kavramları gündeme getirmiş ve bu kavramlara canlılık kazandırmışlardır. Hümanizm, Klasik dönemden esinlenmekle birlikte geçmişin aynen tekrarı değildir. Klasik dönemde ortaya çıkan, orta çağda yok olan insansal yetilerin geliştirildiği ve bu düşüncelere yeni yorumların getirildiği bir felsefedir. Başka bir deyişle hümanistler, Ortaçağ mirasını reddederler, bunun yerine Klasik dünyayı kabul edip özümserler. Hümanistlere göre eğitilen insana en çok yakışan, insanın özgürlüğünü sağlayan, hümanist (insan bilimleri) olarak adlandırılan konulardır. Bunlar; tarih, etik, politika, şiir ve retorik (güzel söz söyleme sanatı) dır (Abbagano, 1992, 263).

Hümanizme göre insanlar, diğer canlılar gibi mekanik davranış sergilemezler. Hümanistler insanı bir bütün olarak ele almak gerektiğini düşünürler. Hümanistlere göre insanlar, hayat boyu yaşadıkları tecrübelerle içinde buldukları çevre ve sahip oldukları özel ilgi ve motivasyonları ile bir bütündür. Hümanistik eğitim anlayışında beş temel hedef vardır (Şahin, 2005, 51);

- Kişisel yönlendirme ve bağımsızlığı teşvik.
- Ne öğrenilmesi gerektiğini seçme sorumluluğunun verilmesi.
- Yaratıcılığın geliştirilmesi.
- Şüphencilik.
- Sanatsallık. Sanatsal bir yön.

5.1.2. Hümanizmin Türkiye’de Gelişme Evreleri

“Batı medeniyetinin kaynağına inmek” düşüncesi, Türkiye’de özellikle 1940’larda heyecanla savunulmuştur. Bizde Yunan’ı ilk merak edenler, Abdulaziz devrinin Batı hayranı paşalarıdır. II. Meşrutiyet devrinde batılılaşma yolunda dev adımlarla ilerleyen ve Fransız edebiyatı ile sermedi bir vuslat halinde yaşayan aydınlarımızı yeni bir merak sarmıştır. Bu da Batı medeniyetinin kaynağına inmektir. Bu aydınlarımızıza göre, Batı irfanının Yunan-ı Kadimden başka kaynağı yoktur. Hasan

Ali Yücel “Edebiyat Tarihi” kitabında diyor ki: “Yunan esatiri her kavmindir; medeni insanların ebedi kitabıdır.” Yakup Kadri ise: “Bütün kitaplarımı yaktım. Kaybettiğim zamana ağlıyorum. Nihayet membaı buldum; fakat heyhat neden sonra. Şimdi kendimi genç, kavi, yüksek ve geniş buluyorum.” diyerek görüşlerini dile getirmektedir (Budak, 2003).

Türk aydınları, Fransız edebiyatının kaynaklarını araştırırken hümanist zihniyetin kaynakları ile karşılaşmışlardır. Yahya Kemal’in bu konudaki görüşleri şu şekilde özetlenebilir: Esasen biz, coğrafya ve kısmen de medeniyet bakımından Yunanlıların varisi sayılırdık; bu verasetin Avrupa’da meydana getirdiği sonuçları yaşamamızı din engellemiş ve bu hal 1850’lere kadar devam etmişti. Aslında yapılacak şey, bütün Avrupa medeniyetinin kaynağı olan Yunan medeniyetine yönelmektir. Ancak biz Fransızlara tabi olarak yanlış bir yol seçmiştik; işin kötüsü Fransız edebiyatını da tam anladığımız söylenemezdi. Çünkü Avrupa edebiyatlarının hiçbirini asıl kaynaklarına, yani Yunan’a ve Latin’e gitmeden anlamak mümkün değildir (Elbir ve Karakaş, 2007, 382).

Yunan Roma evreni, Ziya Gökalp’in de dikkatinden kaçmamıştır. Cumhuriyet tarihinin 1923–1938 ilk evresi, biraz din vurgusu kısmen kaldırılmış Ziya Gökalp formülü; ikinci dönemi ise (1939–1950) üzerinde daha çok anlaşılmış bir formülasyonla hümanist kültür dönemi olarak adlandırılabilir. Hümanizmanın bir kültür politikası olarak benimsenmesi, Hasan Ali Yücel’in Maarif Vekilliği döneminde olmuştur. Maarif Vekili Yücel, yeni kültür politikasını şu cümlelerle açıklamaktaydı: “Kültür anlayışımızda milliyetçiliğin tecellilerinden biri de Cumhuriyet’in daha ilk zamanlarında, Arapça ve Farsçayı kaldırmamız olmuştur. Bu boşluğu o da seneler sonra ve bu yakınlarda Latince ve Yunanca ile doldurmaya başladık.” Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün bu politikaya olan desteği de oldukça önemlidir. İnönü Milli Şef olarak Cumhurbaşkanı olduğunda girişilen yenileşme ve çağdaşlaşma atılımları, İkinci Dünya Savaşı’nın doğurduğu sıkıntılara ve olumsuzluklara karşın sürdürülmüştür. Bunun sonunda da eğitim ve öğretime paralel olarak edebiyat, yayın, bilim ve sanat dallarındaki gelişmelere ve ilerlemelere bakılarak bir Türk hümanizmasından söz edilmeye başlamıştır (Elbir ve Karakaş, 2007, 383-384).

5.1.3. Türk Hümanizmi ve Yücel'in Kültür Politikasına Yansımaları

Hümanizmi, Petit Robert Öyle tanımlıyor;

- İnsanı ve onun gelişmesini ereleyen her çeşit kuram ya da öğreti
- Rönesans hmanistlerinin temsil ettikleri ve insan zihninin onurunu yükseltip değerlendirmek için çabalayan düşün devinimi
- Edebi ya da bilimsel kültür yolu ile insan zihninin gelişmesi

Yücel, Rönesans devrinden çok sonra yaşadığı için, sözcüğün ilk anlamı Yücel için daha uygun görünmektedir. Ancak Yücel, Atatürk döneminde ve ondan sonraki on yılda yaşanan Türk Rönesansının mimarlarından olduğu için, ikinci anlam da Yücel için geçerlidir (Akşin 1998, 119).

Atatürk dönemini gerçekten bir Türk rönesansı olarak nitelendirmek mümkündür. Çünkü Atatürk, İslam kültürünü aşarak Orta Asya Türk kültürü üzerine dayanmak istemiştir. Bunu yaparken de, İslami dönem Türk kültür ve medeniyetinin eserlerini reddetmemiştir. Hasan Ali Ycelin kültür anlayışında da milliyetçilik ile hümanizmanın bağdaştırıldığını görmekteyiz. Bu konudaki görüşlerini Yücel Öyle açıklamaktadır; “Milliyetçilik bizi yeni bir hümanizmaya getirdi. Garplılardan daha geniş olarak, nerede insan zekasının eseri varsa, onu içine alan bir hümanizmayı kurma yolundayız.” (Taşdemirci, 1998, 93).

Türkiye’de kültür politikalarının uygulanması konusunda isminden en çok söz edilen Hasan Ali Yücel’in hümanist kültür döneminde; Hasan Ali Yücel, Ziya Gökalp’in “Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak” formülüne karşı bir sentez ileri sürmektedir. “Bugünkü Türk inkılabı eklemeci değil, bütüncü ve sistemcidir. Biz Ziya Bey’in dediği gibi üç Şey olmak istemiyoruz; dileğimiz bir Şey olmaktır. Biz tam Türk olmak istiyoruz.” diyerek görüşlerini dile getirir. Hasan Ali Yücel’e göre, Türkleşmek başka Şeydir, Türk olmak başkadır. Yücel’e göre Meşrutiyetin eklemeci filozofunun zannettiği gibi bizim Türkleşmeye ihtiyacımız yoktur. Bizim Trklğmz duymamız ve bulmamız gerekmektedir. Yücel, bunun için halka inmek, Anadolu’nun kendi kaynaklarına dönmek, dünyada ortaya konulmuş eserleri çevirmek ve en önemlisi de Türk halkını çağdaş kültürle donatmak gerektiğini düşünmektedir. Türkiye’de ulusal bir “kültür bilinci” yaratılması gerektiğini düşünmektedir. Kültür bilincinden yoksun bir

toplumun yüzyılların birikimi olan deneyimlerinden ders alamayacağı gibi, bu deneyimleri değerlendirip dile getiren büyük insanların önderliğinden de yararlanamayacağını ve bu değerleri insanlıkla paylaşamayacağını savunur (Atabay, 2009, 458).

Hasan Ali Yücel'in atılımlarını yönlendiren ana düşünce bir Türk hümanizması yaratma özlemidir. Tarihsel bağlamda hümanizma, insanı ve insancılığı her şeyin ölçütü sayan bir yaklaşımdır. İnsanı hor gören, yok sayan anlayışın yıkılmasıdır. Softalıkların, bağnazlıların karşısına aklın eleştirel kullanımı ile dikilmeyi ve karşı durmayı hedefleyen düşünce yöntemidir. Hümanizmanın bu tarihsel bağlamı ile Yücel'in özlemine çektiği Türk hümanizması arasında bir kan bağı kurulabilir. Hasan Ali Yücel'in gerçekleştirdiği atılımların tümünde amaç, Türk insanını köylüsüyle, kentlisiyle, özgürleştirmektir. Dogmaların tutsağı olmuş, kendini Tanrının yarattığı bir avuç balık olarak gören, kulluktan yurttaşlığa geçememiş insanımızın birey olarak kendi varlığının bilincine ulaşmasını sağlamaktır (Özdemir, 1997, 75).

Yücel, Batının kaynaklarının, içinde bulunduğumuz medeniyet dünyasının kökünün eski Yunan'da olduğunu, bu ilkenin ifadesi olan hümanizmin iyi anlaşılmadığı sürece düşünce zenginliği olmayacağını, bu nedenle de Yunan uygarlığı bilinmeden zamanın ileri yaşayışını tümü ile kavramanın mümkün olamayacağını belirtir. Bu medeniyeti yaratanların bizim topraklarımızda yaşadığını, bu yüzden onlara toprakdaşlarımız olarak sahip çıkmamız gerektiğini söyler (Sönmez, 2000, 126).

Hasan Ali Yücel Türk hümanizmasını şu şekilde açıklamaktadır (Arıkan, 1997, 203); “Türk hümanizması, beşer eserine istisnasız kıymet veren, ona zamanda ve mekanda hudut tanımayan hür bir anlayış ve duyustur. Hangi milletten olursa olsun, insanlığa yeni bir duyuş getiren her esere bizim yüreklerimizin besleyeceği his, ancak saygı ve hayranlıktır.”

Hasan Ali Yücel'e göre, insanlığın malı olmuş bu eserlere karşı hayranlık duygusu, nazari bir bakışla değil, yaparak ve yaşayarak, kendimizin kılarak gösterilecektir. Yücel'e göre bir eserin bestecisi başka milletten olabilir ancak o sözleri ve sesleri canlandıran bizleriz. Bu yüzden Devlet Konservatuarı'nın canlandığı eserler, bizimdir, Türktür ve millidir. Yücel Avrupa kaynaklı eserleri seyretmeyi de milli bir hareket saymaktadır (Taşdemirci, 1998, 94);

“Ömründe bir kere bile, ananelerinin kurulduğu memleketlerden hiç birinde opera seyretmemiş olan evlatlarımızın doğru bir rehberlikle nihayet üç dört sene içerisinde erdikleri zafer derecesi, yalnız onların bu sahadaki başarılarını değil, Türk milletinin medeniyetin her cepesinde bu denli kuvvetli bir istidatın sahibi olduğunu göstermektedir. Bundan daha milli, daha öz nasıl bir hayat tecellisi olabilir.”

Yücel çeşitli yazı ve konuşmalarında hümanizmanın tanımını ve bizim için önemine değinmiştir. Tarih vesikaları dergisinin önsözünde Yücel, hümanizmadan ne anladığını şöyle açıklamaktadır (Arıkan, 1997, 202);

“Bizim anladığımız hümanizma, insanlığın en derin mazisinden bugüne kadar geçirdiği hayatın mana ve tecrübelerini tanımak, bilmek ve onu kısa ömrümüzde tekrar yaşayıp yaşatmaktır. Cumhuriyet maarifi bu anlayış ve görüşle Türk kültürünün yayılıp gelişmesine imkan hazırlamayı vazifelerinin ilki sayar. Biz bir taraftan bugünkü varlığımızın gerçeğini aramaya, bulmaya çalışırken, diğer yandan da dünümüzün bütün izlerini aydınlığa çıkarmak çabası içindeyiz. İdeallerimiz istikbalde, hazırlayıcı imkanlarımız halde fakat ana köklerimiz uçsuz bucaksız mazimizdedir. Tarihimizi başkalarının gözlüğü ile görmekten kurtulmayı bize Cumhuriyet öğretti.”

Yücel Avrupalı mahiyette kurulmaya başlanan çok sesli müziğe halkın ilgi duyduğunu belirtmektedir. Bu konudaki görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir :“Sanmasınlar ki bu Türk çocukları, kendi türkülerine benzemeyen bir eda ile söyledikleri musiki eserlerine, o köylüler kulaklarını tıkadılar. Hakikat bunun tam zıddıdır.” (Taşdemirci, 1998, 95).

Ülkemizde müspet ilim zihniyetinin milli kültürün ve milli kültür tevekkünü içinde hümanizma ruhunu aşılacak olan kurumları geliştirmek ve gerekli olan altyapıyı hazırlamak şarttı. Hasan Ali Yücel’in bakanlığı döneminde, bu altyapının hazırlıkları görülmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Devlet Konservatuarı kanunu görüşülürken yaptığı konuşmada Yücel şöyle diyordu (Arıkan, 1997, 202);

“Biz münasebette bulunduğumuz ve icabında medeni eserleri müdafaa etmeği vazife bildiğimiz ileri insan camiasının kıymetlerini kabul etmiş bulunuyoruz. Bunu asla Türklüğümüzden ayırıyoruz manasına almamalıdır. Türk olmağa medeni olmak mani olabilir mi? Biz Türküz; yalnız musikimiz değil, her şeyimiz millidir. Çünkü milliyiz ve tepeden turnağa kadar bu cemiyetin insanı, bu tarihin insanı ve bu milli istikbalin insanıyız. Amma bunu ifade etmeğe ut kifayet etmezse, udu bir kenara bırakırız, org lazım gelirse onu alırız.”

Hasan Ali Yücel, hümanizmaya güzel sanatlar açısından girdiği gibi, klasiklerin tercümesini de aynı amaçla yaptırdığını görmekteyiz (Taşdemirci 1998, 95). Yücel'in bakanlığı zamanında sistemleştirilen çeviri hareketi bir zihniyetin yakalanması, yazarın mensup olduğu kültürün ruhuna inilmesi bakımından önemlidir. Hasan Ali Yücel, öncülüğünü yaptığı klasik edebi eserlerin çevirileri için, 23 Haziran 1941 yılında kaleme aldığı önsözünde şöyle diyecektir (Ateş 2011, 345; Şengör, 2003,141);

“Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi zeka ve anlama kudretini o eserler nispetinde yansıtmıştır. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet aleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir .”

Hümanizm meselesi, eğitim alanında 17–29 Temmuz 1939 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olan I Maarif Şurası'nda ayrıntılı olarak ele alınıp incelenmiştir. I. Maarif Şurası'nda bir taraftan milli kültürden bahsedilirken, diğer taraftan Türk kültürünün hümanist Batı Kültürü'ne göre yönlendirileceğinden söz edilmekteydi. Böylece millilikle gayri millilik birbiri ile yan yana getirilip şaşırtıcı bir görüntü ortaya konulmaktaydı. Maarif Vekili Hasan Ali Yücel: “...Bu vesile ile kendimce önemli bulduğum bir meseleden bahsedeceğim... Onlarda fazla olarak ikinci bir yabancı dil, Latince ve Yunanca gibi derslerde gösteriyorlar ki bunların hiçbiri bizde yoktur. Böyle olduğu halde bizim ders saatlerimiz fazladır” diyerek bu konuyu gündeme taşımış oluyordu. Böyle bir konu aslında gündemde yoktur. Birinci Maarif Şurası'nın gündeminde, hümanizma konusu yok iken aniden gelmiş, hümanist kültürü yaygınlaştıracak olan liselerin Klasik Şubeleri, 1940 yılında Ankara, İstanbul ve İzmir'de birkaç lisede açılmıştır (Elbir ve Karakaş, 2007, 384).

Hasan Ali Yücel, her şeyi düşünen, hiçbir şeyi rastlantıya bırakmayan, modernliğin tüm özelliklerini taşıyan bir bakış açısına sahiptir. Hasan Ali Yücel için her şeyin hakkaniyetle ilişkisi içinde bir araya getirilmesi, düşünülmesi büyük önem taşımaktadır. Eğitim ve kültür devrimi tüm oylumuyla ele alınmakta, hiçbir şey dışta bırakılmamaktadır. Etkin hümanizmacı Hasan Ali Yücel merkeze insanı ve onun gelişimini alarak, nasıl daha iyi, en iyi olunur sorusu ile her şeyi tasarlamaya çalışmaktadır. Böyle bir yaklaşım, insanın değerine, değerli varlık oluşuna ilişkin temel

bilginin eşliğinde ancak tarih üstü bir anlam taşır; zaman aşırı olabilir. İnsanın insanlaşmasında eğitim ve kültür aracılığıyla aktarılanlar yerel olanın da ötesindeki değerlerdir; eğitim alma ve kültürlenme gereksinimi evrensel değerlerle karşılanacaktır ve bu bağlamda da her düzeyde okullaşma asıl önemli olanı oluşturmaktadır (Çotuksöken, 2009).

Bu dönemde sorun Türkiye'nin Batılılaşması, Garplılaşması davası idi. Yücel bu konudaki görüşlerini şöyle dile getirmiştir;

“Medeniyet bir bütündür. Şark'ı, Garb'ı yeni ve eski dünyası, şahsiyet farkları ne olursa olsun, bir bütünün birer tezahürü sayılabilir. Biz Türkler, tarihin türlü çağlarında ona yeni unsurlar katmış ve ondan, bizim için yeni olan unsurları hiç taassup göstermeden bol bol almışızdır.”

Tercüme Dergisi'ne yazdığı önsözde Yücel, uygarlığı bir bütün olarak kavramaktadır. Doğulu ya da batılı olmanın kriteri olarak uygarlık dünyasına yeni unsurlar katabilmeyi belirler. Türklerin tarih boyunca, uygarlığa yeni unsurlar katmakta ve yenileri almakta olduğunu, uygarlığın şu an gücü Batı'da olduğu için Türk aydınının kültürel yönden batı ile bütünleşme çabası içinde olduğunu söyler (Sönmez, 2000, 127).

Yücel'in Batı ile ilgili görüşlerinin temelinde üç öge vardır; Batı'yı anlamak, Batı'nın bugün ulaştığı düzeyin köklerine inmek, Batı düşüncesinin ulaştığı yöntemlerle Türk düşüncesinin gelişimini sağlamak. Hasan Ali Yücel'e göre, Batılı düşünce yöntemini benimsedikten sonra kendi kültürümüze, geçmişimize baktığımızda, daha gerçekçi bir şekilde anlayabiliriz. Yücel'e göre, ulusal bilincin gelişmesi için Batı kültür kaynaklarının anlaşılması, bu anlamının ışığında kendimize yönelmemiz gerçekçi olacaktır (Sönmez, 2000, 128).

Hasan Ali Yücel, sürekli eylem içinde bir eğitimcidir. Gereksinim-değer ilişkisinde, kuram-eylem ilişkisinde felsefe-eğitim birlikteliği de görülmektedir. Hasan Ali Yücel'in felsefe öğrenimi görmüş olması, sorunları görmesinde ve çözüm yolları üretmesinde belirleyici olmuştur. İnsanın eğitim yoluyla olanaklarının gerçeklik alanına aktarılmasında felsefe eğitiminin kazandırdığı perspektif, kültürü evrensel çizgileri içinde kavramasında temel etken olmuştur. Burada “evrensel çizgiler” deyişi, özellikle hümanizmayı ve erginliğin öteki adı olan aydınlanmayı çağrıştırmaktadır (Çotuksöken, 2009).

5.2. I. Türk Neşriyat Kongresi

Aydınlanmanın babası sayılan düşünür E.Kant aydınlanma kavramını şöyle açıklamaktadır; “Aydınlanma, insanın, kendi suçuyla düşmüş olduğu ergin olmayış durumundan, yani kendi aklını bir başkasının kılavuzluğu olmadan kullanamayış durumundan kurtulması demektir.”

Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet aydınlanmacılığını başlatmıştır. Amacı aklın verilerine göre yaşamını düzenleyen ve kendini yöneten bir toplum yaratmaktır. Öğretim birliği yasası, alfabenin değiştirilmesi, dil devrimi, yeni bir ekin ve tarih anlayışı, çağdaş eğitimle uluslaşmanın başlatılması aydınlanmanın gelişimidir. Doğuyu da batıyı da bilen bir düşün ve eğitim adamı, Avrupa ekininin temsilcisi sayılan Goethe'nin yaşam romanını yazmış olan Hasan Ali Yücel de bakanlık görevine gelir gelmez I. Neşriyat Kongresi'ni toplamış ve aydınlanma devinimini güçlendirmeye çalışmıştır. Matbaayı bulunuşundan üç yüz yıl sonra alan bir toplumda, düşün ortam birikimi ve dolaşımı yaratılmaya çalışılmıştır (Başaran, 2010, 70).

I. Neşriyat Kongresi 1-3 Mayıs 1939 tarihleri arasında, Yücel'in bakanlık görevinin beşinci ayında toplanmıştır. Kongre ülkenin her yerinde basım ve yayın işlerinin resmi ve özel bütün ilgililerce fikir ve emek katılarak ciddi olarak gözden geçirilmesini amaçlamıştır. Bu konuda devletçe ve kişiler tarafından izlenecek olan ilkelerin tespit edilmesi amacı ile bu kongre toplanmıştır. Kongreye ülkenin önemli yayıncıları, eğitimcileri, araştırmacıları, sanatkarları, milletvekilleri, doktorları, bakanlık görevlileri katılmış ve yapılacak çalışmalar için komisyonlar kurulmuştur (Coşkun, 2010, 75).

Hasan Ali Yücel, Neşriyat Kongresi'ni açarken çeşitli konular arasında çeviri konusu üzerinde önemle durmuştur:

“Tarihimizin son asrına baktığımız zaman, Maarif Nezaretlerinin basım, yayım işlerinde aldıkları eksik ve başarısız tedbirler, derhal gözümüzün önünde canlanır. Kongremiz sadece Maarif Vekilliği'nin yayın işleri ile değil, bir bütün halinde bütün memleket fikir hayatını ilgilendiren her nevi yayım faaliyeti ile uğraşacaktır.” (Uluköse, 2008, 96).

“Garp kültür ve tefekkür camiasının seçkin bir uzvu olmak dileğinde ve azminde bulunan Cumhuriyetçi Türkiye, medeni dünyanın eski ve yeni fikir mahsullerini kendi diline çevirmek ve alemin duyuş ve düşünüşü ile benliğini kuvvetlendirmek mecburiyetindedir. Bu mecburiyet, bizi geniş bir tercüme seferberliğine davet ediyor. Bunu nasıl yapacağız? Neleri tercüme etmeliyiz ve hangi sıra ile nasıl bir yoldan bu işleri başarmalıyız? Bugün, iyi niyetlere rağmen, elde muayyen bir program bulunmayışı yüzünden bu yolda heba olan emeklere ve paralara acımıyor muyuz ?” (Tuncel, 2006, 137).

Kongre programına göz atıldığında şu konular hakkında görüşüldüğü ve fikir üretildiği görülmektedir (Coşkun, 2010, 75; Uluköse, 2008, 84):

- Dilimize yapılacak çevirilerin saptanması ve bunların basımlarının planlanması
- Çocuk edebiyatı kütüphanesi oluşturulması
- Ortaöğretim çağındaki gençlik için yazdırılacak ve Türkçeye çevrilecek yapıtların saptanması
- Yazma ve basma kitaplarımızın yeniden yayımlanması
- Halkın eğitimi için gerekli yayınlar konusunda yıllara bölünmüş bir programın saptanması
- Ansiklopedi ve başvuru sözlüklerinin hazırlanması için yapılacak çalışmaların belirlenmesi
- Özel yayıncılara devlet yardımı yapılması ve esasların belirlenmesi
- Okumayı özendirme ve yaygınlaştırma amaçlı çalışmalar
- Yayınların dağıtımı için yapılacak çalışmalar
- Matbaaların verimli çalışma yöntemleri
- Telif haklarının düzenlenmesi için yapılacak çalışmalar

Kongrede tartışılan konulardan biri “çeviri ile ilgili sorunları ele almak ve incelemek” ti. Kurulan Tercüme Encümeni, kongreye sunacağı raporda tercümenin önemini şu şekilde açıklamaktadır (Başaran, 2010, 70) :

“Memleketimizin irfan hayatı için, tercümenin bugün büyük ehemmiyeti olduğu herkesçe malumdur. Tercüme, hem memlekete medeniyet aleminin fikirlerini ve hassasiyetini getirmek, hem de dilimizi zenginleştirmek hususunda hizmet edecektir. Bunun için tercüme işinin bugünü perişan halinde bırakılmayıp bir usul ve nizam altına alınması gerekmektedir.”

Tercüme Encümeni tarafından hazırlanan raporda, çeviri konusunda alınması gereken önlemler ile ilgili öneriler şöyledir (Sönmez, 2000, 52-53):

- Çevirisi yapılacak eserlerin listesi hazırlanmıştır, ancak bu liste bağlayıcı değildir. Çevrilecek eserlerin daha hızlı ve düzenli yapılması için Milli Eğitim Bakanlığı'nın katkıları gerekmektedir.
- Hümanist kültürü içeren yapıtlara özellikle önem verilerek, tam ve aslına uygun çeviri yapılması gereği vurgulanmıştır.
- Çevrilecek eserlerin çeviri süresi, çevirilerin düzeltilmesi, basımı ile ilgili bir Tercüme Bürosu'nun kurulması tavsiye edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olacak olan Tercüme Bürosu'nun yönetim ve çalışma biçimi bakanlık tarafından tespit edilecektir.
- Elde bulunan sözlükler gereksinimleri karşılamaktan uzaktır. Bu nedenle kurulacak olan büro, sözlük oluşturmak üzere malzemeleri toplamalıdır.
- Çeviri Bürosunca bir çeviri dergisi yayınlanmalıdır. Metin çevirilerinin bir kısmı aslıyla yayınlanmalıdır. Dergide çeviri teknikleri ile ilgili makale ve tartışmalar yer almalıdır. Ayrıca, çevrilenlerin yabancı dillerde olup da Türkçe karşılığı olarak kullandıkları deyim ve kelimelerin yer aldığı sözlük bölümü yer almalıdır.
- Yayınlanacak olan dergide çevrilen eserlerin listeleri de bulunmalıdır.
- Çocuk edebiyatı ve halk için yayın konuları, ilgili kurullar tarafından incelendikten sonra yayına hazırlanmalıdır.

Kongrede yer alan ve yoğun ilgi gören komisyonlardan biri de Yayın Encümeni'dir. Yayın Encümeni'nin çalışma konularına göz atıldığında ne denli ilkeli ve tutarlı davranıldığı görülmektedir (Bektaş, 1997, 64):

- Lügat ve Ansiklopediler
- Yüksek mekteplerin ders kitapları
- Halk için neşriyat
- Köy için neşriyat
- Çocuk ve gençlik encümeninin istediği eserler
- Eski harflerle basılmış el yazması kitaplar

Hasan Ali Yücel, Yayın Encümeni'nin işlevini ve çalışmalarından beklenen sonucu şöyle dile getirmiştir (Dündar, 2007);

“.. Eğitim öğretim kurumlarının yetiştirdiği milyonluk okur - yazar çoğunluğa ekin sel besin olacak dergi, kitap, sözlük ve bilgilik (ansiklopedi) gibi öğrenme ve uygarlık araç - gereçlerini bir an önce onlara verebilmek için, hangi girişimde bulunmak gerektiğini, hangi yol ve yöntemi kullanmak gerektiğini bu kurultayda ortaya çıkarıp saptamak olanağını kazanmış bulunuyoruz...”

5.3.Tercüme Bürosu ve Klasiklerin Yayınlanması

Tarihimize göz attığımızda, Osmanlı İmparatorluğu Tanzimat dönemine kadar Batı uygarlığından çevrilere, yazın, düşünce hayatına kapalı kalmıştır. Batı dilinden Osmanlıcaya 1859 yılında yapılan ilk çeviri özgün metni eş değerli olarak yeniden üreten bir çeviri değildir. Çevrilen metinler, toplumsal baskı nedeniyle çevirmen tarafından sansürlenmekte ve metin tümüyle okurun beklentilerine göre düzenlenmektedir. Bu durum kapalı toplumlarda çok sık görülen bir olgudur. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı dillerinden Osmanlıcaya başlayan çeviri hareketi de bu çerçevenin dışına çıkamamıştır (Anamur, 1998, 121).

Ülkemizde Tanzimat ile kendini iyice belli eden Batıya yönelme hareketi içinde resmi teşebbüslerle yabancı dillerden yapılan tercümelerin tarihi incelenirse, Cumhuriyet döneminde, 1940 yılı başlarında Devlet eliyle düzenli, planlı, çeşitli yönleriyle çok geniş bir işe girişildiği görülür. Bunun hazırlıkları da 1-5 Mayıs 1939 tarihleri arasında “Maarif Vekilliği”nce düzenlenen Birinci Türk Neşriyat Kongresi’nde başlamıştır. Yabancı dillerle, o dillerde yazılmış eserlerle temasımız Tanzimat ile sıklaşmıştır. 1839’dan başlayarak edebiyat, felsefe, müspet ve tabii bilimler, güzel sanatlar alanlarında Fransızcadan dilimize çevrilen eserlerin daha ziyade “pratik” denilebilecek ihtiyaçları karşılamak için yapılmış; fikir, düşünce açısı öncelikle ele alınmamıştır. Çeşitli bilim dallarıyla, teknik konularla ilgili yabancı eserlerin, el kitaplarının sayısı oldukça kabarıktır. Buna karşılık, edebiyat ve sanat eserlerinin tercümele ri ilk zamanlarda pek azdır. Yaşayan yabancı dillerin belli başlılarını bilenlerimizin sayısı artmıştır, genel kültür seviyesi yükselmiştir, tercümeler asıllarına uygunlukları bakımından daha itinalıdır, ancak evrensel nitelik taşıyan Doğu ve Batı uygarlıklarının büyük eserlerinin çoğunun dilimize kazandırılmadığı görülmektedir (Tuncel, 2006, 137).

Okul kitapları ve edebi yapıtların Türkçeye çeviri işi ile ilgilenmek üzere Maarif Vekaleti'ne bağlı Telif ve Terceme Dairesi Yücel'in bakanlığa getirilmesinden yıllar önce kurulmuştur. Mali yetersizlikler ve savaş koşulları nedeni ile bir yaptırım sağlayamayan bu daire yerini 1926 yılında Talim ve Terbiye Dairesine bırakmıştır. Bu daire de 1933 yılında yeniden yapılanmıştır, bu sırada kurulan Devlet Matbaası ve yayınları için devlet bütçesinden fasıl ayrılmıştır. Ancak, Talim Terbiye'nin şemsiyesi altında çalışan Yayınlar Dairesi'nin etkinlikleri, harf devrimi sebebi ile ders kitapları ile sınırlı kalmıştır. Bunların gerçek anlamda yaşam bulması Yücel tarafından gerçekleştirilmiştir (Akgün 2011, 59).

Yücel, çevirinin çağdaşlaşma ve aydınlanmadaki yeri ve önemini çok iyi biliyordu. Bu nedenle, Neşriyat Kongresi'nde alınan karar uyarınca, on ay sonra 28. 02. 1940 tarihinde Tercüme Heyeti, Yücel başkanlığında ilk toplantısını yapmıştır. Encümenin üyeleri şu kişilerdir: Ethem Menemencioğlu, Mustafa Nihat Özgün, Abdülhak Şinasi HHisar, Ali Kami Akyüz, Bedrettin Tuncel, Burhan Belge, Cemil Birsnel, Fazıl Ahmet Aykaç, Fikret Adil, Galip Bahtiyar Köker, Halil Nihat Boztepe, Halit Fahri Ozansoy, İzzet Melih Devrim, Nasuhi Baydar, Nurettin Artan, Nurullah Ataç, Oran Şaik Gökyay, Rıdvan Nafiz Edgüder, Sabahattin Rahmi Eyüboğlu, Sabahattin Ali, Sabri Esat Siyavuşgil, Selami İzzet Sedesi, Suut Kemal Yetkin, Şinasi Boran, Yusuf Şerif Kılıçer, Yaşar Nabi, Zühtü Uray (Bektaş, 1997, 64).

Tercüme Heyeti, Hasan Ali Yücel başkanlığında ve onun heyecan verici sözleri ile çalışmalarına başlamıştır. İlk iş olarak Neşriyat Kongresi Tercüme Encümeni raporunu inceleyerek tavsiye edilen esaslara uymayı kararlaştırmıştır. Bundan sonraki dönemde Heyet, Dr. Adnan Adıvar'ın başkanlığında dört toplantı yapmış ve Daimi Büroyu kurmuştur. Daimi Büro, Nurullah Ataç tarafından yönetilmekte ve Saffet Pala, Sabahattin Eyüboğlu, Sabahattin Ali, Bedrettin Tuncel, Enver Ziya Karal, Nusret Hızır üyeleri arasındadır (Çıkar, 1997, 82).

Türkiye'de 1934 yılında 1.468 kitap çıkmıştır. Bu neşriyatın 1.025'i İstanbul'da, 315'i Ankara'da, geri kalanı diğer illerde basılmıştır. 1935 yılında basılan eserlerin sayısı 1.618'dir. Bu eserlerin 1.169'u İstanbul, 277'si Ankara, 69'u İzmir, geri kalanı diğer illerde basılmıştır. Kitap rakamları gözden geçirildiğinde, her iki yılda da en çok basılan eserin sosyal bilimler alanında olduğu görülmektedir (Yücel, 1998b, 98-99).

Yücel'e göre kültür, ne sadece bilgi ne de sadece ezberlenip tekrar edilmiş tecrübe formülleridir. Kültür, bütün bilgi ve tecrübelerin insan ruhunda ve zekasında hazmedilmiş, benimsenmiş, öz varlığa sinmiş halidir. Batı medeniyetinin Hümanizma adıyla, eski Yunan medeniyetinden alıp sürdürdüğü anlayış buna işaret eder. Yücel'e göre, kaynağı ve pınarı eski Yunanla sınırlandırmayıp daha arkalara ve başka diyarlara gitmek, nerede insan ruhunun kendine göre mana taşıyan bir izi ve eseri varsa, onu da içine alarak en geniş kavramıyla hümanizmayı bütün insanlığı kucaklayan bir anlayış haline getirmek lazımdır. Klasikler yayınının Milli Eğitim Bakanlığı'na bu anlayış ile yaptırıldığını da belirtir (Yücel, 1978, 184).

Yücel döneminde çeviri alanında büyük bir aşama katedilerek daha önce görülmemiş bir çeviri faaliyetine girişilmiştir. Yücel buradaki amacın her zaman belirttiği gibi Türk kültürüne hizmet etmek olduğunu belirtir. Türk milletinin en eski devirlerden beri insanlığa unsurlar kattığını ve yeni olanı almaktan çekinmeyen bir millet olduğunu vurgular. Bu amaçla Tercüme Bürosu tarafından 1941 yılında başlayan çalışmalar, planlanan süreden daha önce bitirilmiş ve 1946 yılına gelindiğinde yaklaşık 500 klasik eser Türkçeye kazandırılmıştır. Türkçeye kazandırılan eserler ve eser sayıları tabloda yer almaktadır (Koç 2011, 325).

Tablo 4: Türkçeye Çevrilen Eserler ve Eser Sayıları

Çevrilen Eserler	Çevrilen Eser Sayısı
Eski Türkçe Metinler klasikleri	1
Yunan Klasikleri	62
Babil Klasikleri	1
Latin Klasikleri	18
Hint Klasikleri	1
Fransız Klasikleri	171
Çin Klasikleri	4
İngiliz Klasikleri	56
Doğu-İslam Klasikleri	19
Alman Klasikleri	53
İtalyan Klasikleri	12
Amerikan Klasikleri	10
Macar Klasikleri	13

Rus Klasikleri	63
İskandinav Klasikleri	6
Okul Klasikleri	6
Toplam	496

Yücel, klasiklerden otuz kırk tanesini okuyanların bile bir üniversiteyi bitirmiş kadar feyz alarak bilgi ve kültür düzeylerini yükselteceklerini düşünmektedir. Askerde Sokrates'i okuyan yeni okuma yazma öğrenmiş bir gencin bile ondan etkilendiğini, kitabın bir sınav aracı olmaktan çıkarak öğrenme ve zevk aracı olarak sınıfa girmedikçe kitaptan beklenen faydaların elde edilemeyeceğini belirtir. Gençlerin tüm bilim alanlarında bilgilerini genişletecek, fikir dünyalarını aydınlatacak zengin bir geçlik kütüphanesinin bir an önce gençlerin istifadesine sunulmasını istemektedir (Koç 2011, 325).

Yücel, Tercüme Bürosu'nun yayınladığı Yunanca yapıtların çevirisi için yazdığı önsözde, Yunan yazın ve felsefesinden yapılan çevirilerin gerekçesini şöyle dile getirir (Yücel, 2006, 215):

“İçinde bulunmaya mecbur olduğumuz medeniyet dünyasının kökü, eski Yunan'dadır. Bu ilkenin duyuluşu demek olan Hümanizma iyi anlaşılmadıkça, bu gerçek, şu veya bu türlü taassupçu fikirlere sapılarak inkar olunur, bir asırdır hasretle beklediğimiz düşünüş kalkınması olamaz veya uçak devrinde kağınıninkine benzer bir ağırlıkta yürür.”

Bundan sonraki yıllarda eser verimi daha büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Dil ve biçem normları çevirmenden çevirmene çeşitlilik göstermekle birlikte, genelde yalın ve anlaşılır bir Türkçe norm olarak benimsenmiştir. Edebi eserlerin yanı sıra, felsefe derslerindeki ders kitabı açığını gidermek amacı ile felsefe alanında yazılmış bazı önemli eserler de Türkçeye çevrilmiştir (Çıkar, 1997, 83).

Hasan Ali Yücel “Okumak ruhun besinlerinden biridir” der. Türkçe yayınlanmış kitapların, bir gencin felsefe alanındaki açlığını hiç olmazsa giderebilecek durumda olduğunu söyler. Bundan beş yıl öncesine kadar Eflatun'un, Descartes'in sadece bir iki diyalogunun tercüme edilmiş olmasına rağmen, artık bir külliyat halinde yayınlandığını ve bu gibi felsefi eserlerin yayınlanmaya devam edildiğini belirtir. Gençlerin okudukları

büyük insanları kendi yaşamları için düşünme, yaşama ve çalışma örneği olarak seçeceklerini söyler. Hümanist bir anlayış ile Doğu ve Batı klasiklerinin Türk kültürüne kazandırılmasını, Cumhuriyet eğitimi ve Türk kültürüne büyük hizmet olarak nitelendirir (Koç 2011, 326).

Tercümelelerin yaratıcılık etkisi, kısa sürede şiirde ve Türk edebiyatında görülmüştür. Bu bağlamda etkisinden özellikle söz edilmesi gereken yayın Tercüme Dergisi'dir (Çıkar, 1997, 83). Dergi 19 Mayıs 1940 tarihinde iki ayda bir yayınlanmaya başlamıştır. Dergi iki bölüm halinde hazırlanmıştır. Birinci bölümde paralel metin (aslı ve çevirisi) olarak düzenlenmiş şiir, öykü, roman ve tiyatro oyunlarından seçilmiş bölümler yer almaktadır. İkinci bölümde, çeviri ile ilgili kuramsal ve eleştirel yazılar, güncel çeviri etkinlikleri yer almaktadır. Derginin son sayfalarındaki haberler bölümünde; toplantılar, yeni çeviriler, çevirmenlere verilen yapıtlar duyurulurdu (Uluköse, 2008, 100).

Derginin özellikle sonraki yıllarda çıkan özel sayıları, bir ekin olayı niteliğindedir. Yunan özel sayısı, Demokrasi özel sayısı, Orhan Veli ve arkadaşlarının hazırladığı özel şiir sayısı buna örnek olarak gösterilebilir. Derginin sunuş yazısında Hasan Ali Yücel, çeviri üzerinde durur ve tercümenin mekanik bir nakil hareketi olmadığını belirtir. Çeviri üzerine şunları söylemektedir (Başaran, 2010, 70; Akgün 2011, 60):

“Herhangi bir eserin anadile geçirilmiş sayılabilmesi için bu işi yapanın, müellifin zihniyetini benimsemesi, daha doğrusu müellifin mensup olduğu cemiyetin kültür ruhuna gerçekten nüfuz etmesi lazımdır. Öyle olunca da o cemiyetten alacağı mefhumlarla kendi cemiyetinin fikir hazinesini zenginleştirmesi tabiidir. Bunun içindir ki, anadilimizin bu inzibatlı fikir çalışmalarıyla yepyeni tekamül imkanları kazanacağına inanmaktayız. Her anlayış bir yaratma olduğuna göre, iyi bir mütercim büyük bir müellif kıymetindedir.”

Ayrıca Yücel, özel girişimler tarafından ele alınmayan çeviri işini devletin ele almasının zorunlu hale geldiğini belirtir. Dergi iki ayda bir yayınlanmak üzere çıkarılmıştır ancak üç ayda bir yayınlandığı görülmektedir. Tercüme dergisinin ilk iki sayısında felsefe yazıları yer almıştır. Eski Roma felsefesinin ünlü adı Cicero'dan, Fransız Ansiklopedisi'nin kurucusu filozof Diderot'dan, yeni zamanların ünlü Alman filozofu Nietzsche'den yapılan çeviriler bu sayılarda yer almıştır. Hasan Ali Yücel, bakanlıktan ayrıldığında derginin kırkıncı sayısı yayımlanmıştır. Bu kırk sayıda yer alan yazıların yaklaşık yüz onu felsefe ile ilgilidir ve hemen hepsi çeviridir. Çevirilerin 55'i aydınlanmacı filozoflardan yapılmıştır. Jean Jacques Rousseau ve Montesquieu'dan

yapılan çeviriler ilk sırayı almıştır. Descartes'in 350'nci yılında yayınlanan 38'inci sayısında bu Fransız filozof için özel bölüm ayrılmıştır ve bu bölümde on bir önemli çeviriye yer verilmiştir (Kaynardağ, 1997, 8).

Tercüme Dergisi'nin ilk sayısı 19 Mayıs 1940 tarihinde yayınlanmıştır ve bu tarihte yayınlanması ile dergi, Atatürk Cumhuriyeti'nin uluslaşma, bağımsızlaşma, çağdaşlaşma, aydınlanma ilkeleri ile nasıl yaşamsal bir bağ içerisinde olduğunu göstermektedir. Böylece, bu dergiyle Türkiye'de düşünce alanında da bir kurtuluş savaşının başlatıldığı anlatılmaktadır. Bu derginin temel ilkesi, çıkış metinlerini Türkçe ile eş değerli olarak yeniden oluşturmaktır. Bu yaklaşım tüm düşüncelere önyargısız açılım demektir ve sansür tanımayan bir yaklaşımdır. Öykünmenin ötesine ancak Hasan Ali Yücel'in önerdiği bu yoldan gidilir ve Tercüme Dergisi bu görevini en geniş biçimde yerine getirmiştir (Anamur, 1998, 122).

Düzenlilik açısından Tercüme Dergisi'nin ilk beş yılı bir dönem oluşturur, önemli aksamalar bu dönemden sonra görülmeye başlamıştır. Bir yayın organı olarak, genelde çeviri konusunda bir bilinç oluşturmuş, dolayısı ile anadili alanında da yepyeni bir perspektifin doğmasına büyük katkı sağlamış, dilin yönlendirilmesi ve araştırılması hızlı bir gelişme göstermiştir. Özel yayınevleri, devlet öncülüğünde kurulan Tercüme Bürosu'nun çalışmalarını izlemişlerdir (Çıkar, 1997, 85).

Bu geniş çeviri hareketinin ilk simgesi 19 Mayıs 1940'da çıkarılan Tercüme Dergisi, ikinci simgesi ise, Dünya Klasiklerinden Çeviriler dizisinde çıkan kitapların piyasaya toplu halde verilmiş tarihi olarak 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı gününün seçilmesidir (Anamur, 1998, 322).

29 Ekimin seçilmesindeki amaç, Cumhuriyet ve çağdaşlaşma ilkelerine bir gönderme yapmak ve aynı zamanda bu günü bir bayram havasına sokmaktır. Yayın planı insanlık tarihinin klasik yapıtlarını tarihsel mantık içinde ve sistemli bir biçimde Türkçeye çevirtmektir. Bunun için üç yayın listesi hazırlanmıştır. Aşağıdaki tablo, Türkçeye çevrilmek için hazırlanan üç yayın listesini göstermektedir (Anamur, 1998, 124).

Tablo 5: Türkçeye Çevrilecek Klasik Yapıtlar Listesi

Birinci Liste	
Homeros Destanları	
Erasmus	Deliliğe Övgü
Cervantes	Don Kişot
Shakespeare	King Lear
	Hamlet
	Antony and Cleopatra
	Tempest
	Much about nothing
Moliere	Le Misanthrope
	Le Tartufe
	Les Femmes Savantes
	l'Ecole des Femmes
Rousseau	Emile
Goethe	Wilhelm Meister
Stendhal	Le Rouge et le Noir
Balzac	Le Lys dans le vale
İkinci Liste	
Eshileus Külliyatı	
Eflatun	Devlet
Cesar	Gallia muharebeleri
Sadi	Gülistan
Dante	Divina Commedia
Machieveli	Hükümdar
Swift	Gülliver'in Seyahatleri
Voltaire	Felsefi mektuplarından ve Felsefe diksiyonerinden seçmeler
Rousseau	Confessions
Lessing	Laocoon
Tolstoy	Harp ve Sulh
Üçüncü Liste	
Jane Austen	Pride and prejudice
Emily Bronte	Wuthering Heights

Fielding	Tom Jones
Mark Twain	Seçmeler
Kleist	Michael Kohlhaas ve diğer hikayeler
Keller	Hikayeler
Hoffmann	Hikayeler
Zola	Germinal
Balzac	La Peau de chagrin
Stendhal	Chroniques itaïennes
Dostoyevski	Budala
	Lermontof: Zamanımızın bir kahramanı
Boccaccio	Decamerone'den seçmeler

Bakanlık yürüttüğü seferberlikle bir düşünce ortamı ve okuyan bir Türkiye yaratmak istemiştir. Klasiklerin ilk okuru İnönü'dür. Köy Enstitülerinde okuma saatleri yapılmakta, kitap ekmekle bir tutulmaktadır. İkinci Maarif Şurası'nda yazın eğitimini çağdaşlaştırıcı kararlar alınmış ve Okul Klasikleri Dizisi'nin derslerde yardımcı kitap olarak okutulması kabul edilmiştir. Eğitim çağındakiler başyapıtları tanıyarak ve okuyarak yetişmektedirler. Hasan Ali Yücel'in gerçekleştirdiği, daha sonra saldırı ve suçlamalara neden olan aydınlanma ve hümanizm dönemi Türk düşün ve eğitim hayatında önemli izler bırakmıştır (Başaran, 2010, 72).

Türkiye'nin aydınlanmasında Tercüme Bürosu'nun çalışmalarıyla önemli bir yere sahip olan çeviri etkinliği ve seferberliği, dünya tarihinde az rastlanır bir olgudur. Devletin en üst kademesinden başlayarak desteklenen bu hareket, hiç kuşkusuz Türk toplumunun dünyaya bakışını da etkilemiştir. Türkiye'nin aydınlanmasında en büyük kazanımlarından biri olan Cumhuriyet'in her yıl kutlandığı tarihte onunla bir anlamda bütünleşmiş olan çevirilerin yayımlanması, kitabın topluma sunulan bir armağan olarak algılanmasını sağlamaya yönelik bir düşüncedir. Çevirilere verilen önem, o dönemlerde Türkiye'de kitaba verilen önemin açık bir göstergesidir (Yücel, 2006, 218).

Yücel politikadan ayrıldıktan sonra da yazılarında çevirinin önemini vurgulamaktadır. Bu alandaki çabaları politik yaşamı ile sınırlı değildir. Yücel'in klasiklerin çevirisindeki katkısı ulusal eğitim tarihindeki haklı yerini almıştır (Sönmez, 2000,55).

Klasik çağdan başlayarak Batılı ve Doğulu kültür birikimi olan eserlerin Türkçeye çevrilmesinin yararlarını Yücel bir yazısında şu şekilde dile getirir (Coşkun, 2010, 79):

- Türkiye'nin ve Türk bireyinin Batı kültür toplumunun bir üyesi olmasına yardım edecektir
- Okullarda klasik eserler ve büyük düşün adamları ile yazarlar öğrencilere tanıtılacaktır
- Kitaplar, öğrenciler dahil onları okuyanların düşüncelerinin gelişmelerinde etkili olacaktır
- Bu ünlü yapıtlar, seçme ve okuduğu kitabı değerlendirme yeteneği kazanmış olan bir okuyucu kitlesi yaratacaktır
- Bu kitaplar aynı zamanda Türk yazarlar için de yararlı olacak ve onları daha iyi yapıtlar vermeye özendirilecektir.

Klasikler dizisi ve Tercüme Dergisi ile açılan kocaman bir pencereden, bir yandan dünya kültürü evlere ve okullara girmiş, öte yandan anadilimiz çevirilerle gelişmiş ve zenginleşmiştir. Amaç hümanizmanın anlaşılması, benimsenmesi ve bu yolla Türk aydınlanmasının yaratılmasıdır. Dünya acımasızca bir savaşta yok olup giderken, Türkiye'de bir cennet (bir Fransız çevirmenine göre) "çeviri cenneti" yaratılmıştır. Bu cennetin mimarı Hasan Ali Yücel'dir (Semercioğlu 1998, 328).

5.4. Ansiklopediler ve Dergiler

Birinci Türk Neşriyat Kongresinde dil devrimi ile doğan gereksinimle, İslam Ansiklopedisi'nin Türkçeye çevrilmesine, bunun yanı sıra sözlük ve ulusal bir ansiklopedi yayınlanmasına öncelik verilmesi tüm katılımcılar tarafından kabul görmüştür. Hasan Ali Yücel de kapanış konuşmasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu konu ile ilgili yasaları çıkaracağından kuşku duymadığını belirtir. Böylece Yücel, hükümete de sorumluluk vermiş olur (Akgün 2011, 56).

Kongrenin ardından Milli Eğitim Bakanlığı Leiden'de İngilizce, Fransızca ve Almanca olarak yayınlanan "Encyclopedie de l'Islam"ın tercümesini kararlaştırır ve bu işle İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni görevlendirir (Çıkar 1997, 86). Ansiklopedi çalışmaları Hasan Ali Yücel'in şu sözleri ile başlamıştır (Koç 2011, 326);

“Dillerin zenginlik miyarları nasıl lügatleri ise milletlerin ansiklopedileri de kültür seviyelerinin birer timsali sayılırlar. Yirminci asırda bir millet için bir ansiklopediden ve muhtelif ilim şubeleri için hazırlanmış ihtisas lügatlerinden mahrumiyet, lehe yorulabilir bir yoksulluk sayılamaz. Bu eksiğimizi bir an önce tamamlamak ve her münevver Türkün yuvasında bulunduracağı bir bilgi hazinesi olan milli bir ansiklopediye sahip olmak yolunda atılabilecek en müspet adımları değerli kongrenizin atacağına inanıyorum..”

Bu eserin yayımlanmasına Hasan Ali Yücel zamanında başlanır ve 1988 yılında tamamlanır. 1940 yılından itibaren bazı değişiklik ve düzeltmeler yapılarak fasiküller halinde çıkarılan İslam Ansiklopedisi 13 ciltten oluşmaktadır. Hasan Ali Yücel İslam Ansiklopedisinin yayını konusunda beklemediği tepkiler de alır. Yücel, batıların müsteşrikler (doğu bilimcileri) vasıtasıyla doğunun bilimini, sanatını, dilini düşüncesini incelediklerini ve bunu bir ansiklopedi durumuna getirdiklerini, bu yayınların içinde birçok saptırma ve yanlışlıkların olduğunu belirtir. Yücel, “Yakın dostum ve arkadaşım” diyerek andığı Fuat Köprülü’nün uluslararası kongrelere katılarak bu yanlışlıklara dünyanın dikkatini çektiğini, bu çalışmaların Fuat Köprülü’ye ayrı ve haklı bir ün kazandırdığını söyler. Ancak O, “düşündüm ki, bir Fuat Köprülü’nün değil, yüz Fuat köprülü’nün ömrü bu yanlışlıkların düzeltilmesine yetmeyecektir ”diyerek zaman yitirilmeden İslam Ansiklopedisinin, bu kültür hazinesinin yanlışlıklarının da düzeltilerek Türkçeye çevrilmesine karar verir. İslam ansiklopedisinin çevrilip yayınına başlayınca “en başta Fuat Köprülü” olmak üzere kendisiyle “selam sabahın kesildiğini” belirtir. Yücel buna sebep olarak “çünkü ben onların gözünde şöhret... kaynaklarını kurutmuştum.” der (Çıkar, 1997, 85).

Hasan Ali Yücel bu ansiklopedinin giriş yazısında şunları yazar (Uluköse, 2008, 87);

“İslam Ansiklopedisi, Müslümanların ilim, fikir ve sanat aleminde meydana getirdikleri eserler ile Müslüman kavimlerin gerek asıl vatanlarına ve gerek yayıldıkları yerlere ve İslam dininin girdiği bütün sahalarda; tarih, coğrafya, etnografya, felsefe, kelam, fıkıh ve dilbilgisi, az satır içine çok bilgi sıkıştırılarak hazırlanan muazzam bir eserdir.”

İslam Ansiklopedisi’ne yönelik değerlendirmeler, zaman içerisinde olumlu bir zemine kaymıştır. Eser sadece Türkiye’yi etkilememiş, aynı zamanda İslam’ın yayıldığı

coğrafyalar ve buralarda yaşayan toplumları da etkilemiştir. İsrail'in cumhurbaşkanı İzak ben Zvi kendisi ile röportaj yapan Türk gazetecilere İslam Ansiklopedisi'ne abone olduğunu ve her fasikülünü merakla beklediğini anlatmıştır (Akkuş ve Akkuş 2011, 296).

Bu ansiklopediden başka, ilk resmi ansiklopedi olan İnönü ansiklopedisi için ön çalışmalar yapılmıştır. Yabancı dilde yazılmış olan ansiklopediler incelenmiş, 1941 yılında Ansiklopedi Bürosu kurulmuştur. Büro, "Larousse du Vingtieme Siecle" ansiklopedisi örnek alınarak çalışmalara başlamış ve 1943'ten itibaren İnönü Ansiklopedisi'nin ilk ciltlerini yayınlamıştır. 1951 yılından itibaren adı Türk ansiklopedisi olarak değiştirilmiştir (Çıkar, 1997, 86).

Yücel, ansiklopedinin ön sözünde şunları dile getirir; İleri milletlerin hepsinde, insanlığın tüm bilgilerini o milletlerin ihtiyaçlarına ve hayat anlayışlarına uygun bir şekilde özünü çıkararak kısaltan ansiklopedilerin varlığından söz eder. Her gün yeni bir meseleyi incelemek ihtiyacı karşısında, güçlükleri gidermek için bu tür eserlere başvurulduğunu belirtir. Medeni hayatın doğurduğu ihtiyaçlar arttıkça, fertlerin bu ana kitaplara başvurma zorunluluklarının artacağını belirtir. Türkiye'de ise bu ihtiyaçlara paralel olarak küçük çapta ansiklopedilere teşebbüs edilip başarılı olduklarını belirtir. Yücel'e göre, bir memlekette belli bir görüşe göre bir ansiklopedi meydana getirebilmek için, bu ansiklopedinin maddelerini yazacak ve o memlekete özgü olan milli vasıftaki noktaları tespit edecek bilim ve düşünce adamlarının yetişmiş olması gereklidir. Ancak bu da yeterli değildir. Bunun için çok büyük emek ve esaslı teşkilat gerekir. Böyle bir çalışmayı devam ettirebilmek için resmi bir otorite ve bu otoritenin manevi etkisi ve aynı zamanda da maddi fedakarlıklardan çekilmeyecek bir iktidara sahip olunması gerekir. Yücel, Tanzimattan beri bu şartların bir arada ve aynı zamanda bulunmadığını, bunun için de bir Türk ansiklopedisinin oluşturulamadığını belirtir. 1939 yılında toplanan Birinci Neşriyat Kongresi'nin verdiği kararın Maarif Vekaleti'ne esaslı bir görev verdiğinden bahseder. Yücel, milletimizin bu büyük ihtiyacını karşılamaya karar verdiklerini belirtir (Uluköse, 2008, 88; Çıkar, 1997, 87; Akkuş ve Akkuş 2011, 297).

24 Ocak 1942 tarihinde, İsmet İnönü'nün katılımı ve Hasan Ali Yücel'in başkanlığında, bilim ve düşün adamlarının katılımı ile bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantıya katılan ve projeye ilişkin görüşlerini yazı ile bildirenlerin görüşleri dikkate alınarak, İslam

Ansiklopedisi'nin programı oluşturulmuştur. 9 Şubat 1942 tarihinde bir kitapçık halinde yayınlanan bu program incelendiğine şu noktalar görülür (Akkuş ve Akkuş 2011, 297-298);

- İnönü Ansiklopedisi, tüm dünyanın düşün ürünlerini ve çağın bilimsel zenginliğinin özünü içermekle birlikte, özellikle Türklüğe ve Doğu uygarlıklarına ilişkin bilgileri içeren güvenilir bir kaynak olacaktır. Bir yandan ulusa ve gençliğe, diğer yandan tüm dünya uluslarına yararlanmaya değer bir kaynak olacaktır.
- İnönü Ansiklopedisi, hiçbir yabancı eserin taklidi olmayacak, Cumhuriyet Türkiye'si'nin bir eseri olacaktır.
- Ansiklopedi, Cumhuriyetçi Türk devrimini yansıtabilecek fakat hiçbir hususi, dini veya sınıfsal düşünce telkin etme amacı gütmeyecektir.
- Eserin en önemli unsurlarından biri dil birliği olacaktır. Eserin dili Türkçe olacak, Türkçe kelime ve terimler tercih edilecektir.
- Ansiklopedide verilecek bilgiler basit ve yüzeysel olmamakla birlikte, orta düzeyde kitlelerin anlayabileceği şekilde kaleme alınacaktır.
- Eserde Türkiye'de ve genellikle Doğu'da yazılmış eski, değerli kitaplara ve başlıca bilimsel ve edebi kaynaklara yer verilecektir.
- Eserin yararlı, açıklamalı ve albenili olmasına yardımcı olmak, kültür değeri kadar estetik niteliğini de güçlendirmek için metinde ya da metin dışında görsellikler kullanılacaktır.

1951 yılından sonra İnönü Ansiklopedisi'nin adı Türk ansiklopedisi olarak değiştirilmiştir. 33 cilt halinde yayınlanan bu ansiklopedi, 41 yılda tamamlanmıştır. 41 yıllık bir mücadele sonucunda biten bu ansiklopedi, daha ilk fasikülden itibaren sert eleştirilere konu olmuştur. İlk iki fasikül tekrar basılmış ve her evrede tartışılmıştır (Çıkar, 1997, 88).

İnönü ve İslam Ansiklopedilerinden başka, 1943 yılında Celal Esat Erseven tarafından Sanat Ansiklopedisi, yayınlanmaya başlamış ve bu beş ciltlik ansiklopedi, 1954 yılında tamamlanmıştır. 1942 yılında Grand Momento Larousse'nin çevirisine başlanmış fakat bitirilememiştir (Uluköse, 2008, 88; Çıkar, 1997, 89; Coşkun, 2010, 80).

Ansiklopediler Hasan Ali Yücel için Türk toplumunun genel kültür seviyesini yükseltmede ve onu dünya kültürü ile bütünleştirmede kullanılacak kültür aracıydılar.

Yücel için ansiklopediler, gerçekliğe ulaşmadaki en önemli kültür kanalı idiler. Yücel için gerçeğe ulaşmak, öğrenmek, bilmek ve tanımakla mümkündür. Ansiklopedi, bir toplumu gerçekliğe ulaştıracak özlü ve açıklayıcı bilgileri içeren yapısı ile bir referans kaynağı olacaktır. Ansiklopedilerin yayınlanmasına öncülük etmesinde Yücel'in aydınlanmacı kişiliğinin rolü büyüktür. Yücel, Türk toplumunu evrensel kültür öğeleri ile buluşturan, ona ulusal ve uluslar arası referans kaynakları sağlayarak bilgi düzeyini yükseltmenin yollarını açan bir aydınlanma mimarıdır (Akkuş ve Akkuş 2011, 299).

Neşriyat Kongresi'nde alınan kararlara göre, çeşitli dergilerin de yayımlanmasına başlanmıştır.

“İlköğretim Dergisi-1939 ”

“Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi- 1939”,

“Teknik Öğretim Dergisi- 1940”,

“Tercüme Dergisi 1940”,

“Tarih Vesikaları Dergisi- 1941”,

“Kadın-Ev Dergisi - 1943”,

“Köy Enstitüleri Dergisi 1945” dergileri yayımlanmaya başlar (Coşkun, 2010, 81; Çıkar, 1997, 89; Başaran, 2010, 58).

Bu dergilere ek olarak Güzel Sanatlar Dergisi, 1939 yılında yılda üç kez yayımlanmaya başlamıştır. Dergi, sergilenen bazı eserlerin renkli basımlarını içermektedir. Bu dergi, yerli ve yabancı sanat eserlerini tanıtmak amacı ile Türk sanatçıların seslerini duyurdukları bir yayın organı haline gelmiştir (Uluköse, 2008, 88).

1944 yılında Hukuk Sözlüğü ile Türkçe-Fransızca Sözlük ve 1946 yılında Osmanlı Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü yayımlanmıştır. Bunun yanı sıra, Sanat Takvimi ve Türk Bibliyografyası da Yücel dönemi ürünleridir (Başaran, 2009, 58).

Bu dergiler incelendiğinde, hemen hemen tüm eğitim ve kültür alanlarını kapsadığı görülmektedir. Bu dergiler, Yücel'in Paris'te bulunduğu yıllarda yayımlanmakta olan

dergilerden etkilenmiş, gerek görünüşü gerekse kalitesi bakımından bu dergilere benzemektedir. Bütün bunlar, İkinci Dünya Savaşı'nın büyük ekonomik güçlükleri karşısında yapılmaya çalışılmıştır (Çıkar, 1997, 89).

5.5.Güzel Sanatlar Alanında Yaptığı Çalışmalar

5.5.1. Sergiler

1-5 Mayıs 1939 tarihinde, I. Türk (Neşriyat) Yayın Sergisi açıldı. Ankara Sergievinde açılan bu sergi, Cumhuriyet dönemindeki eserlerden oluşmuştur. Sergiye katılan yayınevleri tarafından bir yayın katalogu çıkarılmıştır. Hasan Ali Yücel'in, bakanlığının beşinci ayında yaptığı serginin açış konuşması, kültür hayatımızın bir göstergesi gibidir. Bu konuşmada Yücel, yeni Türk harflerinin kabulünün inkılap tarihimizin en unutulmaz safhası olduğunu söyler. Atatürk'ün Türk milletini, ilerlemesine engel olacak her türlü bağdan kurtardığını ve eski harfleri bırakıp akılcı ve uygulaması kolay harflerin kabulü ile medeni vasıfların ilki olan okuryazarlık davasını Türkler için kökünden hallettiğini belirtir. On yıl içinde resmi ve özel kurumlar tarafından basılmış kitap, mecmua ve gazetelerin sergiye katılanların gözünü alacağını söyler. Eski harfler ve yeni harfleri, dün elimizde yer alan gazete ve mecmualarla bugün basılanları, dün basılmış kitaplarla bugün basılanları bu sergide görmekle, hayallerinde yaptıkları karşılaştırmaların ne kadar yerinde olduğunun ortaya çıkacağını söyler. Bu hızla ve imanla çalışmak ve yapılanların daha iyisini yapmak azminde ve kararında olduklarını belirtir. Sergide göreceklerinden daha olgun ve zengin bir milli neşriyat sözü verir (Uluköse, 2008, 82).

1930 yılından itibaren güzel sanatlar alanında yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ve halka sunulması amacı ile 31 Ekim 1939 tarihinde Ankara'da I. Devlet Resim ve heykel sergisi açıldı. Sergide yağlıboya, fresk, suluboya, pastel, karakalem, gravür tekniği ile yapılmış eserlerle, mermer, tunç ve emsali sert maddelerden yapılmış heykeller, kabartmalar ve madalyalar sergilenmiştir. Bu sergi Cumhuriyet döneminin ilk sergisidir ve Hasan Ali Yücel'in bakanlığının ilk yılı dolmadan açılmıştır. Bu durum, sanatçılar yönünden çok önemli bir atılım olarak değerlendirilmiştir (Coşkun, 2010,77; Uluköse, 2008, 85; Çıkar, 1997, 79).

Yalnız Türk sanatçıların ödüllendirildiği bu sergiye yabancı sanatçılar da katılmıştır. Bu sergi, Maarif Vekilliği'nin 1939 yılından itibaren yılda üç kez yayınladığı Güzel

Sanatlar Dergisi'nde de yer almıştır. Derginin amacı, yerli ve yabancı güzel sanat hareketlerini tanıtmak ve dünya sanat etkinlikleri üzerinde toplu bir görüş sağlamaktır. Bu sergiler, belli bir süre için Türk sanatını yönlendirmek gibi çok önemli bir işlevi yerine getirmiştir. Ancak zamanla büyük kentlerde açılıp sayıları zamanla artan özel resim galerileri, Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nin teşvik kaynağı olma özelliğini kaybetmesine sebep olmuştur (Çıkar, 1997, 80).

Yapılan bu etkinliklerle Türk resmi; daha denemeci, daha yaratıcı bir evreye girmiştir. Yeni gruplar oluşmuş ve yeni eğilimler ortaya çıkmıştır. Örneğin, 1941'de kurulan ve Abidin Dino, Nuri İyem, Ferruh Başağa ve Selim Turan'dan oluşan Yeniler Grubu, natüremort ve manzaraların batı taklitçiliği olduğunu ileri sürmüş ve duyarlı bir toplumsal gerçekçi anlayışı savunmuşlardır. Hilmi Ziya Ülken'in, Sanat ve Cemiyet adlı kitabı ile bütünleşen bu grup; halkın günlük yaşamını, çalışmalarını, sorunlarını ele almışlardır (Renda, 2002, 151).

31 Ekim 1940 tarihinde II. Devlet Resim ve Heykel Sergisi açılmıştır. Bu serginin açış konuşmasında Yücel şunları söyler (Uluköse, 2008, 85);

“Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nin ikincisini açıyoruz. Cumhuriyet Hükümeti tam demokratik bir ruhla, her türlü Türk sanat ve sanatkarına aynı ilgiyi göstermeyi kendine şiar (ayırıcı nitelik) olarak edinmiştir. Plastik sanatlarımızın bütün elemanlarını bir araya getirmek düşüncesi, devlet sergisini doğuran ana fikirlerdendir. İleri yıllarda, daha büyük bir hızla geliştireceğinden şüphe duymadığım Devlet Sergisi'ni ziyaret ederek sanatkarlarımızı teşvik ettiğiniz için teşekkür ederim.”

31 Ekim 1941 tarihinde III. Devlet Resim ve Heykel Sergisi'ne, Güzel Sanatlar öğrencileri tarafından düzenlenmiş, resim ve heykeller de konulmuştur. Halkevlerinde de resim ve heykel sergileri açılmıştır. Bu sergilerde ilkokul, ortaokul, lise, öğretmen lisesi, köy enstitüleri, sanat okulları öğrencilerinin eserleri sergilenmiştir. 5 Ekim 1945 tarihinde İngiliz Çocukları Resim Sergisi açılmıştır. 1942 yılında Yozgat Ortaokulu öğrencilerinin yaptığı resimler bir sergi halinde İngiltere'ye gönderilmiştir. Bu eserler İngiltere'nin çeşitli şehirlerinde ve Londra halkevinde sergilenmiştir. Türk çocuklarının gönderdikleri selama İngiliz çocukları karşılık vermiş ve İngiliz çocukların Türkiye'deki ilk sergisi açılmıştır. Yücel bu sergilerin bir başlangıç olduğunu,

İngiltere’de Türk çocuklarının sergisine ilgi duyulduğu gibi Türkiye’de de halkın bu sergiye ilgi göstereceğine emin olduğunu söyler (Uluköse, 2008, 86).

5.5.2. Eski Eserler ve Müzeler

Eski eserlerin onarımı ve müzelerin kurulması, Atatürk’ün müzelere ve eski eserlere gösterdiği ilgi sebebi ile Atatürk zamanında başlamıştır. 1939 yılında Halkevlerinde Tarih ve Müze kolu adı altında bölümler açılmış ve bu kollarda yer alan kişiler tarafından kılavuz kitaplar hazırlanmıştır. Bu kılavuzların amacı tarih, sanat eseri ve müze zevki yaratmak ve halkı bu konularda aydınlatmaktır (Çıkar, 1997, 108).

1944 yılında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü bakanlık bünyesinde kurulmuştur. Aynı yıl, Yücel başkanlığında “İstanbul’un Fethinin 500. Yıldönümü Hazırlık Heyeti” oluşturulur (Coşkun, 2010, 87; Çıkar, 1997, 109).

Bu heyet, tören ve şenlikleri bir programa bağlar. Programın ana hedefleri; Milletler arası İstanbul sergisi düzenlenmesi, olimpiyat oyunlarının 1954 yılında İstanbul’da yapılması, Fatih’in ordugahının sur dışında canlandırılması, Sultanahmet meydanının Marmara’ya doğru genişletilerek görkemli bir taraça ve bir inkılap abidesi tesis edilmesidir. Bu proje ile ilgili ön çalışmalar yapılmış ancak böyle büyük bir projenin ve hazırlığın Hristiyan aleminin Türkiye aleyhine dönmesine yol açabileceği gerekçesi ile bu proje onaylanmamıştır (Çıkar, 1997, 109).

12 müzecilik uzmanının katılımı ile 16 Şubat 1945 tarihinde Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Kurulu toplanır. Yücel bu toplantıyı açış konuşmasında, komisyonunun programını belirler. Memleketimizin eski eserler bakımından büyük önem taşıdığını ve tarih boyunca birçok medeniyeti bağrında yaşattığını belirtir. Topraklarımızı kademe kademe tanıdıkça, her kademe ileri bir insan topluluğunun eserlerine rastlandığını ve bu eserleri ortaya çıkarıp koruyarak insanlığa sunulmasının başlıca bir görev olduğunu söyler (Çıkar, 1997, 110; Coşkun, 2010, 87).

Bir anıtın onarımının bir kalfa, bir dülger hatta bir mimar işi olmaktan daha ileri olduğunu belirtir. Yakın geçmişte durumun böyle anlaşılmadığını, bunun eserlerimizin çoğunda yürek acısı ile görüldüğünü belirtir. Eski eserlerin onarımının ne para, ne de

emir meselesi olmadığını, bunun bir kültür meselesi olduğunu söyler ve artık tutulan yolun doğru olduğunu, dayanılan anlayışın öldürücü değil yapıcı ve yaşatıcı olduğunu belirtir (Çıkar, 1997, 110).

Yücel konuşmasında eski eserler, müzeler ve kazılar ile ilgili açıklayıcı bilgiler vermiş, son on senelik hayatında Atatürk'ün eski eser ve kazılarla ilgilendiğini belirtmiş ve Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren yapılan çalışmaları özetlemiştir. Danışma komisyonundan ilk iş olarak yurdun önemli merkezlerinden başlayarak bütün ülkedeki tarih ve sanat değerleri bulunan eserlerin tespit edilmesini ister. Bu tespit işine İstanbul'dan başlanarak tüm yurda yayılmasını ister. Eski eserlerin onarımında ilk olarak değeri üstün olup yıkılma tehlikesi içinde olanlara öncelik verilmesini, onarmaya can kurtarmaktan başlanmasını ister. Onarılabilecek eserlere yaşanılan hayat şartlarına göre bir görev verilmediği sürece, işsizlik ve kimsesizliğin bu binaları ve anıtları ölüme sürüklediğini belirtir ve bu noktaya dikkat çeker (Uluköse, 2008, 103; Çıkar, 1997, 110).

Yücel konuşmasında ayrıca kültürü de tanımlamaktadır. Yücel kültür hakkında şunları söyler (Coşkun, 2010, 87; Çıkar, 1997, 110, Uluköse, 2008, 103);

“Hepimiz bilmeliyiz ki, kültür denen bütün, yalnız okula inhisar ettiği zaman, o memlekette kültür bütünlüğü olamıyor. Kütüphanesiz, müzesiz ve tiyatrosuz bir şehirde, okul içi kültürün kuvvetli olabileceğine inanmak güçtür. Onun için ben müzeleri başlı başına bir okul saymaktayım. Müze denen okulun öğrencileri, kendi memleketimizin her yaşta evlatları olduğu gibi, bütün dünya üstünde yaşayan medeni vasıflı her insandır.”

Yücel sözlerine şu şekilde devam eder (Coşkun, 2010, 87; Çıkar, 1997, 111);

“Avrupa'da gezdiğim zaman ora müzelerinde gördüğüm gibi ressamlarımızı, bilginlerimizi, müzelerin devamlı ziyaretçileri olarak görmeyi gönlüm ne kadar ister. Harb yoksulluk ve sıkıntılarından kurtulunca ilk işimiz, müze dediğimiz bu okulları, anlatmaya çalıştığımız manada, yurda ve bütün dünyaya açmak olacaktır. Bütün bu düşünceler ve dilekler bir ülküde toplanıyor: Türkiye'yi, hatta açık havada bir büyük müze haline getirmek.”

Yücel böylece Türk milletinin ve dışarıdan gelecek olan insanların, vatanımızın binlerce yıldan beri en ileri medeniyetlere kucak açtığını görececeklerini ve böylece insanların yaratabildiği eserlerin bir kısmını burada tanıyabileceklerini söyler (Uluköse, 2008, 103).

Danışma Kurulu'nun programı, önemli kültür varlıklarının zaman ve gider tasarrufu ile kapsamlı onarımlar yapılarak korunması bakımından bir ön adım olarak görülebilir. 19 Ağustos 1945 tarihinde, Yücel tarafından çok değer verdiği Tevfik Fikret anısına Aşiyen Müzesi (Edebiyat-ı Cedide Müzesi)'nin açılması, bu bağlamda yapılan ilk girişimdir (Çıkar, 1997, 111). Yücel'in önemli kültür varlıklarının korunması ve onarımının yapılması ile ilgili ilk girişimleri ülkemiz kültüründe çok önemli ön adımlardır (Coşkun, 2010, 88).

5.5.3. Müzik Alanında Yaptığı Çalışmalar ve Ankara Devlet Konservatuvarı'nın Kurulması

Cumhuriyet ilan edildiğinde Türkiye'de yalnızca iki önemli müzik kurumu bulunmaktadır. Bunlar, Mızıkai Hümayun ve Darülelhandır. Mızıkai Hümayun, 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra, Avrupa'daki askeri bandolara benzer türde kurulmuş bir bando görünümündedir. Darülelhan ise 1917 yılında kurulmuştur, ülkemizde Türk ve Batı müziğinin birlikte yürütüldüğü tek müzik eğitimi kurumudur (Şahin ve Duman, 2008, 262).

Atatürk her alanda olduğu gibi müzik alanında da devrimlerin genişletilmesini ister. Atatürk'ün müziğe verdiği önem, yine O'nun sözlerinden anlaşılmaktadır: 14 Ekim 1925'te İzmir Kız Öğretmen Okulu'nda şunları söyler: "Musiki ile alakası olmayan mahluklar insan değildir. Müziksiz hayat zaten olamaz. Musiki hayatın neşesi, ruhu, süruru ve her şeyidir."

Atatürk, tek sesli klasik Türk müziğini; daha çok başka kültürlerin etkisinde gelişmiş, ifade gücü sınırlı bir müzik türü olarak görmüştür. Ulusal müziğin çağdaşlaşmasını istemiştir. Türk halk müziği ve halk ezgilerinin; Batı'nın çok sesli müzik teknikleriyle geliştirilmesi halinde, evrensel değerlere ulaşabileceği ve daha içerikli bir Türk müziği oluşturulabileceği savunmuştur. Bunun için de Batı müziği beğenisini geliştirmek ve Batı müziği eğitimi görmüş müzisyenler yetiştirmek gereklidir (Renda, 2002, 143).

1923 -1940 arasında müzik alanındaki atılımlar özetlendiğinde (Akgün ve Ece, 2007, 5-6);

- Makam-ı Hilafet mızıkasının İstanbul'dan Ankara'ya getirilerek "Riyaset-i Cumhuriyet" adı altında yeni bir yapıya dönüştürülmesi (1924)
- Ankara'da Musiki Muallim Mektebi'nin Kurulması (1924)
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun (Öğretimi Birleştirme Yasası) yürürlüğe girmesiyle genel müzik eğitiminin laik bir temele oturtulması (1924)
- Tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla tekke müziğinin varlık nedeni ve ortamının kaldırılması (1924)
- Müzik öğretimi için Avrupa'ya yetenekli öğrencilerin gönderilmeye başlaması (1925)
- Halk Müziği ezgilerinin derlenmeye başlanması (1925)
- Bu ezgilerin notaya alınıp yayımına geçilmesi (1926)
- Batı müziği eklenmiş Darülelhan'ın konservatuara dönüştürülmesi (1926)
- Avrupa'daki öğrenimini tamamlayarak yurda dönen gençlerin Musiki Muallim Mektebinde görevlendirilmesi (1927-1930)
- Çoksesli müziğe temel olmak üzere müzik teorisi kitaplarının yayınlanmaya başlaması (1928)
- Balkan Oyunları Müzik Festivali'nin düzenlenmesi (1931)
- Atatürk'ün ünlü 10. Yıl Söylevi'nde Türk müzik kültüründe "çağdaşlaşma" amacını belirtmesi (1933) ve TBMM açılış söylevinde "evrenselleşmeyi" açıkça dile getirip kültürel hedef olarak göstermesi (1934).
- İlk Türk operası kabul edilen "Özsoy"un Ahmet Adnan Saygun tarafından bestelenip sahnelenmesi (1934).
- Milli Musiki ve Temsil Akademisi Kanununun çıkartılması (1934).
- Müzik alanını da kapsayan Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'nün kurulması (1935).
- Başta Hindemith olmak üzere, Avrupa'daki ünlü müzik adamlarının davet edilerek görevlendirilmesi (1934-1935-1936).
- Ankara Devlet Konservatuvarının kurulması ve öğretime başlaması (1936).
- Musiki Muallim Mektebinin Gazi Terbiye Enstitüsü'ne aktarılarak bağlanması (1937-1938)
- Türkiye'de bilimsel yöntemle uygulanan en büyük ve geniş kapsamlı halk ezgileri derleme çalışmalarının başlaması (1937).
- Ankara "Askeri Mızıkacı Okulunun" kurularak öğretime başlaması (1938).

1924 yılında Ankara'da Cebeci semtinde Musiki Muallim Mektebi kurulmuştur, bunu izleyen yıllarda Mustafa Kemal reformların müzik alanında da gerçekleşmesini ve

bunun için bir konservatuar kurulmasını ister. 1935 yılından itibaren Alman kompozitör Profesör Paul Hindemith (1895-1963) tarafından araştırmalar ve kuruluşu için gerekli düzenlemeler yapılır. Ankara Devlet Konservatuarı 1936 yılında öğretime başlar. 20 Mayıs 1940 tarihinde, Yücel tarafından kuruluş yasası çıkarılır (Çıkar, 1997, 94).

Yücel Devlet Konservatuarı Kanunu görüşmelerinde bu konu ile ilgili çalışmaların önceden başlatılmış olduğunu vurgulamış ve konservatuar ile ilgili olarak şunları söylemiştir (Koç 2011, 326);

“Müzik kısmında düşündüğümüz beynelmilel teknik ve kıymette bizim ruhumuz ve tahassürlerimizi ifade eden sanatkarları hazırlamak, diğeri orkestrada musiki aletlerini çalabilecek, ardından ilerde virtüöz, büyük sanatkarlar yetişmesini temin edecek orkestra kısmıdır. Tek tek üzerinde çalışılıp yetiştirilmesi iktiza edilen piyano, org ve harb gibi bundan sonra yaylı sazlar; keman, viyola, viyolonsel gibi, sonra da nefesli ve vurmali sazlar, bir de teganni (şan)...Temsil kısmında bir taraftan musiki diğeri taraftan temsil kudretini gösterecek opera; söyleyici, oynayıcı, sahneye koyucu gençler yetiştirmek istiyoruz.”

Yücel, biri müzik, diğeri temsil olmak üzere iki büyük etkinlik alanı üzerinde kurulan Ankara Devlet Konservatuarı'nda medeni dünyanın kullandığı aletlerle Türk ruhunu, özelemlerini, acılarını, zevklerini dile getirecek sanatçıların yetişmesinin amaçlandığını belirtir. Bunun üzerine Konservatuarın Türk musikisi ve Garp musikisi olarak ikiye ayrılmasını önerenler olur. Yücel, ilişkide bulunduğumuz ve gerektiğinde medeni eserlerini savunmayı görev saydığımız ileri insan topluluğunun nimetlerini kabul ettiğimizi belirtir. Bu durumun Türklüğümüzden ayrılmak olarak anlaşılması gerektiğini vurgular. Türk olmaya uygar olmak engel olur mu sorusunu sorar. Ve biz Türküz, sadece müziğimiz değil her şeyimiz Türk'tür diyerek sözlerini sürdürür. Tanzimatın düştüğü hataya düşmeyeceklerini ve Türk konservatuarı ve Garp konservatuarı diye bir ikilik oluşturmayacaklarını belirtir. Her şeyin bir ve ancak o zaman milli olduğunu, çift millilik olamayacağını vurgular (Arıkan 1998, 35; Uçan 2011, 502).

Yücel Türk kültüründen uzaklaşmadıklarını, konservatuarda çalışanların her yıl ülkenin çeşitli bölgelerine gönderilip, halk türkülerini topladıklarını, saz şairlerini dinlediklerini söyler. Ünlü Türk sanatkarlarından İtri Efendi, Dede Efendi, İshak Efendi'nin bilindiğini ancak bunun edebiyatta Baki'yi, Fuzuli'yi, Şeyh Galip'i bilmek gibi

olduğunu söyler. Nasıl bir gence Fuzuli gibi yaz denemezse, Itri gibi söyle denemeyeceğini vurgular. Sözlerine şöyle devam eder (Koç 2011, 327; Uluköse, 2008, 91);

“Musiki anlayışımıza gelince; biz ilimde, sanatta daima ileri tekniği ve en gelişmiş metotları kendimize ölçü olarak almışızdır. Bugünkü medeniyetin en ileri ve gelişmiş araçlarını alarak kendi ruhumuzu seslendirmektedir. Devlet Konservatuarı'nın amacı budur. Dışarıda çiftetelli çalması diye karar ve emir verecek zihniyette insanlar değiliz. Ne isterlerse yapsınlar..İsteyen radyosunu çevirdiği zaman, opera dinlemek isteyen onu dinlesin, isteyen Mısır'ı açıp çalınmakta olan herhangi bir peşrevi ve saz semaisi dinlesin.”

1940 yılında çıkarılan Devlet Konservatuarı yasasıyla, müzik ve temsil kolları ayrıştırılmıştır. Müzik kolu, kompozisyon ve orkestra yönetmenliği; piyano, org, arp; yaylı çalgılar; üflemeli ve vurma çalgılar; şan dallarından oluşmuştur. Böylece Ankara Devlet Konservatuarı, çağdaş bir anlayışla müzik sanatçısı eğitiminin başlangıcını oluşturmuştur. Ankara Devlet Konservatuarı'nda, orta ve yükseköğretim verilmiştir. Her yıl, Devlet Operası ile Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının gereksinim duyduğu elemanların yetiştirilmesi için yeter sayıda parasız yatılı öğrenci alınması planlanmıştır. 1941 yılında çıkarılan yönetmeliğe göre okulun süresi, ilkokuldan sonra biri hazırlık olmak üzere üç yıl ortaöğretim ve altı yıl yükseköğretim dönemleri şeklinde düzenlenmiştir. Ankara Devlet Konservatuvarında asıl çalışmalarının yanında, ilk günden itibaren “Folklor Derleme Çalışmaları” ve “Folklor Arşivi” düzenlenmiştir (Şahin ve Duman, 2008, 268).

3 Temmuz 1941 tarihinde, Devlet Konservatuarı'nın ilk mezunları için, Devlet Konservatuarı salonunda geniş katılımlı ve yoğun programlı bir mezuniyet ve diploma töreni düzenlenir. Törene başta Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Abdülhalik Renda olmak üzere çok sayıda bakan ve devlet adamı katılmıştır (Uçan 2011, 504; Çıkar, 1997, 95).

Yücel açılış konuşmasında, kendi dünya görüşü olan ve bakanlık yaptığı dönemin en belirgin özelliği olan Türk hümanizmasından söz eder. Kıtık ve savaş tehlikesinin yaşandığı bir dönemde ulusal müziğin ihmal edildiğini söyleyen sağcı grubun yönelttiği eleştiriler üzerinde de durur (Uluköse, 2008, 90; Çıkar, 1997, 96);

“Gözden uzak tutulmamasını bilhassa istirham ederim ki, insanlığın en müthiş savaşlarından birini yaptığı bir devirde ve harb yangınının dumanları ve kızılıklarının göklerimizde vurduğu böyle bir zamanda, tiyatro temsilleriyle opera ile meşgul olmamız, güzel sanat davasına nasıl ciddi bir mana verdiğimiz tarihe geçecek kadar kuvvetli bürhanı telakki edilmelidir. Biz tiyatro ve opera şeklindeki temsil sanatını, bir medeniyet meselesi halinde alıyoruz. Onun içindir ki aziz memleketimizin her vaziyette müdafaası için, her türlü fedakarlığı yapmakla uğraştığımız şu anlarda, sanatın bu şubesindeki inkişafına da, onu durdurmak değil, bilakis yürüyüşüne hız vererek devam ediyoruz.”

Yücel Devlet Konservatuvarı felsefesini Türk insancılığı kavramı ile bir kez daha ortaya koyar (Coşkun, 2010, 82; Çıkar, 1997, 96; Uçan 2011, 504);

“Bir gün bizim bütün insanlığın anlayacağına inanmış bulduğumuz Türk hümanizmasının yepyeni bir safhası, Devlet Konservatuvarı’nın bağrından doğmaktadır. Türk hümanizması beşer eserine istisnasız kıymet veren, ona zamanda ve mekanda hudut tanımayan hür bir anlayış ve duyuştur. Hangi milletten olursa olsun insanlığa yeni bir düşünüş, yeni bir duyuş getiren her esere bizim yüreklerimizin besleyeceği his, ancak saygı ve hayranlıktır. Biz bu saygı ve hayranlık duygumuzu nazari bir bakışla değil, yaparak ve yaşayarak, kendimizin kılarak ifade ediyoruz. Yazar bizden olmayabilir, besteci başka ulustan olabilir. Fakat o sözleri ve sesleri anlayan ve canlandıran biziz. Onun için Devlet Konservatuvarı’nın temsil ettiği piyesler, oynadığı operalar bizimidir, Türktür ve millidir. “

Konservatuar öğrencileri ilk temsillerini 1939 yılında sahnelemişlerdir. Sergilenen eser W.A. Mozart’ın “Bastien ve Bastienne” adlı müzikli oyunudur. Yeni bir sanat dalı olması ve halkın benimsemesi bakımından eserler Türkçe olarak oynanmaktadır. Temsilin rejisörü Ebert, müzik direktörü Praetorius, dekor ve baş kostümcüsü Turgut Zaim, şarkıcılar Süleyman Güler, Rabia Erler, Ruhi Su’dur. Daha sonra 1940 ve 1941 yıllarında Butterfly ve Tosca operalarının yalnız ikinci perdeleri Ankara Halkevi Sahnesinde sergilenir. Yeni sanat biraz da şaşkınlıkla izlenir. Sonunda Carl Ebert’in öğrencileri, 12 Haziran 1941 tarihinde Giacomo Puccini’nin “Madame Butterfly” operasının tümünü sergilerler (Akbulut 2011, 538).

Bu bütünsel temsil sonunda İnönü genç sanatçıları kabul eder ve onların çok çalıştıklarını ve başarılı olduklarını söyleyerek, bu başarıdan dolayı kutlar. Sabırla ve aşkla çalışmalarını yönünde tavsiyede bulunur. Bu büyük sanata bir devrim atılımı ile başladıklarını ve bunun sanatların en yükseği olduğunu söyler. Ümidinin öğrencilerde

olduğunu, bu sanatı ileri götüreceklerine inandığını, ısrarla, bıkmadan ve sanat aşkıyla çalışacaklarına inandıklarını söyler (Uçan 2011, 505).

Bunları Fidelio, Satılmış Nişanlı, Figaro'nun Düğünü takip eder. Ebert, tiyatro oyunu olarak Julius Caesar, Faust ve Kral Oedipus'u sahneye koyar. Bundan başka tercüme bürosu ile konservatuar arasında sıkı bir temas kurulur, öğrencilere örnek olabilecek eserler en kısa zamanda tercüme ettirilerek hem gelecek günlerin yazarlarına hem de aktörlerine yüksek değerde örnekler verilmesine çalışılır. Bu dönem, Yücel'in çok etkili bir ifade ile tanımladığı hümanizma anlayışının yerleştiği ilk planlama yıllarıdır. Hitler rejiminden kaçan göçmen sanatçılar orkestrada çalarken, dinleyiciler arasında birbirine düşman devlet elçilerinin bulunduğu da dikkat çekici bir durumdur (Çıkar, 1997, 97).

Yücel, Maarif Vekaleti 1943 yılı bütçe görüşmelerinde, devlet tiyatrosunda ve operasında kendi milli eserlerimizin oynanması meselesine değinmiş ve henüz bu tiyatro ve operanın tam olarak tesis edilmemiş olduğunu belirtmiştir. Ayrıca nasıl ki okullarımızda klasik olmuş mevzuları okutuyorsak, yeni nazariyelerden, yeni çıkmış eserlerden bahsetmek yerine klasik olmuş kitapları ve fikirleri veriyorsak aynı şekilde konservatuarda da klasik olmuş eserleri temsil mevzuu olarak, opera olarak verildiğini söylemektedir. Bu şekilde hareket edilmezse, kuruluş devrinde bulunan Devlet Konservatuarının mektep niteliğinin kalmayacağını söyler. Eğer ilerde büyük eserler verilir ve Devlet Konservatuarının dışında genel bir kıymet kazanır ve klasik bir niteliğe sahip olursa, bunların yabancı eserler olmadığı için oynanmamasının söz konusu olmadığını söyler. Aksine, böyle milli eserleri teşvik etmenin Devlet tiyatrosunun görevleri arasında olduğunu belirtir (Yücel, 1999, 68).

Türkiye'de operanın ilk sahneye konuluşu sırasında Yücel, bir gün opera müzesinin açılacağı umudu ile değerli kumaşlardan ustaca elbiseler diktirir ve dekorlar hazırlar. Aynı zamanda kapak düzeni, kağıt ve baskı kalitesi ve estetiği ile dikkat çeken librettolar bastırır. Librettoların en büyük özelliği, eser hakkında seyirciyi yönlendiren eğitici bilgiler içermesidir. Opera ile ilgili ilk yazılar, temsil ve konserlerin yıllık programları ve onlara ait ilk eleştiriler Güzel Sanatlar Dergisi'nde yayınlanır (Çıkar, 1997, 97).

Hasan Ali Yücel'in yaptığı girişimler ve çalışmalar, Atatürk'ün yolunu açtığı Türk aydınlanmasının gerçek temellerinin atıldığı, yerleştiği ve parladığı yıllardır. Yücel,

dünya evrensel kültürünün ürünü olan eserlerin dilimize çevrilmesi, o piyeslerin dilimizde kendi yurttaşımız tarafından oynanması, büyük müzik yapıtlarının kendi orkestramız tarafından çalınması ile onların ulusallaşacağını söyleyerek çok önemli bir aydınlanma önderliği yapmıştır. Ayrıca Hasan Ali Yücel her çeşit kültürel etkinliklere katılmış ve katkılarda bulunmuştur (Coşkun, 2010, 83).

Ankara Devlet Konservatuvarı, Türkiye’de devlet eliyle kurulan büyük sanat icra kurumlarının hayat kaynağı olmuştur. Senfoni Orkestraları, Devlet Tiyatroları ve Operaları bu kaynaktan beslenmişlerdir. Birçok özel tiyatro, Konservatuarda yetişen sanatçılar tarafından açılmıştır. Devlet konservatuvarı ve konservatuar programının uygulanması için Yücel, büyük özveri ile çalışmıştır. Mevlevi bir çevrede yetişmiş ve ilk müzik eğitimini geleneksel bir çevrede almış olan Yücel, batı müziğini benimsemiş ve ona hız vermiştir (Çıkar, 1997, 98).

5.6. Hasan Ali Yücel’in UNESCO Konferansı’na Katılması

Hasan Ali Yücel, 1945 yılında 4-20 Kasım tarihleri arasında, Milli Eğitim Bakanı olarak Türkiye’yi temsilen Londra’da yapılan UNESCO Konferansına katılmıştır. Konferansta 43 ulus yer almıştır. Yücel bu konferansın iki esaslı faydasını şu şekilde belirtir (Çıkar, 1997, 112; Uluköse, 2008, 106);

“Birincisi, konferansa iştirak eden milletlerin seçkin politika ve kültür adamlarının birbirini tanımaları, aynı dava için yüreği çarpan insanlık ve sulh dostlarının birbirlerini görmeleridir. İkincisi, milletleri birbirleri aleyhine tahrik eden zihniyetlerden kurtulma düşüncelerinin ciddi bir organizasyona görev olarak verilmesidir.”

Yücel, Londra’da yaptığı konuşmasında Birleşmiş milletlerin eğitim ve öğretim alanında yapacakları iyi iş birliğini dünya barışının temeli saydıklarını söyler. Milletleri savaşa olduğu gibi barışa hazırlamada da eğitimin önemli bir rol oynadığını son yılların olaylarının ispatladığını söyler. İkinci Dünya Savaşı’nın bazı milletlere aşılana insanları küçümseme duygusundan kaynaklandığını ve devamlı barışı insana saygı esasına dayalı milletlerarası bir eğitimin sağlayacağını belirtir. Artık milletleri

birbirlerine yaklaştıracak fikirleri yaymak ve bütün dünyada eğitimi belirli prensiplere bağlamak zamanının geldiğini vurgular. Birleşmiş Milletlerin barışçı eğitimi sağlamak için çaba harcamaları ve milletlerin artık kardeşlik idealine sığınmaları gerektiğini belirtir (Çıkar, 1997, 112).

Konuşmasına şöyle devam eder (Uluköse, 2008, 107);

“Biz buraya 20 yıl içinde bütün kurumlarında inkılap yapmış ve yeni nesillerini barış sevgisi ile yetiştiren, milletlerarası dostluğa inanmış bir milletin temsilcileri olarak geliyoruz. İnkılapçı Türk devletinde milli eğitimin esasları şunlardır:

- Bütün dünya milletlerini tanımak
- İnsanlığın ortak kültür kaynaklarına gitmek
- Vatandaşlar arasında ırk, din, dil, sınıf ayrılıkları gözetmemek.”

20 Mayıs 1946 tarihinde, anlaşma Türkiye tarafından onaylanmış ve 7. maddesine uygun olarak üç yıl sonra Ankara’da UNESCO-Türkiye Milli Komisyonu kurulmuştur (Çıkar, 1997, 113).

6. HASAN ALİ YÜCEL’İN KİŞİLİĞİ

6.1. Hasan Ali Yücel’in Edebi Kişiliği ve Yazın Etkinlikleri

Hasan Ali Yücel, yaklaştıkça, yakınlaştıkça büyüyen ve büyüleyen bir kişiliğe sahiptir. Şiirden denemeye, müzikten mantık ve felsefeye gidip gelen, düz yazının en güzel örneklerini üreten bir ekin adamıdır. Batı ve doğu edebiyatlarını, o edebiyatların kaynaklarını ve başyapıtlarını yakından görmüş ve incelemiştir. Hasan Ali Yücel, ekinleşme ve eğitimleşme-okullaşma sorunlarına her zaman dil ve düşünce bağlamında yaklaşmıştır. İnsanlarımızın ana dillerini, kuşun ötmesi gibi sıkıntısız söylemeleri ve yazabilmelerinden yanadır (Dündar, 1997, 114).

Yücel, zarif, ince ruhlu, mütevazı, samimi, vefakar ve bu özellikleri ile herkesi etkileyen, bir olay veya sözün nereye gidebileceğini ve böyle bir durumda ne yapılması gerektiğini kestirebilen, duyan ve duygularını başarıyla anlatan, güzel espriler yapma yeteneğine sahip bir kişidir. İlmi olarak, öğretmenliği ve kültür işlerindeki faydalı

çalışmaları, felsefi bilgisi ve eğitimliliği, edebiyatın her safhası, Doğu ve Batı edebiyatları üzerindeki incelemeleri, şairliği, yazarlığı ile birçok meziyet ve cephe gösteren değerli bir kişidir (Uraz, 1938, 4).

Yücel, 15 yaşında iken “Mektepli” dergisine ilk yazısını yazar. Yazısı, 17 Ekim 1913 tarihinde yayımlanır. Yücel yayımlanan bu ilk yazısına vatan ve özgürlük kavramlarının insan yaşamındaki vazgeçilmezliğini odak noktası olarak seçmiş ve 15 yaşın duyarlılığı ile bütünleştirmiştir. 1918 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde iken gündüzleri okula gider, akşamları “İfham” gazetesinde muhabir olarak çalışır (Sönmez, 2000, 10-12).

Yücel, yükseköğretimi sırasında dikkatini yalnız felsefe konuları üzerine yoğunlaştırmakla kalmaz, edebiyat, sanat ve musiki konularına da yakın ilgi duyar. Daha öğrencilik yıllarında basın dünyasını tanıma fırsatı bulur. O yılların önde gelen bilim, düşün ve sanat adamlarının söyleşilerine katılır. Böyle bir ortam içerisinde yer alması, onun kültürce zengin, çok yönlü ve renkli bir kişilik geliştirmesine yardımcı olur (Oğuzkan, 1993, 5).

İlk şiirleri bu yıllarda Dergah Dergisi’nde yayımlanır. Bu dergide aynı zamanda Necmettin Halil Onaran, Ali Mümtaz Arolat, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Ahmet Kutsi Tecer’in ilk şiirleri yayımlanmıştır. 1923 yılında Milli Mecmua’ya şiirler vermiştir. Bu dergide estetik ve edebiyat yazı ve sohbetleri yazmıştır. Milli Mecmua’da Necip Fazıl, Ömer Bedrettin, Halil Nusret ile beraberdir. Dergah kadrosu da Milli Mecmua’ya geçmiştir (Necatigil 1976, 9). Bu dergilere yazdığı yazılar incelendiğinde, onun gençlik yıllarında bile ne denli insanlık ve özgürlük sevgisi dolu bir kişilik sahibi olduğu anlaşılır (Oğuzkan 1993, 5). Bu dergilerde yayınlanan ve takdir toplayan yazı ve şiirlerine göz atıldığında; zarif tabiat tasvirleri, temiz gönül ürperişleri, hayatın felsefesi, millet ve yurt sevgisi, çocuğa karşı şefkat ve muhabbetin ana temayı oluşturduğu görülmektedir (Uraz, 1938, 6).

Yakup Kadri, Hasan Ali Yücel’in Dergah Dergisi’ndeki bir felsefe yazısını okuyup beğenir ve kendisi ile tanışmak ister. İlk tanışmalarından itibaren aralarında içtenlik dolu bir sevgi oluşmuş ve dostlukları ömürleri boyunca sürmüştür. Yücel Dergah Dergisi’nde felsefe konusunda yazı yazmakta ve kitap eleştirileri yapmaktadır.

Liselerdeki felsefe eğitimi konusundaki yazısı ilgi çekmiştir. Bu yazısında felsefe öğretiminin eğitici yönüne önem verilmesini ister (Kaynaradağ, 1997, 37).

O yıllarda çıkarılan bir diğer dergi de “Düşünce”dir. Düşünce Dergisi de Dergah Dergisi gibi, edebiyat yazılarının yanında felsefe yazılarına da yer vermektedir. Yücel’in bu dergide de yazıları yayınlanmıştır. “Tenevvür Devri” adlı yazısı aydınlanma felsefesini incelemektedir ve bu yazı, ülkemizde aydınlanma felsefesi konusunda yazılmış ilk yazıdır. Bu yazı, derginin ikinci sayısında başlamış ve birkaç sayı sürmüştür. Yücel üniversiteyi 1921 yılında Ruh ve Beden konulu tezi hazırlayarak bitirmiştir. Bu konuyu Mustafa Şekip Tunç’tan almıştır ve bu çalışma Felsefe Şubesi’nde yapılan ilk tezdır ve kitaplıklarda “1 numaralı tez” olarak kaydedilir (Kaynaradağ, 1997, 37).

Eğitimci, şair, yazar ve siyaset adamı olan Yücel, her fırsatta düşüncelerini yazıya dökmüş ve birçok eser meydana getirmiştir. Bu eserlerin önsözünde samimi olduğunu daima vurgulamış ve yanlış anlaşılmaktan korkmuştur. “Dayanılması en güç olan; anlaşılammak, ters anlaşılmak, daha da kötüsü, “ne kadar benzemezmişim bana ben” dedirtecek kadar yanlış anlaşılmaktır.” demiştir (Sönmez, 2000, 167).

Dergilerde yazdığı yazılar dışında, Hasan Ali Yücel’in eserleri yayınlanma tarihine uygun olarak aşağıda sıralanmıştır (Çıkar, 1997, 156-176; Boybeyi, 1998, 155-159; Uluköse, 2008, 167-220);

1. **Felsefe Elifbası-Ruhiyat**, (birinci baskı eski harflerle) İstanbul Teşebbüs Matbaası 1923, 218 sayfadır. İkinci baskı yeni harflerle **Ruhiyat Alfabeti (Psychologie)**, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1930, 168 s. (Armand Cuvier’in “A.B.C.’de Psychologie” başlığı altında yayınladığı eserin bir çevirisidir.)
2. **Suri ve Tatbiki Mantık**, Lise Kitapları: III. Sınıf, İstanbul Milli Matbaa 1926, 297 + 7 sayfa+ resimler ve şemalardan oluşmaktadır. Eser 6 baskı yapmıştır. Uygulamalı ve biçimsel mantık olmak üzere 2 bölümden oluşur. Yücel, ilk bölümde tüm kavramların özelliklerini konu edinen suri mantığı ele alır. İkinci bölümde ise, kavramların tanımlanması, kanıtlanması ve yöntem öğretisini içeren tatbiki mantık üzerinde ayrıntılı bir şekilde durur. Yücel bu kitabı son derece açık bir yöntemle konulara ayırmış ve vermek istediği bilgileri kısa ve anlaşılır bir şekilde aktarmıştır. Her konunun sonunda

konunun anlaşılıp anlaşılmadığını ölçen özlü sorular yer almaktadır. Ayrıca kitap birçok şematik açıklama da içermektedir.

3. **Türk Edebiyatı Numuneleri**, Birinci Cilt, (Hıfzı Tevfik (Gönensay) ve İhsan Hamamizade (Hamami) ile birlikte), İstanbul Milli Matbaa 1926, 400+5 sayfadır. Liselerin ikinci sınıfları için kabul edilmiştir.
4. **Sanat Muhasebeleri** (eski harflerle), İstanbul Devlet Matbaası 1928. 53 sayfadan oluşmaktadır. Jean-Marie Guayu'nun eserlerinin çevirisidir. Bu çalışma iki bölümden oluşur. Giriş bölümünde Jean-Marie Guayu'nun biyografisi ve kaynakça yer alır. Çalışmanın an bölümünde ise, Guayu'nun eserlerinden seçilmiş metinlerin çevirileri bulunmaktadır.
5. **Tevfik Fikret: Tarihi Kadim Doksan Beşe Doğru**, (Baskıya hazırlayan: Hasan Ali Yücel) İstanbul 1928. Bu eser ilk olarak 1905 yılında basılmıştır. Yazı devriminden sonra Latin harfleri ile basılan ilk üç kitaptan biridir.
6. **Goethe: Bir Dehann Romanı**, Remzi Kitaphanesi, İstanbul 1932. Kitap Abdülhak Hamid'e ithaf ve takdim edilmiştir. Bu eser biyografik bir roman olarak değerlendirilebilir. Goethe'nin ruhsal gelişmesi ile karakterini ele almaktadır. Yücel çeşitli bakış açılarına yer verebilmek için, Goethe'nin şiir, mektup ve eserlerinden alıntılar yapmış ve bunlar arasında bir bağ kurmaya çalışmıştır. Bu biyografik roman kısa öykülerden oluşan bir mozaik olarak değerlendirilebilir. Yücel bu kitabı yazarken sadece Fransızca kaynaklardan yararlanmış. Türkçe olarak ilk defa yayınlanan bu kitap, Goethe gibi büyük bir şairin yaşamını ve eserlerini öğrenmek açısından büyük katkı sağlayan bir kitaptır.
7. **Mevlana'nın Rubaileri**, Remzi Kitaphanesi, İstanbul 1932. Mevlana'nın dörtlüklerinin Türkçeye çevirilerini içeren 126 sayfadan oluşan eserdir.
8. **Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış**, Birinci Kitap, Remzi Kitaphanesi 1932. Bu eserde Yücel, divan edebiyatına genişçe yer vermiştir ve halk, tekke ve divan edebiyatlarına toplu bir bakış sergilemektedir. Kitapta halk edebiyatını, özellikle övmektedir. Yücel'e göre halk edebiyatı halkı yansıttığı için doğal ve gerçekçidir. Tekke edebiyatı ile ilgili olarak, tekke edebiyatına konu olan düşüncüler ve ürünlerin bir fikir olarak değil, fikir tarihimizin bir safhası olarak değerli olduğunu yazar. Divan Edebiyatını iyice eleştirir. Divan Edebiyatının Türkçeyi incelterek ve zenginleştirerek bir şeyler kattığını iddia edenlerin yanıltıldığını, kazandırmış gibi görünen noktalarda Türkçeye çok şey kaybettirdiğini söyler. Bu kitap 1941 yılında Oskar Rescher tarafından Almancaya

çevrilmiştir. “Bizde Türk Edebiyatının Tarihinin Tarihi” adıyla ikinci bölümünün hazırlanması planlanmış ancak yazılamamıştır.

9. **Askerlik ve İdare İçin İstilah Olabilecek Türkçe Sözcükler**, (Ahmet Caferoğlu ile birlikte) yazılmıştır, Maarif Vekaleti Basımevi, Ankara 1933. Sayfa sayısı 5 tir.
10. **Askerlik, İdare ve Siyaset İçin İstilah Olabilecek Türkçe Sözcükler**, Ragıp Hulusi Özden ile birlikte yazılmıştır. Maarif Vekaleti Basımevi, Ankara 1993. Sayfa sayısı 6 dır.
11. **Askerlik, idare ve siyaset için ıstılah olabilecek Türkçe sözcükler**, Maarif Vekaleti Basımevi, Ankara 1933. Sayfa sayısı 4 tür.
12. **Askerlik, idare ve siyaset için ıstılah olabilecek Türkçe sözcükler**, Maarif Vekaleti Basımevi, Ankara 1933. Sayfa sayısı 5 tir.
13. **Dönen Ses**, Remzi Kitaphanesi, İstanbul 1933. Kitap 89 sayfa ve 33 adet şiirden oluşmaktadır.
14. **Türk Edebiyatı** (Abdülkadir ile birlikte yazılmış), Başvekalet Müdevvenat Basımevi, Ankara.
15. **Türk Edebiyatı** (Abdülkadir ile birlikte yazılmış), Devlet Basımevi, İstanbul 1934.
16. **Fransa Maarif Teşkilatında Müfettişler**, Devlet Basımevi, İstanbul 1934. Kitap 23 sayfadan oluşmaktadır.
17. **Fransa’da Kültür İşleri**, Devlet Basımevi, İstanbul 1936. 255 sayfa ve 128 resimden oluşmaktadır.
18. **Bir Türk Hekimi ve Tıbbı Dair Manzum Bir Eseri**, Devlet Basımevi, İstanbul 1937. Bu kitap kısa bir monografi çalışmasıdır. Yücel doktor ve şair Şeyhi Hakim Sinan’ın (15.yüzyıl) etkisi üzerinde genel bir bakışla durmuş ve “Nazm’üt-tebayı” adlı eserini tanıtmıştır. Yücel, eserin ayrıntılı bir incelemesini yapmamakla beraber, gerek bir divan edebiyatı ürünü olması gerekse yeme, içme ve giyim geleneğini anlatan kaynak bir kitap olması sebebi ile eserin önemini vurgulamıştır.
19. **Fazıl Ahmet Hayatı ve Eserleri**, Cumhuriyet Kitaphanesi, İstanbul 1937. Kitap 64 safa ve 1 resimden oluşmaktadır. Fazıl Ahmet Aykaç (1884-1967) üzerine yazılmış olan bu monografi iki bölümden oluşur. İlk bölüm Fecr-i Atı şair ve yazarının kısa biyografisini içerir. Yücel, Aykaç’ın tenkitçiliğinden bahseder ve özellikle iğneleyici bir mizah ile yazılmış olan düzyazılarını över. İkinci bölümde, Fazıl Ahmet’in şiirlerinden seçmelere ve düzyazılarından kısa parçalara yer verir.

20. **Pazartesi Konuşmaları**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1937. Kitap 320 sayfadır. Bu kitap Yücel'in 1924-1938 yılları arasında Akşam gazetesinde yazdığı 74 yazının bir araya getirilmesi ile ortaya çıkmıştır. Yücel'in yazılarında güçlü bir yurt sevgisi ve ulusçuluk görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan kesin kopuşu desteklemekte ve Kemalizm ve batıya yönelişi savunmaktadır.
21. **Sizin İçin**, Çocuklara Şiirlerim, Ülkü Basımevi, İstanbul 1937. Kitap 111 sayfa, 1 resim ve 42 şiirden oluşmaktadır.
22. **İçten-Dıştan**, Ulus Basımevi, Ankara 1938.
23. **Türkiye'de Orta Öğretim**, Devlet Basımevi, İstanbul 1938. Yücel, bu kitabını Atatürk'e ithaf etmiştir. Bu kitap Türkiye'deki ortaokul ve liselerde okutulan dersler üzerine kapsamlı bir araştırmadır. Kitap, ortaöğretimin tarihçesi, kanunlar ve lise tarihçeleri olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Yücel, bu kitapta II. Abdülhamid dönemi, Meşrutiyet dönemi ve Cumhuriyet dönemi eğitim sistemlerini çeşitli açılardan incelemiştir. Bu kitapta birçok istatistik, çizelge, yasa maddeleri ve çeşitli okulların fotoğrafları yer almaktadır. Hiçbir kaynakçanın yer almamış olması bu eserin eksikliği olarak nitelendirilebilir ancak, kitap ortaöğretim tarihinin bir başvuru kaynağı niteliğindedir.
24. **Ebedi Şef**, Maarif Basımevi, İstanbul 1939.
25. **Dr. Refik Saydam / Hasan Ali Yücel**: Birinci Türk Neşriyat Kongresi'nin açılışında Sayın Başvekil ile Maarif vekili tarafından söylenen nutuklar, Ankara 2-5 Mayıs, 1939, Devlet Basımevi, İstanbul 1939.
26. **Maarif Vekili Hasan-Ali Yücel'in 1939 Maarif Şurasını Açış Nutku**, 17 Temmuz 1939, Maarif Matbaası, İstanbul 1939.
27. **Sizin İçin**, Maarif Matbaası 1942. Kitap 21 sayfadır. Bu kitap, çocuklar için yazılmış bir fabl kitabıdır. Kitabın içeriği ve resimler tam olarak uyumludur. Büyük olasılıkla Yücel Paris'te bulunduğu yıllarda, orada gördüğü çocuk kitaplarından esinlenmiştir.
28. **Mantık**, 2 fasikül, Maarif Basımevi, Ankara 1942, 1943. 144 sayfadır. 4 Fasikül Milli Eğitim Basımevi Ankara, 1946. Kitap, 328 sayfadır.
29. **Şükrü Saraçoğlu/Hasan Ali Yücel**: 1943 Maarif Şurası Açılış töreninde Başvekil Şükrü Saraçoğlu'nun ve Hasan Ali Yücel'in Nutukları, Maarif Basımevi, Ankara 1943.
30. **Sayın Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in Fen Fakültesi Temel Atma Törenindeki Söylevi ve Üçüncü İç Hastalıkları Kliniği Açış Söylevi**, Kenan Basımevi, İstanbul 1943.

31. **İsmet İnönü / Hasan Ali Yücel:** 19 Mayıs 1944 Gençlik ve Spor Bayramında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in Söyledikleri Nutuklar, 1944.
32. **Üniversitenin On birinci Ders Yılına Başlama Töreninde Maarif Vekili Hasan-Ali Yücel'in Mesajı,** Kenan Basımevi, İstanbul 1944.
33. **Zonguldak'ta Maarif Vekili Hasan-Ali Yücel'in Söylevleri,** Karaelmas Basımevi, Zonguldak 1944.
34. **Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Milli Eğitim Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri,** 3 Cilt, Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları 6, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1946. 3 ciltten oluşan bu eserde 1921-1947 yılları arasında kültür ve eğitim üzerine yapılan konuşmalar yer almaktadır. Bu eser, Türk politikasının gelişimi ve zaman içindeki akışını açıkça göstermesi bakımından son derece önemli bir kaynaktır. Hasan Ali Yücel buradaki konuşmalarında, eğitim ve eğitim uygulamalarının seyrine ve karşılan güçlükler ile karşıt görüşlere yer vermektedir.
35. **Bilimler Felsefesi,** Mantık, M.E. B Basımevi, Ankara 1947. Kitap 336 sayfadır.
36. **Davam,** Ulus Basımevi, Ankara 1947. Kitap 155 sayfadır. Kitap, Hasan Ali Yücel ve Kenan Öner davasının tüm gelişimini anlatmaktadır. Bu kitapta Hasan Ali Yücel iddianamesini, tüm suçlamaları, ilgili belgeleri tarih sırası ile yayınlamıştır.
37. **Hasan-Ali Yücel'in Açtığı Davalar ve Neticeleri,** Ulus Basımevi, Ankara 1950. Kitap 256 sayfadan oluşmaktadır. Kitap Davam adlı kitabın devamıdır. 11 Ekim 1947 tarihinde açılan ve 22 Aralık 1949 tarihine kadar süren duruşmaların mahkeme tutanakları ve yargıç kararları yer almaktadır.
38. **Mantık Dersleri,** Liselerin Son Sınıfları İçin, İstanbul 1952. 111 sayfadır. Liselerin son sınıfları için ders kitabı olarak kabul edilmiştir. Yeni baskıları: 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1958, 1959, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1971, 1980 yıllarında yapılmıştır.
39. **Mevlana,** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 17.12.1952.
40. **Felsefe Dersleri,** Metafizik, Ahlak, Estetik, Liselerin Edebiyat Kolları İçin, Maarif Basımevi, İstanbul 1954. Resimli, 127 sayfadır. Liselerin edebiyat kolları için ders kitabı olarak kabul edilmiştir.
41. **Yurttaşlık Bilgisi,** 4. Sınıf (Rakım Çalapala ile beraber yazılmıştır), Atlas Yayınevi, İstanbul 1955. İlkokul 4. sınıfların ders kitabıdır. Resimli ve 96 sayfadan oluşmaktadır.
42. **Yurttaşlık Bilgisi,** 5. Sınıf (Rakım Çalapala ile beraber yazılmıştır), Atlas Yayınevi, İstanbul 1955. İlkokul 5. sınıfların ders kitabıdır. Resimli ve 112 sayfadır.

43. **Hürriyete Doğru**, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1955. Burada yer alan yazıların tümü “Hürriyet Gene Hürriyet I” kitabında da yer alır.
44. **İyi Vatandaş-İyi İnsan**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Seri I, No. 2, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1956. Kitap 287 sayfadır. Yücel, kitabında toplumsal yapılaşmanın şimdiki durumu ile tarihsel gelişimini tüm dünyadan örnekler vererek açıklar. Kitabın çıkış bölümünde Yücel, sözü Türk toplumuna getirir ve insanımızın ilk vazifelerinden biri olarak, insanlarımızı tanımak, ölçmek, kadir kıymet bilmeyi öğrenmeyi belirtir. Yücel için iyi vatandaş-iyi insan, insancılığı ve barışçılığı ilke edinmiş kişidir.
45. **Kıbrıs Mektupları**, İş Bankası Kültür Cep Kitapları, Sayı 5 Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1957. 127 sayfadır ve 8 resim vardır. Yücel bu kitabında Kıbrıs sorununu dünya politikası içinde ele almış ve eleştirel bir yaklaşımla incelemiştir.
46. **Edebiyat Tarihimizden I**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Seri I, No. 6, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1957. 307 sayfadır ve 16 resim içermektedir.
47. **Katip Çelebi ve Keşf-El-Zunun**, (“Katip Çelebi”den ayrı basım), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1957. 7 sayfadır.
48. **İngiltere Mektupları**, İş Bankası Kültür Cep Kitapları, Sayı 8, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1958. 160 sayfadır ve 25 resim vardır. Yücel, kitabında İngiltere ile Türkiye arasındaki politik ilişkileri tartışır ve İngiltere’de bulunduğu yıllarda edindiği izlenimlerini paylaşır.
49. **Hürriyet Gene Hürriyet, Cilt I**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Seri I, No. 14, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1960. 671 sayfadır. Kitap, Yücel’in 1950-1971 yılları arasında çıkan Ulus, Cumhuriyet, Dünya gazetelerinde çıkan yazılarının büyük bölümünü bir araya getirmektedir. Yazılarında özgürlük ve demokrasi konularının üzerinde durmuştur. Demokrat Parti’yi dogmacı ve baskın politikasından dolayı eleştirir. Türk toplumundaki gerici akımın ve dinin siyasete alet edilmesinin üzerinde önemle durur.
50. **Dinle Benden**, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1960. Kitap İsmail Tonguç’a armağan edilmiştir. 88 sayfadan oluşan kitapta Yücel, başından geçen olayları anlatmış ve siyasi çevreleri eleştirmiştir. Bu eser, Yücel’in kamuoyu ve özellikle kırsal kesimdeki olumsuz ününü gidermek için yayınladığı son bir denemesi olarak değerlendirilebilir.
51. **Allah Bir**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1961. 59 sayfadır. Yücel tarafından 1948 yılında yazılmış manzum bir eserdir. Ölümünden sonra kızı Canan Eronat

tarafından yayına hazırlanmıştır. Yücel, 1947-1950 yılları arasında yazdığı bu manzumesinde, insanlardan yakındır.

52. **Hürriyet Gene Hürriyet, C. II.** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1966. Kitap, Canan Eronat tarafından yayına hazırlanmıştır ve 985 sayfadır. Yücel'in değişik yerler ve tarihlerde yayınlanmış makalelerini içermektedir.
53. **Atatürk, Hazırlayanlar;** Salih Omurtak, Hasan Ali Yücel, İhsan Sungu, Enver Ziya Karal, Faik Reşit Unat, Enver Sökmen, Uluğ İğdemir, 1000 Temel Eser: 25, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970.
54. **Kültür Üzerine Düşünceler,** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 142, Edebiyat Dizisi 35, Ankara 1974. 238 sayfadır. Bu kitap, Yücel'in 1952-1957 yılları arasında Cumhuriyet Gazetesi'ne yazdığı eğitim ve kültür konulu 45 yazısını içermektedir. Yücel yazılarında eğitim sisteminin zayıf yönlerini ortaya koymaktadır ve bakanlıktan istifası sonrasında da kendi eğitim ideallerine sadık kaldığı görülmektedir.
55. **Geçtiğim Günlerden,** İletişim Yayınları, İstanbul 1990. Can Yücel tarafından yazılmış bir önsöz içerir. Yücel'in, kendisine yönelik karalama ve suçlamaları çürütmek için yazdığı bu kitap, anılarla biyografisinin karışımı bir eserdir. Eser, söyleşi havasında yazılmış zengin bir bilgi kaynağıdır.
56. **Öğretmen Öğrenci Köşesi,** Hazırlayan Canan Eronat, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları 1971, Yayınlar Dairesi Başkanlığı Türk Klasikleri Dizisi: 41, T.T.K. Basımevi, Ankara 1995. 611 sayfadır. Fikri Sağlar'ın önsözü ve Canan Eronat'ın sunuş yazıları yer almaktadır. Yücel'in 1952-1958 yılları arasında Cumhuriyet Gazetesinin öğretmen-öğrenci köşesinde ve Öncü gazetesinin fikir alanı köşesinde yayınlanan toplam 198 yazı ve okuyuculardan gelen yanıtları içermektedir.

Yücel Pazartesi Konuşmaları adlı kitabında vecizeler hakkında tarihi bilgi vermekte ve kendisinin yazdığı vecizelerden örnekler de vermektedir. Bunlardan bazıları şunlardır (Yücel, 1998b, 123-130);

“Hayır demesini bilmeyenin evetine kulak asmamalı.”

“En büyük cesaret kendine hücum edebilmektir.”

“Şiir hakikatin silüetidir.”

“İş yapan adamın çok söyleyecek vakti yoktur.”

“Sanat, güzelliği yakalayabilmektir. Onun için sanatkar, alevi tutmak isteyen çocuğa benzer.”

“İtikat düşünce yolu üstüne bağdaş kurmaktır.”

“Şiir aşkın ilk hecesi, şair onun kekemesidir.”

“Fesi çıkarıp şapka giymeyi sırf şekli bir değişme sananlar, tırtılla kelebek arasında hayat farkı olmadığına inananlardır. Sürünmek nerde, uçmak nerde!”

6.2. Hasan Ali Yücel’in Tasavvufi Yönü

İdareciliği ile Türk milli eğitiminde en uzun soluklu ve en etkin bakan olma vasfını koruyan Hasan Ali Yücel, dış alemde maddeyi kırıp döken, ona şekil ve biçim veren, eğitim ile ilgili meselelerde başarılı çözümler üretmiş bir devlet adamıdır. Buna karşılık bir gönül adamı olarak kendi iç alem medeniyetini tezyin etmiş, iç aleminde çok ince bir kalbi, hassas bir ruhu olan, çok sağlam bir kişilik ve yüksek bir onur sahibi; muazzam bir karakter sahibi, deryadil, dervişmeşreb, latifeci ve dost, dengeli, dürüst, yurtsever bir kişidir. Coşkulu, sürükleyici, açık, yalın bir kişi, müstakil bir şahsiyet ve olgun bir bütün insan; benzeri az bulunan bir şahsiyettir (Sayar, 2007, 35-37).

Hasan Ali Yücel yetenekli bireylerden oluşan köklü bir aile soyağacının, bu aileye layık bir halkasıdır. Mevlevilik bu ailenin ruhi terbiyesini belirleyen tasavvuf yoludur. Yücel’in de manevi dünyasına damgasını vuran, tasavvufi eğilimlerini somutlaştırıp eşyaya bakışını ve insan-insan, insan-Tanrı münasebetlerini belirleyen manevi güç, Mevlana sevgisinden kaynaklanmıştır (Sayar, 2007, 195-196).

Hz. Mevlana’nın “Hac’da ne ararsınız sevgili buradadır” feryadı Hasan Ali Yücel’in insana ulaşmasının, hususiyle 1940 yıllarında gerçekleştirdiği hümanist tercüme faaliyetlerinin de kaynağı olmuştur. Gerçekten de Yücel’in “hümanizmayı kültür yaşamımıza katan, bir düşün adamı” olmasının ardında Hz. Mevlana’nın herkesi ve her şeyi kucaklayan engin hoşgörüsü vardır. Esasen yakın dostlarından rahmetli Tevfik Sağlam’ın da ifade ettiği gibi onun en bariz tarafı insan sevgisidir. Bu sevgi onun bütün ruhunu sarmıştır. Ona hümanist bir kimlik veren hümanizm faaliyeti, aslında onun sübjektif anlayışına çok şey borçludur. İnsan sevgisi ile güzeli aradığı yolda, şairliği ve

bestekarlığını kullanarak kendi çapında sanat eserleri üretmiştir. Fakat daha önemlisi onun insana olan samimi bağlılığı, hümanizma ile sanat eserleri ile bilhassa, hangi milletten ve dinden olursa olsun insanı anlatmada yeni bir ışık getirmiş ve her esere kucak açmasına sebep olmuştur (Sayar, 2007, 68-69).

Hasan Ali Yücel, Mevlana'nın şair yönünün de etkisinde kalmıştır. 1927 ve 1928 yıllarında, Hayat Mecmuası'nda Mevlana'nın bazı rubailerinin tercümelerini yayınladığı gibi, 1932 yılında ilk defa 107 Mevlana rubaisini, asıllarının Türkçe Latin harfleri ile okunuşlarını da vererek, düz yazı ile Türkçeye çevirir ve Remzi Kitaphanesi'nde bastırır. Bu çevirilerin yapılmasında İstanbul Darülfünun müderrislerinden Şerafettin (Yaltkaya) ve Baki Efendilerin de katkısı vardır ve bunlar en iyi çevirilerden biridir. Hasan Ali kitabının giriş kısmında Mevlana ve rubailerini için hayranlığını şu şekilde bildirmektedir (Tanyaş, 2007,113-114) :

“Bu katre katre şiirler,

Hilkatın muamması önünde

Aşkın yanan vecdiyle dökülmüş

Birer gözyaşlarıdır.

Mevlana varlığın mistisizmini

Ve aşkın lirizmini sezerek

Gözü yaşaranlara

Ölmeyen bir arkadaştır.

Kendini onda kaybeden,

Onu

Kendinde bulmuş olacaktır.”

Yücel'in Hz. Mevlana'ya olan hayranlık ve ruhi bağlılığının ifadesini yazılarında da bulmak mümkündür. Buna sayıca az bazı gönül dostlarıyla yaptığı Mevlana sohbetlerini ve mektuplaşmalarını da eklemek gerekir. Gönülden gönüle giden yolların birleştiği yerde canlı bir anıt olan Mevlana, onun için bir yaşama sevincidir. Ondan derin mutasavvıf Mevlana'mız diye söz etmesi elbette sebepsiz değildir. Zira "Mevlana'yı tanımadan kamil insan olmak ne güç!" diyen Yücel'e göre "Mevlana, dünya denilen bu misafirhaneye gelip göçmüş insanların en hür ruhlularından biridir." (Sayar, 2007, 123).

Ailesi ve yakın çevresi itibariyle Mevlevi kültürüyle beslenen Hasan Ali Yücel'in "Ziya Gökalp'in Aziz Ruhuna" ithafıyla başlayan manzumesi, Gökalp'in 1918 yılında basılan bir şiir kitabının adını taşımaktadır. Bu kitap, Hasan Ali Yücel'in Yeni Hayat adlı kitabıdır. Hasan Ali Yücel, diğer şiirleri gibi bu şiirinde de baştan sona tekke edebiyatının yadigar ve ıstılahlarını kullanır.

"Duymadan düşünmek yok dinimizde

Biz kalp adamıyız, gönül eriyiz" beyiti ile başlayan ve

"Her yerde bulunmaz eşimiz bizim

Biz yeni hayatın erenleriyiz."

Tespiti ile sona eren bu manzumede Yücel, daha sonraki yıllarda bazı meslektaşları gibi değişiklikler yapar ve "Gazi" ile ilgili bir dördlük ilave eder (Kara, 2000, 11).

Ayrıca Yahya Kemal'in öğrencileri ile birlikte mütareke yıllarında (1921-1923) çıkardığı Dergah dergisinde yazan Yücel, dergide yayınlanan ilk şiirinde tekke edebiyatının dile getirdiği tasavvuf düşüncesinden beslenmiştir. Dergah dergisinin daha sonra yayınlanan sayılarında Yücel, batı felsefesi ile halk ruhunu ve halk sufiliğini birleştiren şiirler yayınlamıştır (Ertop, 1997, 110-111).

7. BAKANLIKTAN İSTİFASI VE BAKANLIK SONRASI ÇALIŞMALARI

7.1. Hasan Ali Yücel'in Bakanlıktan İstifası ve Yücel- Kenan Öner Davası

İkinci Dünya Savaşı sırasında Türk milliyetçiliği yoğun bir propaganda kampanyasına girişmiştir. Bu durumun nedeni Türkiye'nin Nazi Almanyası ile yakın ilişkiler içine girmesi ve dış politikadaki bu tutumun iç politikaya yansımalarıdır. Almanlar 1941 yılında Sovyetler Birliği'ne saldırırlar. Bunun sonucunda Hitler ile ilişkiler gelişmeye devam eder ve Almanlar Türkiye'deki Pantürkizm hareketini destekler. Almanya'nın Ankara büyükelçisi Franz von Papen, Sovyetler Birliği'nin Türkçe konuşulan bölgelerindeki halkın desteğini sağlamak istemiştir. Amacı, Sovyetler Birliği'ndeki Türk halkları arasında ayaklanma çıkararak Türkiye'yi II. Dünya Savaşına sürüklemektir. Büyük Türk İmparatorluğunu kurma hayaline kapılarak Nazilerle işbirliğine giren aşırı milliyetçi kesim, 1940'lı yıllarda kendini gösteren hümanist akımı sol hareket olarak adlandırır. Yücel konuşmalarında reformların karakterini ön plana çıkarır ve kutuplaşma tehlikesine dikkat çeker (Çıkar, 1997, 116).

Yaşanan politik gelişmeler ile 1942 başında Yücel'e düzenlenen suikast arasında bağlantı kurmak mümkündür. Suikast girişimi, Ankara'nın Yenisehir semtinde, İsmet

Paşa Caddesi'ndeki evinde gerçekleşmiştir. Olay sırasında evde Büyükelçi Feridun Cemal Erkin ve eşi, Diyanet İşleri Başkanı Şerafettin Yaltkaya ve İngiliz Konsolosluğu'ndan iki kişi konuktur. Yücel her zaman oturduğu yerde oturmaktadır. Sohbet sırasında eşi Refika Hanım'ın oturduğu yerde, hemen göz hizasından bir kurşun geçerek duvara saplanır. Hemen ardından sokaktan koşuşmalar ve gürültü duyulur. Araştırmalar bu olayı kimin ve niçin yaptığını ortaya çıkaramamıştır (Uluköse, 2008, 140; Çıkar, 1997, 117).

İkinci Dünya Savaşı, 1943 yılında bir dönüm noktasına girmiş ve Alman yenilgisi giderek artmaktadır. Türk Hükümeti de Almanlara karşı güttüğü politikayı değiştirir ve müttefiklere yaklaşır. Dış politikada yaşanan bu gelişmeler iç politikayı da etkiler ve özellikle milliyetçilere karşı tutum ve davranışlarda kendini gösterir. Sağcıların moral bozukluğu kendini solculara saldırganlık şeklinde gösterir (Çıkar, 1997, 118).

Hüseyin Nihal Atsız, çıkarmakta olduğu Orhun dergisinin 16. sayısında yayımlanan Başvekil Şükrü Saraçoğlu'ya iki "açık mektup"ta, II. Dünya Savaşlarının sonuna doğru Sovyetler Birliği'nin savaşı kazanma sürecine girmesi üzerine Türkiye'de gemi azıya alan komünist etkinliklerine dikkat çeker. Özellikle bunların eğitim alanında yapacağı yıkıcı etkileri açıklayarak bu kötü gidişe bir "dur!" denilmesini ister. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki bir konuşmasında Türkçü olduğunu söylemiş bulunan "Başvekil Şükrü Saraçoğlu'ya" hitap eden mektuplarının ikincisinde Atsız, özellikle Milli Eğitim alanındaki komünist etkinliklerini ve faillerini ele almış, onları sırasıyla tanıtmış ve yazısının sonunda o etkinlikleri destekleyen zamanın Maarif Vekilini istifaya davet etmiştir. Yazısında etkinlikleri üzerinde durduğu ilk kişi de, Sabahattin Ali'dir. Atsız'ın istifaya davet ettiği Milli Eğitim Bakanı, Hasan Ali Yücel'dir (Sefercioğlu, 2009, 7).

Sabahattin Ali, Atsız aleyhine 26 Nisan 1944 tarihinde Ankara'da dava başlatmıştır. Davanın 3 Mayıs 1944 tarihindeki ikinci duruşmasında, alınan geniş güvenlik önlemlerine rağmen ırkçı-Turancı öğrenci kalabalığı Adliye binası ile Ulus meydanı arasında marşlar söyleyerek gidip gelmişler ve Sabahattin Ali'nin kitaplarını yakmışlardır. Polis olaylara karışmış, olaylar daha da büyümüş ve gençler yakalanarak emniyete götürülmüşlerdir. Sabahattin Ali-Nihal Atsız davası Atsız'ın 4 ay hapis

cezasına çarptırılması ve bu cezanın tecil edilmesi ile 1944 yılında son bulmuştur (Ertuğrul, 2000, 78).

Orhun Dergisi kapatılmıştır. Turancı kesimin hükümet aleyhine yürüttüğü kampanya için İsmet İnönü, 19 Mayıs 1944 yılında kutlanan Gençlik ve Spor Bayramı'nda, Türk milliyetçisiyiz ancak memleketimizde ırkçılığın düşmanıyız diyerek Turancılığa geçit vermeyeceğini vurgulamıştır (Uluköse, 2008, 137).

Bu gelişmelerin yaşandığı dönemde İnönü, demokrasiye geçiş eğilimleri gösterir. Hasan Ali Yücel ve Falih Rıfkı Atay İnönü'yü bu planlarından vazgeçirmek istemişlerdir. Yücel, halkın demokrasiye hazır olmadığını ve getirilen demokrasinin tepeden inme yanlış bir demokrasi olacağı görüşündedir. Yücel, İnönü'den acele etmemesini ve Köy Enstitüleri'ne hız vermesini ister. Ancak İnönü, 19 Mayıs 1945 tarihinde yaptığı konuşmasında savaşın bitiminin ardından demokrasi yolunda yeni adımlar atılabileceğini belirtir. Bu konuşmanın ardından meclisi açış konuşmasında, bir muhalefet partisine ihtiyaç duyulduğunu ifade eder (Çıkar, 1997, 120).

Yücel 1946 yılında seçimlerden iki ay önce İzmir'deki durumu incelemiştir. Demokrat Parti'nin Atatürk'ün eserlerini yıkmak istediğini ve yer yer gericiliği tahrik ettiklerini düşünmüş ve demokrasiden umudunu kestiğini belirtmiştir. Bakanlıktan ve milletvekilliğinden ayrılmaya, politikadan çekilmeye o zaman karar verdiğini belirtir. Hasan Ali Yücel, 5 Ağustos 1946 tarihinde 7 yıl ve 7 ay süren Milli Eğitim Bakanlığı görevinden istifa eder ve milletvekili olarak görevini sürdürür (Coşkun, 2010,109; Çıkar, 1997; 120).

Yücel-Öner davası, Hasan Ali Yücel'in kendisine hakaret edildiği gerekçesi ile Ankara Cumhuriyet Savcılığı'na 17 Şubat 1947 tarihinde başvurması ve bu başvuruyu yerinde gören Ankara Cumhuriyet Savcılığı'nın 19 Mart 1947 tarihli girişimi ile Ankara 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılmıştır. Bu davanın nedeni, dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensüer'in 29 Ocak 1947 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmadır (Ertuğrul, 2000, 14).

İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensüer konuşmasında bir sözlü soruya yanıt verirken, o sırada milletvekili olan Fevzi Çakmak'ın "bilerek veya bilmeyerek komünist faaliyetlerine iştirak ettiğini" söyler. Buna karşılık olarak Mareşal Fevzi Çakmak da

05.02.1947 tarihinde gazetelere verdiği demeçte, kendisinin komünizme karşı olduğunu ve komünizmle mücadele ettiğini belirtir. Kendisi iş başında iken eski bir Milli Eğitim Bakanını bu faaliyeti destekleyen hareketinden dolayı hükümeti resmen ikaz ettiğini ancak kendisine kimsenin kulak asmadığını belirtir (Sefercioğlu, 2009, 26-27).

Bunun üzerine Yücel, 7 Şubat 1947 tarihli Ulus Gazetesi'nde Fevzi Çakmak'a yönelik olarak bir Açık Mektup yayınlamış ve eski bir Milli Eğitim Bakanı dediği kişinin kendisi olup olmadığını, hangi komünistlerin nasıl desteklendiklerini, bu konuda hükümeti zamanında uyarıp uyarmadığını sormuştur. Mareşal'den yanıt alamayınca ikinci bir açık mektup ile bu soruları yinelemiştir. Yanıt Mareşal'den değil, Kenan Öner'den gelir. Hukuk profesörü, Adalet Bakanlığı eski müsteşarı, İrkçı-Turancı devrimlerin büyük kuramcısı Nihal Atsız'ın avukatı ve Demokrat Parti'nin Kongre Divanı ve İstanbul İl Başkanı Kenan Öner, "Evet o maarif vekili sizsiniz" diye başlayan Açık Mektubunu 11 Şubat 1947 tarihinde Yeni Sabah gazetesinde yayımlar (Ertuğrul, 2000, 16-17).

Öner tarafından Yücel'e yöneltilen suçlamalar şöyledir (Uluköse, 2008, 142);

- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından basılan kitaplar ile Türk gençliğinin milliyetçilikten ırkçık-Turancılığa sürüklenmesi
- Bakanlığın komünistlerin sığınağı haline getirilmesi
- 1944 yılında Sabahattin Ali'nin Nihal Atsız'a dava açması için kışkırtılması
- Mayıs 1944'te polisin suçsuz göstericilerin üzerine gidilmesine göz yumması
- Tutuklanan 23 gencin işkence görmesi ve cezalandırılmaları

Yücel, bunun üzerine Öner ve Öner'in ithamlarının yayınlandığı Yeni Sabah Gazetesi aleyhine hakaret davası açar. Açtığı dava 17 Nisan 1947 tarihinde başlayacaktır. Davanın 17 Nisan'da başlaması garip bir tesadüftür. Çünkü 17 Nisan Köy Enstitüleri'nin kuruluş yasasının yıldönümüdür. Davanın daha başında hukuki bir sorunla karşı karşıya kalınır. Kenan Öner, iddialarını kanıtlayabilmek için ispat hakkı talep etmiş, buna karşılık Yücel, böyle bir hakkın olmadığına ısrar etmiştir. Ancak hem bu talep, hem de bu iddiaların resmi kurumlardan sorulması talebi kabul edilmiştir (Koçak, 1997, 23).

Mahkemenin kendisine ispat hakkı tanıyan kararından sonra savunmadan saldırıya geçen Sanık Kenan Öner, mahkemeden adlarını verdiği kişileri tanık olarak dinlemesini istemiştir. Bu isteği mahkeme tarafından kabul edilir. Tanıklığı kabul edilen kişiler şunlardır; Nihal Atsız, Orhan Şaik Gökyay, Necdet Sancar (Atsız'ın Kardeşi), İsmet Rasim Tümtürk, Alpaslan Türkeş, Nurullah Barıman, Hüseyin Namık Orkun, Hikmet Tanyu, Sait Bilgiç, Mehmet Külahlı, Necdet Özgelen, Mustafa Soylu, Selahattin Ertürk, Haluk Karamağaralı, Ziya İlhan, Emin Soysal, Zeki Mesut Alsan, Ahmet Ellez, Osman Yüksel, Zeki Sofuoğlu. Bu tanıkların ilk dokuz kişisi Irkçılık-Turancılık davası sanıklarındır (Ertuğrul, 2000, 20).

Sanki dava, 1944 olaylarının öcünü alma davası haline dönüşmüştür. Irkçı etkinliklerden tutuklanmış aşırı sağ çevrelerden toplanmış tanıklar Hasan Ali Yücel'in komünistleri desteklediği şeklinde beyanda bulunmuşlardır. Saldırının bir başka hedefi olan Köy Enstitüleri, Türkiye için planlanan komünist bir teşkilat olmakla suçlanır. Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu da bu suçlamalardan payını almıştır. Yücel anlarında hem arkadaşları hem de karşıtlarının saldırısına uğradığını, davada hem müşteki (şikayetçi), hem de müdahil (davaya karışan) olduğunu yazmıştır (Uluköse, 2008, 143).

Dava 19 Mart 1947 tarihinde yapılan 18. duruşmada düşürülür. Ancak Yücel ve avukatı Bülent Nuri Esen, kararı Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na temyiz ederler. Yargıtay 4. Ceza Dairesi 26 Mayıs 1948 tarihinde mahkemenin davayı düşürme kararını bozmuştur. Tüm suçlamalar yeniden gözden geçirip değerlendirilir. 19 Kasım 1949 tarihinde dava kesin olarak sonuçlanır. Mahkeme, sanık Kenan Öner daha önce öldüğünden, diğer sanık Yeni Sabah Gazetesi sahibi ve Yayın Müdürü Cemal Saraçoğlu'nu cezalandıran bir karara varır (Ertuğrul, 2000, 23).

Hasan Ali Yücel, kesinleşen karar ile haklı çıkmıştır. Ancak bu, davanın açılışından iki buçuk yıl sonra gerçekleşmiştir. Aradan bu kadar zaman geçtikten sonra biten davada Hasan Ali Yücel'in haklı çıktığını farz edenler fazla olmayacaktır. Türkçü-milliyetçi gruplar ilk mahkemenin kararını vurgulayarak davayı kendilerinin kazandığını söylemeye devam edecek ve komünistlik suçlamaları daha da hızlanacaktır. 22 Aralık 1949 tarihinde verilen 4 ay 20 günlük hapis cezası kararı da para cezasına çevrilmiştir. Yücel, Kenan Öner'e ikinci bir dava açmıştır. Ayrıca kendisine karşı olan kişilere karşı

açtığı tüm davalar lehinde sonuçlanmış, sanıklar mahkum olmuşlardır. Yücel, mahkeme önünde haklı çıkmıştır ancak gazete haberleri, kitaplarla yayılan karalama kampanyaları devam etmiştir (Uluköse, 2008, 144).

Yücel karşıtlarının en büyük başarısı ise 19 Kasım 1947 tarihli kararı, kamuoyunda onun suçluluğunun bir kanıtı olarak yerleştirmeleridir. Bu yanlış, Yücel'in delilleri göstermek için davaların gelişimi ve yargıç kararlarını içeren "Davam" ve "Davam ve Neticeleri" adlı kitapları yayınlaması da düzeltememiştir (Çıkar, 1997, 130).

7.2.Bakanlık Sonrası Etkinlik Alanları

Yücel bakanlıktan ayrıldıktan sonra boş durmaz ve Cumhuriyet döneminde görev alan tüm eğitim bakanlarının, başbakan ve cumhurbaşkanlarının eğitim sorunları ile ilgili olarak yaptığı konuşmaları bir araya toplar ve yayımlar. 1950 seçimlerinde Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Yücel Cumhuriyet Halk Partisi'nin yayın organı olan Ulus Gazetesi'nde yazılarını yazmayı sürdürür. Ancak bir gün yazısı Ulus'ta yayınlanmaz ve bu durum parti üst kademesinin kendisini istemediğinin işaretidir. Bunun üzerine Yücel parti binasına giderek düşüncelerini açıkça ifade edemeyeceği bir kuruluşa daha fazla üye olarak kalamayacağını yazılı olarak belirtir. Böylece, 21 Kasım 1950 tarihinde, 14 Mayıs 1950 seçimlerinden 6 ay sonra, Yücel Cumhuriyet Halk Partisi ile olan ilişkisini keser ve politik yaşamı sona ermiş olur (Coşkun, 2010, 222).

Bakanlıktan sonra bir süre Ulus Gazetesi'nde yazması, düşüncelerini telaffuz etmesi bakımından önemli olmuştur. Yazdıklarının ve mahkeme safhalarının partiyi yıprattığı düşüncesi ile makalelerinin basılmaması Yücel'i rahatsız etmiştir. Oldukça uzun bir süre sonra arkadaşı Mustafa Şevki Yener'in Nadir Nadi ile arasında bir ilişki oluşturması sonucu, Yücel 1952 yılında Cumhuriyet Gazetesi'nde yazılarını yayınlamaya başlar (Kayalı, 1997, 14).

Cumhuriyet Gazetesi'nde "Köşemden" adını verdiği köşesinde yazmaya başlayan Yücel'in 22 Şubat 1952 tarihinde yayınlanan ilk yazısı "Yazmak, Yazmamak" adını taşımaktadır. Yücel, kendisine Cumhuriyet'te yazma olanağı sağlayan Nadir Nadi'ye karşı gönül borcu duymuştur. Yazdığı köşesinin kendisi için fikir ve yaşam alemine

açılmış penceresi olduğunu ve belki onlarsız kendine kapanıp boğulacağını vurgular. Yücel Cumhuriyet'teki yazılarında Atatürk ilkelerinin korunması üzerinde durur, Demokrat Parti'nin basın alanında yaptığı kısıtlamalara karşı çıkar ve gerçek demokrasinin sağlanması konusundaki düşüncelerini belirtir. Ayrıca bu yazı köşesinde, Köy Enstitüleri'ni savunur ve kapatılmalarına karşı düşüncelerini de belirtir (Coşkun, 2010, 225).

Haziran ayından itibaren “Öğretmen ve Öğrenci Köşesi” adı altında kültürel ve eğitim sorunlarını içeren köşe yazıları yazmaya ve okur mektuplarını yanıtlamaya başlar. Makalelerinde kendisini eski bir öğretmen olarak adlandıran Yücel, böylece deneyimlerini ve bilgi birikimini halka yayma ve sorunları tartışabilme olanağı bulur. Yücel bu dönemde yurt dışına geziler yapar. Bunlardan özellikle Kıbrıs ve İngiltere yolculuklarını “Kıbrıs Mektupları” ve “İngiltere Mektupları” başlığı altında yayınlamıştır. Hasan Ali Yücel, daha sonra bunları kitap haline getirmiştir. Bu mektuplardan onun geçmişte yaşadığı tüm olaylara rağmen nasıl bir enerji ve yurt sevgisi ile kendisini ülkesinin yararına adanmış açıkça görülmektedir (Çıkar, 1997, 136).

Askeri darbeden kısa bir süre sonra, Yücel, yazılarının yayınlanmadığını fark eder. Cumhuriyet Gazetesi'nin basımına gider ve baskı örneğinin hazırlanmış olduğunu görür. Bunun üzerine yazı işleri sorumlusu Cevat Fehmi Başkut'u arar ve yazılarının basılmama nedenini sorar. Başkut bu soruya Yücel'den gelen bir yazı almadığı yanıtını verir. Yücel, bu görüşmeden sonra Cumhuriyet'te daha fazla kalamayacağını anlar ve Nadir Nadi'ye artık gazetede yazı yazmayacağını bir mektup ile bildirir (Kayalı, 1997, 14).

Yücel 59 yaşına geldiğinde 1956 yılında yeni bir uğraş içine girer. Bu dönemde İş Bankası her türlü yayın işleri için Kültür Yayınları Şirketi'ni kurmuştur. Yücel'e bu yayın kuruluşunun danışmanlığı önerilir. Hasan Ali Yücel böylece devlet yönetiminden uzak kaldığı dönemde kendisine yakışan bir işin başına geçmiş olur. Şirketin yönetim kurulu üyesi Ferit Basmacı sonradan yazdığı bir yazıda Yücel'in kültür yayınlarının her şeyi olduğunu, bütün yükün Yücel'in üzerinde olduğunu, bütün kitapları baştan sona okuduğunu ve hatta gerekli düzeltmeleri bile kendisinin yaptığını belirtmiştir (Coşkun, 2010, 226).

Hasan Ali Yücel “Atatürk ve Devrim Serisi” adı altında 11 adet kitap yayınladı. İlk çıkan kitaplar; Atatürk’ten Düşünceler (Hazırlayan Enver Ziya Karal), Mustafa Kemal Atatürk: Zabit ve Kumandan ile Hasbıhal, Ruşen Eşref Ünaydın: Atatürk’ü Özleyiş adlı kitaplardır. Cep kitapları ve kültür serileri de yayınlamıştır. İş Bankası’nın 1956-1960 yılları arasında yayınladığı kitapların hemen hemen yarısı İngilizce, Fransızca ve Almanca eserlerin çevirileridir. Bu kitapların çoğu Tercüme Bürosu üyeleri veya üniversite hocaları tarafından çevrilmiştir. Yücel 15 Temmuz 1960 tarihinde İş Bankası Kültür Yayınları’ndaki görevinden ayrılmıştır (Uluköse, 2008, 149).

Hasan Ali Yücel, 1960 yılının Eylül ve Ekim aylarında İstanbul’da Teknik Üniversite’de çalışmalara başlayan UNESCO, Eğitim Milli Komisyonu Raporu’nu incelemek için kurulan 11 kişiden oluşan komisyonun çalışmalarına katılır. Bu komisyonun altyapısına göz atıldığında; 1957 yılında Ford eğitim danışmanları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Türkiye’nin öğretim kurumlarını incelemek üzere Türkiye’ye davet edilir. Amerika Birleşik Devletleri’nden uzmanların hazırladığı rapora göre, Türkiye eğitim sorunlarını bir bütün olarak ele almalıdır ve bunun için eğitimin çeşitli kademelerinden deneyimli ve yetkili kişilerden oluşacak komisyon yurt içi ve yurt dışında incelemelerde bulunması önerilir. Bu önerilere uygun olarak Eğitim Milli Komisyonu kurulmuş önce Türkiye ve Japonya, daha sonra ise Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere, Batı Almanya ve İtalya’nın eğitim sistemlerini inceleyerek raporlaştırmıştır (Çıkar, 1997, 143; Coşkun, 2010, 243). Yücel komisyon çalışmalarının yanı sıra aynı zamanda Bedii Faik’in yardımı ile Dünya Gazetesi’nde yazmaya başlar. İlk yazısı 3 Ekim 1960 tarihinde yayınlanır (Kayalı, 1997, 14).

Hasan Ali Yücel 1960 yılı Kasım ayı ortalarında, Profesör Tefrik Sağlam ve Bedrettin Tuncel ile birlikte Türk Milli Delegasyon üyesi olarak UNESCO’nun 11. Genel Kurul toplantısına katılmak üzere Paris’e gider. O yıl konferansa genç Afrika ülkeleri ilk kez toplu halde katılmış ve UNESCO bir üçüncü dünya ülkesi haline gelmiştir. O yıllarda üçüncü dünya ülkeleri konferansa geleneksel kıyafetleri ile gelmekte ve konferans bir festival havasına bürünmektedir. Afrika ülkelerinin uyanışları ve çıkışları Yücel’de heyecan uyandırır. Türkiye’nin bu genç ülkelerin kalkınmasına öncülük etmiş olması ile övünmektedir (Coşkun, 2010, 245; Çıkar, 1997, 146; Uluköse, 2008, 154).

Yücel bu dönemde, Cumhuriyet Halk Partisi kontenjanından Kurucu Meclis'e girmeyi umar. Ancak Cumhuriyet Halk Partisi genel başkanı İsmet İnönü böyle bir tercihte bulunmaz. Daha sonra Kurucu Meclise gazeteci kontenjanından girmek ister fakat kendisini ziyarete gelen bir grubun, iki genç gazeteci İlhami Soysal ve Altan Öymen lehine feragat etmesi isteğinin etkisi ile bu isteğinden vazgeçer (Kayalı, 1997, 15).

1961 yılı Şubat ayında Yücel, şiddetli bir gribe yakalanır. Ancak 25 Şubat 1961 tarihinde yapılacak olan UNESCO'nun İstanbul'daki yönetim toplantısına katılmak için hareket eder. Ankara'dan ayrılmadan "Rönesans ve Hümanizm" konulu bir seminer düzenlemeyi planlar. İstanbul'da yakın arkadaşı Profesör Doktor Tevfik Sağlam'ın evinde misafir olarak kalır ve burada Profesör Doktor Hamit Nafiz Pamir ile buluştukları gece kalp krizi geçirir. Hasan Ali Yücel kalp hastasıdır ve o günün koşullarında yeterli müdahale yapılamadığından o gece hayata veda eder. Ankara'daki eşi ve çocuklarına haber verilir. Hasan Ali Yücel, İstanbul Tıp Fakültesi'nde açılışını kendi yaptığı, Üçüncü Dış ve Birinci İç hastalıkları morguna kaldırılır. Yücel'in cenazesi Ankara'ya getirilir ve 2 Mart 1961 tarihinde yapılan devlet töreni ile Cebeci Asri Mezarlığı'nda toprağa verilir (Coşkun, 2010, 248; Çıkar, 1997, 148; Uluköse, 2008, 155).

Cumhuriyet dönemi üzerinde kuyruklu yıldız gibi parlayıp iz bırakan ve eğitimde Aydınlanma Devrimlerinin halkalarının tamamlanmasında çığır açan uygulamalar gerçekleştiren bakan artık sonsuza yürümektedir (Coşkun, 2010, 249). Ölümünden sonra gazete ve dergilerde yayınlanan anma yazılarında Hasan Ali Yücel büyük bir hümanist, reformcu ve Cumhuriyet döneminin en önemli Milli Eğitim Bakanı olarak nitelendirilmiştir. Hasan Ali Yücel'i çok iyi tanıyan Ahmet Hamdi Tanpınar, Hasan Ali Yücel'in açık bir insan olduğunu ve gizli kapaklı hiçbir tarafı olmadığını belirtmiştir. Hasan Ali Yücel hakkında yayınlanan yazıların ortak özelliği, Yücel'in çok yönlü bir kişi olduğunu belirtmeleridir. Ancak onun kişiliğinin temelinde yatan özelliği, şüphesiz insan sevgisidir (Çıkar, 1997, 149; Uluköse, 2008, 156).

8. HASAN ALİ YÜCEL HAKKINDA YAZILANLAR

Hasan Ali Yücel ile ilgili yapılan çalışmalardan bazıları şöyle sıralanabilir:

- **Uçar, Ayhan; Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı Döneminde Ortaöğretimde Gerçekleştirilen Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2009.**

Tezin ilk bölümünde eğitim ve edebiyat dünyamızda önemli bir yeri olan Hasan Ali Yücel'in hayatı, edebi kişiliği, dil ve edebiyat hakkında görüş ve düşünceleri ile beraber Maarif Vekilliği dönemindeki çalışmalarına değinilmiştir. Hayatının ilk günlerinden itibaren kişiliğinin oluşmasına etki eden olaylarla birlikte ruh ve düşünce dünyasında edebiyatın anlamını ve Türk dilinin işlevi tespit edilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde ilk bölümün bilgi ve birikimleri ışığında; Yücel Dönemindeki Türk dili ve edebiyatı derslerinde; ders ortamının değişkenlerinden olan ve amaçlara ulaşmada sonucu en çok etkileyen başlıca ders kitapları, gelişim çizgisiyle beraber müfredat programları, yetişme şartları içinde edebiyat öğretmenleri ele alınmıştır.

Sonuç olarak; Yücel Döneminde orta öğretimdeki edebiyat derslerini, ona etki eden ders içi ve ders dışı öğelerle birlikte değerlendirerek edebiyat derslerinin önemi ve amaçlarının öğrenciye zevkli ve etkili bir şekilde kazandırılmasına yönelik yapılacak çalışmalar doğrultusunda; doğru, kalıcı, etkili kararlar alınması ve çalışmalar yapılması için bir dönem gözler önüne serilmiştir.

- **Karakaş, Ömer; Atatürk ve İnönü'nün İki Milli Eğitim Bakanı (Saffet Arıkan ve Hasan Ali Yücel) Döneminde Kültür Siyaseti (1935-1946), Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.**

Bu tezde, Saffet Arıkan ve Hasan Ali Yücel döneminin eğitim politikası, eğitimle ilgili diğer icraatlarının yanı sıra güzel sanatlar, neşriyat siyaseti gibi konuları da ele alıp değerlendirilmiştir. Birinci bölümde "Türk Ocaklarından Halkevlerine geçiş" bölümünü işlenmiştir. II. Bölüm ise Saffet Arıkan'ın Kültür Bakanlığı yaptığı dönemdir. Bu zaman diliminde, maarif politikaları, güzel sanatlar, neşriyat politikası, tarih ve dil ile ilgili çalışmalar ele alınıp incelenmiştir. Son bölümde ise, Atatürk'ün 1938'de ölümü ile birlikte Hasan Ali Yücel'in Maarif Vekilliğine geçmesi ile ulusal-millî kültürel siyasetinin hümanist kültüre dönüşmesindeki etki anlatılmıştır. Hasan Ali Yücel'in hayatı ile birlikte ilk neşriyat kongresinin ardından klasiklerin yayımlanması incelenmiştir. I. Maarif Şurasında karar alınmamasına rağmen Yunanca ve Latince

öğrenime izin veren liselerin ilk klasik şubelerinin açılışı, Mozart, Beethoven gibi sanatçıların eserlerinden oluşan bir plak koleksiyonunun ortaöğretim kurumlarına mecbur edildiği, köy enstitülerinde Kral Oidupus, Satılmış Nişanlı gibi garp oyunları ile farklı bir kültür oluşturulduğu ispatlanmaya çalışılmıştır.

- **Yıldız, Ünsal; Türkiye’de Soğuk Savaş Yıllarında Yücel Ömer Davası ve Hasan Ali Yücel’in Savunması, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2002.**

2. Dünya Savaşı, gerek savaş yıllarında gerekse savaş sonrasındaki etkileri bakımından derin izler bırakmıştır. Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasında savaştan hemen sonra başlayıp Sovyetler Birliği’nin 1990’ların başında dağılmasına değin süren ve çoğunlukla sıcak çatışma yaşanmaksızın yürütülen amansız mücadele Soğuk Savaş olarak adlandırılacaktır. “Soğuk Savaş” ülkelerin içyapılarına da yansır. 2. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye yönelimini belirlemiştir; “Batı Dünyası”na uyum sağlamak. Bu durumda, Parlamenter Demokrasiye geçiş kaçınılmaz hale gelir. İçeride de özellikle savaş yıllarının uygulamaları ile ciddi bir muhalefet oluşmaktadır. Türkiye’de bu koşullarda geçilen parlamenter sistem, tabii ki “Soğuk Savaş”ın da etkisi ile “sol”a kapalı doğmuş ve gelişmiştir. 93 “Soğuk Savaş” yılları Türkiye’de dönemin niteliklerini dışa vuran önemli olaylar da yaşanmaktadır. Tezde bu tür bir olaya, Yücel - Öner davasına dikkat çekilmektedir. Kişilik haklarını korumak için açtığı dava ile Hasan Ali Yücel Soğuk Savaş’ın Türkiye örneğinin yaşanmasına yol açacaktır. Tezde, davanın sonuçları açısından bakıldığında, Türkiye’nin yönelimlerini dışa vuran bir “kırılma noktasını” oluşturduğu vurgulanmaktadır.

- **Kalyoncuoğlu, Zeynep; Cumhuriyet Dönemi Eğitiminde Hasan Ali Yücel ve Köy Enstitüleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.**

Bu tez çalışması ile Cumhuriyet Dönemi eğitiminde önemli bir yere sahip olan Köy Enstitüleri ve baş mimarı Hasan Ali Yücel’in bu kuruma ve Türk eğitimine katkılarını

ele alınmıştır. Tezde, Türk eğitim tarihinde, en uzun süre Milli Eğitim Bakanlığı görevinde bulunan ve görevde bulunduğu süre içerisinde gerçekleştirmiş olduğu yenilik ve atılımlarla Türk eğitime damgasını vuran Hasan Ali Yücel'in, toplumun aydınlanmasını ve çağdaşlaşmasını amaç edindiğine değinilmiştir. Yücel'in eğitimimizi Atatürkçü ilkeler doğrultusunda yeniden yapılandığı, Türkiye'nin koşullarına uygun, özgün ve milli bir niteliğe kavuşmasına katkı sağladığı vurgulanmıştır. 17 Nisan 1940'da Köy Enstitüleri Kanunu'nun kabul edilmesi ile kurulan, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 21 değişik yerde açılan ve 27 Ocak 1954'e kadar faaliyette bulunan Köy Enstitüleri hakkında bilgiler yer almaktadır.

- **Taşkesen, Ümit Savaş; Hasan Ali Yücel'in Eğitim Felsefesi ve Türk Milli Eğitime Katkıları, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.**

Çalışmada ilk bölümde Hasan Ali Yücel'in hayatı üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Hasan Ali Yücel'in kişiliğinin oluşma ve yetişme çağları olan II. Meşrutiyet döneminde etkilendiği eğitim düşünürleri üzerinde durulmuştur. Hasan Ali Yücel'in etkilendiği eğitim düşünürlerinin fikirleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde Hasan Ali Yücel'in eğitim düşüncesini oluşturan temel kavramlar, onun eğitim, öğrenci ve öğretmenden beklentileri üzerinde durulmuş, Türk milli eğitimine olan katkılarına değinilmiştir.

- **Köker, Eser; Milli Şef Dönemi Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in Politik Konuşmalarında Ulusal Kimliğin İnşası ve Yurttaş Terbiyesi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.**

Bu tez, Tek Parti döneminde sekiz yıla yakın bir süre maarif vekilliği yapan Hasan Ali Yücel'in törensel gösteri söylevleri, konuşmaları, radyo konuşmaları ve parlamento konuşmalarının retorik analizi yöntemiyle incelenmesini konu edinmiştir. Tezde, ulusal kimliğin politik konuşmalar aracılığıyla inşa edilen ve yeniden inşa edilen bir kategori olduğundan yola çıkılmış, "Milli Şef" döneminin etkin sözcülerinden Yücel'in konuşmalarının analizi ile ulusal kimliğin inşası ve politik konuşmalar arasındaki

ilişkiyi tartışabilmek amaçlanmıştır. Tez, eleştirel retorik analizinin çözümleme esnasında metne sorduğu “Konuşmacı kim? Konuşmacının kişisel özellikleri nelerdir?”, “Konuşmanın içinde geçtiği bağlamın özellikleri nelerdir?”, “Konuşmaların belirgin özellikleri nelerdir?” soruları paralelinde üç bölüm halinde tasarlanmıştır. İlk bölümde, Türk ulusal kimliğinin inşası süreci Hasan Ali Yücel’in biyografisi temelinde sunulmuş; ikinci bölümde, Tek Parti döneminde politik sözün kullanım alanları ve Yücel’in politik konuşmaları genel olarak değerlendirilmiş; üçüncü ve son bölümde ise, Yücel’in politik konuşmaları ulusal kimliğin inşası çerçevesinde temalara ayrıştırılarak analiz edilmiştir.

- **Demirtaş, Feyza; Hasan Ali Yücel’in Eğitim Anlayışında Din, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.**

“Hasan Ali Yücel’in Eğitim Anlayışında Din” adını taşıyan tezde, eğitimci ve devlet adamı yönü öne çıkan Yücel’in çoğunlukla gündeme gelmeyen -getirilmeyen- farklı bir yönü incelenmiştir. Maarif Vekili olduğu döneme ait icraatlarıyla hatırlanan Yücel’in bütüncül bir portresinin sunulabilmesi için O’nun “çok yönlü” bir “geçiş dönemi” aydını olduğu, Hz. Mevlana ve Mevlevilikle ilgili bağı, Doğu-Batı sentezi konusundaki hassasiyeti ve kendi kişiliğinde bu sentezi nasıl yakaladığı tezde yer almaktadır. Bu çalışma Hasan Ali Yücel’i, yaşadığı döneme ait fikri, sosyal ve siyasi değişimler ile yetiştiği çevre paralelinde tanıma-tanıtma ve ortaya çıkan “aydın portresi” vasıtasıyla O’nun din ve din eğitimi hususundaki görüşlerini tespit etme, bunun yanında ise Türkiye’nin bu konularda geçirdiği değişim-dönüşümün bir profilini sunma amacı taşımaktadır. Hasan Ali Yücel’in Maarif Vekilliği dönemindeki icraatları ile bütünleşen portresine, söylev ve demeçlerinden, şiir ve denemelerine, gazete yazılarından incelemelerine uzanan bir çeşitliğe sahip eserlerinden yola çıkılarak “din ve din eğitimi” konusundaki görüşleri ile katkıda bulunulmuştur. Tezde, Hasan Ali Yücel’in din ve din eğitimine bakışını şekillendiren temel unsurların laiklik ve milliyetçilik prensipleri ile Hz. Mevlana ve Mevlevilikle bağı olduğu görülmüştür.

- **Koç, Nurgül; Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.**

Teze Osmanlı Devleti'nin son çeyreğinden itibaren eğitim yapısı ve sorunları incelenerek başlanmıştır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde köylünün sosyo-ekonomik ve eğitim sorunlarını ve bu sorunlara nasıl yaklaşıldığı gösterilmiştir. Köylünün çağdaş koşullara kavuşturulması ve eğitilmesi Türkiye'nin kalkınmasının esası olarak görüldüğünden bu alanda gerek hükümetlerden gerekse aydınlardan gelen çeşitli fikir ve yaklaşımlar, tezin ikinci bölümünde de göstermeye çalışıldığı gibi Köy Enstitüleri gerçeğine dönüşmüştür.

Üçüncü Bölümde ise Köy Enstitülerinin gerek fikir gerekse uygulama aşamasında önemli katkıları olan, adları Köy Enstitüleriyle tarihe geçen kurucu ve uygulayıcıları tanıtılmış ve bu kurumlardaki etkileri gösterilmiştir. Bu bölümde İsmet İnönü, Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç'a yer verilmiştir. "Hasan Ali Yücel ve Köy Enstitüleri" başlığı altında; Yücel'in hayatı, etkilendiği şahsiyetler, görevleri ve eğitim ve kültür anlayışına kısaca değinilmiştir.

Dördüncü Bölümde Köy Enstitülerindeki dersler ve kültürel uygulamalarda Türk kültürüne ne ölçüde yer verildiği incelenmiştir. Köy Enstitülerinde Türk kültürünün milli öğelerinin ne derecede yaşatıldığı, enstitüler vasıtasıyla köylüye verilmek istenen yeni kültür anlayışı, hümanist kültürün enstitülerdeki uygulamaları tespit edilmiştir.

- **Korucu, Burcu; Türk Hümanizminin Çeviri Boyutu: Tercüme Bürosu ve Tercüme Dergisi (1940-1946), Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.**

Tezin amacı, başta Tercüme Dergisi olmak üzere, 1940-1946 yılları arasında Tercüme Bürosu'nun gerçekleştirdiği çeviri çalışmalarını "Türk Hümanizmi" düşüncesi çerçevesinde ele almaktır. Zaman bakımından 1940-1946 yılları arasında sınırlandırılmasının nedeni, bu tarihlerde Milli Eğitim Bakanlığı yapan Hasan Ali Yücel'in "Türk Hümanizmi" düşüncesinin resmi politikayı biçimlendirmesidir. Çalışmada öncelikle, çeviri ve hümanizmin tarihi hakkında bilgi verilmiştir. Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet'in 1920-1930'lu yıllarındaki çeviri faaliyetleri aktarılmıştır. 1940'lı yıllardaki çeviri hareketi dönemin siyasal, ekonomik ve toplumsal gelişmeleri çerçevesinde ele alınmıştır.

Tezde, “1930’lu Yıllarda Türkiye’de Hümanizm ve Çeviri” başlığı altında Hasan Ali Yücel’in çalışmalarına yer verilmiştir. Türk hümanizması düşüncesinin nasıl biçimlendiği yer almıştır. Hasan Ali Yücel’in maarif vekili olarak yaptığı çalışmalar, Yücel dönemi çeviri çalışmaları ve hümanizm yaklaşımı tezde yer alan konular arasındadır. Çalışmada Yücel’in maarif vekili olduğu dönemde devlet eliyle yürütülen çeviri hareketi, dönemin kültür politikası açısından değerlendirilmiştir. Dönemin kültürel çalışmalarını biçimlendiren yaklaşım “Türk Hümanizmi”dir ve bu çalışmada “Türk Hümanizmi”nin çeviri boyutu esas alınmıştır.

- **Doğumunun 100. Yıldönümünde Hasan Ali Yücel Sempozyumu (16-17 Aralık 1997, İzmir) Dokuz Eylül Üniversitesi Sabancı Kültür Merkezi**

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim, Kültür Örgütü (UNESCO), 25 Ekim-16 Kasım 1995’te Paris’te yapılan toplantının genel kurulunda, doğumunun 100. Yıldönümü dolayısı ile Hasan Ali Yücel’in anılmasını uygun bulmuştur. 1997 yılı, Hasan Ali Yücel yılı ilan edilmiştir. UNESCO bu kararı alırken, Hasan Ali Yücel’in Türkiye’de eğitim alanında büyük reform yaptığını, kırsal kesimde okumaz-yazmazlığa karşı koymak için köy enstitülerini kurduğunu, programlı bir şekilde Dünya klasiklerini Türkçeye çevirttiğini vurgulamış; onun UNESCO’nun kuruluşuna Türkiye adına imza koyduğunu, devlet adamı kimliğini, şairliğini ve yazarlığını dile getirmiştir. Yücel, 1997 yılı boyunca ülkemizin çeşitli yerlerinde anılmış ve adına sempozyumlar, seminerler, konferanslar düzenlenmiştir. Böylece Yücel’in eğitim ve kültür tarihimizde oynadığı rolü yeniden gözden geçirme fırsatı doğmuştur.

Sempozyumda sunulan bildiriler “Hasan Ali Yücel ve Aydınlanma”, “Hasan Ali Yücel’in İnsanlığı”, “Hasan Ali Yücel ve Çağdaşlaşma”, “Hasan Ali Yücel ve Eğitim”, “Hasan Ali Yücel ve Siyaset”, “Hasan Ali Yücel ve Köy Enstitüleri” başlıklarını taşımaktadır. Çağdaşlaşma konusunda Mustafa Coşturoğlu, Yücel’in aydınlanma felsefesini ele almış, Ahmet Arslan da Hasan Ali Yücel’i bir felsefeci olarak değerlendirmiştir. Sina Akşin, Ekrem Akurgal, Hasan Anamur, Talip Apaydın, Kurtuluş Kayalı ve Efdal Sevinçli’nin bildirileri hümanizm üzerinedir. Rıza Filizok, Yücel’in “Türk Edebiyatına Toplu Bakış” eserinden yola çıkarak Yücel’in edebiyat tarihçiliğimizdeki yerini ortaya koymaya çalışmıştır. Asaf Koçman “Türk Coğrafyası ve

Hasan Ali Yücel” başlıklı bildiriye sunmuştur ve Yücel’in bakanlığı döneminde coğrafya ile ilgili olarak yaptığı çalışmalara değinmiştir. Yücel dönemi eğitim sistemi ve köy enstitüleri üzerine de bildiriler sunulmuştur.

- **Türk Eğitim Derneği Hasan Ali Yücel Anma Toplantısı (16 Aralık Çarşamba 1992, Ankara) TED Ankara Koleji Vakıf Konferans Salonu**

Toplantı iki oturumdan oluşmuştur. İlk oturumda “Yücel’in Hayatı, Hizmetleri ve Onunla İlgili Anılar” yer alırken, ikinci oturumda ise “Türlü Yönleri ile Hasan Ali Yücel” ele alınmıştır. Doktor A. Ferhan Oğuzkan ilk oturumda Hasan Ali Yücel’in hayatı ve hizmetleri başlıklı bildirisini sunmuştur. Bildiride Yücel’in hayatı ve hizmetleri ile kronolojik olarak kısa bilgiler sunmuştur. Yücel’in öğrenme tutkusu ve öğrenim hayatı, yazın hayatı, meslek hayatı, eğitim ve kültür alanında yaptığı atılımlara değinmiştir. İlk oturumda Yücel’in kızı Canan Eronat, “Babam Hasan Ali Yücel” başlıklı konuşmasında Yücel’in kişilik özelliklerine ve hizmetlerine kendi anıları doğrultusunda değinmiştir.

İkinci oturumda Dr. Niyazi Altunya, Yücel’in başarısını etkileyen faktörlere değinmiştir. Emekli öğretmen Talip Apaydın, Yücel ve Köy Enstitüleri konusunda görüş belirtmiştir. Eğitimci-yazar Vedat Günyol ise bir yandan batının kültür kaynaklarına, diğer yandan da Türkiye’nin insan kaynaklarına giden Yücel’i, hümanizmaya ve köylüye giden yolları ile ele almıştır. Emekli öğretmen Cahit Külebi, Hasan Ali Yücel’in Atatürk devrimlerinin İsmet İnönü ile birlikte uygulayıcısı olduğundan, eğitime olan hizmetlerinden bahsetmiş ve aynı zamanda onun yazar ve şair yanını da gündeme getirmiştir.

Anma Toplantısında yer alan bildiriler, 1993 yılında “Hasan Ali Yücel Anma Toplantısı” adı altında Türkiye Eğitim Derneği Yayınları tarafından kitaplaştırılmıştır.

- **Ankara Üniversitesi Hasan Ali Yücel’i Anma Toplantısı (26 Şubat 2009, Ankara) Ankara Üniversitesi Rektörlüğü 100. Yıl Salonu**

Hasan Ali Yücel, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü ile Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı'nın Ankara Üniversitesi'nde ortaklaşa düzenlediği bir toplantıyla 26 Şubat 2009 tarihinde anılmıştır. Toplantı, Hasan Ali Yücel'in ölümünün 48'inci yılı nedeniyle düzenlenmiştir. Açılış konuşmaları Yücel'in kızı Canan Yücel Eronat, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Başkanı Erdal Atıcı ile Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Cemal Taluğ tarafından yapılmıştır. Açılış konuşmalarının ardından Prof. Dr. Mustafa Altıntaş "Hasan Ali Yücel ve Üniversite Özerkliği", Talip Apaydın "Hasan Ali Yücel ve Köy Enstitüleri", Prof. Dr. Zafer Gençaydın "Hasan Ali Yücel ve Kültür-Sanat" ve Prof. Dr. Cahit Kavcar "Hasan Ali Yücel'in Edebiyatçı Yönü" konularını anlatmışlardır.

- **Hasan Ali Yücel Anma Programı (5 Mayıs 2008, Konya) Konya Ticaret Odası Konferans Salonu**

Mevlana ailesinin Konya'ya gelişinin 780. yıldönümü münasebetiyle yapılan programda, Türk Milli Eğitimi'nin en uzun soluklu ve belki de en etkin bakanı olan "Hasan Ali Yücel ve Mevleviliği" konuşulmuştur. Programa İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar konuşmacı olarak katılmıştır. Prof. Ahmet Güner Sayar, Hasan Ali Yücel'in tasavvufi yönünden bahsetmiştir. Hasan Ali Yücel'in Mevlana aşığı bir insan olduğunu belirtmiş; mütareke yıllarında hayata gözlerini açan çocukluğu İstanbul surları dışındaki Yeni Kapı Mevlevihanesi'nde geçen Yücel'in Mesnevi okuyup sikke giydiğinden bahsetmiştir. Arapça, Farsça, Türkçe ve Fransızca'yı çok iyi derecede öğrendiğine değinmiştir. Hasan Ali Yücel'in Konya'ya defalarca geldiğini kaydeden Sayar, Yücel'in felsefe okuduğundan ve birçok filozofla görüştüğünden bahsederek, O'nu "kendi devrinin münevveri" olarak nitelendirmiştir. Hasan Ali Yücel'in Mevlevi tekkesinin manevi havasından beslenerek kendi siyasi havasını inşa ettiğini dile getirmiştir.

- **Hasan Ali Yücel Anma Paneli (21 Aralık 2009, İstanbul) Kartal Hasan Ali Yücel Kültür Merkezi**

Hasan Ali Yücel Kültür Merkezi'nde, kültür merkezine adını veren Hasan Ali Yücel ve Köy Enstitüleri konulu bir etkinlik düzenlenmiştir. Hasan Ali Yücel etkinliğini, Kartal Belediyesi ile Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği düzenlenmiştir. Hasan Ali Yücel belgeseli ile başlayan etkinliğe, Kartal ve Maltepe belediye başkanları ile başkan yardımcıları, meclis üyeleri, muhtarlar ve kalabalık bir eğitimci grubu katılmıştır. Aynı kapsamda, kültür merkezi salonunda köy enstitüleri resim sergisi düzenlenmiştir. Lüleburgaz Kepirtepe Köy Enstitüsü Mandolin Grubu'nun dinletisinden sonra, Zübeyir Çelik yönetiminde gerçekleştirilen panele ise Canan Eronat, Mehmet Başaran, Prof. Dr. Kemal Kocabaş, Refet Özkan, Yrd. Doç. Haluk Erdem katılmıştır.

- **Hasan Ali Yücel Anma Etkinliği (Doğumunun 42. Yıldönümünde Hasan Ali Yücel, Ankara 2003) Hasan Ali Yücel Anadolu Öğretmen Lisesi**

Hasan Ali Yücel, ölümünün 42'nci yıldönümünde, Ankara Hasan Ali Yücel Anadolu Öğretmen Lisesi'nde düzenlenen bir törenle anılmıştır. Törene Milli Eğitim Bakanı Erkan Mumcu, Bakanlık bürokratları, Hasan Ali Yücel'in kızı Canan Yücel Eronat, öğretmen ve öğrenciler katılmıştır. Törende ayrıca Hasan Ali Yücel konulu belgesel film izlenmiştir.

Milli Eğitim Bakanı Erkan Mumcu, törende yaptığı konuşmada, bir toplumun tarihinde, yaşamında bazen şahsiyeti ile o toplum için değer haline gelebilmiş ender insanlar olduğunu belirtmiştir. Türk toplumu için şahsiyetiyle değer haline gelen insanlardan birisinin de Hasan Ali Yücel olduğunu vurgulayan Mumcu, Yücel'i Milli Eğitim Bakanı diye anmanın hatırası için yeterli olmadığını belirtmiştir. Yücel'in, ne sıradan bir siyasetçi, ne sıradan bir bakan, ne de sıradan entelektüel olmadığını; O'nun tüm siyasi kariyerini, her türlü siyasi emeli bir tarafa bırakarak, kendini bir göreve, bir vazifeye, milli eğitime adayabilmiş bir şahsiyet olduğunu ifade etmiştir. O'nu, hem doğuyu hem batıyı, insanlığın yüksek değerlerini içselleştirebilmiş, kavrayabilmiş ve oradan ürettiği ışığı toplumunun önünü aydınlatacak, ülkesinin geleceğini inşa edecek bir enerji olarak yeniden toplumuna kazandırabilmiş bir entelektüel olarak nitelemiştir. Bakan Mumcu'nun konuşmasının ardından, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Başkanı

Mustafa Aydoğan ile Hasan Ali Yücel'in kızı Canan Yücel Eronat da birer konuşma yapmıştır. Törende ayrıca Hasan Ali Yücel'in şiirleri de okunmuştur.

- **Hasan Ali Yücel'den Günümüze Bilim, Eğitim ve Kültür Politikaları Paneli (26 Şubat 2009 Perşembe) ODTÜ Mimarlık Amfisi**

Panel, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ODTÜ (Orta Doğu Teknik Üniversitesi) Eğitim Topluluğu ve Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Ankara Şubesi işbirliğiyle hazırlanmıştır. Panelde aşağıda belirtilen oturumlar gerçekleştirilmiştir.

1. Oturum: Bilim Politikaları: Bilim Politikaları adlı oturumda Prof. Dr. Semih Koray Ulusal bilim politikası belirlenmesinde üç temel sorunu dile getirmiştir. Bunlar;

1. İnsan gücü kamusal bir değer mi, yoksa bireysel sorumluluk mudur?
2. Bütüncül insan mı, yoksa teknik beceriye sahip insan mı yetiştirilmek istenmektedir?
3. Ulusçuluk ya da batıcılık ekseninde Köy Enstitülerinin bilim ve eğitim politikalarına katkısı nedir?

Emekli tıp doktoru Prof. Dr. Yaman Örs ise konuşmasında, Atatürk ve eleştirel gerçekçilik kavramı arasındaki ilişkiyi bilimsel felsefe temelinde irdelemiştir. Prof. Dr. Cevat Kart ise bilimsel politikaların tarihsel gelişimini anlattığı konuşmasında, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası yeni dünya ülkelerinin atılımlarının, pozitif bilimlerle işlenmiş bireylere verilen önemle mümkün olduğuna değinmiştir.

2. Oturum: Eğitim Politikaları: Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Başkanı Prof. Dr. Kemal Kocabaş, Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç'un; eğitim hakkının yasalaşması, karma eğitime geçilmesi, eğitimcilerin eğitimi hakkındaki çalışmalarını aktarmıştır. Müzik Eğitimcileri Derneği Başkanı Prof. Dr. Nezihe Şentürk konuşmasında, müzik eğitiminin Köy Enstitülerindeki önemini dile getirmiştir. Gazi Üniversitesi Felsefe Grubu Eğitimi öğretim üyesi Yrd. Doç.Dr. Haluk Erdem ulusal eğitim ve kültür politikalarının belirlenmesinin özgür ve yaratıcı bireyler yetiştirmedeki öneminden bahsetmiştir.

3.Oturum: Kùltür Politikaları: Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Ankara şubesi Başkanı Edebiyatçı yazar Alper Akçam, Erken Cumhuriyet Dönemi Kùltür politikaları ile günümüze kadar uzanan kùltür politikalarının nasıl değiştirdini ve hangi süreçleri izlediğine ilişkin bir konuşma yapmıştır.

- **DEÜ Köy Enstitüleri ve İsmail Hakkı Tonguç Araştırma ve Uygulama Merkezi (KETAM) Hasan Ali Yücel'den Günümüze Eğitim, Bilim ve Kùltür Paneli (24 Şubat 2010, İzmir) Buca Eğitim Fakùltesi Konferans Salonu**

Aramızdan ayrılışının 49. yılı anısına “Hasan Ali Yücel'den Günümüze Eğitim, Bilim ve Kùltür” başlıklı bu panele Yrd. Doç. Dr. Güzel Yücel, Dr. Engin Tonguç, Hıfzı Topuz ve Prof. Dr. Cahit Kavcar konuşmacı olarak katılmışlardır. Panel Hasan Ali Yücel'in yaşam öyküsünü anlatan bir belgesel gösterimi ile başlamıştır. Ketam müdürü Prof. Dr. Kemal Kocabaş konuşmasında Cumhuriyet Devrimlerinin genel kazanımlarını, Yücel ve Tonguç'un katkılarını ve bugün gelinen noktayı slayt gösterisi eşliğinde anlatmıştır. Yrd. Doç. Dr. Güzel Yücel dedesi Hasan Ali Yücel'i, ailesini ve Hasan Ali Yücel'in eğitim, bilim ve kùltür politikalarını anlatmıştır. Yazar Hıfzı Topuz, Hasan Ali Yücel ile olan insani ilişkilerini, Paris anılarını ve 1997'nin UNESCO'da Hasan Ali Yücel yılı olarak ilan edilmesine ilişkin çalışmalarını anlatmıştır. Dr. Engin Tonguç, siyasetçi Hasan Ali Yücel'in 1940'lı yıllarda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, partide ve Milli Eğitim Bakanlığı içerisindeki dengeleri kullanarak başardıklarını anlatmıştır. Prof. Dr. Cahit Kavcar ise Hasan Ali Yücel'in eğitim, bilim ve kùltür alanında başardıklarını anlatmış ve Hasan Ali Yücel'in ikizlerinin doğumunda yazdığı şiiri okumuştur.

- **Aramızdan Ayrılışının 50. Yılında Hasan Ali Yücel'den Günümüze Eğitim, Bilim, Kùltür Politikaları Sempozyumu (25-26 Şubat 2011, İzmir) Ekonomi Üniversitesi Konferans Salonu**

Balçova Belediyesi'yle Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği'nin (YKKED) düzenlediği “Hasan Ali Yücel'den Günümüze Eğitim Bilim ve Kùltür Politikaları Sempozyumu”, alanlarında uzman çok sayıda ismin bir araya gelmesini sağlamıştır.

İzmir Ekonomi Üniversitesi'nde gerçekleştirilen sempozyum, Balçova Belediye Başkanı Mehmet Ali Çalkaya ve Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği (YKKED) Başkanı Kemal Kocabaş'ın, açılış konuşmasıyla başlamış, daha sonra Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı Çalgı Yapım Bölümü Öğretim görevlilerinin “Hasan Ali Yücel Şarkıları”ndan derledikleri bir dinleti ve “Hasan Ali Yücel Belgeseli” ile devam etmiştir.

Sempozyuma; Yrd. Doç. Dr. Güzel Yücel Prof. Dr. Seçil Akgün Karal, Gazeteci-Yazar Özdemir İnce, Şair Ataol Behramoğlu, Prof. Dr. Mümtaz Soysal, Prof. Dr. Aysel Çelikel, Prof. Dr. İsa Eşme, Prof. Dr. Ergun Aybars, Prof. Dr. Sina Akşin, Dr. Alev Çoşkun, Dr. Niyazi Altunya, Prof. Dr. Zeki Arıkan, Prof. Dr. Alparslan Işıklı, Dr. Cavit Kavcar, Dr. Alper Akçam, Prof. Dr. Cevat Geray, Doç. Dr. Kemal Arı, Prof. Dr. Ayfer Kocabaş, , Prof. Dr. Özdemir Nutku, Ahmet Telli, Dr. Niyazi Altunya, Prof. Dr. Şule Aycan, Yrd. Doç. Dr. Oktay Gökdemir, Dr. Turgay Akkuş, Dr. Mine Akkuş, Yrd. Doç. Dr. Eylem Kaya, Yrd. Doç. Dr. Betül Batur gibi isimler katılmıştır.

Sempozyumun ardından akademisyen, yazar, düşünür, gazeteci, politikacı 90 katılımcının konuşma metinlerinden oluşan 768 sayfalık kitap Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği tarafından yayınlanmıştır. Sempozyumda, Hasan Ali Yücel çeşitli yönleri ile ele alınıp incelenmiştir. Ülkenin yoğunlaşan eğitim, kültür sorunlarına yeni ufuklar ve aydınlık bir pencere açılmaya çalışılmıştır.

- Hasan Ali Yücel'in Eğitim, Kültür ve Bilim Dünyamıza Katkıları Paneli (25 Şubat 2011, Ankara) AÜ Rektörlüğü 100. Yıl Salonu

Ankara Üniversitesi'nde UNESCO Türkiye Milli Komisyonu ve Türkiye Felsefe Kurumu'nun ortaklaşa düzenlediği, “Hasan Ali Yücel'in Eğitim, Kültür ve Bilim Dünyamıza Katkıları” konulu etkinlik, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü 100. Yıl Salonu'nda gerçekleştirilmiştir. Rektör, Prof. Dr. Cemal Taluğ konuşmasında: “Bugün bir eğitmeni, devlet adamını, aydınlanma öncüsünü 50. ölüm yılında anıyoruz. Milli Eğitim Bakanlığı da yapan, eğitime büyük katkıları bulunan Yücel'in Ankara Üniversitesi tarihi için de özel bir yeri var. Köy enstitüleri eğitim alanında önemli bir girişim bir eğitim destanıydı. Köy enstitüleri devam etseydi, başka bir Türkiye olacaktı”

demıştır.

Türkiye Felsefe Kurumu Yönetim Kurulu Üyesi Harun Tepe, Yücel'in Türkiye'de felsefe yapılmasının yolunu açan büyük bir kişi olduğunu ifade etmiştir. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Nabi Avcı da, Yücel'i böylesine güzel bir etkinlikle anmaktan duyduğu mutluluğu dile getirerek, bu tür etkinliklerle Yücel'in daha iyi tanınacağını belirtmiştir. Yücel'in kızı Canan Yücel Eronat da babasının kaleme aldığı bir makalede "Ben köşemdeyim ama ruhum bu milletin içindedir. Onu benden, beni ondan ölüm bile ayıramaz" ifadesinin yer aldığını belirterek, konuşmasını "Kabul etmeliyiz ki o hiç aramızdan ayrılmadı" diye sürdürmüştür.

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitim ve kültür hayatımıza katkıları ile Yüce Maarif Vekili sıfatını hak eden, yedi yıl yedi ay yedi gün Maarif Vekilliği yapan efsanevi bakan Hasan Ali Yücel yaşadığı döneme damgasını vurmuştur. Gerçekleştirdiği reformlar ile birçok köklü kurumun temellerini atmış, yeni düşüncelerin öncüsü olmuştur. Bu nedenle sadece yaşadığı çağın insanı olmakla kalmamış, gerçekleştirdiği atılımlar ile kendisinden sonraki kuşaklar tarafından da anılan ve bilinen bir kişilik olmuştur.

Öğretmenlik, maarif müfettişliği, Gazi eğitim Enstitüsü Müdürlüğü ve Orta Öğretim Genel Müdürlüğü'nün ardından Maarif Vekilliğine yükselmiştir. Hasan Ali Yücel, eğitim sistemi konusundaki bilgi ve tecrübelerini, eğitim sisteminin her alanında önemli atılımlar gerçekleştirme yönünde kullanmıştır.

1935 yılı nüfus sayımına göre, ülkedeki okur-yazar oranı erkeklerde %23.3, kadınlarda %8.2; okula giden çocuk sayısı kentlerde %80, köylerde %26 dır. Yaklaşık 40.000 yerleşim yerinden 35.000'inde okul yoktur. Köylerdeki ilkokul sayısı 5.080, öğretmen sayısı 370.370 idi. İşte bu açığı kapatmak ve en uzak köye bile ulaşılacak için Köy Enstitüleri kurulmuştur. İçerisinde sadece kuramsal eğitim yapılmakla kalmamış aynı zamanda pratik eğitime de önem verilmiştir. Köy Enstitüleri sisteminin eğitimimize en büyük katkısı, o güne kadar yalnızca eğitim kitaplarında yer alan eğitim ilke ve yöntemlerinin, doğanın içinde uygulanması olmuştur. Düşünen, üreten, sorgulayan bireyler yetiştirilmiş, nüfusun %85 ini oluşturan köylere eğitim götürülebilmiştir.

Hasan Ali Yücel döneminde, ortaöğretim politikasının esasları Atatürk döneminde şekillenen eğitim politikasına uygun olarak yeniden belirlenmiş ve ortaöğretimin yaygınlaştırılmasına çalışılmıştır. Yücel döneminde, ortaöğretimde nitelik ve nicelik açısından gelişmeler görülmektedir. Ders müfredatları, evrensel gelişmeler göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmiş ve ders kitaplarında standardizasyon sağlanmıştır.

Mesleki teknik öğretim okulları hızlı bir şekilde çoğaltılarak mevcutları artırılmış ve yurt geneline yayılmıştır. Okulların tarım, makine ve malzemeleri günün koşullarına göre yenilenmiştir. Ayrıca, 1941 yılında Maarif Vekilliği Merkez Örgütü yeniden düzenlenmiş ve bakanlık içinde Genel Eğitim Müsteşarlığı ve Mesleki Teknik Öğretim Müsteşarlığı olmak üzere iki müsteşarlık oluşturulmuştur.

Hasan Ali Yücel'in göreve başladığı dönemde 19 olan yüksek öğretim kurumlarının sayısı, görevden ayrıldığında 31'e yükselmiştir. Yücel döneminde, 12 yeni yükseköğretim kurumu (fakülte ve yüksek okul) açılmış ve öğretime başlamıştır. Hasan Ali Yücel döneminde, Ankara Üniversitesi'nin kuruluşunu sağlayan ve diğer üniversitelerin bir çatı altında toplanmasını sağlayan 12.06.1946 tarih ve 4936 sayılı kanun, Üniversiteler Kanunu çıkarılmıştır.

Hasan Ali Yücel tarafından Cumhuriyet döneminde bir ilk olan eğitim şuraları düzenlenmiştir. Bu şuralarda eğitim-öğretim sorunları ve öneriler ülkedeki eğitimciler ve düşün adamları tarafından ayrıntılıca ele alınmıştır.

Hasan Ali Yücel, bakanlığı döneminde Türk dilinin Türkçeleştirilmesi ve özleşmesi çalışmalarına hız vermiştir. Hasan Ali Yücel, dilin Türkçeleştirilmesi ve bilim dilinin

ortak bir dilde birleştirilmesi amacı ile birbirini izleyen Coğrafya Kongresi ve Gramer Komisyonu toplantılarını düzenlemiştir.

Etkin bir hümanizmacı olan Hasan Ali Yücel, hümanizm konusuna konuşmalarında sık sık yer vermiş ve Türk hümanizmini yaratmaya çalışmıştır. Yücel döneminde çeviri alanında büyük bir ilerleme kaydedilerek daha önce görülmemiş bir çeviri faaliyetine girilmiştir. 1941 yılında başlayan çeviri çalışmaları ile 1946 yılına gelindiğinde yaklaşık 500 klasik eserin Türkçeye kazandırıldığı görülmektedir. Hasan Ali Yücel döneminde İslam ve Önü ansiklopedileri ve çeşitli alanda dergilerin yayınlanmasına başlanmıştır.

Görüldüğü gibi Yücel eğitimin her alanında, Atatürk'ün çizdiği yolda ilerleyerek, evrensel değerleri takip ederek reformlar gerçekleştirmiştir. Eğitim ve kültür hayatımızdaki köklü değişikliklerin temelinde Hasan Ali Yücel'i görmekteyiz. Aydınlanmacı bir kişilik, devlet adamı, eğitimci, kültür adamı ve edebiyatçı kimlikleri ile karşımıza çıkan Hasan Ali Yücel, Türk toplumuna önderlik eden ve örnek olan bir şahsiyettir.

25-26 Kasım 1995 tarihlerinde Paris'te toplanan UNESCO Genel Konferansı'nda, doğumunun yüzüncü yıldönümü olması nedeni ile 1997 yılı Hasan Ali Yücel yılı ilan edilmiştir. Son yıllarda Hasan Ali Yücel ile ilgili düzenlenen sempozyum, panel ve bildirilerin sayısının arttığı görülmektedir. Eğitim ve kültür hayatımıza katkılarının ve çeşitli yönleri ile Hasan Ali Yücel'in ele alındığı bu çalışmaların artması, yeni çalışmaların önünü açacak ve aydın ve örnek bir kişiliğin kuşaklar boyunca yaşatılması sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- Abbagano, N. (1992). “Hümanizm”(Çev. : Nesrin Kale). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 25(2), 763-770.
- Akbaş, A. (2008). “Eğitimin Bilgeleri Köy Enstitülüler”. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 214-224.
- Akbulut, H. (2011). “Cumhuriyetin Müzik Devrimi ve Hasan Ali Yücel”. (*Hasan Ali Yücel’den Günümüze Eğitim, Bilim ve Kültür Politikaları Sempozyumu*, 25-26 Şubat 2011), *Bildiriler*, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir 2011, 530-540.

- Akgün, B. D. ve Ece, A. S. (2007). “Cumhuriyetten günümüze Toplumsal Kültürel Değişim Sürecinde Müzik ve Müzik Eğitimi”. İCANAS 38 Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 1-12.
- Akgün, S. K. (2011). “Hasan Ali Yücel’in Bakan Olduğu Yıl Düzenlediği İki Toplantıdan Altı Çizilecek Noktalar”. (*Hasan Ali Yücel’den Günümüze Eğitim, Bilim ve Kültür Politikaları Sempozyumu, 25-26 Şubat 2011*), *Bildiriler*, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir 2011, 49-61.
- Akkuş, T. ve Akkuş M. (2011). “Hasan Ali Yücel’in Türk Aydınlanmasına Bir Hizmeti: İslam ve İnönü (Türk) Ansiklopedileri”. (*Hasan Ali Yücel’den Günümüze Eğitim, Bilim ve Kültür Politikaları Sempozyumu, 25-26 Şubat 2011*), *Bildiriler*, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir 2011, 293-300.
- Akpınar, İ. (1998). “Hasan Ali Yücel – İsmail Hakkı Tonguç ve Köy Enstitüler”i. (*Doğumunun 100. Yıldönümünde Hasan Ali Yücel Sempozyumu, 16-17 Aralık 1997*), *Bildiriler*, İZÜNİDER Yayınları, İzmir 1998, 363-376.
- Akşin S. (1998). “Hasan Ali Yücel ve Hümanizm”. (*Doğumunun 100. Yıldönümünde Hasan Ali Yücel Sempozyumu, 16-17 Aralık 1997*), *Bildiriler*, İZÜNİDER Yayınları, İzmir 1998, 119-126.
- Alkan, C. (1978). “Atatürk Düşüncesi ve Eğitim”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 11(1).
- Altunya, N. (2000). Köy Enstitüsü Anlayışından Sapma ve Eğitimimizin Bugünkü Durumu. *Kuruluşlarının 60. Yılında Köy Enstitüleri içinde* (s.118-125). Ankara: Atatürkçü Düşünce Derneği Yayınları.
- Anamur, H. (1998). “Hasan Ali Yücel ve Bir Aydınlanma Yolu Olarak Çeviri”. Boybeyi, S. (Ed.). *100.Doğum Yıldönümünde Hasan Ali Yücel içinde* (s.151-159). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Andican, A. (1998). “100. Doğum Yıldönümünde Hasan Ali Yücel Paneli Açış Konuşması”. 100. Doğum Yıldönümünde Hasan Ali Yücel Paneli. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Arıkan, Z. (1997). “Hasan Ali Yücel ve Tarih Bilinci”. *Tarih ve Toplum Dergisi*, 28(166), 4-12.
- Arıkan, Z. (1998). “Hasan Ali Yücel ve Tarih Bilinci”.(*Doğumunun 100. Yıldönümünde Hasan Ali Yücel Sempozyumu, 16-17 Aralık 1997*), *Bildiriler*, İZÜNİDER Yayınları, İzmir 1998, 25-44.

- Arslan, M. (2005). “Cumhuriyet Dönemi Üniversite Reformları Bağlamında Üniversitelerimizde Demokratiklik Tartışmaları”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 23-49.
- Atabay, M. (2009). “Cumhuriyet Kültürü”. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, XI(43), 455-466.
- Ateş, A. E. (2011). “Hasan Ali Yücel’in Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür Politikalarının Uluslar arası Alanda Tanıtımı”. (*Hasan Ali Yücel’den Günümüze Eğitim, Bilim ve Kültür Politikaları Sempozyumu, 25-26 Şubat 2011*), *Bildiriler*, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir 2011, 345-350.
- Aydın, Ö. (1999). “İkinci Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Türkçe Dilbilgisi Betimlemelerinin Görünümü”. *Çağdaş Türk Dili Dergisi*, 137-138, 33-41.
- Aydın, M. (1997). Hasan Ali Yücel’in Eğitim ve Dil Anlayışı. Danabaş, A. E. ve Budak, A. (Ed.). *Hasan Ali Yücel Günleri* içinde (s.49-61). Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları.
- Aydoğan M. ve Başaran İ. E. (1997). Köy Enstitüsü Sistemi. *Hasan Ali Yücel-Köy Enstitüleri ve Köy Eğitimi ile İlgili Yazıları-Konuşmaları* içinde (s.11-38). Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Aysal, N. (2005). “Anadolu’da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri”. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 35-36, 267-282.
- Baskan, G. A. (2001). “Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi”. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 21-32.
- Baskan, S. (2008). “Hasan Ali Yücel’in Genç Tıbbiyelilere Seslenişi”. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 2(61), 104-108.
- Başar, E. (2011). “Cumhuriyet Eğitiminin Üç Mimarı Mustafa Kemal, Mustafa Necati ve Hasan Ali Yücel”. (*Hasan Ali Yücel’den Günümüze Eğitim, Bilim ve Kültür Politikaları Sempozyumu, 25-26 Şubat 2011*), *Bildiriler*, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir 2011, 608-626.
- Başaran, M. (1976). “Hasan Ali Yücel”. *Milliyet Sanat Dergisi*, 173, 4-8.
- Başaran, M. (1997a). Büyük Aydınlanmacımız. *Hasan Ali Yücel Köy Enstitüleri ve Köy Eğitimi ile İlgili Yazıları- Konuşmaları* içinde (s.39-50). Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

- Başaran, M. (1997b). 1940 Aydınlanmacılığı ve Hasan Ali Döneminde Lise. Danabaş, A. E. ve Budak, A. (Ed.). *Hasan Ali Yücel Günleri* içinde (s.41-48). Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları.
- Başaran, M. (2010). Büyük Aydınlanmacı Öğretmenim Hasan Ali Yücel. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bektaş, C. (1997). Klasiklerin Çeviri İmeci. Danabaş, A. E. ve Budak, A. (Ed.). *Hasan Ali Yücel Günleri* içinde (s.62-73). Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları.
- Binbaşoğlu, C. (1993). Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri. Tarihsel Bir Çerçeve. İzmir: Dikili Belediyesi Kültür Yayınları.
- Boybeyi, S. (1998). Hasan Ali Yücel'in Biyografisi. Boybeyi, S. (Ed.). *100.Doğum Yıldönümünde Hasan Ali Yücel* içinde (s. 151-159). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Can, B. (1998). Demokratikleşme Sürecinde Eğitim-Üretim İlişkileri ve Köy Enstitüleri Uygulaması".(Doğumunun 100. Yıldönümünde Hasan Ali Yücel Sempozyumu, 16-17 Aralık 1997), *Bildiriler*, İZÜNİDER Yayınları, İzmir 1998, 331-362.
- Candoğan, G. (1994). "Köy Enstitüleri Sisteminde Öğrencilerin Yönetime Katılması". *Abece Dergisi*, 92, 26-27.
- Coşkun, A. (2010). Hasan Ali Yücel Aydınlanma Devrimcisi. İstanbul : Cumhuriyet Kitapları.
- Coşkun, A. (1998). "Devlet Adamı Hasan Ali Yücel". (*Doğumunun 100. Yıldönümünde Hasan Ali Yücel Sempozyumu, 16-17 Aralık 1997*), *Bildiriler*, İZÜNİDER Yayınları, İzmir 1998, 217-252.
- Çağlar, B. K. (1937). Hasan Ali Hayatı Ve Eserleri. İstanbul : Cumhuriyet Kitaphanesi.
- Çelik, F. (2011). "Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali, Yücel Dönemi'nde Beden Eğitimi ve Spor Şurası". (*Hasan Ali Yücel'den Günümüze Eğitim, Bilim ve Kültür Politikaları Sempozyumu, 25-26 Şubat 2011*), *Bildiriler*, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir 2011, 742-748.
- Çıkar, M. (1997). Hasan Ali Yücel ve Türk Kültür Reformu. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Minpa Matbaacılık T.c. Ltd. Şti.
- Çotuksöken, B. (2009). "Hümanist Olarak Hasan Ali Yücel". Bir Kültür Devrimcisi Hasan Ali Yücel Toplantısı, İstanbul.

- Demirtaş, B. (2008). “Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler”. *Gazi Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi*, 1(2), 155-176.
- Demirtaş, F. (2010). Hasan Ali Yücel’in Eğitim Anlayışında Din, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Dündar, A. (1997). Hasan Ali Yücel’de Yazın ve Dil. Danabaş, A. E. ve Budak, A. (Ed.). *Hasan Ali Yücel Günleri* içinde (s.41-48). Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları.
- Dündar, A. (2007). “Kitaplıkların Dili Kitaplıkların Havası”. *Türk Dili Dergisi*, 20(19).
- Elbir, B. ve Karakaş, Ö. (2007). “Cumhuriyet Dönemi Türk Kültür Ve Edebiyatında Hümanizmin Etkileri”. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2(4), 381-392.
- Erdem, Ç. (2008). “Cumhuriyet Yönetiminin 1930’lu Yıllarda Köyde ve Köylülükte “Dönüşüm”ü Gerçekleştirme İsteğinin Bir Aracı Olarak “Köy Eğitim Kursları””. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(3), 187-200.
- Ertek, A. (2011). “Hasan Ali Yücel ve Birinci Coğrafya Kongresi, (*Hasan Ali Yücel’den Günümüze Eğitim, Bilim ve Kültür Politikaları Sempozyumu, 25-26 Şubat 2011*), *Bildiriler*, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir 2011, 580-584.
- Ergün, M. (1998). ”Hasan Ali Yücel’in Eğitim ve Kültür Politikası”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 25-37.
- Ertop, K. (1997). Bir Edebiyat Çevresi Olarak Dergah Dergisi ve Yücel’in Bu Dergideki Etkinliği. Danabaş, A. E. ve Budak, A. (Ed.). *Hasan Ali Yücel Günleri* içinde (s.106-112). Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları.
- Ertuğrul, F. (2000). Özgürleşme Tolunda Unutulmuş Bir Uğrak Hasan Ali Yücel-Kenan Öner Davası. Ankara: Güldiken Yayınları.
- Geray, C. (1969). “Türkiye’de Köy Enstitüleri Hareketi ve Köy Kalkınması”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(1).
- Gökçe, F. (2000). Değişme Sürecinde Devlet ve Eğitim. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Gökçora, İ. H. (2007). “Kulluktan Özgür Bireye: Ürteken Eğitim ve Aydınlanma Yolunda Köy Enstitüleri”. *Üniversite ve Toplum, Bilim Eğitim ve Düşünce*

Dergisi, 7(1), <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=302> , Erişim Tarihi: 15.07.2011.

- Günel, S. Ö. (2011). “Hasan Ali Yücel’den Günümüze Mesleki ve Teknik Eğitim”. (*Hasan Ali Yücel’den Günümüze Eğitim, Bilim ve Kültür Politikaları Sempozyumu, 25-26 Şubat 2011*), *Bildiriler*, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, İzmir 2011, 393-404.
- Güvenç, B. (1998). Maarif Vekili Hasan Ali Yücel. Boybeyi, S. (Ed.). *100.Doğum Yıldönümünde Hasan Ali Yücel* içinde (s. 151-159). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Hatipoğlu, T. (1998). “Hasan Ali Yücel ve 1946 Üniversiteler Kanunu”. (*Doğumunun 100. Yıldönümünde Hasan Ali Yücel Sempozyumu, 16-17 Aralık 1997*), *Bildiriler*, İZÜNİDER Yayınları, İzmir 1998, 141-146.
- Kalyoncuoğlu, Z. (2002). Cumhuriyet Dönemi Eğitiminde Hasan Ali Yücel ve Köy Enstitüleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Kara, M. (2000). “Tasavvufi Şiirin Gücü: Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Samih Rifat, Hasan Ali Yücel Tekke Şairi midir?”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 1-25.
- Karakaş, Ö. (2006). Atatürk ve İnönü’nün İki Milli Eğitim Bakanı (Saffet Arıkan ve Hasan Ali Yücel) Döneminde Kültür Siyaseti (1935-1946), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Karasar, N. (2003). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın.
- Kartal, S. (2008). “Toplum Kalkınmasında Farklı Bir Eğitim Kurumu: Köy Enstitüleri”. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 23-36.
- Kavcar, C. (1981). “Atatürk’ün Kültürel Alanda Yaptığı Yenilikler”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 14(1), Ankara.
- Kayalı, K. (1997). “Bir Türk Aydınının Trajik Portresi”. *Tarih ve Toplum Dergisi*, 28(166), 13-18.
- Kaynardağ, A. (1997). Yücel Döneminde Devlet Yayınlarında Felsefe Çevirileri. *Hasan Ali Yücel Anma Kitabı, Ekinler ve Zamanlar Kavşağı* içinde (s.7-16). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basın Yayını.
- Keseroğlu, H. S. (2005). “Köy Enstitülerinde Okuma ve Kütüphane”. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 19, 25-40.

- Kızıltan, N. ve Ersanlı, C.Y. “Üniversite Öğretim Elemanlarının Dil Bilinci ve Türkçe Kullanım Duyarlılığı”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 39-50.
- Koç, N. (2007). *Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Koç, N. (2011). “Cumhuriyet Tarihimizin Eğitim ve Kültür Politikalarında Hasan Ali Yücel”. (*Hasan Ali Yücel’den Günümüze Eğitim, Bilim ve Kültür Politikaları Sempozyumu, 25-26 Şubat 2011*), *Bildiriler*, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, İzmir 2011, 322-334.
- Koçak, C. (1997). “Öner- Yücel Davası”. *Tarih ve Toplum Dergisi*, 28(166), 22-30.
- Koçman A. (1998). “Cumhuriyet Döneminde Türk Coğrafyası ve Hasan Ali Yücel”. (*Doğumunun 100. Yıldönümünde Hasan Ali Yücel Sempozyumu, 16-17 Aralık 1997*), *Bildiriler*, İZÜNİDER Yayınları, İzmir 1998, 137-140.
- Koçman, A. (1999). “Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi ve Sorunları”. *Ege Coğrafya Dergisi*, 10, 1-14.
- Korkut, H. (2003). “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Üniversite Reformları”. *Milli Eğitim Dergisi*, (160).
- Korucu, B. (2007). *Türk Hümanizminin Çeviri Boyutu: Tercüme Bürosu ve Tercüme Dergisi (1940-1946)*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Köker, E. (2010). *Milli Şef Dönemi Maarif Vekili Hasan Ali Yücel’in Politik Konuşmalarında Ulusal Kimliğin İnşası ve Yurttaş Terbiyesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Makal, M. (1997). *Çağcıl Eğitimden Çağdışı Eğitime*. Danabaş, A. E. ve Budak, A. (Ed.). *Hasan Ali Yücel Günleri* içinde (s.27-40). Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları.
- Necatigil, B. (1976). “Hasan Ali Yücel, Eylem Adamı Olduğu Kadar Zengin İç Dünyasına Sahip Bir Edebiyatçıydı”. *Milliyet Sanat Dergisi*, 173, 9.
- Oğuzkan, F. (1993). *Hasan Ali Yücel’in Hayatı ve Hizmetleri*. *Hasan Ali Yücel Anma Toplantısı* içinde (s.3-12). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Oğuzkan, F. (1990). *Köy Enstitüleri Öğretim Programları*. *Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri* içinde (s.12-37). Ankara: Eğit-Der Yayınları.

- Ortaş, İ. (2005). “Ülkemizi Kaçırıldığı En Büyük Eğitim Projesi: Köy Enstitüleri”. *Pivolka Dergisi*, 4(17) , 3-5.
- Özdemir, O. (2008). “Köy Enstitüleri ve Yeni Ortaçağın Eğitim Sorunu”. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 46-54.
- Özdemir, E. (1997). Hasan Ali Yücel ve Türk Hümanizması. Danabaş, A. E. ve Budak, A. (Ed.). *Hasan Ali Yücel Günleri* içinde (s.74-78). Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları.
- Özkan, R. (2003). “Cumhuriyet ve Dil/Toplumsal Birlik Açısından Dilin Önemi”. *Milli Eğitim Dergisi*, 160.
- Renda, G. (2002). “Cumhuriyet Sürecinde Türk Sanatı”, Uludağ Üniversitesi Cumhuriyet ve Atatürk Haftası Etkinlikleri, 141-153.
- Sayar, A. G. (2007). Hasan Ali Yücel’in Tasavvufi Dünyası ve Mevleviliği. İstanbul : Ötüken Neşriyat.
- Sefercioğlu, N. (2009). 3 Mayıs 1944 ve Türkçülük Davası. Ankara: Boyut Tan Matbaacılık.
- Semercioğlu, U. (1998). “Hasan Ali Yücel ve Çeviri”. (*Doğumunun 100. Yıldönümünde Hasan Ali Yücel Sempozyumu, 16-17 Aralık 1997*), *Bildiriler*, İZÜNİDER Yayınları, İzmir 1998, 325-330.
- Sürvegil, S. (1998). “Hasan Ali Yücel ve Dönemi, Doğumunun 100. Yıldönümünde Hasan Ali Yücel Sempozyumu”. (*Doğumunun 100. Yıldönümünde Hasan Ali Yücel Sempozyumu, 16-17 Aralık 1997*), *Bildiriler*, İZÜNİDER Yayınları, İzmir 1998, 253-266.
- Sönmez, Ş. (2000). Eğitim ve Siyasette Hasan Ali Yücel. Ankara: T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Şahin, M. ve Duman, R. (2008). “Cumhuriyet’in Yapılanma Sürecinde Müzik Eğitimi”, *ÇTTAD*, VII (16-17), 259-272.
- Şahin, İ. (2005). “Hümanizm ve Eğitim”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(11), 47-55.
- Şanal, M. (2011). “Hasan Ali Yücel ve Mesleki Teknik Eğitim”. (*Hasan Ali Yücel’den Günümüze Eğitim, Bilim ve Kültür Politikaları Sempozyumu, 25-26 Şubat 2011*), *Bildiriler*, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir 2011, 385-392.
- Şeren, M. (2008). “Köye Öğretmen Yetiştirme Yönüyle Köy Enstitüleri”. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 203-226.

- Şengör, A.M.C. (2003). Hasan Ali Yücel ve Türk Aydınlanması. Ankara: Tübitak Matbaası.
- Tangülü Zafer.; Karadeniz Oğuzhan; Ateş Sinan; “Cumhuriyetten Günümüze İlköğretime Öğretmen Yetiştirme”, 9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu 20-22 Mayıs 2010 Elazığ (s. 1056-1060).
- Tanyaş, H. (2007). “Mevlana Rubailerinin Türkçe Çevirileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Mevlana Araştırmaları Dergisi*, 2, 107-121.
- Taşdemirci, E. (2010). Türk Eğitim Tarihi. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Taşdemirci, E. (1998). Hasan Ali Yücel’in Türk Milli Eğitimine Hizmetleri. Boybeyi, S. (Ed.). *100.Doğum Yıldönümünde Hasan Ali Yücel* içinde (s. 151-159). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Taşkaya, S. M. ve Akbaşı, S. (2008). “Okuma Yazma Öğretiminde Köy Enstitülerinin Yeri”. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 14-22.
- Taşkesen, Ü. S. (2006). Hasan Ali Yücel’in Eğitim Felsefesi ve Türk Milli Eğitimine Katkıları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Tuncel, B. (2006). Yücel ve Dünya Edebiyatından Tercümeleler, *Atatürk ve Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Eğitimi ve Türk Kültürü Konusunda Seçme Yazular* içinde (s.135-142). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Tunç, A. Z. (2009). “Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi Ve Dönemin Yöneticilerinin Sanata Yaklaşımları”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 99-107.
- Uçar, A. (2009). Hasan Ali Yücel’in Milli Eğitim Bakanlığı Döneminde Ortaöğretimde Gerçekleştirilen Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Uçan, A. (2011). “ Hasan Ali Yücel ve Devlet Konservatuarı: Türkiye’de Müzik ve Sahne Sanatları Eğitimi Devrimi”. (*Hasan Ali Yücel’den Günümüze Eğitim, Bilim ve Kültür Politikaları Sempozyumu, 25-26 Şubat 2011*), *Bildiriler*, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir 2011, 485-510.
- Uluğbay, H. (1998). M.E.B. Hikmet Uluğbay’ın Açış Konuşmaları. Boybeyi, S. (Ed.). *100.Doğum Yıldönümünde Hasan Ali Yücel* içinde (s. 151-159). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Uluköse, G. (2008). Hasan Ali Yücel. İstanbul: Kastaş Yayınevi.

- Unat, F. R. (1961). "Hasan Ali Yücel". *Bellekten Dergisi*, XXV (98), 291-306.
- Uraz, M. (1938). Hasan Ali Yücel, Hayatı, Seçme Şiir ve Yazıları. İstanbul: Semih Lütfü Kitabevi.
- Ülkü, C. (2008). "Sanat Eğitimi, Sanat ve Köy Enstitüleri". *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 34-45.
- Yazoğlu, R. (2002). "Hümanizm ve Mevlana". *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 20, 67-83.
- Yıldız, Ü. (2002). Türkiye'de Soğuk Savaş Yıllarında Yücel Ömer Davası ve Hasan Ali Yücel'in Savunması, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Yücel, F. (2006). "Türkiye'nin Aydınlanma Sürecinde Çevrinin Yolu". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 207-270.
- Yücel, H. A. (1974). Kültür Üzerine Düşünceler. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yücel, H. A. (1978). İyi Vatandaş İyi İnsan. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Saim Toraman Matbaası
- Yücel, H. A. (1993). Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Yücel, H. A.(1994). Türkiye'de Orta Öğretim, Hasan Ali Yücel Külliyyatı III. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.
- Yücel, H. A. (1998a). Geçtiğim Günlerden. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yücel, H. A. (1998b). Pazartesi Konuşmaları. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yücel, H. A. (1999). Hasan Ali Yücel'in TBMM Konuşmaları ve İlgili Görüşmeler İkinci Cilt (1943-1946). Eronat, C. (Ed.) . Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayını.
- "Hasan Ali Yücel'in Biyografisi"<http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/hayati/halibiyografi.htm>, (Erişim tarihi: 01.08.2010)

ÖZGEÇMİŞ

➤ KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı: Münevver EKEN ACAR

Doğum Tarihi ve Yeri: 08.05.1983

Doğum Yeri: Tekirdağ

➤ **EĞİTİM BİLGİLERİ**

İlköğretim : Ferhadanlı İlköğretim Okulu, 1998.

Lise : Tekirdağ Namık Kemal Süper Lisesi, 2001.

Üniversite : Hacettepe Üniversitesi, İlköğretim Matematik Öğretmenliği, 2005.

➤ **İŞ BİLGİLERİ**

İlköğretim Matematik Öğretmeni

Ortaköy İlköğretim Okulu, Akkışla, Kayseri, 2005-2010

Yenişakran Hasbi Şengül İlköğretim Okulu, Aliğa, İzmir, 2010- Devam ediyor.